

56233

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH BİLİM DALI

**CERİDE-İ HAVADİS GAZETESİ'NDE ÇIKAN
HABER-YAZILAR VE DEĞERLENDİRMESİ
(1840-1844)**

147

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr. Refik TURAN

Hazırlayan
Ahmet OĞUZ

ANKARA-1994

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

«
Ahmet Oğuz'a ait Ceride-i Havadis Gazetesi'nde Çıkan
Haber- Yazılar ve Değerlendirmesi (1840-1844) adlı çalışma,
jürimiz tarafından Tarih Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi
olarak kabul edilmiştir.

Refik Turen
Başkan • Doç. Dr. Refik Turen .....
Demisman

Üye • Doç. Dr. Mustafa Safran .....

Üye • Yrd. Doç. Dr. Nuri Yavuz .....

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH BİLİM DALI

CERİDE-İ HAVADİS GAZETESİ'NDE ÇIKAN
HABER-YAZILAR VE DEĞERLENDİRMESİ
(1840-1844)

T 36235

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet OĞUZ

ANKARA-1994

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH BİLİM DALI

**CERİDE-İ HAVADİS GAZETESİ'NDE ÇIKAN
HABER-YAZILAR VE DEĞERLENDİRMESİ
(1840-1844)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

*Tez Danışmanı
Uygulanıcı
Doç. Dr. Refik KURBAN
Tez Danışmanı*

Ahmet OĞUZ

Ahmet Oğuz

ANKARA-1994

ÖZET

CERİDE-İ HAVADİS GAZETESİ'NDE ÇIKAN HABER YAZILAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

(1840-1844)

Ceride-i Havadis Gazetesi, İngiliz asıllı William Churchill'in 31 Temmuz 1840 tarihinde çıkardığı Türkçe bir gazetedir. W. Churchill, 1815 veya 1825 tarihlerinde İzmir'e gelmiş, Amerikan'ın Orta Elçiliğinde bulunmuş, İngiliz Morning Herald ve Tory gazetelerinde muhabirlik yapmış, 1830'lu yıllardan sonra da İstanbul'a gelmiştir.

W. Churchill, av merakı sebebiyle Kadıköy'de avlanırken bir Türk çocuğunu yaralamış, bunun üzerine tutuklanmıştır. Tutuklanması kapitülasyonlara aykırı sayıldığından, devlet gelişen olayları kapatmak amacıyla Churchill'e pırlanta nişan, yağ ihraç izin belgesi ve bir de gazete çıkarma imtiyazı vermiştir.

W. Churchill, 1836 tarihinde aldığı bu gazete imtiyazını 31 Temmuz 1840 tarihinde kullanmış, İstanbul'da Çifte Saraylar karşısında açtığı matbaada gazete çıkarmaya başlamıştır. Gazetenin I. sayısında Churchill, kaleme aldığı mukaddimesinde okuma ve yazmanın önemini vurgulayarak sanayi ve ticaretin gelişmesi için dünyada olup bitenin takip edilmesi gerektiğini, okuyan insanın bütün bunları öğreneceğini dolayısıyla dünyada neler olup bittiğini anlayacağını bildirmiştir.

Gazete haberlerini Havadisât-ı Dahiliye, Havadisât-ı Hariciye ve ilanlar olmak üzere üç kısma ayırmıştır. Havadisât-ı Hariciye kısmında Hükümet haberleri, tevcihler, memlekette olup biten diğer haberler yer

almaktadır. Havadisât-ı Hariciye kısmında Avrupa gazetelerinden alınan haberler aktarılmış; ilmi, teknik ve sağlıkla ilgili yeni gelişmeler. devletler arası ilişkiler, savaş, barış ve benzeri haberler verilmiş, ihtilal parlamento, meclis, ayaklanma gibi pek çok kelime dilimize girmiştir. İlanlar kısmında ise Avrupa'dan gelen doktorlar, ebe ve hemşirelerin yanlarında getirdiği ilaçların tanıtımları yapılmış, ayrıca her türlü ev, araba, kiralık konak ve benzeri satılık ilanları gazetede yer almıştır.

Gazete, Gülhane Hatt-ı Hümayunundan sonra çıktığı için Tanzimatı desteklemiş, Osmanlı Devletini Avrupa Devletlerinden sayarak toprak tamliğini muhafaza yönünde yazılar yazarak Mısır'da, Şam'da, Arnavutluk'ta çıkan ayaklanmaları yermiştir.

Ceride-i Havadis, hükümetten para desteği almış, zaman zaman bu para kesilince gazete çıkmamıştır. Ceride-i Havadis 1864'den sonra Ruzname-i Ceride-i Havadis olarak yayınlanmış çıkmış, ancak daha sonra tekrar Ceride-i Havadis olarak çıkmış ve yayını uzun yıllar bu şekilde devam ettirmiştir.

Ceride-i Havadis Türk basın tarihine; ilk ölüm ilanı, savaş muhabirliği, ilave gazete gibi pek çok yenilikler getirmiştir.

SUMMARY

THE EVALUATION OF THE NEWS AND WRITINGS REPORTED IN CERIDE-I HAVADIS NEWSPAPER

(1840-1844)

Ceride-i Havadis Gazetesi is a newspaper issued on July 31st, 1840 by William Churchill, who is of English origin. W. Churchill came to izmir between the dates of 1815 or 1825, worked for American, Embassy as an envoy of middle rank, and worked for English Morning Herald and Tory newspapers as a journalist, and after 1830^s he came to istanbul.

W.Churchill, because of his interest in hunting, while hunting, he injured a Turkish child, after that, he was arrested. Arresting Churchill was regarded as a sign against the law of capitulation. En order to prevent bad results, he government gave him a brilliant sign, permission for exporting ail and a privilege for issuing a newspaper.

W.Churchill, taken the privilege for a newspaper in 1836, used this privilege an July 31st, 1840 and began issuing his news paper in the printing house opened opposite the twin palaces. En the article or the first number of his newspaper he emphasized the importance of reading and writing, and the necessity of following the events around the world to improve industry and trade. The reading person would learn all these happenings and in this way he would appreciate what happens in the world.

He classified the news in his newspaper in three parts as in Havadisat-ı Dahiliye, Havadisat-ı Hariciye and İlanat. In the part of Havadisat-ı Dahiliye, the government news, the events in the country took place. In the part of Havadisat-ı Hariciye, the news taken from European newspapers were narrated; the new developments in science, technology and health, and the relations between the states, war, peace, and similar news were given and the words like revolution, parliament, Assembly and revolts were borrowed and took place in the vocabulary of the language. In the İlanat part the drugs taken from Europe by doctors and nurses were announced, in addition, every kind of houses, cars, rented houses and the similar goods being sold were advertised. Since this newspaper was issued after Gülhane Hatt-ı Hümayun, it supported Tanzimat. It regarded Ottoman State from among the European countries, and it supported to maintain the integrity of the territory of Ottoman States and it criticized the revolts in Şam, Albania and Egypt.

From time to time, Ceride-i Havadis took monetary help from the government, sometimes the help ceased and the newspaper wasn't printed. After 1864 Ceride-i Havadis was issued to be Ruzname-i Ceride-i Havadis, but later it was issued to be Ceride-i Havadis and its publication continued for many years.

Ceride-i Havadis brought into Turkish printing date the first death announcement, war reporting, and many innovations like announcements and newspaper.

1. Newspaper
2. William Churchill
3. Ceride-i Havadis
4. Trade/commerce
5. England

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR CETVELİ	XI
ÖNSÖZ	XII
GİRİŞ	1
XIX.YY. DÜNYA TARİHİ, OSMANLI TARİHİ ve TÜRK BASIN TARİHİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME	1
A. XIX. YY.DA DÜNYA TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ	1
B. CERİDE-İ HAVADİS'İN ÇIKTIĞI ORTAMDA OSMANLI DEVLETİ	8
C. CERİDE-İ HAVADİS VE TÜRK BASINI	16
I. BÖLÜM	
DEVLET HAYATI	29
I. İÇ SİYASET	29
A. PADİŞAH ile İLGİLİ HABERLER	29
a. Doğum	28
b. Ölüm	31
c. Padişahın Bayram Tebrik ve Ziyaretleri	31
1. Sürre Alayları	34
d. Askeri Teftiş ve Törenler:	36
e. Padişahın Eğitim ile İlgili Katıldığı Törenler	40
f. Sadrazam Değişiklikleri ile İlgili Haberler	41
g. Padişahın Yurt Gezisi ile İlgili Haberler	42
B. HÜKÜMET ile İLGİLİ HABERLER	44
a. Tayinler ile İlgili Haberler:	44
b. Affedilen Üst Yönetim Görevlileri ile İlgili	49

C. EYALETLER ile İLGİLİ HABERLER.....	50
a. Mısır Mes'elesi	49
b. Şam ile İlgili Haberler	58
c. Lübnan ile İlgili Haberler	60
d. Arnavudluk ile İlgili Haberler	62
e. Sırbistan ile İlgili Haberler	65
f. Girid ile İlgili Haberler	65
g. Eflâk ile İlgili Haberler	68
h. Bulgaristan ile İlgili Haberler	68
1- DİĞER HABERLER	70
D. TANZİMÂT-I HAYRİYYE ile İLGİLİ HABERLER	71
a. Tanzimât ile İlgili Değişik Yorumlar ve Düşünceler	70
b. Tanzimât'ın Uygulanması ile İlgili Haberler	73
E. NUFUS SAYIMI ile İLGİLİ HABERLER	76"
a. İstanbul Nüfus Sayımı	75
F. ORDU ile İLGİLİ HABERLER	78
a. Askerliğin Kısaltılması-Asker Kaçakları	78
b. Rutbe verilmesi.....	82
c. Askere Alma.....	83
d. Osmanlı Devletinin Deniz Gücü.....	84
2. DIŞ SİYASET	85
A. SİYASİ ANLAŞMALAR ile İLGİLİ HABERLER	85
a. İran ve Osmanlı Devleti Arasındaki Anlaşma	85
B. OSMANLI ELÇİ/ELÇİLİKLERİ ile İLGİLİ HABERLER	87
a. Fransa	87
b. İngiltere	89
c. Avusturya	91
d. İspanya	92
e. Diğer	93
1. İsveç	93

II. BÖLÜM

TOPLUM HAYATI.....	94
A. OSMANLI TOPLUMUNDA SOSYAL HAYAT ile İLGİLİ	
HABERLER	94
a. Aile Hayatı	94
b. Dini Hayat	96
c. Sosyal Hayat	101
d. Asayiş ile İlgili Haberler	104
e. Osmanlı Toplumundaki Azınlıklarla	
İlgili Haberler.....	105
1. Yahudiler	105
2. Ermeniler	107
3. Rumlar	108
B. ULAŞIM ve HABERLEŞME ile İLGİLİ HABERLER	109
a. Deniz Ulaşımı ve Taşımacılık	109
1. Osmanlı Devleti'nin Deniz	
Ulaşımı	109
2. İngiltere'nin Osmanlı Devletindeki	
Deniz Taşımacılığı	113
3. Fransa'nın Osmanlı Devleti'ndeki	
Deniz Taşımacılığı	116
4. Rusya'nın Deniz Taşımacılığı	117
b. Posta ile İlgili Haberler	118
1. Posta Hizmetleri	118
2. Posta Ücretleri	122
3. Bağdat Postaları	124
C. YANGINLAR ile İLGİLİ HABERLER	125
a. İstanbul Yangınları	125
b. İstanbul Dışında Meydana Gelen	
Yangınlar	133
1. İzmir'de Meydana Gelen Yangınlar	133
2. Diğer	136
3. Yangının Söndürülmesi ile İlgili	
Haberler	137
D. İSTANBUL YER ADLARI	138
E- TABİİ AFETLER ile İLGİLİ HABERLER	150

b. Diğer Osmanlı Şehirlerinde Deprem	151
F- HAVA DURUMU ve METEOROLOJİ ile İLGİLİ	
HABERLER	153
a. Genel Haberler	153
b. İstanbul'un Sıcaklık Değerleri	155
G- TİYATRO-OYUN-EĞLENCE ve SAN'ATLA İLGİLİ	
HABERLER	158
a. Tiyatro	158
b. Oyun ve Eğlence ile İlgili Haberler	159
c. Balon ile İlgili Eğlenceler	160
d. San'atla İlgili Haberler	161
e. Çeşitli Kayıplar ve Hırsızlıklarla	
İlgili Haberler	162
1. Kayıplarla İlgili Toplum	
Haberleri	162
2. Hırsızlık Olayları	164
3. Diğer Haberler	165
I. AVRUPA'DAN OSMANLI DEVLETİ'NE GELEN TEKNİK	
İCADLAR	166
İ- OSMANLI TOPLUMU ile İLGİLİ DİĞER HABERLER	167
III. BÖLÜM	
EKONOMİK HAYAT	168
A. EKONOMİ ile İLGİLİ ALINAN KARARLAR	169
B. PARA İLE İLGİLİ YAZI VE HABERLER	173
a. Sehim Kağıtları ve Sahte Paralar:	173
b. Kalpazanlar	178
c. Osmanlı Paraları	179
d. Fiyatlar ve Para Değeri	182
1. Fiyatlar	182
2. Para Değerleri ve Ölçü	187
d. Ticari Faaliyetler ile İlgili Haberler:	188
1. Ticari Faaliyetler	188
2. Maden İşletmeciliği	201
3. Satış İlanları	203
4. Sanayii ve Banka	205

4. Sanayii ve Banka	205
5. Tuna Nehri Ticareti	206
6. İflas Eden Tüccarlarla İlgili Haberler	210
7. Ticari Anlaşmalar	211
a. Osmanlı Devleti-Alman Prenslikleri	211
8. Zenci Ticareti ile İlgili Haberler	212
B. TARIM ile İLGİLİ HABERLER	213
a. Maliye Hazinesinin Ziraat Meclisine Dair Yazısı	213
b. Üretim ile İlgili Haberler	214
c. Gülyağı Hakkında Bilgi	217
d. Çiçekçilik	218
C. TÜKETİM	219
IV. BÖLÜM	
BASIN-EĞİTİM ve HUKUK ile İLGİLİ HABERLER	220
A. BASINLA İLGİLİ HABERLER.....	220
a. Basın ve Yayınla İlgili Haberler	220
b. Fransızca Sözlükler	234
B. GAZETELERLE İLGİLİ HABERLER.....	235
a. Ceride-i Havadisle İlgili Haberler:	235
b. Gazetelerle İlgili Diğer Haberler	236
C. EĞİTİMLE İLGİLİ HABERLER.....	239
D. HUKUKLA İLGİLİ HABERLER.....	241
V. BÖLÜM	
SAĞLIKLA İLGİLİ HABERLER	242
1. OSMANLI DEVLETİNDE SAĞLIKLA İLGİLİ HABERLER.....	242
A. KARANTİNA ve KARANTİNANIN UYGULANMASI	242
a. Karantina ile İlgili Yönetmelikler	242
b. Osmanlı Devleti Dışında Karantina	249
c. Mısır İle İlgili Karantina ve Sağlık Haberleri	250

d. Beyrut ve Şam ile İlgili Karantina Haberleri	252
e. Osmanlı Devletinde Karantina ile İlgili Diğer Haberler	253
B. DOKTORLAR ve HASTANELER ile İLGİLİ HABERLER ...	255
a. Avrupa'dan Gelen Doktorlar ile İlgili Haberler	255
b. Hastaneler ve Tedavi ile İlgili Haberler	257
C. İLAÇLARLA İLGİLİ HABERLER	258
a. Avrupa'lı Doktorların Getirdiği İlaçlar	258
b. İlaçlarla İlgili Haberler	260
D. HASTALIKLAR ile İLGİLİ HABER ve YAZILAR	261
a. Osmanlı Devletinde Hastalıklar	261
b. Osmanlı Devletinde Bulunan Çiçek Aşısı	262
c. Diğer Haberler	263
E. SAĞLIK ile İLGİLİ DİĞER HABERLER	265

VI. BÖLÜM

DÜNYADAN HABERLER	266
1. DEVLETLER ARASI SİYASİ ve ASKERİ İLİŞKİLER	266
A. İNGİLTERE ile İLGİLİ HABERLER	266
a. İngiltere-Çin Savaşı	263
b. İngiltere-Afganistan İlişkileri	275
c. İngiltere-Hindistan İlişkileri	280
d. İngiltere'nin Diğer Devletlerle Ticaret İlişkileri	282
1. İngiltere-Rusya Ticaret İlişkileri	282
2. İngiltere-Meksika Ticaret İlişkileri	284
3. İngiltere-Brezilya Ticaret İlişkileri	285

4. İngiltere-Çin Ticaret İlişkileri	286
5. İngiltere-Osmanlı Ticaret İlişkileri	287
6. İngiltere-Avusturya Ticaret İlişkileri	288
7. İngiltere-İran Ticaret İlişkileri	289
8. İngiltere-Guatemala Ticaret İlişkileri	290
e. İngiltere'de İلمي Araştırmalar ve Teknik İcadlar	291
1. Gemi, Denizcilik ve Savaşla İlgili İcadlar ...	291
2. Teknik Alet ve Sağlıkla İlgili İcadlar	293
f. İngiltere Ekonomisi ve Askeriyesi ile İlgili Bilgileri	295
1. Ekonomi	295
2. Askeri Bilgiler	296
ğ. İngiliz Toplumunu ile İlgili Bazı Haberler	298
h. İngiltere Adaleti ile İlgili Haberler	299
1. Diğer Haberler	300
B. FRANSA ile İLGİLİ HABERLER	302
a. Fransa-Fas İlişkiler	302
b. Fransa-Belçika İlişkileri:	305
c. Fransa-Çin İlişkileri	306
d. Fransa-Markisa İlişkileri:	307
e. Fransa'nın Diğer Devletlerle İlişkileri	308
f. Fransa Ekonomisi ile İlgili Bilgiler	309
g. Fransa'da İcadlar	310
1. Teknik İcadlar	310

2. Fransa'da Gemi ve Denizle İlgili	
İcadlar	311
3. Fransa'da Sağlık ile İlgili	
İcadlar	313
h. Fransa Okulları Hakkında	310
ı. Fransa ile İlgili Bazı Haberler	314
C. RUSYA	315
a. Rusya'nın Diğer Devlet ve Milletlerle	
İlişkileri	315
b. Rusya'da Altın Madeni İşletmeciliği	316
c. Rusya Maliyesi	317
d. Diğer Haberler	318
D. AVUSTURYA	319
a. Avusturya Ticareti ile İlgili	
Haberler	319
b. Diğer Haberler	320
E. AVRUPA ile İLGİLİ HABERLER	321
a. İلمي Araştırmalar	321
b. Avrupa Ticareti ile İlgili Haberler	323
c. Avrupa Devletlerinin Sömürgeleri ile	
İlgili Haberler	325
d. Avrupa'da İcadlar	326
1. Askeri İcadlar	326
2. Teknik İcadlar	327
3. Sağlık ile İlgili Yeni	
Gelişmeler	328
e. Avrupa ile İlgili Askeri Bilgiler	329
f. Avrupa ile İlgili Diğer Haberler	330
F. AMERİKA	333
a. Amerika-İngiltere Arasındaki İlişkiler ...	333
b. Amerika-Teksas-Meksika İlişkileri	335
c. Amerika-Çin İlişkileri	336
d. Panama Kanalının Açılması Hakkında Haber	
ve Yazılar.....	337
e. Amerika'nın Diğer Devletlerle	
İlişkileri.....	339

f. Amerika'da İcadlar	340
g. Amerika'nın Deniz Kuvvetleri	341
h. Amerika Toplumunu ile İlgili Bilgiler	343
ı. Amerika Ekonomisi ile İlgili Haberler	347
i. Amerika ile İlgili Diğer Haberler	348
G. İSPANYA	350
a. İspanya-Portekiz İlişkileri	350
b. İspanya Devleti'nin Deniz Gücü	351
c. İspanya Devletinin Ekonomisi	352
d. İspanya ile İlgili Diğer Haberler	353
Ğ. PORTEKİZ	354
a. Portekiz Donanması	354
H. MEKSİKA- TEKSAS HABERLERİ	355
a. Meksika Teksas Savaşı	355
b. Meksika ile İlgili Diğer Haberler	358
I- BELÇİKA	359
a. Belçika ile İlgili Haberler	359
İ. ALMANYA	360
a. Almanya ile İlgili Haberler	360
K. İSVEÇ	362
a. İsveç ile İlgili Haberler	362
L. İTALYA	363
a. İtalya ile İlgili Haberler	363
M. ARJANTİN	364
a. Arjantin ile İlgili Haberler	364
N. ÇİN	365
a. Çin ile İlgili Haberler	365
O. HİNDİSTAN	367
a. Hindistan ile İlgili Haberler	367
Ö. AFGANİSTAN	368
a. Afganistan ile İlgili Haberler	368
P. DİĞER DEVLETLERLE İLGİLİ HABERLER	369
R. DİĞER HABERLER	372
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	374
GAZETE ve HABERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	374
A. GAZETENİN DEĞERLENDİRİLMESİ	374

B. HABERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	382
KAYNAKLAR	418
DİZİN	425
EKLER	

KISALTMALAR CETVELİ

A.d.y.	: Adı geçen yer
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
bkz.	: Bakınız
C.H.	: Ceride-i Havadis
Çev.	: Çeviren
D.V.İ.A.	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
G.Ü.B.Y.Y.O.D.	: Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Dergisi
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan/Hazırlayanlar
İ.A.	: İslam Ansiklopedisi
K.T.B.Y.	: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını
Krş.	: Karşılaştırınız
M.	: Milâdi
M.	: Muharrem
S.	: Safer
Ra.	: Rebiyülevvel
R.	: Rebiyülâhir
Ca.	: Cemaziyelevvel
C.	: Cemaziyelâhir
B.	: Recep
Ş.	: Şaban
N.	: Ramazan
L.	: Şevval
Za.	: zilkade
Z.	: Zilhicce
M.V.A.A.	: Meclis-i Vâlâ-yı Ahkam-ı Adliye
Mad.	: Maddesi
s.	: sayfa
T.T.K.	: Türk Tarih Kurumu
v.d.	: Ve devamı

ÖNSÖZ

Türk yenileşme tarihine kısaca Avrupadaki gelişmelerin takibi diyebiliriz. Batılılaşma olarak da adlandırılan bu dönemin ne zaman başladığı, nasıl bir yol takip ettiği nereye gelinmesi gerektiği, doğru mu yanlış mı yapıldığı gibi pek çok soru bu konuyu araştıranlar tarafından hep sorula gelmiştir.

Osmanlı ordularının batılılara karşı cephelerde aldığı yenilgilerin başlangıcı , aynı zamanda batılılaşma sürecinin de başlangıcı oluşturmaktadır. İlk olarak askerî sahadaki yenilgilerin neticesi olarak başlayan batılılaşma, sonraları devletin diğer müesseselerinde de kendini göstermiştir. Medeniyetin yeni merkezi olan batıya doğru yönelen ileri görüşlü devlet adamları, müslüman-Türk kamouyunu batılılaşma konusunda ikna etmek amacıyla değişik metodlar denemişlerdir. Batılılaşmanın gereğine toplumu ikna eden ıslahatçılar başarılı olmuş, ikna edemeyenler ise bu yolda hayatlarını kaybetmişlerdir.

Sultan II. Mahmut, ilk olarak iç ve dış şartların da etkisiyle yaptığı yenilikleri halka aktarabilmek amacıyla Takvim-i Vekayi adlı ilk Türkçe gazeteyi yayın hayatına sokmuştur. Takvim-i Vekayi hem Avrupadan aldığı haberleri hem de sarayla ilgili haberleri halka aktararak, ilgi toplayacak, en azından padişahın yaptıkları işlere karşı olan tepkileri azaltmaya çalışacaktı.

Bu ilk Türkçe gazeteden sonra Ceride-i Havadis ikinci Türkçe gazete olarak yayın hayatına başladı. Bu yeni gazete dış haberlere Takvim-i Vekayi'den fazla yer vermiş, dilini de sadeleştirerek daha etkin olmayı amaçlamıştır. Osmanlı Devletinin Ceride-i Havadis'ten kamuoyu oluşturması yönünde bekle.tisi olduğundan bu gazeteyi desteklemiştir. İngiliz asıllı gazeteci W. Churchill'in

avlanma sırasında bir Türk çocuğunu yaralaması ile sonuçlanan olaylar zinciri neticede gazete çıkarma imtiyazıyla noktalanmış, ancak gazete Takvim-i Vekayi'nin yardımcısı konumuna gelmiştir.

Ceride-i Havadis resmi gazeteden ilk özel gazete Tercüman-ı Ahval'e geçişte bir basamak oluşturmuştur. Churchill'in gazetecilik deneyiminin olması ve yabancı dil bilmesi Batı haberlerini Türk kamuoyuna taşımada onu başarılı yapmıştır.

Bu özelliklerine rağmen, günün şartları gözönüne alındığında, uzun bir yayın hayatına sahip olan Ceride-i Havadis'in araştırmacılarından, özellikle gazetecilik tarihiyle ilgilenenlerden yeteri kadar ilgi görmediği düşüncesindeyiz.

Bu sebeple, Osmanlı Devletinin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısını Ceride-i Havadis'e yansıdığı kadarıyla incelemeye karar verdik.

Bu doğrultuda gazete haberlerini 6 bölüme ayırdık:

I. Bölümde; padişah, hükümet, yönetim, Tanzimât ve Tanzimât'ın uygulanışı, askerlik, ordu, elçilikler ve çeşitli siyasi-askeri olaylar yer almaktadır.

II. Bölümde, aile hayatı, sosyal hayat, dini hayat olmak üzere toplum hayatı ile ilgili haberlere yer verilmiştir.

III. Bölüm , Tanzimatla başlayan ekonomi ile ilgili yeni uygulamalar; ticaret, sanayi, üretim, tüketim, fiyatlar, para vb. ekonomi konularına ayrılmıştır.

IV. Bölümde, basın, yayın, eğitim, hukuk ve gazetenin kendisi ile ilgili haberlere yer verilmiştir.

V. Bölümde, karantina, karantinanın uygulanışı Avrupadan gelen doktorlar ve getirdikleri ilaçlar v.b. sağlıkla ilgili konulara yer verilmiştir.

VI. Bölüm, Ceride-i Havadis'e Avrupa gazetelerinden yansıyan haberler, dünya tarihi çerçevesi içinde ele alınarak oluşturulmuştur.

Günlük haber niteliğinde olan haber ve yazılara yer verilmemiştir.

Gazeteden alınan haberler, özet olarak verilmiş aynen aktarılmamıştır. Bunun yanında gazetenin haberleri yorumlayış biçimi, mümkün olduğunca korunmaya çalışılarak, haberler günümüzün Türkçesiyle yazılmıştır. Haberlerin gazetede hangi sayıda olduğunu gösteren dipnotlar her bölüm için ayrı ayrı verilmiştir.

Giriş bölümünde gazete haberlerinin daha kolay yorumlanabilmesi amacıyla XIX. yüzyıl Dünya tarihi, Osmanlı tarihi ve Türk basın tarihi hakkında kısa bilgi verilmiştir.

Değerlendirme bölümünde incelediğimiz beş yıllık dönemde; gazete hakkında edindiğimiz genel kanaatlarımız ile gazete haberlerinin kısa bir yorumu yapılmıştır. Dizinde kişi ve yer adları ile müessese ve konu adlarına yer verilmiştir.

Tezin sonunda Ceride-i Havadis'in çalışmamıza konu olan ilk 210 sayısının çıkış tarihleri ile gazetenin ilk sayısının birinci sayfası ek olarak sunulmuştur.

Tez çalışmalarına başladığım günden itibaren sonuna kadar çalışmalarımın her safhasında değerli yardımlarını esirgemeyen hocam Sayın Doç. Dr. Refik TURAN'a şükran ve minnet duygularımı arz ederim.

Ahmet OĞUZ

Ankara, 1994

GİRİŞ

XIX.YY. DÜNYA TARİHİ, OSMANLI TARİHİ ve TÜRK BASIN TARİHİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

A. XIX. YY.DA DÜNYA TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ

Osmanlı Devletinde ilk Türkçe ve aynı zamanda resmi gazetesi olan **Takvim-i Vekayi**'de dış haberler, % 15 oranındayken alırken⁽¹⁾, ikinci Türkçe gazete olan **Ceride-i Havadis**'te dış haberler gazetede % 30 hatta % 40'larda yer almaktadır. Daha sonraki gazetelerde de dış haberler belirli oranlarda yer almıştır. Başlangıcından 1844 tarihine kadar incelediğimiz **Ceride-i Havadis** gazetesinin dünya haberlerini daha iyi değerlendirmek amacıyla XIX. yüzyıl dünya olaylarını kısa olarak hazırlatmayı uygun bulduk.

Avrupa'da 1500-1650 yılları arasındaki zamana genel olarak dini devir denilmektedir. Bu devir **Avrupa** tarihinin akışına istikamet veren âmillerin tamamıyla dini bir mahiyet göstermesindedir. **Avrupa** bu dönemden yeni çağa geçerken bulunduğu ilmi gerçekler kutsal din kitaplarının öğrettiği inançları kökünden sarsmış, böylece şehirlerde sırf kendi kudret ve kabiliyetine güvenen bir halk topluluğu meydana gelmiştir. Klasik ilkçağ aleminden kalma eserlerin tesiriyle yeni bir kültür muhiti teşekkül etmiştir; başlarında hükümdarları bulunan milli devletler,

---

(1) Yrd.Doç.Dr. İzzet Öztoprak; Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele, T.T.K. Ankara 1989. s.9

eski gelenek ve göreneklerinden sıyrılarak, kendi başlarına siyasi bir hayat sürecektir kabiliyeti elde etmişlerdir. Böylece Batı Dünyası, Yeniçağ dediğimiz bir devre girmiştir.(2)

Bu yüzyıl **Avrupasında Fransız İhtilâli** başlamadan önce din ve mezhep ihtilâfları hesaba katılıp bir âmil olmaktan çıkmıştı. **Vestfalya Barış Anlaşmasından** sonra (24 Kasım 1648)(3) **XIV. Louis** zamanında **Fransız İhtilâli** başlamadan önce, **Fransız** üstünlüğüne karşı birleşmiş **Avrupa, İspanya** veraset savaşının bitmesinden sonra, düzene kavuşmuş; ancak bu sefer **Avrupa'nın** kuzeyinde yeni ve büyük bir devlet olarak beliren **Prusya'ya** karşı **yediyıl savaşında** (1756-1763)(4) birleşmek mecburiyetinde kalmıştı. Bundan sonra **Avrupa** adeta fırtınadan önceki sessizliğe bürünmüştü. **XVIII. yüzyıl** sonunda **Avrupanın** kuvvetler muvazenesinde büyük değişiklikler olmuştu. O zamana kadar **Avrupanın** (hatta bütün dünyanın) en kuvvetli ve büyük iki devleti olan **İspanya Monarşisi** ile **Osmanlı İmparatorluğu** zâfa uğramış, onların yerine yeni devletler ve kuvvet merkezleri kaim olmaya başlamıştı. Bir yandan **XIV. Louis Fransası** **Avrupa'ya** hakim olmak iddiasında bulunurken, diğer yandan **İngiltere** denizlerin efendisi olmak ve **Avrupa'da** "muvazenenin muhafazası" için lâzım gelen siyasetini muvaffakiyetle tatbik etmek yolunu tutmuştu; bir de **Doğu Avrupasında Moskova Rusyası** yerine kuvvetli bir **Rus İmparatorluğu** teşekkül etmek üzereydi. **Lehistan (Polonya)** **Rusya, Avusturya** ve **Prusya** tarafından paylaşılmış ve **Avrupa haritasından silinmiş** bulunuyordu.(5) **XVIII. yüzyılın** önemli bir olayı da keşifler sonucu sömürgecilik olaylarının artmasıdır. **Flemenkler,**

(2) Prof.Dr. Bekir Sıtkı Baykal; Yeni Zamanda Avrupa Tarihi II. Cilt I. Kitap (Otuz Yıl Savaşları Devri). T.T.K. Ankara 1988. s.1-2

(3) B. Baykal; a.g.e. s.70

(4) Ord.Prof.Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı; Osmanlı Tarihi, Cilt IV. I. Bölüm T.T.K. Ankara 1982. s. 332-356

(5) Prof.Dr.Akdes Nimet Kurat; XVIII. Yüzyıl Başı "Avrupa Umumi Harbi"nde Türkiye'nin Tarafsızlığı, Belleten C. VII. Sayı, 25-26-27. Ankara 1943. s.245

İskandinavyalılar, İspanyollar, Portekizliler, Fransızlar ve İngilizler mücadelelerini deniz aşırı ülkelere naklettiler.(6)

Denizaşırı ülkeler uğrunda bu mücadeleyi **İngilizler** kazandı. **Danimarkalılar** ve **İsveçliler** **Almanya**'daki işlerle meşgul oldular. Uzak Doğuda imparatorluk kurma işinde rekabet, **İngiltere, Flemenk** ve **Fransa** arasında, **Amerika**'da ise **İngiltere, Fransa** ve **İspanya** arasında cereyan ediyordu.(7) **Hollanda** **İngiltere**'ye karşı yenilmiş ve 1651'de kabul olunan "Denizlerde seyrisufer" nizamını tanımak zorunda kalmıştı.(8) Böylece **Hollanda** Uzak Doğuda sömürgelerini **İngiltere**'ye kaptırmış oluyordu. **Almanya** önceleri küçük prenslikler halinde dağınık vaziyette iken **Hohenzoler** hânedanından **Büyük Frederik**'in himayetiyle nüfuzunu kuvvetlendirmişti. **Almanya** **Frederik Wilham** zamanında **Avrupa** siyasetinde önemli bir yer işgal etmişti.(9)

Rusya **I. Petro** ve **II. Katerina**'nın azim ve gayretiyle büyük bir imparatorluk olmuş, **Osmanlı, Lehistan** ve **İsveç** aleyhine genişlemiştir. **Rusların Türkistan** ile ilişkileri XVI. yüzyılda başlamışsa da XVIII. yüzyılda **Çar I. Petro** zamanında canlılık kazanmıştır.(10)

Dünya tarihinin önemli olaylarından biri de yakın çağlarda **Amerika Birleşik Devletlerinin** kurulmasıdır. **Kristof Kolomp**'un **Amerika**'yı bulmasından sonra bu kıta **Avrupalı** devletlerin sömürge alanı olmuştur. **Kuzey Amerika**'nın **Atlantik** kıyılarına **İngilizler** yerleşmiş burada 13 parça koloni (sömürgeler) meydana getirmişler-

(6) İ.Uzunçarşılı; a.g.e. Cilt V., s.362

(7) H.G.Wels; Kısa Dünya Tarihi.Çev: Ziyah İshan s.258

(8) A.Kurat; Avrupa Umumi Harbi... s. 247

(9) İ. Uzunçarşılı; A.g.e. Cilt IV. s. 629

(10) Özcan Mert; Amerikalı İki Seyyahın XIX. Yüzyıl Türkistan'ı ile İlgili Eserleri, Türk Kültürü Dergisi, sayı 218 yıl XIX. Ocak-Şubat 1981. s.217

dir. İşte **Amerika Birleşik Devletleri** bu 13 koloniden meydana gelmiştir.

1756-1763 yılları arasında cereyan eden yediyıl savaşları sonunda **İngiltere**, **Fransa**'dan **Hindistan** ve **Kanada**'daki sömürgelerini almış, bu İngiliz hazinesine büyük yük getirmişti. **İngiltere Amerika**'daki kolonilerinde vergiyi artırmak isteyince gelişen olaylar bağımsızlık savaşının doğmasına sebep oldu. **İngiltere** 1783 yılında **Amerika Birleşik Devletlerinin** bağımsızlığını tanımak zorunda kaldı. Bundan sonra **Amerika**, **Avrupa** kıtasının **Amerika**'ya ve karışmamasını içeren **Monroe Doktrinini** yayınladı. **Güney** ve **Orta Amerika**'daki **İspanyol** sömürgeleri **Avrupanın Monroe Doktrini** gereğince **Amerika Kıtasına** karışmaması sebebiyle bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Çünkü **İspanya**, 1815'e kadar **Napolyon**'un işgaline uğramış ve zayıf düşmüştü.⁽¹¹⁾

Bu dönemde ikinci önemli olay, 14 Temmuz 1789'da çıkan **Fransız ihtilâlidir**. Başlangıçta bu olaya içerideki bir takım hadiseler gibi bakılırken ihraç ettiği fikirler itibariyle **Avrupanın** hatta **dünyanın** o zamana kadar getirdiği ilkelere topyekün karşı çıkması sebebiyle diğer devletler **Fransa**'ya savaş açmışlar, bu savaşlar **Avrupa** dengesini alt üst etmiştir. **Napolyon**'nun 1815'te düşmesiyle **Avrupa** muazzam bir mes'ele ile karşı karşıya bulunuyordu; bozulan dengeyi sağlamak. **Napolyon**'dan sonra **Avrupa** düzenini yeniden sağlamayı ve meydana gelen boşluğu doldurmayı amaçlayan **Viyana Kongresi**, **Napolyon**'a karşı savaşan devletleri bu boşluğu kendi lehlerine doldurma gayreti içine itmişti.

Napolyon'dan sonra **Avrupa**'daki boşluğu **Metternich** doldurmuş, kurduğu sistemle nerede bir ihtilâl hareketi meydana gelirse, derhal bastırılmasını esas alan "**Metternich Sistemi**" ortaya çıkmıştır. Baskıcı **Metternich**

(11) Prof. Dr. Fahir Armaoğlu; 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980. Ankara 1988. s.65-76

Sistemine karşı 1830 ve 1848 ihtilâlleri mutlakiyetçilerle liberallerin savaşı şeklinde geçmiş, her defasında liberaller biraz daha mesafe almışlardır.

Avrupa XVIII. yüzyılda Aydınlanma Çağını yaşamış; akıl, tabiat, gelişme gibi kelimeler bu devrin anahtarı olmuştur. XVIII. yüzyıl **Avrupa** bilim hareketleri yönünden büyük bir gelişme göstermiş, kökenini rönesans döneminden alan akılcılık, **Avrupa** doğmatik düzenini ortadan kaldırmıştır.⁽¹²⁾ XVIII. yüzyılda madde ve hareket hakkındaki fikirlerde büyük bir vüzuh meydana geldi. Matematik alanında büyük ilerlemeler kaydedildi, optik camların mikroskop ve teleskoplarda kullanılması sistemli bir gelişme gösterdi, tabiat tarihinde tasnif faaliyetleri yeni bir enerji ile hızlandı, anatomi bilimi büyük bir inkişafa mazhar oldu.

Fizik bilimindeki ilerlemeler metal sanayiinde tesirini gösterdi. Büyük çapta ve bol miktarda imal edilen makineler sanayide bir inkilâp meydana getirdi. 1804'de icad edilen **lokomotif** sayesinde **Avrupa** 1830 tarihine gelindiğinde demiryolu şebekesiyle kaplanmıştı. Lokomotifin arkasından buharlı gemi geldi. 1802'den itibaren buharlı gemiler günlük hayata girdi. 1835'de telgraf icad edildi. 1851'de **Fransa** ile **İngiltere** arasında ilk denizaltı kablosu döşendi.⁽¹³⁾

XVIII. yüzyılda başlayıp XIX. yüzyılın ortalarına kadar süren bu endüstrileşme sürecine demir ve kömürün asıl enerji kaynağı ve hammaddeyi oluşturduğu "makinalaşma çağı" denilebilir. Temel ve ayırıcı özelliği, makina kullanımının yaygınlaşması sonucu büyük fabrikaların ortaya çıkmasıdır. Böylece, **Avrupa**'da temelde tarım işçilerinin

(12) Yrd.Doç.Dr. Selçuk Günay; Avrupa Tarihi, Yayınlanmamış Ders Notları. Erzurum 1987

(13) H.G.Wells; a.g.e. s.280-281

toplumundan, fabrikalarda eşya üreten topluma doğru düzenli bir değişim olmuştur.(14)

Avrupa'da meydana gelen siyasal değişmeler; milli devletlerin ortaya çıkması, sosyal değişmeler; **Fransız ihtilâli**, 1830 ve 1848 ihtilâlleriyle gelişen liberalizm ve hürriyet akımları, sanayi inkılabı; özellikle İngiltere'de başlayan, **Avrupa**'yı da içine alan sanayi inkılabı, **Avrupa** devletlerini dünyaya açmış ve sömürge faaliyetlerini başlatmıştır. **Avrupa** devletlerinin sömürge devletleri olmalarının bir diğer sebebi de tabii kaynaklarının yetersizliğidir. **Avrupa** endüstrisinin gittikçe gelişmesi, daha fazla sömürgelere ihtiyaç göstermiş, **Avrupa**'ya hammaddenin girişi fabrikalarda daha fazla mamul maddenin pazarlanma ihtiyacı **Avrupayı** yeni sömürge kaynaklarına yöneltmişlerdir.(15)

Avrupa'da sömürge faaliyetlerine ilk başlayan **İspanya** ve **Portekiz** oldu. **Portekizlilerin Vasco de Gama** ile başlayan faaliyetlerinin amacı başlangıçta sömürgeci ziyade ticaret yapmaktı. **İspanyollar** ve **Portekizliler XVI. yüzyılda** bütün orta ve **Güney Amerika**'yı hatta **Kuzey Amerika**'nın güney kesimlerini ele geçirmişlerdi. Buralardan gelen altın ve gümüşlerle büyük zenginliklere kavuşmuşlardı.

Bu durum diğer **Avrupa** devletlerinin de istihasını kabattı. Sömürgecilik faaliyetlerine en başta maruz kalan yer **Afrika** kıt'ası olmuştur. **Avrupa**'nın tüm sömürgesi devletleri ve birliğini tamamladıktan sonra **İtalya** ve **Almanya Afrika** kıtasında sömürgecilik faaliyetlerine girişti.

Uzak Doğu, **Avrupa** insanı için her zaman cazibe kaynağı olmuş, bu bölgeyle ilgilenmeleri daha **Marco Polo**

(14) Oral Sander; Siyasi Tarih ilkçağlardan-1918'E. Ankara 1989. s.178

(15) F. Armaoğlu; 20. YY. s.80-81

ile başlamıştı. Ancak Orta çağdan itibaren gerek Çin ve gerek **Japonya** kapılarını 17. yüzyıldan sonra **Avrupalılara** kapatmışlardır. **Çin**, **Avrupa** ile ticaretini yalnız **Kanton** limanından sürdürmüş, **Avrupalı** tüccarlar da halkla hiç bir münasebette bulundurmamışlardır. **Avrupalılar** 1840-1880 yılları arasında emperyalist emelleri için zemin arama faaliyetine girmişler, bu arada da sömürgecilik faaliyetlerine paralel olarak misyonerlik faaliyetlerine başlamışlardır.⁽¹⁶⁾

İngiltere Uzak Doğu'da 1763-74 savaşında **Fransa'yı** yenince **Hindistan'a** iyice yerleşmiş, 1839'dan 1842'ye kadar süren "**Afyon Savaşı**"ndan sonra da **Çin'e** girmiştir. 1842'de **Çin**'le yapılan **Nanking Anlaşmasıyla** **İngilizler** **Kanton**'dan başka 5 limanı daha ticarete açtırmışlardır.⁽¹⁷⁾

Japonya'yı ise **Amerika Birleşik Devletleri** batıya açmıştır. Ancak **Japonya Batı'nın** silahıyla silahlanarak kısa zamanda kalkınmış ve Uzak Doğuda **Avrupalı** sömürgecilerle yarışa başlamış, **Çin'i** yenerek **Kore'ye** sahip olduğu gibi **Rusya'yı** da 1904-1905 savaşında bölgesinde durdurmuştur. Bu durum islâm dünyasında büyük sevinç dahi uyandırmıştır.⁽¹⁸⁾

Avrupalı sömürgeler Uzak Doğuda **Avusturalya**, **Yeni Zelanda**, **Okyanus Adaları** ve diğer küçük adaları sömürgeleri altına almışlardır.

Amerika kıtasında ise **Amerika Birleşik Devletlerinin** kuruluşundan sonra, **Birleşik Devletler** de genişleme faaliyetine girişmiş, **Louisiane'yı** **Fransa'dan** **Filorida'yı** **İspanya'dan** almış, **Teksas'ı** da 1844'de sınırlarına katmıştır.

(16) S.Günay; Ders Notları, Teksir. Erzurum 1987

(17) F. Armaoğlu; 20. YY. s. 89-90

(18) Ord. Prof.Dr.Enver Ziya Karal; Osmanlı Tarihi. Cilt VIII. Ankara 1988. s.547

Orta ve Güneş Amerika, İspanya ve Portekiz sömürgeleri altındaydı. Napolyon'un 1808'de İspanya'ya saldırması buradaki sömürgelere bağımsız olabilmeleri için fırsat verdi. Bunlar teker teker topraklarından sömürgecileri uzaklaştırarak bağımsızlıklarını kazandılar.

B. CERİDE-İ HAVADİS'İN ÇIKTIĞI ORTAMDA OSMANLI DEVLETİ

Osmanlı toplumu gazete ile II. Mahmud (1808-1839) zamanında **Takvim-i Vekayi** gazetesiyile tanışmıştır. Yaklaşık 9 yıl tek başına yayın hayatını sürdüren **Takvim-i Vekayi**, ilk Türkçe ve resmi gazetedir. İkinci gazete ise yabancı bir gazeteci -W. Churchill- tarafından Tanzimâtın ilanından sonra çıkarılan **Ceride-i Havadis** gazetesidir. Gazetenin çıktığı **Tanzimât-ı Hayriyye** ortamını ana hatlarıyla tanıtmak gazeteyi tanımak, haberlerini yorumlamak bakımından faydalı olacaktır.

Osmanlı Devleti, Kanunî Sultan Süleyman zamanında (1520-1566) gücünün en yüksek noktasına ulaşmıştı. Sınırları, **Avrupa'nın** ortalarından, **Afrika** içlerine, **Kafkaslardan Kızıldeniz'e** kadar uzanıyordu. **Akdeniz'in** büyük bir bölümüne **Karadeniz** ve **Kızıldeniz'e Osmanlı Devleti** hakimdi. Bu kuvvet kudretin verdiği gurur, kendisini, **Avrupa'da** meydana gelen yeni gelişmelere kapılarını kapayarak göstermiştir.

Avrupa, yeniçağda **Reform** ve **Rönesansı** gerçekleştirmiş, coğrafya keşifleriyle dünyayı tanımıştır. Sanayi inkilâbı gerçekleştiren, kol gücünden motor gücüne geçen **Avrupa** yeni arayışlara yönelmiştir. Bu gelişmeler **Avrupayı Osmanlı** karşısında güçlü kıldı. Artık XVIII. yüzyılın

sonlarına doğru **Osmanlı** toprakları "şark meselesi"nin konusu haline gelmişti.⁽¹⁹⁾

Osmanlı Devletinde bozulma emareleri **Kanunî** zamanından hemen sonra başlamış, ancak bünye kuvvetli olduğu için fazla etkili olmamıştır. Özellikle XVII. yy. başından itibaren bu bozulma kendisini iyice hissettirmiştir. **Köprülüler** zamanında⁽²⁰⁾ bir kalkınma görülmüşse de bu 1682'de **Avusturya** ile başlayan ve büyük toprak kayıplarına sebep olan savaş 1699'da **Karlofça Anlaşmasıyla** sona ermiş ve ilk defa **Osmanlı Devleti** toprak kaybetmiştir.

Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri* adlı kitabında "... daima hakir görüp her nevi inkılâp ve tekamülüne lakayd kaldığı bir dünyadan bozgunla neticelenen ilk darbeyi yediği zaman bağıliyetinin sebeplerini kavrayamamış onu eski bir müttefikinin (Sobyeski'nin) ihanetine veya kendi kumandanlarının beceriksizliğine hamletmiştir".⁽²¹⁾ **Karlofça Anlaşması** ile kaybedilen toprakları, tekrar kazanma isteği **Osmanlı** devlet adamlarını çareler aramaya sevk etmiştir. Buna, **Koçi Bey**'in risalesi en güzel örnektir.⁽²²⁾

Kaybedilen toprakları kazanmak için girişilen savaşlar yeni toprak kayıplarına sebep oldu. XVIII. yüzyılın birinci yarısında **Belgrad** ve **Mora** kıyılarında bazı kaleler kaybedildi.⁽²³⁾ **Pasarofça** (1718) müzakereleri sırasında da sadrazamlığa getirilen **Damad İbrahim Paşa**, barışçı bir siyaset izledi. 1718'den 1730'a kadar süren ve "Lale Devri" olarak anılan dönemde ilk şuurlu fakat plansız hareketler gerçekleştirildi. Lale Devrinde kayda değer en önemli yenilik **matbaanın** gelmesidir.⁽²⁴⁾ Bu

(19) E. Karal; a.g.e. Cilt V. Ankara 1988. s.203

(20) Köprülüler hakkında: Vahit Çubuk; Köprülüler, Ankara 1988.

(21) Prof.Dr.Mümtaz Turhan; *Kültür Değişmeleri*. İstanbul 1987. s.148

(22) Koçi Bey Risalesi; Sadeleştiren Zuhiri Danışman K.T.B.Y. Ankara 1985

(23) Ercüment Kuran; *Osmanlı İmparatorluğunda Yenileşme Hareketleri, Türk Dünyası El Kitabı*. Ankara 1992. s. 491

(24) E. Kuran; *Yenileşme Hareketleri* s.492

dönemde **Avrupaya** sefirler gönderilmiş, kitaplar tercüme edilmiş, **Üsküdar**'da bir kışla binası yapılarak askeri ıslahatlara teşebbüs edilmiş ve bazı sanayi inkişafı gibi hareketler bizde de başlamıştır.(25)

Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dan önce **Genç Osman** (1622) **Murat IV** (1631-1640) ve **Köprülüler** ailesinden gelenler ıslahata teşebbüs ettilerse de **Genç Osman**'dan başkası muvaffak olmuştur. XVIII. asırdan evvel yapılan ıslahat teşebbüslerinde yegane gaye bozulan nizamı, kuvvete dayanarak iade etmektir. Disipline dayanan ıslahat, müteşebbislerin karakterindeki şiddet derecesinde muvaffak olmuştur.(26) Ancak, bunlarda **Avrupa** tesirinin var olup olmadığı bilinmemektedir.

Bernard Lewis ise XVIII. yy.dan önce **Türkiye** üzerinde batılıların etkisi olduğunu şöyle açıklar; 1560'da **Avusturya İmparatorunun** elçisi **Busbecq**'in seyahatnamesinde **Türklerin** matbaa ve saat kulesine kuşkuyla baktıklarını ancak ateşli silahları cihat malzemesi olduğu için kabul ettiklerini kaydeder.(27)

Osmanlı Devletinin **Avrupadaki** yenilikleri takip edememesinin sonuçları ilk olarak cephelerde kendini göstermiştir. Bu zaafiyet üzerine **I. Mahmut** (1730-1754) ve **III. Mustafa** (1757-1773) askeri alanda ıslahat teşebbüslerine girişti. Bu ıslahat hareketleri başlangıçta mühtedilerin, sonradan doğrudan doğruya **Avrupalı** uzmanların idaresinde yürütüldü. **Comte de Bonneval Ahmet** adını alarak 1731'de humbaracı ocağının ıslahına girişti. **Baron de Tott**'da **Osmanlı Devletinin** sonuna kadar yaşayacak olan "Topçu Harbiye Mektebi"nin temelini attı, sürat topçularını kurdu. **III. Mustafa** zamanında **Cezayirli Gazi Hasan Paşa**'nın gayretleriyle "Mühendishane-i Bahr-i

(25) İ. Uzunçarşılı; a.g.e. Cilt IV. s. 147-171

(26) Ord.Prof.Dr.Enver Ziya Karal; Tanzimattan Evvel Garplılaşma Hareketleri, Tanzimat I. Ankara 1940. s.15-16

(27) Bernard Lewis; Modern Türkiye'nin Doğuşu, Çev: Metin Kıratlı Ankara 1991. s.42

Hümeyun" kuruldu. Bu okul, deniz harp okulunun da başlangıcıdır.(28) Bu dönem ıslahatçıları arasında Halil Hamit Paşa'yı da kaydetmek gerekir.

I. Abdulhamid'in 1789'da ölümüyle başa geçen genç sultan III. Selim, Nizam-ı Cedid adı verilen geniş çaplı ıslahatlara girişti. Devlet adamlarının fikirlerini aldı. Padişaha ikisi yabancı 20 devlet adamı layiha sundu. Bu yabancılardan birini İsveç elçiliğinde görevli ünlü D'Ohson'dur.

Osmanlı Devletinde bundan önceki ıslahalardan daha kapsamlı olarak başlayan bu hareket Nizam-ı Cedid olarak adlandırılacaktır. Nizam-ı Cedid dar manasıyla: III. Selim devrinde Avrupa usulünde yetiştirilmek istenen talimli askerin adıdır.

Geniş manada Nizam-ı Cedid: Selim III.ün yeniçerileri kaldırmak, ulemanın nüfuzunu kırmak, Osmanlı Devletini Avrupa'nın ilim, sanat, ziraat, ticaret ve medeniyette yaptığı ilerlemelere ortak yapmak için giriştiği yenilik hareketlerinin bütünüdür.(29)

III. Selim, yeniçerilerden çekindiği için yeni kurduğu orduya Bostancı Ocağına bağlı Bostancı Tüfenkçi Ocağı adını verdi. Bu ordunun masrafını karşılamak için İrad-ı Cedid hazinesini kurdu ve Selimiye Kışlasını yaptırdı. Yeni Ordunun miktarı 1806'da 25.000 kişiye ulaşmıştı.(30)

III. Selim "Mühendishane-i Berri Humayun'u kurdu. İlk elçileri görevlendirdi.(31) Tophane, tersane ve baruthaneyi ıslah etti. Matbaanın yeniden çalışmasını temin etti.

(28) E. Kuran; Yenileşme Hareketleri s. 492

(29) E. Karal; a.g.e. Cilt V. s.61.

(30) E. Kuran; Yenileşme Hareketleri s.493

(31) Faik Reşit Unat; Osmanlı Sefirleri ve Seferetnâmeleri. Ankara 1987. s.20

İdari alanda **Anadolu** ve **Rumeli**'yi 28 eyalete böldü. Ekonomi, ticaret alanında bazı yenilikler yaptı.⁽³²⁾

Kabakçı Mustafa isyanında, **III. Selim** tahtını kaybetmiş, **Nizam-ı Cedid**'de sona ermiş, isyancılar **IV. Mustafa** (1807-1808)'yı da padişah yapmışlardı. **Nizam-ı Cedid** yanlıları **Ruscuk** yararı **Alemdar Mustafa Paşa**'ya sığındılar ve onu **İstanbul**'a yürümeye ikna ettiler. **Alemdar**'ın niyeti **III. Selim**'i tekrar tahta çıkararak, ıslahatları yeniden başlatmaktı. **Alemdar**'ın **İstanbul**'a gelmesiyle **IV. Mustafa** tahttan uzaklaştırılarak, yerine **II. Mahmud** (1808-1839) geçti, bu arada **III. Selim**'de hayatını kaybetti. Bu sırada sadrazam olan **Alemdar Mustafa Paşa**, **III. Selim**'in yolundan giderek ıslahatları yeniden başlattı. **Sekban-ı Cedid** ordusunu kurdu, ayanları merkezi otoriteye bağlamak için **Sened-i İttifakı** imzaladı. Ancak yeniçeri ayaklanmasıyla hayatını kaybedince ıslahatlar da yarım kaldı.

II. Mahmud (1808-1839) zamanında içte ve dışta önemli meseleler kendini gösterdi. 1806'da başlayan **Osmanlı-Rus Savaşı**, **Yunan** ayaklanması, **Mısır**'da **Mehmed Ali Paşa**'nın isyanı ⁽³³⁾ **Fransa**'nın **Cezayir**'i işgali, ⁽³⁴⁾ **Anadolu** ve **Rumeli**'de ortaya çıkan ayanlar ⁽³⁵⁾ padişahı hem merkezi bir idareyi güçlendirmeye, hem de daha köklü bir ıslahat yapmaya mecbur etti.

II. Mahmud kısaca şu ıslahatları gerçekleştirdi.

1. Askerlik alanında: **Asakir-i Mansüre-i Muhammediyenin** kuruluşu.

2. Devlet teşkilâtında yapılan değişiklikler: **Saray**

(32) E. Karal; a.g.e. Cilt V. s.61-73

(33) Prof.Dr.Şinasi Altındağ; Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı Mısır Meselesi (1831-1841) Ankara 1988

(34) E. Karal; a.g.e. Cilt V. s.122

(35) Dr. Özcan Mert; XVIII ve XIX. Yüzyıllarda Çapanoğulları. Ankara 1980. s.1-16

teşrifat kaidelerinden değişiklik yaptı. Padişah sokağa yarı Avrupai kıyafetle çıkmaşa başladı, resmini devlet dairelerine astırdı. Nazırlıklar kuruldu. Danışma meclisleri ihdas edildi.

3. Sosyal alanda yenilikler yapıldı: Kılık kıyafet alanında düzenlemeler, nüfus sayımı, posta teşkilatında düzenlemeler.

4. Kültür alanında: ilköğretim zorunlu hale getirildi. Harbiye, Tıbbiye ve bazı okullar açıldı. **Avrupaya** öğrenci gönderildi. İlk gazete "Takvim-i Vekai (1831)" çıkarıldı.

5. İktisat ve sanayi alanında: Bazı fabrikalar kuruldu. Bunlar, iplikhane, feshane, çuha fabrikaları, debbağhane. Bunlardan sadece **feshane** muaffak oldu.

6. Sağlık alanında: Bazı hastaneler açıldı. Karantina usulu konuldu. İlk aşı uygulamaları başlatıldı.⁽³⁶⁾

Osmanlı asi valisinin başarıları, padişah **II. Mahmud**'a çok acılı günler yaşattı. **II. Mahmud**'un kendi gücü **Mısır** ordusunu durdurmaya yetmedi. Oysa bu yıllar **Osmanlı** ülkesi için ümit yıllarıydı. Ülkede bir çok yenilik hareketleri yapılıyordu. **Nizip** yenilgisi bu ümitleri söndürmüştür. Bu yenilgi **II. Mahmud**'un tatbikata koyduğu siyasi programında iflası demektir.⁽³⁷⁾

II. Mahmud'un son zamanlarındaki, siyasi eğilimi iyi bilen, ülkenin içine düştüğü durumdan çıkmak için, **Avrupa** desteğini sağlamaktan başka çare kalmadığını gören devlet adamları, artık **Mustafa Reşid Paşa**'nın teklif ettiği çözümü kabul ettiler.

(36) Doç.Dr. Nesimi Yazıcı; Takvim-i Vekai, Ankara 1983. s.14. Ayrıca bu konuda: E.Karal; Tanzimat I. Garplılaştırma Hareketi s. 27-29. E. Karal; a.g.e. Cilt V. s. 142-164

(37) Prof.Dr. Tuncer Baykara; II. Mahmud'un Islahatlarında İç Temeller, Tanzimatın 150. Yıl Dönümü Uluslararası Sempozyumu, Ankara 31 Ekim-3 Kasım 1989. s. 269-270

II. Mahmud'un ölümünden sonra başa geçen genç padişah I. **Abdülmeçid** (1839-1861), içteki ve dıştaki meselelerin halledilmesinde **Mustafa Reşid Paşa**'ya güveniyordu. **Mustafa Reşid Paşa**'da I. **Abdülmeçid**'in (1839-1861) saltanatının ilk yılında **Tanzimât Fermanını** ilan ederek **Avrupa** devletlerinin siyasi ve ardından tabii olarak askeri desteği sağlanabilecekti. Fermanın ilanına aranan dış destek yanında, **Osmanlı Devletinin** de kendini yenilemeye ihtiyacı vardı.

Tanzimâtın mimarı **Mustafa Reşid Paşa**'dır.⁽³⁸⁾ **Mustafa Reşid Paşa** yakınçağ Türk tarihinin etkisi en güçlü kişilerinin biridir.⁽³⁹⁾

Osmanlı İmparatorluğunda din, ırk ve dil ayırımı gözetmeksizin bütün teb'anın "can, mal ve namus mahvuziyeti"nin kanunla sağlanacağı yönetim, **Mustafa Reşid Paşa** tarafından 3 Kasım 1839'da **Gülhane Hatt-ı Hümayunu**'nun okunmasıyla (Tanzimât) resmen ilan olundu.⁽⁴⁰⁾ Padişahın teb'asına bahsettiği hakların korunması için mahkemeler kurulacağı, vergilerin adaletli toplanacağı, askerlik hizmetinin belirli müddet süreceği ve mülki idarede ıslahat yapılacağı Hatt-ı Hümayun'da ayrıca vaad olunmaktaydı.⁽⁴¹⁾ Hatt-ı şerifte yeni kurumlar kurulmasından söz ediliyordu. Bundan dolayı da II. Mahmud zamanında açılan **Meclis-i Ahkâm-ı Adliye**'nin genişletilerek denetici ve yarı teşriî bir görevde bulunacağı belirtiliyordu.⁽⁴²⁾

1839 **Tanzimât Fermanında**, padişah iradesi ile kendi yasama ve yargı yetkilerini sınırlıyordu. Hukuk kuralları belli kurullarca hazırlanacak sadece onama yetkisi

(38) Reşat Kaynar; Mustafa Reşid Paşa ve Tanzimat Ankara 1985. s.42
B. Lewis, a.g.e. s.106

(39) Prof.Dr. Tuncer Baykara; Osmanlılarda Medeniyet Kavramı ve Ondokuzuncu Yüzyıla Dair Araştırmalar, İzmir 1992. s.33

(40) R. Kaynar; a.g.e. s.174. .... İ.A. "Tanzimât" mad. Tanzimatın Mad.

(41) E. Kuran; Osmanlılarda Yenileşme, s. 497

(42) B. Lewis, a.g.e. s.109

padişahda olacaktı. **Tanzimâtın** ilanından sonra çıkarılan ilk kanun 1840 tarihli ceza kanunu idi. Bu kanunla "vezirden çobana kadar" tüm uyrukların eşitliğini vurgulanıyordu⁽²⁴⁾ .

1851'de çıkarılan ikinci ceza kanunu ile suç ayırımı yapılarak "Kamu davası Osmanlı Hukukuna girdi. 1858'de çıkarılan Arazi Kanunu ile de topraklar beş kısma ayrıldı. Tanzimâtta önemli yenilikleri bünyesinde taşıyan vergi kanunu kişilerin ve illerin eşit vergilendirilmesi açısından önemli zaafı içeriyordu. Her şeyden önce "daire-i **Tanzimât** alanı dışında uygulanmamıştır. Cizyede başlangıçta tahsil usulünde değişiklik yapılmıştır. Sonuçta cizye bedel-i askeri olarak yalnızca isim değiştirmiştir. Aşar'ın farklı oranda alınması ortadan kaldırılmaya çalışıldı. Vergiler iltizama verilmesi yerine muhassıllar eliyle toplanmaya çalışıldı ise de gelirler azalınca bundan vazgeçildi. Ağnam vergisinin servet üzerinden değil gelir üzerinden alınması ancak 1858/59 yılındaki değişiklikle mümkün olmuştur. Gümrük vergisi ise 1838'de yapılan ticaret anlaşmasında olduğu gibi uygulanmıştır.⁽⁴⁴⁾

Vatan ödevi haline getirilmeye çalışılan askerlik hizmeti belirli süreyle sınırlandırıldı. Nizami askerliğin süresi beş yıl olacak, yedi yıl redif sınıfında hizmet görecekler ve her yıl Mart ayında 1/5 oranında yenilenecekti.⁽⁴⁵⁾

Özellikle dışta **Avrupayı** memnun etmeye çalışan, içerde yeni bir düzen kurmayı amaçlayan Tanzimât; içte ve dışta kimseyi memnun etmedi. Patrikhane bazı yetkilerinin elinden alınacağı düşüncesiyle memnun olmadı. Batılılar

(24) Gülnihal Bozkurt; Tanzimat ve Hukuk: Tanzimatın 150. Yıl Dönümü Uluslararası Sempozyumu s. 271-272. Ayrıca Bk: Halil Cin; Tanzimat Döneminde Osmanlı Hukuku 150. Yılında Tanzimat, Ankara 1992. s.11-32

(44) Abdullatif Şener; Osmanlı Vergi Reformları. 150. Yılında Tanzimat. Ankara 1992. s. 263-264

(45) E. Karal; a.g.e. Cilt V. s.179

daha fazla hak istemek için Babıâli üzerinde baskı yaptılar.⁽⁴⁶⁾ Müslüman halk gayr-ı müslimlerle eşitlik istemiyordu. **Mehmet Ali Paşa** meselesini çözmek için ilan edilen Tanzimât çeşitli dedikodulara sebep oldu. Padişahın frenkleştiği, **Mehmet Ali**'nin müslüman kaldığından bahsedildi.⁽⁴⁷⁾

Osmanlı İmparatorluğunun türlü eyaletlerinde isyanlar çıktı, **Lübnan**'da,⁽⁴⁸⁾ **Arnavutlukta**, **Bulgaristan**'da **Girit**'de isyanlar devleti epey uğraştırdı.⁽⁴⁹⁾

Tanzimât, **Osmanlı Devletini** siyasi olarak kurtarmıştır. Ancak onun sosyal yapısını kendi öz gerçeklerine göre değil, sanayi üretimi çok artan **Avrupa** için bir pazar olabilecek şekle sokan çabaları başlatmıştır. **Osmanlı** ülkesinin kendi iç şartlarıyla kendini yenilemeye başladığı bir dönemde karşılaşılan siyasi zorluklar, **Tanzimâtın** ilanını mecburi kılmıştır. **Mustafa Reşid Paşa** İngiliz menfaatleriyle **Osmanlı** menfaatlerini özdeş görürken, **Ali** ve **Fuat Paşalar** **Fransa**'nın menfaatini tercih etmişler. Bu durum ancak 1876'da giderilebildi. **Tanzimâtın** yarattığı kırıklık ve güvensizliği ancak **Atatürk**'le giderilebilecektir.⁽⁵⁰⁾

C. CERİDE-İ HAVADİS VE TÜRK BASINI

Dünya'da İlk Gazetelerin Ortaya Çıkışı:

(46) E. Kuran; Yenileşme Hareketleri, s.499

(47) E.Karal; a.g.e. s.186

(48) M.Tayyib Gökbilgin 1840'tan 1861'e Kadar Cebel-i Lübnan Meselesi ve Dürziler, Belleten Cilt X sayı 40. s.641-703

(49) E. Karal; a.g.e. s. 210

(50) Tuncer Baykara; Osmanlılarda Medeniyet Kavramı ve Ondokuzuncu Yüzyıla Dair Araştırmalar, İzmir 1992. s.112

Gazete, ilk çağlardan günümüze iletişimin önemli bir vasıtası olmuştur. Dünyada ilk gazete hakkında çeşitli görüşler vardır.

İlk gazeteye ait bir belge Mısır'da bulunmuştur. Bundan 3400 yıl önce Nil boylarında bulunan bir tablet dünyanın ilk gazetesi adını almıştır. Bu gazete kağıt üzerine yazılmış değildir. Bu bir pişmiş tuğladır. Bu tuğlalarda Mısır Krallığı ile ilgili haberler yer almaktadır.⁽⁵¹⁾ Yine Paris -Louvre-Müzesinde bulunan bir tablette Mısır nazırlarından birinin III. Totmes devrinde resimli bir gazeteye itiraz ettiği anlaşılmaktadır.⁽⁵²⁾ Herodot'ta firavunlara hücum eden mizah gazetelerinin özelliklerine dair açıklama yapmıştır.⁽⁵³⁾ Meşhur İsrail tarihçisi Flavius Jesepe'de Babilonya'da günlük olayları kayd eden vakanüvisler bulunduğunu, bunların bazılarının şehrin önemli yerlerine sonradan fırınlanmış tabletlerle bildirildiği kaydedilmektedir. Roma'da da buna benzer ilk duvar gazeteleri görülmüştür.⁽⁵⁴⁾

Çin'de basın tarihi daha uzaklara götürülür. Dünyanın en eski gazetesi ve halen devam eden, 950 yıl önce çıkan "King Pav" dur.⁽⁵⁵⁾ Eski Yunanda, Roma'da ve Venedik'te gazeteler vardı. Venedik'te gazeteler asillere dağıtılırdı. Ancak eski Yunan'da gazetenin tam olarak varolup olmadığı aydınlanamamıştır.⁽⁵⁶⁾ İşte dünyanın bugün ulaştığı modern gazeteciliğin temelinde bu gazeteler vardır.

(51) Enver Behnan Şapolyo; Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın, Ankara 1969. s.11. Fuat Süreyya Oral; Türk Basın Tarihi (1228-1831) Ankara 1969 s.23

(52) Selim Nüzhet Gerçek; Türk Gazeteciliği (1831-1931) İstanbul 1931, s.7

(53) F. Oral; a.g.e. s.23

(54) F. Oral; a.y.

(55) F. Oral; a.g.e. s.23. N. Gerçek; a.g.e. s.12

(56) B.Şapolyo; a.g.e. s.12-13. N.Gerçek; a.g.e. s.7

. Avrupa'da İlk Gazeteler:

Avrupa bir çok konuda öncülük ettiği gibi basın ve yayın konusunda da modern gazeteciliğin ilk örneklerini vermiştir.

Almanya'da 1605'de **Anvers**'te "Niew Tydinghan" adında (57x82) iki sütunlu bir gazete çıkmıştır. Bunu **Almanya**'nın diğer şehirlerinde çıkan gazeteler takip etmiştir.⁽⁵⁷⁾ **Şapolyo**'ya göre ilk gazete 1588'de **İngiltere**'de "İngiliz Markiri" adını taşıyan bir gazetedir.⁽⁵⁸⁾ Server İskit ise ilk gazeteyi ismini vermeden 1631 tarihinde çıktı demektedir.⁽⁵⁹⁾ **Avrupa**da ilk gazete konusunda **Nesimi Yazıcı** Mayıs 1605'de **Hollanda**'da **Anvers**'de **Abraham Verhoven** tarafında 15 günde bir çıkarılan gazete olarak göstermektedir.⁽⁶⁰⁾

Osmanlı Devletinde İlk Gazete:

Osmanlı Devletinde ilk Türkçe gazetenin çıkışı **Osmanlı** yenileşme hareketleriyle yakından ilgilidir. Basınla ilgili olarak yenileşmenin en önemli aracı şüphesiz matbaadır.⁽⁶¹⁾ Ancak birçok gelişmelerde olduğu gibi matbaa ve basın yayından uzun süre faylanamamıştır.

(57) F.Oral; a.g.e. s.25. S. Nüzhet; a.g.e. s.1-57

(58) B.Şapolyo; a.g.e. s.13. Bu konuda M.Nuri İnigür, Basın ve Yayın Tarihi, İstanbul 1982'de "İlk gerçek gazeteyi 1609'da Strasbourg'da haftalık Almanca olarak yayınlanan (Avisa, Relation Oder Zeitung) adlı gazeteyi Johann Carolus'un çıkardığını (1.57) kaydetmektedir.

(59) S. İskit; Amme Efkârı ve İlk Gazetelerimiz, İstanbul 1959, s.9

(60) Yazıcı, Nesimi; Takvim-i Vekâyi, Ankara 1983 s.9

(61) Matbaa ile ilgili olarak; T.Halasi Kun, i. A"İbrahim Müteferrika" mad. Abbas Parmaksızoğlu; Türk Gazetecilik ve Basın Tarihi, İstanbul 1959. H. Refik Ertuğ, Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi, İstanbul 1960, M.Nuri İnigür, Basın ve Yayın Tarihi İstanbul 1982. M. Hartmann; A "matbuat" mad. B. Şapolyo a.g.e. F. Oral. a.g.e. (bkz.)

Osmanlı toplumu **Fransız** ihtilâlinde biraz sonra gazete ile tanışmışlardı. **Fransızlar** ihtilâl fikirlerini yaymak amacıyla dünyanın her tarafından neşriyat yapıyorlardı. Bu arada da **İstanbul'a** gelen **Fransız** elçileri⁽⁶²⁾ **Verninak** ardından **Ober de Baye** gazete çıkardılar. Bu gazeteler **Fransa'nın** **Mısır'ı** işgaline kadar sürdü. Bu sırada **İngilizler**, **Fransız** matbaasını tahrip ettiklerinden gazete çıkaramadılar.⁽⁶³⁾ **Fransızca** gazeteler bundan sonra da çıkmaya devam eder: Bunlar, **Smyrnéen**, **Spectutavr Oriental** ve **Courrier de Symrne** adlarını taşır. Napolyon'un **Mısır'ı** işgaliyle birlikte orada bir matbaa kurarak "**Courrier d'Egyptk**" adlı gazeteyi çıkarmaya başlar (27 Ağustos 1798).⁽⁶⁴⁾ Ardından "**Decade Egyptienn**" ve "**Journal Officiel**" gazeteleri çıkarılır.⁽⁶⁴⁾

Ayrıca 20 Kasım 1828'de **Vaka-yi Mısriye** Türkçe-Arapça çıkmaya başlar. **Girid'de** de **Vak'ayı Giridiyye** Türkçe-Rumca olarak çıkar.⁽⁶⁵⁾ Ancak bunlar da ilk Türkçe gazete olarak değerlendirilmemektedir.

Osmanlı ülkesinde matbaanın gelişinde dışardan nasıl bir etki olmamışsa gazete konusunda da herhangi bir tazyik olmamıştır. **Osmanlı** ülkesinde gazetenin girişi ve başlangıcı da yine devlet eliyle ve bir yabancının **Alexandre Blacque** kısaca **Blak Beyin** etkisiyle gelmiştir.⁽⁶⁶⁾ **Black Bey**, **İzmir'de** yayınlanan **Smyrnéen'in** isim ve sahip değiştirmesinden sonra **Spectateur** **Origintal'in** başına geçti. Tam bir Türk dostuydu. **Osmanlı Devletinin** düşmanları aleyhine cesurca yazılar

(62) İsmail Soysal; Fransız ihtilâli ve Türk Fransız Diplomasi Münasebetleri. Ankara T.T.T. 1987

(63) F. Oral; a.g.e. s.56-57. N.Gerçek; a.g.e. s.14-16

(66) F.Oral; a.g.e. s.58. R.Ertuğ A.g.e. S.123 v.d. Fransızca gazeteler için Bkz. K.Alemdar'ın İstanbul adlı kitabın sonunda bilgi vardır.

(67) Orhan Koloğlu; İlk Gazete İlk Polemik Ankara 1989. N.Yazıcı; Takvim-i Vekayi s.18. İlker Ortaylı Tanzimat Devri Basını Üzerine Notlar, Cahit Talas'a Armağan'dan ayrı basım. Ankara 1990. s.399

(68) N.Gerçek; a.g.e. s.16. v.d. B. Şapolyo; a.g.e. s.99. Cengiz Orhonlu; Belgelerle Türk Tarih Dergisi Cilt I, Sayı 6, İstanbul, Mart 1968. s.35

yayınlanmaktan çekinmemiştir. Bu yüzden yabancıların baskılarına dayanamayan **Bab-ı Âli** onu **İstanbul'a** bir gazete çıkarması için davet etti. **Blak Bey İstanbul'a** gelerek **Moniteur Ottaman'**ı Fransızca olarak çıkardı. Bu gazete devletin menfaatlerini müdafaa eden imparatorluğun görüşlerini aksettiren resmi bir havadis gazetesi mahiyetinde idi.⁽⁶⁷⁾

II. Mahmut (1808-1839) gerek **Blak Bey** olayında gerek **Mısır'da** çıkan gazete⁽⁶⁸⁾ ve gerekse **Avrupa'da Yunan** isnayını destekleyen⁽⁶⁹⁾ gazetelerin çıkması sebebiyle kamuoyu oluşturmanın önemini anlamıştı. Bu amaçla **Osmanlı Devletinde** ilk olarak Türkçe "**Takvim-i Vekayi**" adını alan resmi gazete 25 C.evvel 1247/1 Kasım 1831'de çıkmıştır.⁽⁷⁰⁾

II. Mahmut, kamuoyu meydana getirmek amacıyla **Takvim-i Vekayi-i** sürekli kontrolü altında tutuyordu. Padişahın **Varna** gezisini gazeteye yazan **Esad Efendi'nin** ağır bir dil kullanması üzerine **II. Mahmut** "halkın anlayamayacağı gerekçesiyle **Esad Efendi'ye** kızmıştı.⁽⁷¹⁾ Böylece **Osmanlı Devleti** gazete sayesinde iç ve dış kamuoyu kendi lehine çevirmeyi amaçlıyordu. Bundan önce de **III. Selim** (1789-1807) zamanında, **Osmanlı Devleti** haber almak için daimi elçilikler kurmuş ancak olumlu bir netice alınamamıştı.⁽⁷²⁾ **II. Mahmut** için bu sırada işletilmeye başlayan posta ve yeni çıkarılan gazete onun merkezî politikasının hem vasıtası hem de bir neticesi olmuştur.⁽⁷³⁾ **İlber Ortaylı**

(67) S.İskit; Amme Efkarı.. s.9-10

(68) O.Koloğlu; İlk Gazete, s.27

(69) Altan Deliorman; İlk Türk Gazetesi, Türk Kültürü, Eylül 1964, s.7

(70) Takvim-i Vekayi hakkında en geniş bilgi, Nesimi Yazıcı Takvim-i Vekayi Belgeler, Ankara 1983 adlı kitabına bkz.

(71) M.Nuri İnugur; Türk Basınında iz Bırakanlar. İstanbul 1988. s.3

(72) Orhan Koloğlu; Basımevi ve Basının Gecikme Sebepleri ve Sorunları. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1987, s.90-93 Daimi Elçilikler Hakkında: Ercüment Kuran; Avrupadaki ikamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Siyâi Faaliyetleri 1793-1821 Ankara 1968. Faik Reşit Unat; Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnâmeleri, Tamamlayan ve Yayına Hazırlayan B.S.Baykal T.T.K. Ankara 1992.

(73) N.Yazıcı; a.g.e. s.16

ise **Takvim-i Vekayi**'nin çıkışını. 18. ve 19. yy.daki reformcuların ortak özelliği olarak değerlendirir.(74)

Çörçil Olayı ve Ceride-i Havadis'in Çıkışı

II. Mahmut zamanında çıkan **Takvim-i Vekayi**'den sonra ikinci Türkçe gazete **İngiliz** asıllı gazeteci **Wilyam Çörçil**'in çıkardığı "**Ceride-i Havadis**" adlı gazetedir. **Çörçil**'in **Osmanlı Devletine** ne zaman geldiği kesin belli değildir. Ayrıca hayatı hakkında da fazla malumat yoktur. **Çörçil** 1815 yılında veya 1825 yılında **İzmir**'e gelmiş sonra **İstanbul**'a yerleşmiş, ticaretle uğraşmış, **A.B.D**'nin orta elçiliğinde bulunmuş **İngiliz Morning Herald** ve **Tory gazetelerine muhabirlik yapmış 1846'da da ölmüştür.**(75) Kısa hayat hikayesini verdiğimiz **Çörçil Kadıköy**'de avlanırken bir Türk çocuğunu yaralamış, olay içeride ve dışarda siyasi bir hal almıştır. Esasında **Kadıköy** islâm ahalisi "gündüz uyuyan gece eğlenen yabancılardan hoşnut değildi. Her vesile ile şikayet vaki oluyordu. **Üsküdar Muhafızı Hacı Akif Efendi** yabancılara tahliye kararı almıştı. Tam bu sırada **Çörçil** avlanırken bir Türk çocuğunu yaraladı. Bu olay **İngiliz Sefiri Sir Ponsonby**'nin ısrarıyla büyük bir mesele haline geldi. **Akif Paşa** istifa etti. Bunun üzerine de "Tapsıra" adlı hatıratını yazdı.(76) **Çörçil**'in tutuklanıp üç gün hapis yatması kapitülasyonlara aykırı bulunarak olay **Çörçil** lehine halledildi. Kendisine pırlanta nişan, yağ ihracı tezkeresi ve bir Türkçe gazete çıkarma imtiyazı verildi. Ancak **Akif Paşa**'nın Dahiliye

(74) İ. Ortaylı; a.g.e. s.397

(75) F. Oral; a.g.e. s.46. Gazeteyi Alfred Çörçil almıştır. N.Yazıcı Tanzimatın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu Tanzimat Dönemi Basını, Ankara 31 Ekim-3 Kasım 1989. s.66. Anabritannica ise "W.Churchil" mad. Ölm. 1864 olarak verir. Biz ise en son araştırmayı yapan Doç. Dr. Nesimi Yazıcı'nın kabul ettiği 1846 tarihini esas aldık.

(76) Bk. Ahmet Hamdi Tanpınar; "Akif Paşa" İ.A. C. 5. s.243 v.d. Şerafettin Turan, "Pertev Paşa İ.A. C.9 s.554. v.d.

Nazırı olması sebebiyle 1840 tarihine kadar bu hakkını kullanamadı. **Akif Paşa** görevinden ayrılınca **Çörçil** gazete imtiyazını kullandı.⁽⁷⁷⁾

Ceride-i Havadis Hamidiye Türbesi karşısında 1. Cemaziyelahir 1256/31 Temmuz 1840 tarihinde yayın hayatına başladı.^(*) **Takvim-i Vekayi** ölçülerinde (27x40:2) iki sütunlu dört sayfa olarak yayına başladı.⁽⁷⁸⁾ Sütun sayısı (1263/1847)'den itibaren üçe çıkmıştır. **Ceride-i Havadis** çıkış imtiyazıyla birlikte hazineden 5000 guruşluk yardım almıştır. Üç yıl sonra tabiatıyla bu yardım kesilmiştir. **Ceride-i Havadis** yeterli abone sayısına ulaşamadığından kapanmıştır. Ancak hükümet gazeteden yarar beklediğinden tekrar yardım devam etmiştir.

Çörçil'in bizzat kaleme aldığı mukaddimesinde gazetenin halkın bilgisini artırdığı, diğer ülkelerde olup bitenlerin nakledilerek halka merak hisleri uyandırdığı bu yolla meslek ve ticaret hayatının geliştirilmesine yardımcı olduğu belirtilmiştir.⁽⁷⁹⁾

Gazetenin mürettibi **Mehmet Efendi Takvim-i Vekayi** gibi uğur getirmesi için sol tarafı boş bırakıp sağdan başlamıştır. Gazetede yazı ve haberler üç bölüm halinde verilmiştir. "Havadisâtı Dahiliyye" bölümünde, önce iradeler ve resmi haberler, ardından **İstanbul** ve yurt haberleri, padişahın culus ve doğum haberleri ve methiyeler yer almıştır. **Takvim-i Vekayi**'nin düzenli

(77) Orhan Koloğlu; Miyap Çörçil Olayı Ceride-i Havadis'in öyküsü.

Ayrıca Doç. Dr. Nesimi Yazıcı; Tanzimat'ın 150. yılı Sempozyumu S.55 dipnot.

(*) Ceride-i Havadis'in çıkış tarihi de 31 Temmuz ve 1 Ağustos olarak değişik verilmiştir. Ancak biz Doç. Dr. Nesimi Yazıcı'nın Tanzimatın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu, Tanzimat Dönemi Basını Ankara 31 Ekim-3 Kasım 1989 T.T.K. Ankara 1994, s. 59 ve Gazi Ahmet Muhtar Paşa Takvimü's-Sinin, Ankara 1993, s.3 tarihlerini dikkate aldık.

(78) F. Oral; a.g.e. s. 78

(79) Ziyad Ebüzziya D.V. C.7, s.406-407. Ayrıca Mukaddime için bk: N.Gerçek; a.g.e. s.36. H.Refik Ertuğ a.g.e. s.150. B. Şapolyo; a.g.e., s.78. Doç. Dr. Nesimi Yazıcı; Takvim-i Vekayi ve Ceride-i Havadis'in Mukaddimelerinin Tahlil ve Karşılaştırılması. G.Ü. Basın-Yayın Y.O. Dergisi s.6. Ankara 1984. N.Yazıcı; Tanzimatın 150. Yılı Sempozyumu s.66

çıkmadığı zaman hükümet haberleri **Ceride-i Havadis**'e verilmişti. Bu tür resmi haberlerin yer alması ve devletten yardım görmesi gazeteye yarı resmi bir hüviyet kazandırmıştır.

"Havadisat-ı Hariciyye" bölümünde dış haberler yabancı gazetelerden tercüme edilerek verilmiştir. Dış haberlerde **Avrupa** ve dünya tanıtılmış, coğrafya, tarih, ekonomi, ticaret, devlet ilişkileri, parlamento haberleri yer almıştır. "İlanât" bölümünde ise gayri menkul satışları ithal ilaçlar, ülkemizde bilinmeyen bir takım yeni eşya ve makinaların ilanları verilmiştir.⁽⁸⁰⁾

Gazete 49. sayıdan itibaren de **İstanbul**'un sıcaklık ölçüm dereceleri verilmiştir. 183. sayıdan itibaren de halkın anlayamadığı gerekçesiyle sıcaklıklar gündüz ve gece ölçümleriyle birlikte verilmiş, ayrıca burada milâdî takvim de kullanılmıştır.

Harici haberler bazen tüm gazeteyi baştan aşağı dolduracak kadar vardır. Hatta **Avrupanın** ve **Amerikanın** 1840-1844'lerde geçirdiği olayları aynen verir. Gazete ilanları zamanla ticari amaçla genişletmiş, at, araba, satılık, kiralık, ilan, gemi kalkış saatleri gidecekleri yerler kitap satış ilanları ve daha pek çok konuda ilanlar yer almıştır⁽⁸¹⁾.

Ceride-i Havadis özel elemanlar tarafından nezaretlere, sefaretlere, kıraathanelere 3 gün ücretsiz dağıtılmış dördüncü gün parayla satılmıştır. Ayrıca isteyenlere tanıtım amacıyla ücretsiz verilmiştir. Ancak kamuoyu oluşturmada fazla rağbet görmemiştir. 1840'da 22 sayı 1841'de 50 sayı, 1842'de 51 sayı, 1843'de 42, sayı, 1844'de 45 sayı çıkmıştır. 13 Rebiülahir 1259/13 Mayıs

(80) Ziyad Ebuzziya D.V. İ.A. "Ceride-i Havadis" mad.

(*) Gazete bu çıkış günlerine pek riayet edememiştir.

(81) Mustafa Nihat (Özön) 100 Senelik Gazeteciliğimiz Ayın Tarihi C.15 Sayı 46-47. Şubat 1228. Ziyad Ebuzziya D. V. İ.A. "Ceride-i Havadis" mad.

1843'de üç yıllık yardım kesildiğinden 138. sayıdan sonra zarara daha fazla dayanamadığı için kapanmıştır. 139. sayısı, 18 Ramazan 1259/12 Ekim 1843 tarihinde çifte saraylar karşısındaki yeni binasında çıkmıştır. Gazete önceleri ayın 1. 11. 21. günlerinde çıkmış, ancak 21.7.1256/ 13 Şubat 1841'den itibaren haftada bir çıkmaya başlamıştır. (*)

Gazete **Mısır** valisi **Mehmet Ali Paşa**'nın isyanı sırasında da 9, 10, 11, 14. sayılarından sonra ilaveler çıkararak halka yeni haberler duyurmuştur. Aynı şekilde **Kırım Harbi** sırasında da ilaveler gazeteyi epey ilgi odağı haline getirmişti. (82)

Gazete maddi bakımdan hayli sıkıntı çekmiştir. Abone sayısı ilk üç yıl 150-200 dolaylarında kalmış, bu zarara dayanamayınca da kapanmıştır. Hükümetten aldığı 3000 guruş (30 altın) ile tekrar çıkabilmiştir. Yıllık abonesi 150, 6 aylığı 75 guruş olmuştur. Gazete 1842'de Ermeni harfiyle bir gazete çıkardıysa da rağbet görmediğinden hemen kapanmıştır. (83) Gazete ticari kafayla yöneltildiğinden ilanlar gittikçe arttı. **Kırım Harbinde Çörçil**'in gönderdiği haberler gazeteye olan ilgiyi artırdı ve bir hayli para kazandırdı (84) Gazete **Takvimhane**'den de bir hayli yardım gördü. Mürettip aldı. Ayrıca **Hocapaşa** yangınından sonra Gazete **Takvimhane**'de çıktı. (85)

Gazete Türk basınına bir çok yenilikler getirdi; Türk gazeteciliği için bir okul görevi gördü. **Mehmet Ali Paşa** ile yapılan savaşta muhabir göndermesi (C.H.5) ilk ilave neşri, **Galata**'da oynanan oyunun neşri ve hakkında bilgi vermesi, ilk ölüm ilanı ansiklopedik malumat, kitap haline gelebilecek tefrika, **Kırım Harbinde** savaş muhabirliği- dir. (86) **Ceride-i Havadis** gazetesi sahipleri meslekten

(82) N.Gerçek; a.g.e. s.78

(83) B.Şapolyo; a.g.e. s. 110. v.d. C.H.89

(84) N.Gerçek; a.g.e. s.38

(85) B. Şapolyo; a.g.e. s.110

(86) Ziyad Ebüzziya "İ.A." C.H. mad. Mustafa Nihat Özön a.g.y.

olmaları **Fransızca** ve **Rumca** bilmeleri dolayısıyla ayrı bir zenginlik katmıştır. Denilebilir ki memleket efkârı ilk defa olarak bu gazete ile dünya umum-ı efkârı ile temasa gelmiştir. Gazete dilinde sadeleşmeyi, dahili istihbaratı geliştirmeyi gazeteciliğimize getirmiştir. 1850'den sonra tatbikata konulan telgraf haberlerini ilk defa vermiştir. Dünya gündeminden dilimize liberal, isyan meclis, parlamento, cumhuriyet, müttefik gibi kelimeleri getirmiştir. Gazete meslek ahlâkı bakımından, üç ay kapalı kaldığı zaman abonelerinin parasını iade edebileceğini veya yerine gazete alabileceklerini ilan etmiştir.⁽⁸⁷⁾

Gazete birinci sayısındaki mukaddimesinde de belirttiği gibi dilde sadeleşmeyi getirmek istemiş ancak başarılı olamamıştır. İlk iki yılında ağıdalı bir dil kullanmış ancak sonrakalır biraz sadeleşebilmiştir. Noktalama işaretlerini çok az kullanmış başlık kullanmamış, haberler birbirinden iki üç satırlık boşluklarla ayrılmıştır.⁽⁸⁸⁾ Gazete idari haberleri yorumsuz verdiği için dili ağır olmuşsa da kendi yazdığı haberlerin dili daha sadedir. Yine Ermenice gazete kapandığı zaman abonelerinin parasını geri vermiştir. C.H.94 1.C.1258/10 Temmuz 1842.

Gazetede yazı yazarlar **Münif Paşa** imzası dışında başka isim bulunmadığından yazı kadrosunda çalışan kişiler kısmen o devri yaşayanların hatıra ve biyografilerinden ve bunlardan bazılarının devlet memuriyetine atandıklarında veda ilanlarından öğrenilmektedir.⁽⁸⁹⁾ Tespit olunan isimler şunlardır: **Ahmet Tevfik, Emin Firdevsi, İsmet Bey, Karsizade Cemalettin, Ahmet Nazif Efendi, Sahafklar Tekkesi Şeyhizâde, Münif Bey, Es'ad Efendi, Nazif Efendi** bunlardan bazılarıdır.⁽⁹⁰⁾

s.2916

(87) F. Oral; a.g.e. s.79

(88) Ziyad Ebüzziya; D.V.İ.A. (Ceride-i Havadis" Mad.

(89) Ziyad Ebüzziya; D.V.İ.A. (Ceride-i Havadis) Mad.

(90) Mustafa Nihat (Özön) a.g.m. s.2911. B.Şapolyo; a.g.e., s.110, Ziyad Ebüzziya; D.V.İ.A. (Ceride-i Havadis) Mad.

Ceride-i Havadis, kendisinden beklenen kamuoyu oluşturmada fazla başarılı olamadı. Daha öncede belirtildiği gibi abone sayısı 150'yi ancak buluyordu. bu yüzden de maddi sıkıntıya girdi ve kapandı. **Takvim-i Vekayi**'nin azınlıkların seviyesine ulaşamaması ve **Takvim-i Vekayi**'nin düzenli çıkmaması **Abdülmeceid**'i (1839-1861) **Ceride-i Havadis**'i desteklemeye sevk etti.⁽⁹¹⁾ **Ceride-i Havadis**, **Takvim-i Vekayi**'nin yolundan giderek başka dillerde de gazete çıkardı. Bu arada C.ahir 1272/Şubat-1856'da **Ceride-i Havadis**'in Arapça tercümesi olan **Mir'âtü'l-Ahval** çıkarıldı. Hükümet gazeteden beklediği fayda gereğince yardımda bulundu. M.Hartmann İ.A. "Matbuat maddesinde" Türkiye'de gazete siyasi ve iktisadi hadiseler karşısında halk kitlelerini aydınlatmak umumi efkara istikamet vermek yolunda cemiyetçe duyulan bir ihtiyacın sevki ile doğmuş olmaktan ziyade, hükümetin yaptığı işleri vasıtasız olarak halka ulaştırmak gayesi ile meydana çıkmıştır.⁽⁹²⁾ Yine gazeteyi Selim Güzhet "Gülhane hattından sonra ortaya çıkan hürriyetin bir eseri olarak telakki etmemiştir.⁽⁹³⁾

Neticede **Ceride-i Havadis**, **Çörçil**'in avlanması sırasında gazete imtiyazının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ancak hükümetçe gazetenin maddi yönden desteklenmesi ondan kamuoyu oluşturmada yardım beklediğinin bir işaretidir. Eğer hükümet, gazeteden bu yönde yardım beklememiş olsaydı kapanmasına göz yumar, destek vermezdi.

Gazetenin tam koleksiyonu **İstanbul Millet Kütüphanesinde** numara 270, 271, 272, 273, 274, 275'de bulunmaktadır. Gazete 1840-1864'de 1212 nüsha neşr etmiştir.⁽⁹⁴⁾

(91) Doç.Dr.N.Yazıcı; Tanzimat Sempozyumu..... s.67. Ziyad Ebüzziya; a.g.y.

(92) M. Hartmann; İ.A. "matbuat" mad.

(93) N.Gerçek; a.g.e. s.35. A.Parmaksızoğlu; a.g.e. s.14

(94) Mustafa Nihat (Özön); a.g.m. 29.07

Ceride-i Havadis'e ilk ciddi rakip **Agah Efendi**'nin 21 Ekim 1860 tarihinde çıkan **Tercüman-ı Ahval**(*)dir. Bu şahsi teşebbüslerle çıkarılan ilk Türk gazetesidir.(95) **Ceride-i Havadis**, bununla zararının dokunacağını düşünerek "Ruznam-i Ceride-i Havadis" adlı günlük bir ek gazete çıkardı. Bu ek haftada beş gün çıkıyordu. **Ceride-i Havadis** 27/9/1964'de 1212 sayısından sonra kapandı. Oğlu **Alfred Çörçil** Ruzname-i Ceride-i Havadis olarak gazeteye devam etti.

Ruzname-i Ceride-i Havadis (26 Eylül 1864-26 Nisan) 1869 tarihleri arasında yayınlandı.

Yüz senelik gazeteciliğimizin ilk otuz senesi basit ve sakin geçti biri resmi, öteki de ondan aşağı kalmayan diğer bir gazetenin neşriyatı renksiz ve heyecansız resmi bir dille bütün vakayii hikayeden ibaretti. İkinci devir ise bu renksiz ve heyecansız aksülameti olarak büsbütün gürültülüdür.(97)

Ruzname-i Ceride-i Havadis Tercüman-ı Ahval ve Şinasi(97) 'nin **Tasvir-i Efkâr**'ının yanında pek sönük kaldı ve kendi kendine kapandı gitti.

(*) Prof. Ahmet Hamdi Taşpınar; 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1988, s. 249.'da 1861'de çıktı demektedir.

(95) R.Ertuğ; a.g.e. s.152-153. B.Şapolyo; Her yönüyle basın. s.111. Anabiritannica "Ruzname" mad.

(96) Mustafa Nihat (Özön); a.g.m. C.25 Mart-Nisan 1931 Sayı 84-85 s.7214

(97) Sümer Tülin; İlk Büyük Gazetecimiz Şinasi ve Tasvir-i Efkâr'ın çıkışı, Belgelerle Türk Tarih Dergisi s.26 İstanbul, Kasım 1969 s.56-57.

Ceride-i Havadis'in kontrolünü ise 1864 Matbuat Nizamnamesi'nin çıkmasından önce müsveddeleri Takvimhane'ye veriliyor. Maarif Nezareti de kontrol ediyordu. 31 Aralık 1864 tarihinden itibaren de gazetelerin kontrol yetkisi **Matbuat Müdürlüğüne** verilmiştir.⁽⁹⁸⁾

---

(98) Doç.Dr. Nesimi Yazıcı; Matbuat Müdürlüğünün Kuruluşu, G.Ü. B.Y.Y.O. Dergisi 1983/5 s.121. Matbuat İdareleri ile ilgili olarak en kapsamlı çalışma, Server İskit'in; Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları, İstanbul 1943

I. BÖLÜM

DEVLET HAYATI

I. İÇ SİYASET

A. PADİŞAH İLE İLGİLİ HABERLER

a. Doğum

Sultan I. Abdulmecid'in (1839-1861) H/1 Cemâziyelâhir 1256- M/31 Temmuz 1840'dan H/29 Zilhicce 1260 - 9 Ocak 1845 tarihleri arasında doğan çocuklarının adları ve doğum tarihleri kronolojik sıraya göre verilmektedir. Bu aynı zamanda Osmanlı sosyal hayatının bir parçasını teşkil etmektedir..

Padişahın "Fatma Sultan" adı verilen bir çocuğu dünyaya gelmiştir. Toplar atılıp, kandiller yakılmış ve halk duada bulunmuştur.(1)

Padişahın "Behiye Sultan" adı verilen bir çocuğu dünyaya gelmiş ve topalar atılıp şenlik yapılmıştır.(2)

İngiltere'de de kraliyet ailesinden bir çocuk dünyaya gelmiş ve bu vesile ile karşılıklı hediye teatisinde bulunulmuştur.(3)

(1) C.H.11 H/11.N.1256-M/06.Kasım.1840

(2) C.H.23 H/5.M.1257-M/27 Şubat 1841

(3) C.H.24 H/12.M.1257-M/06 Mart 1841

Bu ayın 26 Çarşamba günü sabah **Neyyire Sultan** doğmuştur. O günden başlayarak İstanbul'da **Donanmayı Hümayun** ve **Tophane-i Âmire**, kaleler, tabyalar ve **Bâb-ı Âli Seraskeri**'den üç gün günde beşer vakit top atılıp geceleri kandiller yakılması ferman buyurulmuştur.(4)

Zilhicce (7 Şubat) 25. Pazar günü sabah **Refia Sultan** dünyaya gelmiş ve İstanbul'da **üçgün beşer vakit top atılmıştır**. Ayrıca kandil yakılması ferman buyurulmuştur.(5)

Bu ayın 17. Perşembe günü sabah **Sultan Abdülhamid** adında bir şehzade vucuda gelmiş ve İstanbul'da **7 gün 5 vakit** top atılmış, geceleri kandil yakılması ferman buyurulmuştur.(6)

Aliye Sultan adıyla bir çocuk doğmuş, üçgün üç gece beş vakit top atılarak, geceleri kandil yakılması ferman buyurulmuştur.(7)

Cemile Sultan'ın doğmasıyla tören düzenlenmiş ve devlet adamları padişahın huzuruna kabul edilmiştir.(8)

Şevval ayının 20. Cumartesi gecesini (2 Kasım) **Mehmed Reşad** adında bir şehzade dünyaya gelmiştir. Yedigün yedi gece şenlik yapılarak top atılmış, kandiller yakılmıştır.(9)

Padişahın **Münire Sultan** adında bir çocuğu dünyaya gelmiştir.(10)

(4) C.H.56 H/30.Ş.1257-M/17. Ekim 1841

(5) C.H.73 H/1.M.1258-M/12. Şubat 1842

(6) C.H.105 H/19Ş.1258-M/25 Eylül 1842

(7) C.H.109 H/18.N.1258-M/23 Ekim 1842

(8) C.H.142 H/22.B.10.1259-M/18 Ağustos 1843

(9) C.H.201 H/21.L.1260-M/03 Kasım 1844

(10) C.H.202 H/28.L.1260-M/10 Kasım 1844

b. Ölüm

Ceride-i Havadis'e göre Padişahın, H/d Cemâziyelâhir 1256-M/ 31 temmuz 1840 ve 9 Ocak 1845 tarihleri arasında ölen çocuklarıyla, yakınlarının ölüm haberleri verilmektedir. Ayrıca ölümlerin defin yerleri ve bu arada yapılan törenler yer almaktadır.

Padişahın geçen yıl dünyaya gelen **Mevhibe Sultan** adlı kızı ölmüş ve **Sultan I. Abdulhamid**'in türbesine defn edilmiştir.⁽¹¹⁾

Padişahın hemşiresi **Hatice Sultan** vefat etmiş, cenaze **Topkapı Sarayından** alınarak **Sultan Mahmud Han**'ın türbesine defn edilmiştir.⁽¹²⁾

Padişahın hemşiresi **Saliha Sultan** vefat etmiş cenazesi **Bahçekapısı**'ndan alınarak **Sultan Mahmud Han**'ın türbesine defn edilmiştir.⁽¹³⁾

(11) C.H.12 H/21.N.1256-M/16 Kasım 1840

(12) C.H.118 H/21.Za.1258-M/24 Aralık 1842

(13) C.H.125 H/11.M.1259-M/11 Şubat 1843

c. Padişahın Bayram Tebrik ve Ziyaretleri:

Burada **Sultan Abdulmecid**'in bizzat iştirak ettiği bayram tebrik ve ziyaretleri ile saray nakilleri yer almaktadır. Padişahın Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı gibi dini günlerde yaptıkları ziyaretler hakkında örnekler verilmektedir.

Padişah, ramazan ayının gelmesiyle **Çırağan Sarayı**'ndan **Beşiktaş Sarayı**'na gitmiştir.⁽¹⁴⁾

Padişah, âdet olduğu üzere **Topkapı Sarayı**'nda **Hırka-ı Şerif**'i ziyaret etmiştir.⁽¹⁵⁾

Padişah, kadir gecesini **Tophane**'deki **Nusret Camii**'nde geçirmiş, camiden çıkışta **Tophane Meydanı**'ndan geçmiş, orada halkın eğlendiğini görmüştür.⁽¹⁶⁾

Ramazan-ı Şerif'in son orucu Pazar günü tutulmuş, Pazartesi bayram yapılmıştır. Padişah eski usul gereğince alay ile **Sultan Ahmet Camii**'nde bayram namazını kılıp dönmüştür. Havaların güzel olmasıyla halk güven içinde eğlenmiştir.⁽¹⁷⁾

Bayram tebriki için **Şeyhulislâm** ve diğer devlet adamları padişaha gelerek tebrikleri arz etmiştir.⁽¹⁸⁾

Padişah **Çırağan Sahil Sarayı**'na gelmiş, onu tebrik için devlet adamları hak-pay-ı şahaneye, yüz sürmüşlerdir.⁽¹⁹⁾

(14) C.H.54(*) H/5.Za.1257-M/19 Aralık 1841

(15) C.H.59 H/21.N.1257-M/06 Kasım 1841

(16) C.H.60 H/28.N.1257-M/13 Kasım 1841

(17) C.H.61 H/6.L.1257-M/21 Kasım 1841

(18) C.H.62 H/13.L.1257-M/28 Kasım 1841

(19) C.H.87 H/10.R.1258-M/21 Mayıs 1842

(*) C.H. 54 sayısı, H/16.Ş.1257-M/3 Ekim 1841 ve H/5.Za.1257-M/19 Aralık 1841 olmak üzere iki ayrı sayı çıkmıştır.

Padişah ramazanın gelmesiyle **Çırağan Sarayı**'ndan **Beşiktaş Sarayı**'na nakl olmuştur.(20)

Ramazan-ı Şerif'in 15.günü padişah **Topkapı Sarayı**'na teşrif edip devlet adamlarıyla birlikte **Hırka-ı Şerif** ziyaretini gerçekleştiretilmiştir.(21)

Bugün Kurban Bayramı olması sebebiyle padişah âdet olan alay ile **Sultan Ahmet Camii**'nde namazını kılarak, sarayına gelmiştir. Sarayda devlet adamlarının bayram tebriklerini kabul etmiştir.(22)

Padişah, **Beşiktaş Sahil Sarayı**'ndan sandal ile **Topkapı Sahil Sarayı**'na, oradan âdet olan alay ile gelerek **Sultan Ahmed Camii**'nde okunan mevlîd-i Şerife katılmıştı. Yine aynı alayla geri dönmüştür.(23)

Mevsimin bahar olması sebebiyle padişah, **Beşiktaş Sarayı**'ndan **Beylerbeyi Sarayı**'na nakl olunmuştur.(24)

Padişah Ramazanın 15. günü üst düzey devlet erkanıyla **Hırka-ı Şerif**'i ziyaret etmişlerdir.(25)

Padişah Ramazanın 27. günü **Ayasofya**'yı maiyyetiyle ziyaret eylemiştir.(26)

Padişah, ramazan bayram namazını saltanat erkânı ile birlikte **Sultan Ahmet Camii**'nde kılmış, sonra **Bâbü's-Sâde**'de de taht kurularak kutlamalar kabul edilmiştir.(27)

Padişahın Kurban Bayramı'nın birinci günü âdet olan alay ile bayram namazını **Sultan Ahmet Camii**'nde kılmış ve sarayına dönmüştür. Akabinde bayramlaşmış, ikinci günü **Bâbü Âli ve Bâb-ı Fetva Penahı, vükelâ heyeti, Fetva**

(20) C.H.106 H/26.Ş.1258-M/2 Ekim 1842

(21) C.H.109 H/18.N.1258-M/23 Ekim 1842

(22) C.H.121 H/14.Z.1258-M/16 Ocak 1843

(23) C.H.134 H/15.Ra.1259-M/15 Nisan 1843

(24) C.H.135 H/22.Ra.1259-M/22 Nisan 1843

(25) C.H.150 H/21.N.1259-M/15 Ekim 1843

(26) C.H.151 H/28.N.1259-M/22 Ekim 1843

(27) C.H.152 H/6.L.1259-M/30 Ekim 1843

Penahı, seraskeri hey'eti teşrifat üzere padişahı tebrik etmişler. Üçüncü günü rikab-ı hümayun hey'eti padişahın huzurunda tebriklerini arz etmişlerdir.(28)

Osmanlı Devletinin âdeti üzere bu ayın 12. pazar günü **Sultan Ahmet Camii'**nde devlet erkânı ulemâ ve askeri erkân katılacaktır. Mevlide padişah da âdet olan alay ile mevlid yerine nizâm içinde gelmiş, seyre gelenlere iltifat olunarak aynı düzen içinde geri dönmüştür.(29)

---

(28) C.H.162 H/15.Z.1259-M/06 Ocak 1844

(29) C.H.175 H/18.Ra.1260-M/07 Nisan 1844

1. Sürre Alayları

Osmanlı padişahlarının kutsal topraklara, yani **Mekke** ve **Medine**'ye ramazan ayından önce İstanbul'dan gönderdikleri çeşitli yardımlara **sürre alayı** denmektedir. Bu Sürre Alayı gönderme geleneği **I. Abdulmecid** zamanında da devam etmiştir. Burada **sürre alayı** gönderme törenleri ile **sürre alayı**'nın çıktığı tarihler verilmektedir.

Sürre-i hümayun, padişahın katıldığı alayla **Üsküdar**'a çıkarılmıştır.⁽³⁰⁾

Padişah, alışıla geldiği üzere **Ayrılık Çeşmesi** yanındaki kasrına gelmiş, sürre-i hümayun ve beraberinde bulunan **Haccac Makrun Haydar Paşa Sahrası**'ndan gelip dua edilerek alay, yola çıkarılmıştır.⁽³¹⁾

Mekke ve **Medine** hakkında her yıl gönderilen **sürre-i hümayun** recebin ilk kandilinden sonra gönderilmek kaide olduğundan bu ayın 12. Çarşamba günü tertib edilen alay ile **Bahçekapısı**'ndan vapur ile **Üsküdar**'a geçirilmiştir.⁽³²⁾

Receb'in 12. günü sürre-i hümayun padişahın devlet adamlarıyla katıldığı törenle **Üsküdar**'a, oradan, **Şam**'a gönderilecektir.⁽³³⁾

(30) C.H.100 H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

(31) C.H.101 H/20.B.1258-M/27 Ağustos 1842

(32) C.H.141 H/15.B.1258-M/11 Ağustos 1843

(33) C.H.188 H/18.B.1260-M/03 Ağustos 1844

d. Askeri Teftiş ve Törenler:

Sultan I. Abdulmecid (1839-1861), askeri ıslahatları zaman zaman teftiş sebebiyle törenlere katılmıştır. Ordunun hem asker hem malzeme bakımından iyi hale getirilmesi için büyük çaba sarfetmiş, gereken hallerde iltifatlarda bulunmuştur.

Receb ayının 9. Perşembe günü (27 Ağustos) padişahın ve devlet erkanının da katıldığı **Asâkir-i Hassa-i Şahane**'nin ateşli talimleri:

Fenerbahçe sahrasında piyade, süvari ve topçu askerinin ateşli talim yapmalarına emir ve irade buyurulmuştur. Sadrazam, Şeyhülislâm, devlet ricali, **M.V.A.A.** azaları, **İstanbul**'da bulunan **Mısır** valisinin mahdumu(*) ve **Osmanlı Devletinde** bulunan elçiler davet olunmuşlardır. **Asâkir-i Hassa-ı Şahane** müşiri **Rıza Paşa Hazretleri**, **Haydar Paşa Sahrası**'ndaki beş alayı atış yerine sevk etmiş ve davetliler de oraya gitmişlerdir. Askerler, savaş tatbikatı yapmışlar, padişahın otağ-ı hümayunu önünden geçit resmi yaparlarken "**padişahım çok yaşa**" diye dua etmişlerdir. **Dâr-üş Şûrâ-yı Askeri**'den **Ferik Reşid Paşa**, **Mirliva Rüstem Paşa**, **Süleyman Paşa** ve **Hüseyn Paşa**'ya gösterdikleri çabadan dolayı iltifatta bulunulmuştur. Padişah ve diğer davetliler için tören düzenlenmiş, sonra yerlerine gitmişlerdir.(34)

Tersane-i Âmire'de tamir olunan **Selimiye** adlı üç ambarlı geminin denize indirilmesi sırasında yapılan **törene** devlet erkanından başka, padişah da katılmıştır.(35)

(*) Oğul, evlât, hizmetçi.

(34) C.H.50 H/18.B.1257-M/05 Eylül 1841

(35) C.H.53 H/9.Şevval.1257-M/26 Eylül 1841

Asâkir-i Hassa-i Şahane'nin Üsküdar'da yaptığı atış talimini padişah da çok beğenerek, başarılı bulmuştur. Asâkir-i Hassa-i Şahane müşiri Rıza Paşa'nın gayretli ve yararlı çalışmasından dolayı padişah, müşiri ödüllendirmiş, bir kabza mücevher kılıç vermiştir. Paşa bundan ziyadesiyle memnun olmuştur. Dâr-üş Şûra-yı Askeri reisi Reşid Paşa'ya da bir kıt'a kılıç hediye edilmiştir.(36)

Topçu askerinin Alibeyköy'de icra ettikleri talimleri: Topçu askerinin **Kağıthane** civarındaki **Alibeyköy**'ündeki hayma(*)larda bulunan topçu alayının atış merasimine padişah da katılmış ve bu vesileyle teftiş de etmiştir. Törene **Serasker Paşa, Kaptan Paşa, Asâkir-i Hassa müşiri Rıza Paşa, Ser Etibbâ-i Hassa(**)** ve diğer devlet erkanı katılmışlardır. **Alibeyköy** civarındaki **Yahya Bey Çiftliği**'nde Padişah ve diğer erkânın katıldığı törende top talimi, atış ve resmi geçit yapılmıştır. Ayrıca savaş tatbikatı yapılarak kale hücumları ve savunmaları gerçekleştirilmiştir.(37)

Kağıthane'de Alibeyköy civarında yapılan topçu askeri talim ve tatbikâtında topçu feriki **Mehmet Ali Paşa'nın** gayretlerinden dolayı iltifat olunarak, padişah'tan bir **kabza murassa kılıç** almıştır.(38)

Rebiyülevvel'in birinci günü (12 Nisan) vekiller heyeti, meşihat heyeti, sair devlet adamları padişahla birlikte **M.V.A.A.** azaları olduğu halde **İstanbul Baruthanesi**'ne gitmişler. Orada i'mal olunan barutun kalitesini takdir ederek akşam dönmüşlerdir.(39)

(*) Hayma: Ağaç veya sazlardan yapılan basit kulube

(**) Devletin baş doktoru

(36) C.H.56 H/30.Ş.1257-M/17 Ekim 1841

(37) C.H.56 H/30.Ş.1257-M/17 Ekim 1841

(38) C.H.62 H/13.L.1257-M/28 Kasım 1841

(39) C.H.136 H/3.R.1258-M/14 Mayıs 1842

Tersane-i Âmire'de yapılan ve "**Eser-i Cedid**" adı verilen fırkateyn bitirilerek tersanede padişahın katıldığı bir törenle denize indirilmiştir.(40)

Padişahın Azadlı Baruthanesi'ni Ziyareti:

Önemli cihat malzemelerinden olan barutun, **Azadlı Baruthanesi**'nde yapımı yoluna gidilmiştir. Ancak Ayastefanos civarında su sıkıntısı çekilmektedir. Bunun için **Ali Necip Paşa**, 1.5 saat mesafeden su getirmiştir. Padişah da **Ayastefanos**'da bir gece kalmış, orada iken **Küçük Çekmece** tarafına gitmiştir. Baruthane çalışanları, padişaha baruthanenin iyi çalıştığını arz etmişlerdir. Bundan dolayı padişah iltifatta bulunmuştur.(41)

Yeni düzenlenen orduyu; **Sadrizam, Serasker Paşa, M.V.A.A.** üyeleri ve sair devlet ricali katıldıkları törenle **Davud Paşa Sahrası**'nda izlemiştir. Piyade, topçu ve sair askerler resmi geçit yapmışlar. Padişah da törene katılanları huzuruna kabul ederek iltifatta bulunmuştur.(42)

Baruthane'de barut yapımı imtihanını izlemek amacıyla padişah karadan fayton ile gitmiş, devlet erkânı da imtihan yerine gelmiştir. İmtihan icra olunarak akşam dönülmüştür.(43)

Rami Paşa Kışlası'nı teftiş amacıyla Kaptan Paşa, Serasker Paşa, **İstanbul** ve Anadolu Ordusu müşirleri,

(36) C.H.56 H/30.Şaban.1257-M/17 Ekim 1841

(37) C.H.56 H/30.Şaban.1257-M/17 Ekim 1841

(38) C.H.62 H/13.L.1257-M/28 Kasım 1841

(39) C.H.186 H/3.R.1258-M/14 Mayıs 1842

(40) C.H.106 H/26.Ş.1258-M/02 Ekim 1842

(41) C.H.116 H/7.Za.1258-M/10 Aralık 1842

(42) C.H.147 H/28.Ş.1259-M/23 Eylül 1843

(43) C.H.154 H/18.L.1259-M/11 Kasım 1843

Tophane-i Âmile müşirleri ve diğer askeri erkân katılmışlar; kışla ve koğuşlar teftiş edilmiş, rahatları ve huzurlarının yerinde olduğu görülmüştür.(44)

Padişah her zamanki gibi düzenlenen alay ile **Darphane-i Âmile**'yi ziyaret etmiştir.(45)

Padişah **Üsküdar**'daki **Selimiye Kışlası**'ndaki Mehmed Paşa Köşkü'ne teşrif buyurup devlet adamları ve ilgililer de orada olduğu halde **Asakir-i Hassa'nın İstanbul ordusundaki** askerlerini teftiş etmiş ve iltifatta bulunmuştur.(46)

Padişah, askeriyezi ziyaret ederek ihsanlarda bulunmuş, elbise ve eşyalarını, hasta olanların ilaç durumlarını ve hallerini sormuştur.(47)

Padişah, **İstanbul Baruthanesi**'nin inşasına himmet buyurmuştur. Dökümhanenin de çalışmalarına zaman zaman nezaret etmektedir. Dökümhanede dökülen bir kıt'a demir topu beğenen padişah, **İngiliz mühendislere birer mücevher kutu** hediye ihsan etmiştir.(48)

Padişah askeri düzenlemeler hususunda **Dikimhane-i Askeriye** anbarlarını teftiş ve ziyaret etmiştir.(49)

(44) C.H.168 H/28.M.1260-M/04 Şubat 1844

(45) C.H.169 H/5.S.1260-M/25 Şubat 1844

(46) C.H.174 H/11.Ra.1260-M/31 Mart 1844

(47) C.H.178 H/9.R.1260-M/28 Nisan 1844

(48) C.H.188 H/18.B.1260-M/03 Ağustos 1844

(49) C.H.189 H/25.B.1260-M/10 Ağustos 1844

e. Padişahın Eğitim ile İlgili Katıldığı Törenler

II.Mahmud (1808-1839) zamanında açılan tıp okuluna ve diğer eğitim kurumlarına I. Abdulmecid (1839-1861) de önem vermiş her fırsatta törenlere katılmış, devlet adamlarını da okulları himayeye teşvik etmiş, başarılı okulları ödüllendirmiştir. Burada padişahın katıldığı ve adet haline gelen törenler verilmiştir.

Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye'nin imtihanına padişah da gelmiştir. Vekiller heyetinin de gelmesi ferman buyurulmuş ve **Bab-ı Âli** tatil olarak tüm devlet adamları bu imtihana gitmişlerdir. Okulun müdürü **Baş Tabib Abdülhak Efendi**'nin öncülüğünde yapılan tıp tahsilinden sonra öğrencilere diplomaları verilerek ve ferace giydirilerek hazret-i şahaneye yüz sürmüşler ve yerlerine gitmişlerdir. Okulun müdürü ve öğrencilerine hatta memurlarına iltifatta bulunulmuştur.⁽⁵⁰⁾

Mekteb-i Tıbbiyedeki imtihana padişahta katılmıştır. Ayrıca bazı devlet adamları da katılarak usul gereğince imtihan yapılmıştır.⁽⁵¹⁾

(50) C.H.147 H/28.Ş.1259-M/23 Eylül 1843

(51) C.H.194 H/1.N.1260-M/14 Eylül 1844

f. Sadrazam Değişiklikleri ile İlgili Haberler

Sultan I. **Abdülmeçid Han** (1839-1861), henüz ilan edilen **Tanzimat-ı Hayriyye** ve bunun ilkelerine bağlı kalınması gerektiğini sadrazamlara ve diğer ileri gelenlere bildirmiştir. Sadrazam değişikliğinde de yayınladığı hatt-ı hümayunla yeni sadrazamı ikaz etmiştir. **Mehmet İzzet Paşa ve Mehmet Emin Rauf Paşa'nın** sadarete gelişlerinde de aynı uyarılarda bulunulmuştur.

Mehmed Emin Rauf Paşa (8 Haziran 1840-7Ekin 1841) yerine, **Mehmet İzzet Paşa'nın** (7 Ekim 1841 - 3 Eylül 1842) atanması sebebiyle padişah hatt-ı hümayun yayınlamıştır:

Selefin yararlı hizmetler yaparak görevini tamamlamıştır. Yerine devlet işlerini iyi göreceğinden ve sadakatından dolayı sen atandın. **Tanzimât-ı Hayriye** işleriyle birlikte devlet işlerinde de başarılı olması dilenmektedir.⁽⁵²⁾

Mehmed İzzet Paşa yerine tekrar **Mehmed Rauf Paşa'nın** (3 Eylül 1842-28 Eylül 1846) atanması dolayısıyla hatt-ı hümayun yayınlanmıştır:

"Daha önce de sadrazamlık yapmış ve mevkiini **İzzet Paşa'ya** bırakmıştın. **İzzet Paşa** azl oldu. Ve yerine tekrar işleri iyi bildiğinden dolayı sen atandın. Devlet işlerini iyi yürütmelisin ve özellikle **azınlığın rahat etmesine dikkat edesin**" denilerek başarılar dilenmektedir.⁽⁵³⁾

(52) C.H.54 H/5.Za.1257-M/19 Aralık 1841

(53) C.H.103/ H/5.Ş.1258-M/11 Eylül 1842

g. Padişahın Yurt Gezisi ile İlgili Haberler:

Sultan **I. Abdulmecid** (1839-1861), babası **II. Mahmud** (1808-1839) gibi yurt gezilerine çıkmış, memleketi gezip tanımaya çalışmıştır. Bu amaçla çıktığı, **Bursa, İzmid Çanakkale** gezileri ile bu geziler sırasında uygulanan teşrifât da ele alınmaktadır.

Cenab-ı hak ömür ve ikbalini artırsın, emanet ehli olan padişah, halkın rahat ve huzurunu yerinde görmek için vapur ile gezilmesi mümkün olan yerleri gezmek ve incelemek için seyahate çıkmıştır. Önce ecdâd-ı âzamlarından bir kaç selatin sultanın bulunduğu **Bursa**'da kabirlerini ziyaret ve seyr edeceklerdir. Cuma selamlığından sonra luzumlu olan devlet erkânına iltifât olunmuştur. **Kaptan Paşa, Serasker Paşa ve Tophane müşiri Mehmed Ali Paşa Hazretleri** vapur ile **İzmid, Bursa** oradan **Gelibolu, Çanakkale** ve **Midilliye** kadar gitmek üzere yola çıkmışlardır.⁽⁵⁴⁾

Padişah **İzmid**'de 4 gün kalarak ahalisine ihsanlarda bulunmuş ve saat 10.00'da vapura binip 7 saatte **Mudanya İskelesi**'ne ve orada bir süre istirahat ederek **Bursa**'ya doğru yola çıkmışlardır.⁽⁵⁵⁾

Bursa'da 4 gün kalan padişah vaki olan ziyaretlerini tertip ederek, halka ihsan ve merhamette bulunarak saat 12 sularında **Çanakkale**'ye teşrif buyurmuşlardır.⁽⁵⁶⁾

Hak teala padişahın sefasını artırsın, **Çanakkale**'sinden vapur ile **Midilli**'ye varıp, halkına lutuf ve merhamet etmiştir. **Gelibolu**'ya gelen padişah orada bir kaç saat dinlendikten sonra **İstanbul**'a doğru yola çıkarken

(54) C.H.182/ H/8.Ca.1260-M/26 Mayıs 1844

(55) C.H.183/ H/15.Ca.1260-M/02 Haziran 1844

(56) C.H.184 H/22.Ca.1260-M/09 Haziran 1844

halk kayıklarla etrafını sarmış, şenlikler yapılmış padişah da onlara ihsanlarda bulunmuştur. İstanbul'a gelen padişaha karşılama töreni düzenlenmiş, kandil yakılmış, şenlikler yapılmış, 5 vakit top atılarak, yüksek yerlerden fişenkler atılmıştır.(57)

---

(57) C.H.185 H/27.C.1260-M/14 Temmuz 1844

B. HÜKÜMET ile İLGİLİ HABERLER

Hükümet başlığı adı altında **Osmanlı Devletinde** üst düzey devlet adamları; bakanlar, valiler, müşirler, M.V.A.A. azaları tayinleri ele alınmaktadır. Aynı şekilde atama usulu ile birlikte, affedilenlerin haberleri verilmektedir.

a. Tayinler ile İlgili Haberler:

Ticaret Nazırlığına atanan **Ahmet Fethi Paşa**, bu göreve gelmesi sebebiyle **Dolmabahçe** mevkiinde ulema, devlet adamı v.b. davet ederek seyirciler çağırılarak canbaz v.s. oyuncular getirilerek eğlence tertip ettirmiştir.⁽⁵⁸⁾

Umur-ı Hariciye Nazırı Rifat Paşa'nın yerine **Sarım Efendi**, **Hariciye Nazırı** olmuştur.⁽⁵⁹⁾

M.V.A.A. azasından **Hacı Ethem Efendi Mesarifât Nazırı**, **Mesarifât Nazırı Mazlum Bey M.V.A.A.** azası olmuştur.⁽⁶⁰⁾

Bağdat Eyaleti Hacı Necip Paşa'ya, **Şam valiliği Ali Rıza Paşa'ya** verilmiştir.⁽⁶¹⁾

Hüdavendiğâr müşirliği Umum-ı Maliyesiyle Dilaver Paşa'ya, **Sayda Eyaleti İzzet Paşa'ya** verilmiştir.⁽⁶²⁾

(58) C.H.11 H/11.N.1256-M/06 Kasım 1840

(59) C.H.66 H/12.Za.1257-M/26 Aralık 1841

(60) C.H.72 H/24.Z.1257-M/06 Şubat 1842

(61) C.H.79 H/14.S.1258-M/27 Mart 1842

(62) C.H.81 H/28.S.1258-M/10 Nisan 1842

Asâkir-i Müntezime-i Şahane Seraskeri sabık devletli **Halil Paşa Hazretleri** ve ticaret eski nazırı **Ahmet Fethi Paşa Hazretleri** **M.V.A.A.** azası tayin olunmuştur.

İzmir eski muhassılı **Hüseyin Beyefendi** Posta nazırı tayin olunmuştur.(63)

Eski **Silistre** valisi **Mehmet Vasıf Paşa Çanakkale Muhafızı** tayin olunmuştur.(64)

Bolu müşiri **Mehmed Paşaya**, bu def'a **Trablusgarb** müşirliği, **Bolu** müşirliği **Ali Şefik Paşa**'ya tevcih olunmuştur.(65)

Rumeli tarafı, umum-ı teftiş me'murluğuna **Rifat Paşa**, **Anadolu** tarafı, umum-ı teftiş me'murluğu **Hasip Paşa Hazretleri**'ne havale olunmuştur.(66)

M.V.A.A. reisi **Rauf Paşa**(*) **Hazretleri**'ne mühr-ü hümayun verilerek **sadrizam** nasb edilmiştir.

M.V.A.A. reisliğine, azalardan **Halil Paşa** **M.V.A.A.** atanmıştır.(67)

Çirmen Eyaleti müşirliği eski **sadrizam İzzet Paşa Hazretlerine**, **Sayda Eyaleti** müşirliği, **Halep** eski valisi **Es'ad Paşa Hazretleri**'ne , **Urfa Eyaleti** müşirliği, **Diyarbakır** eski müşiri **Vecihi Paşa Hazretlerine**, **Diyarbakır Eyaleti** müşirliği, **Ankara** eski müşiri **İsmail Paşa Hazretlerine**, **Ankara Eyaleti** müşirliği, **Edirne** eski müşiri **Said Paşa Hazretlerine** tevcih edilmiştir.(68)

Rıf'at Paşa ve **Hasib Paşa** **M.V.A.A.** azalığına tayin olunmuşlardır.(69)

(*) 3 Eylül 1841-28 Eylül 1842.

(63) C.H.82 H/5.Ra.1258-M/16 Nisan 1842

(64) C.H.84 H/19.Ra.1258-M/30 Nisan 1842

(65) C.H.87 H/10.R.1258-M/21 Mayıs 1842

(66) C.H.94 H/1.C.1258-M/10 Temmuz 1842

(67) C.H.102 H/30.B.1258-M/06 Eylül 1842

(68) C.H.102 H/30.B.1258-M/06 Eylül 1842

(69) C.H.106 H/26.Ş.1258-M/02 Ekim 1842

Ankara, Çankırı ve Çorum Sancakları, Ankara'da kaymakam Asakir-i Hassa-i Şahane livalarından Rüstem Paşa Hazretleri'ne feriklik rütbesi ile tevcih olunmuştur.

Kayseri ve Bozok Sancakları, kaymakam Ferik Celal Paşa Hazretlerine tevcih olunmuştur.(70)

Asakir-i Hassa-i Dar'üş-Şûra reisi Reşit Paşa, Asakir-i Mansure müşiri olmuştur.(71)

Eflak'ın itibarlı boyarlarından ligofet Yorgaki Bibasko Bey Voyvoda nasb olmuştur.(72)

Rumeli Eyaleti, Mustafa Nuri Paşa Hazretleri'ne Vidin eyaleti, Yakup Paşa Hazretleri'ne, Bolu elayeti Salih Paşa, Maraş Eyaleti Yusuf paşa Hazretleri'ne tevcih olunmuştur.

M.V.A.A. Halil Rif'at Paşa kaptan-ı derya nasb olunmuş azadan Nafiz Paşa M.V.A.A. reisi olmuştur.(73)

Belgrad muhafızlığı Hafız Paşa Hazretleri'ne tevcih olunmuştur.(74)

Umum-ı Hariciye Nezareti Rif'at Paşa'ya tevcih edilmiştir.(75)

Konya Eyaleti müşirliği Umur Paşa'ya tevcih olunmuştur.(76)

Sivas Eyaleti müşirliği Aşkar Ali Paşa'ya verilmiştir.(77)

Hüdavendigâr Eyaleti Şerif Paşa'ya tevcih olunmuştur.

(70) C.H.117 H/15.Za.1258-M/18 Aralık 1842

(71) C.H.121 H/14.Z.1258-M/16 Ocak 1843

(72) C.H.122 H/20.Z.1258-M/22 Ocak 1843

(73) C.H.126 H/18.M.1259-M/18 Şubat 1843

(74) C.H.135 H/20.Ra.1259-M/22 Nisan 1843

(75) C.H.138 H/13.R.1259-M/13 Mayıs 1843

(76) C.H.141 H/15.B.1259-M/11 Ağustos 1843

(77) C.H.144 H/7.ş.1259-M/02 Eylül 1843

Dâr-ı Şûra-yı Askeri reisliğine Süleyman Paşa atanmıştır.

Silistre eyaleti müşirliği, Hafız Paşa Hazretleri'ne tevcih olunmuştur.(78)

İhtisap Nazırlığına Hafızî Paşa tayin olunmuştur.(79)

Anadolu Orduları müşirliği Rüstem Paşa Hazretleri'ne, Arabistan Orduları müşirliği Namık Paşa Hazretleri'ne tevcih olunmuştur.(80)

Su Nezareti, su eski nazırı **Nuri Bey Efendi Hazretleri'ne** tevcih olunmuştur.(81)

Musul valisi Mecid Paşa'nın vefatı sebebiyle buraya **Şerif Paşa** vali tayin olunmuştur.(82)

Vidin Eyaleti müşirliği Mustafa Nuri Paşa Hazretleri'ne tevcih olunmuştur.

Konya eyaleti müşirliği Aşkar Paşa Hazretleri'ne tevcih buyurulmuştur.(83)

Yanya müşirliğine Hüsrev Paşa atanmıştır.

Edirne müşirliğine Osman Paşa atanmıştır.(84)

Erzurum müşirliğine Abdullah Paşa tayin olunmuştur.(85)

Hariciye Nezareti Şekip Efendi'ye verilmiştir.(86)

(78) C.H.147 H/27.Ş.1259-M/22 Eylül 1843

(79) C.H.150 H/22.N.1259-M/15 Ekim 1843

(80) C.H.158 H/17.Za.1259-M/09 Aralık 1843

(81) C.H.162 H/ 15.Z.1259-M/06 Ocak 1844

(82) C.H.168 H/28.M.1260-M/18 Şubat 1844

(83) C.H.173 H/3.Ra.1260-M/31 Mart 1844

(84) C.H.176 H/25.Ra.1260-M/14 Nisan 1844

(85) C.H.182 H/8.Ca.1260-M/26 Mayıs 1844

(86) C.H.201 H/21.L.1260-M/03 Kasım 1844

M.V.A.A. reisliği **Dâr'üş-Şûra-yı Askeri**'den **Süleyman Paşa**'ya verilmiştir.

M.V.A.A. azalığına **Rif'at Paşa** atanmıştır.(87)

M.V.A.A. azalığı **Bolu** eski defterdarı **Hüsni Efendi**'ye verilmiştir.(88)

Musul Eyaleti müşirliği **Aşkar Paşa**'ya verilmiştir.(89)

Musul valiliği **Sivas** eski müşiri **Mehmed Paşa** hazretlerine tevcih olunmuştur.

M.V.A.A. azalığı **Hacı Ethem Beyefendi**'ye verilmiştir.(90)

---

(87) C.H.203 H/5.Za.1260-M/16 Kasım 1844
 (88) C.H.205 H/19.Za.1260-M/30 Kasım 1844
 (89) C.H.206 H/27.Za.1260-M/08 Aralık 1844
 (90) C.H.210 H/25.Z.1260-M/05 Ocak 1845

b. Af'd e edilen Üst Yönetim Görevlileri ile İlgili Haberler

Tekirdağ'da ikamete me'mur olan eski sadrazamlardan **Hüsrev Paşa Hazretleri**'nin -sahilhane-yalısında ikamet etmek için **İstanbul**'a dönmesine mücade buyurulmuştur. Adı geçen paşanın, geminin **Tekirdağ Limanı**'na yanaşamamasından dolayı karayoluyla **İstanbul**'a geldiği haber alınmıştır.

Diyarbakır valisi **Ahmet Zekeriya Paşa**'nın görevinden azlinden sonra **İstanbul**'a gelmesine irade-i seniyye çıkmıştır.⁽⁹¹⁾

---

(91) C.H.59 H/21.N.1257-M/06 Kasım 1841

C. EYALETLER ile İLGİLİ HABERLER

1840-1844 yılları **Osmanlı Devletinin** eyaletlerin asayışı bakımından en buhranlı yılları olmuştur. Hem **Mehmed Ali Paşa'nın** tutumu, buna karşı **Osmanlı Devletinin** aldığı tedbirler ve yaptığı ittifaklar gazete tarafından detaylı bir şekilde takip edilmiştir. **Mısır'da Mehmed Ali Paşa** ile olan savaşta haberler geldikçe bunu halka hemen duyurmak için ek nüshalar yayınlamıştır. **Tanzimat Fermanı'ndan** sonra bilhassa **Lübnan** ve dolaylarındaki azınlıklar ve müslüman olmayan halk daha çok hak iddiasıyla zaman zaman ayaklanmıştır. Bu da devlete önemli ölçüde gaile çıkarmıştır. **Osmanlı Devletinin** dağılma dönemine girdiği bu devrede batılı devletlerin azınlıkları geniş ölçüde desteklediği gazetenin haberlerinden anlaşılmaktadır.

a. Mısır Mes'elesi:

Mısır mes'elesi hakkında gazetenin yorumu: Osmanlı Devleti ile **Mısır valisi** arasında geçenler resmi gazete(*)de yer alacaktır. Bu konuda **Mısır valisi** haksızdır. **Avrupa Devletlerinin** tedbir ve teşebbüsleriyle bu husustaki olaylar **Ceride-i Havadis'te** de nakl edilecektir.

Osmanlı Devleti ile **Mısır valisi Mehmed Ali Paşa** arasındaki olaylara **Avrupa Devletleri** de katılmıştır. **Osmanlı Devletinin** topraklarının bir kısmı **Avrupa** tarafında olduğu için "bir **Avrupa Devleti**" sayılmalıdır.

(*) Takvim-i Vakayi

Mehmed Ali Paşa bütün bu nimetleri kimin sayesinde kazandığını unutarak İslâmiyeti muhafaza etmek istediğini bildirmiştir. Ayrıca isteklerinde, **Mısır, Süveyş, Şam** ve **Akka** muhafızlığını kayd-ı hayat şartıyla istemekte, Mısır'a sığınan donanmayı vermemekte ve **Tanzimat**'ın **Mısır**'da uygulanmasını geciktirmektedir. İki taraf arasındaki anlaşmazlık bu hususlarda devam etmektedir.⁽⁹²⁾

(92)

Osmanlı Devleti, müttefikleriyle(*) anlaşma yapmış anlaşma gereğince **Şam** ve dolaylarına tayinler yapılmıştır.

Mehmed Ali Paşa, Firari Ahmet Paşa ile **Mısır**'a giden **Osmanlı** zabitlerine, dört müttefik devletle savaş anında alacakları tutumun sorması üzerine, onlar: "**Paşihamından emir almadan kimseye kurşun atmamız.**" dedikleri için haps edilmişlerdir. Onların bu davranışı duyulunca padişah, taktir ederek mükâfatlandırılacaklarını bildirmiştir.⁽⁹³⁾

Mehmed Ali Paşa verdiği cevapta yumuşak bir üslup kullanmış, bu da anlaşma olacağı şeklinde yorumlanmıştır. **Mehmed Ali Paşa Şam**'ı i'mâr etmek istemiş ancak kabul edilmemiştir. Padişahın bunu daha güzel yapabileceği hatırlatılmaktadır. Zaten **Şam**'ı da **Mehmed Ali Paşa**, yıktığı için bu tutum zaman kazanma taktiği olarak nitelendirilmektedir.

Mehmed Ali Paşa'ya, müsteşar **Rifat Efendi** gönderilmiş paşa, isteklerini açıktan açığa istemeye başlamış ve **Şam** büyük eyaletini istemiştir. **Rifat Paşa**'ya göre **Osmanlı Devleti** artık adalet için kuvvet kullanmalı, **Paşa** eğer **halen inadından vaz geçmezse tutumu hayvanattan sayılmalıdır.**

Mısır mes'elesinin halka duyurulması için **Takvim-i Vekayi**'de bir yazı yayınlanmıştır. Yazıda: **Osmanlı Devleti**

(*) İngiltere, Avusturya, Prusya, Rusya

(92) C.H.4 H/1.B.1256-M/29 Ağustos 1840

(93) C.H.5 H/11.B.1256-M/08 Eylül 1840

ve müttefiklerin isteklerine red cevabı veren **Mehmed Ali Paşa**'yı yerinden azl edilerek yeni tayinler yapılmalıdır. Bütün doğacak sonuçlardan paşa sorumlu tutulmuştur. Paşa; **Mısır**'ı kabul edip, **Şam**'ı rica edeceğini bildirerek donanma konusunu görüşmemiştir. Ve silaha sarılma tehdidinde bulunmuştur.⁽⁹⁴⁾

İzmir'de çıkan **Akodeloryan** adlı gazetenin 9. sayısında, müttefikler; **İngiltere**, **Fransa**, **Avusturya** ve **Osmanlı** askerlerinin **Beyrut**'a saldırdığı ve **Trablusşam**'ı ele geçirdiği haberini vermiştir.

Mısır cephesinden gelen haberlere göre müttefikler, **Sayda**'yı alarak ilerlemeye devam etmektedirler. **Mir Beşir** soyundan **Mir Kasım Osmanlı** tarafında **Mısır** askerine karşı savaşmaktadır. **Mısır** askerleri perişan bir şekilde çekilmişler, üstelik maaşlarını da alamamışlardır.

Mısır mes'elesi hakkında **İngiltere**, **Fransa**, **Prusya**, **Rusya** **Londra**'da anlaşmaya varmışlar. Toplantıya katılan **Osmanlı** temsilcisi kararı memnuniyetle karşılayarak durumu padişaha arz etmiştir.⁽⁹⁵⁾

Mısır komutanlarından **Süleyman Paşa** **Beyrut**'a saldırmış, ancak **Osmanlı** ve müttefikler şehri savunarak kalelerin tamirine de başlamıştır. Kalenin tamirine halk da katılmıştır.

İbrahim Paşa, yenildiğinden çekilmeye devam etmektedir. **Mir Beşir** ,**Sayda**'ya gelerek orduya dahil olmuş ve şehrin muhafızlığı kendisine verilmiştir. **İzzet** ve **Selim Paşalar** büyük yararlılıklar göstermiş, **Osmanlı** askerini müttefikler dahi takdir etmiştir.⁽⁹⁶⁾

Son gelen haberlere göre **İbrahim Paşa**, **Konya** ve **Adana**'yı terk etmiş. **Şam** valisi **Hacı Ali Paşa Beriyetü's-**

(94) C.H.6 H/21.B.1256-M/18 Eylül 1840

(95) C.H.7 H/1.Ş.1256-M/28 Eylül 1840

(96) C.H.9 H/23.Ş.1256-M/20 Ekim 1840

Şam'ı baştan başa kurtarmıştır. **Mısır** askerinin gözü **Osmanlı** askerinden korkmuştur. **Mir Beşir**, **İngiliz** gemisiyle **Mısır** tarafına gitmiş, **Mısır**'dan gelen **Sadık Paşa** ve **300 mülteci Avusturya** gemisiyle gönderilmiştir.⁽⁹⁷⁾

İbrahim Paşa, **Gülek** boğazından geçerken ve **Adana**, **Tarsus** civarında **100 kadar top** bırakmış bunlardan **25** tanesi bulunmuştur. Bu durum o bölge halkının **Osmanlı Devletine sadakatını** göstermektedir. Bu arada **Mir Beşir** karantinası için **Malta**'ya götürülmüştür. **İngilizler Akka**'yı topa tutmuş, **Mısır** askerleri buna kızdılarsa da bir şey yapamamışlar. **İbrahim Paşa** çekilirken **Uzze** kabilesiyle karşılaşmış, onlara karşı ağır kayıplar vermiştir.

Mora'da bulunan **Fransız** donanması **Tulun**'a gitmiştir.

Mısır komutanlarından **Sadık Paşa**'ya **Osmanlı Devletine** dahil olduğu için **mirlivalık** verilerek **orduya** alınmıştır.⁽⁹⁸⁾

Akka kalesi düşmüş **Mısır** askeri çok, **Osmanlı** askeri az telefât vermiştir. İki de **Fransız** askeri yaralanmıştır. **İstanbul**'da **Akka**'nın düşmesi sebebiyle **sokaklar resimli kandillerle** süslenmiştir.⁽⁹⁹⁾

İbrahim Paşa çekilirken yağma yapmış, çoluk çocuk katl etmiştir. **Kudüs**'te bulunan **Mısır** askerleri de **Osmanlı Devletine** sığınmıştır. **İbrahim Paşa** kuvvetini artırmak için evlilik yapmıştır.⁽¹⁰⁰⁾

İngiliz kumandanlarından biri **Mehmed Ali Paşa** ile görüşmüş, paşa donanmayı teslim ederek, **Şam**'dan çekilmeyi **Şam**'daki askerlerinin **Mısır**'a taşınmasını istemiş ancak kabul edilmemiştir.

(97) C.H.10 H/6.N.1256-M/01 Kasım 1840

(98) C.H.11 H/11.N.1256-M/06 Kasım 1840

(99) C.H.12 H/21.N.1256-M/16 Kasım 1840

(100) C.H.14 H/14.L.1256-M/09 Aralık 1840

İbrahim Paşa, **Şam**'dan **Mısır**'a imdat mektubu göndermiştir. **İbrahim Paşa**, donanmanın gelmesinin yanlışı olacağını söyleyerek, düşmanlarının sürekli **İstanbul** ve **Malta**'dan yardım aldıklarını kayd etmektedir. Paşa, **Akka**'ya yardım gönderdiğini söylemişse de **Akka** önce düştüğünden iyi haber alamadığı anlaşılmaktadır.(101)

İbrahim Paşa'nın divan kâtibi **Münib Efendi**, **Osmanlı Devletine** sığınmış, **Halep**'ten **İstanbul**'a gelmiştir. **İbrahim Paşa** ishale yakalanmış, perişan halde çekiliyormuş, üç dört yıl önce kaybettiği arkadaşlarını arıyor, **Osmanlı**'ya sığınanları soruyor, uygunsuz şeyler yapıyormuş.(102)

Mehmed Ali Paşa **Mısır**'a sığınan **Osmanlı** donanmasını teslim etmiş, **İbrahim Paşa**'yı da **Mısır**'a çağırmıştır. Buna rağmen **İngiltere**, **Akdeniz**'deki donanmasını 19 kıt'adan 25'e çıkarmıştır.(103)

Mehmed Ali Paşa padişaha iteatini arz etmiş, padişah da kabul etmiştir. **M.V.A.A.** azasından **Mazlum Bey** donanmayı almak için gitmiştir. **Mehmed Ali Paşa**, **Mazlum Bey**'e iyi davranmış, **İbrahim Paşa**'yı da **Mısır**'a çağırmıştır. **Padişah Mehmed Ali Paşa**'yı affetmiş ve **Mısır**'ı da miras olarak bırakmıştır. Veraset imtiyazı bazı şartlara bağlanmıştır. Özel şartları kapsayan ferman bir memur tarafından **Mısır**'a gönderilecektir.(104)

Mısır mes'elesi hallolmuş ve adığaçen fermanı, **Said Hasib Efendi** götürmeye me'mur olmuştur.(105)

Donanma, **Mısır**'dan yola çıkmış ve uygun hava ile **İstanbul**'a gelmeyi beklemektedir.(106)

(101) C.H.15 H/21.L.1256-M/16 Aralık 1840

(102) C.H.16 H/1.Za.1256-M/25 Aralık 1840

(103) C.H.20 H/9.Z.1256-M/01 Şubat 1841

(104) C.H.21 H/21.Z.1256-M/13 Şubat 1841

(105) C.H.22 H/28.Z.1256-M/20 Şubat 1841

(106) C.H.24 H/18.M.1256-M/12 Mart 1841

Mısır'dan gelen donanma Lapseki'de bir süre kaldıktan sonra Kumkapı ve Yedikule açığında demir almıştır. 23 kıt'a olan donanma sarayın önünden geçerken sarayı selâmlamış, halk da bayram yapmıştır.(107)

Mısır valisi Mehmed Ali Paşa'ya verilerek fermanı Mektub-ı Sadr-ı Âli Kemal Efendi götürmüştür. Mehmed Ali Paşa divan toplayarak fermanı okutmuş ve Kemal Efendi'ye de büyük iltifat göstermiştir.(108)

Mısır'daki görevi sona eren Seyid Muhib Efendi ile fermanı götüren Kemal Efendi karantinaları tamamladıktan sonra İstanbul'a döneceklerdir.(109)

Mısır valisi Mehmed Ali Paşa'nın mahdumu Said Efendi ve Sami Bey, Reşid aldı Mısır gemisiyle İstanbul'a yola çıkmışlar, Selviburu'nda karantinaya tâbi tutulmuşlardır.(110)

Mısır'dan gelen Sami ve Said Beyler'in karantinaları tamamlanarak İstanbul'a gelip ziyaretlerine başlamışlardır. İskenderiye'de zaten yılda bir iki vak'a (hastalık) görülmektedir.(111)

Mısır'dan gelen Sami ve Said Beyler hediyelerini padişaha takdim etmişler ve iltifat görmüşlerdir.(112)

Mısır'dan padişaha Nil Vapuru'yla Mehmed Ali Paşa, gergerdan ve bir kaç tane at hediye göndermiştir.(113)

Mısır valisi Mehmed Ali Paşa'nın oğlu Said Bey ile Mısır ileri gelenlerinden Sami Bey İstanbul'a gelmişler padişah Said Bey'e bahriye ferikliği, Sami Bey'e asakir-i

(107) C.H.25 H/18.M.1257-M/12 Mart 1841

(108) C.H.40 H/7.Ca.1257-M/27 Haziran 1841

(109) C.H.41 H/14.Ca.1257-M/04 Temmuz 1841

(110) C.H.42 H/21.Ca.1257-M/11 Temmuz 1841

(111) C.H.44 H/5.C.1257-M/25 Temmuz 1841

(112) C.H.47 H/26.C.1257-M/15 Ağustos 1841

(113) C.H.49 H/11.B.1257-M/29 Ağustos 1841

müntezime ferikliği rütbesi tevcih ve ihsan buyurulmuştur.(114)

Mısır'dan gelen Said Bey ve Sami Bey Mısır'a gitmeleri için padişahdan izin aldıktan sonra, Nil Vapuru'yla İskenderiye'ye doğru yola çıkmışlardır.(115)

Mısır valisi Mehmed Ali Paşa nezdine gönderilen **Tevfik Bey, Nil Vapuru'yla İstanbul'a** gelmiş ve karantinası tamamlanmıştır. Valiye hediyeler götürmüş, kendisine de iltifat olunarak teşekkür edilmiştir.(116)

Mısır valisi Mehmed Ali Paşa'nın kapı kethüdaları **M.V.A.A.** azasından **Mazlum Beyefendi'ye** havale olunmuştur.(117)

Mısır valisi Mehmed Ali Paşa Hazretleri Nil'in önüne set çekmek üzere mühendisler çağırmıştır. Yapılan keşifle **90.000** kese masrafla yeni bir köprü (baraj) yapacağı söylenmektedir.(118)

Mehmet Ali Paşa'nın yaptıracığı baraj için temel atılmıştır. Anlaşıldığına göre **Nil'in önüne bend ile su** tutulacak ve ziraattan daha yüksek verim alınacağı haberi gelmiştir.(119)

Mehmed Ali Paşa, Osmanlı Devletinin kıdemli vezirlerinden olduğu için iltifat edilmiştir. **Mehmed Ali Paşa** şimdiye kadar padişahın mülküne büyük yararlılıklar ve hizmetler yapmış isabetli görüşleriyle padişaha layık olmuştur. Bundan dolayı kendisine, **nişan ve beyaz üzerine hatt-ı hümayun ile Ferik Sami Paşa** gönderilmiştir.(120)

(114) C.H.50 H/18.B.1257-M/05 Eylül 1841

(115) C.H.54 H/16.Ş.1257-M/03 Ekim 1841

(116) C.H.58 H/18.N.1257-M/03 Kasım 1841

(117) C.H.80 H/21.S.1257-M/03 Nisan 1842

(118) C.H.89 H/24.R.1258-M/04 Haziran 1842

(119) C.H.91 H/9.Ca.1258-M/18 Haziran 1842

(120) C.H.103 H/5.Ş.1258-M/11 Eylül 1842

Mısır'dan gelen haberlere göre **Nil** bu yıl ne eksik ne de fazla aktığından ürünün fazla olacağını tecrübe sahipleri haber vermektedirler.(121)

Mehmed Ali Paşa'nın doğduğu yer olan **Kavala** kasabasında yeniden **daha büyük daha güzel bir cami** yaptırmak için **Kâmil Bey** adında bir adamını bol akçe ile oraya göndermiştir.(122)

Mısır valisinden padişaha hediye olarak çok güzel **kanca başlı ufak bir kıt'a vapur** gönderilmiş olup, karantinası tamamlanınca **İstanbul'a** gelecektir.(123)

Mısır valisi **Mehmed Ali Paşa** tarafından padişaha hediye edilen geminin karantinası tamamlanarak **Tersane-i Âmire**'ye gelmiştir.(124)

Mısır'dan kendisine gönderilen vapuru gezmek için padişah, törenle **Tersane-i Âmire**'ye gelmiş, **bu sırada toplar atılmış**, gemiye binilince gemi hareket etmiş, biraz gezilip gelindikten sonra yine **toplar atılmış** ve padişah saraya geri dönmüştür.(125)

(121) C.H.141 H/15.B.1258-M/11 Ağustos 1842

(122) C.H.148 H/7.N.1259-M/01 Ekim 1843

(123) C.H.151 H/28.N.1259-M/22 Ekim 1843

(124) C.H.158 H/12.L.1259-M/05 Kasım 1843

(125) C.H.154 H/18.L.1259-M/11 Kasım 1843

b. Şam ile İlgili Haberler:

Padişah Şam taraflarında savaşıları luflandırmak için sadrazam ve devlet adamlarına hitaben ferman yayınlamıştır.

Bu fermana Akka ve Şam taraflarında savaşıan Mirliya İzzet Paşa ve Selim Paşa ile askerlerin luflandırıldıkları bildirilmiştir.(126)

Şam taraflarında savaşıın sona ermesiyle, halkın rahat ve refahı için Tanzimat-ı Hayriyyenin orada da uygulanmasına karar verilmiştir. Şam valisi Hacı Necip Paşa ve Şam defterdarı Enveri Efendi, Üsküdar adlı vapur ile yola çıkmışlardır. Tüm Arabistan taraflarının Tanzimât-ı Hayriyye ile yola sokulacağı umulmaktadır.(127)

Şam'a giden hey'ette bulunan vali, defterdar halkın rahat ve huzur içinde olduğu haberini göndermişlerdir.(128)

Osmanlı donanmasından bir fırkateyn, bir korvet Şam sahillerini kontrol etmek için gitmiştir. Korvette Sadaret defterdarı da bulunmaktadır. Padişah gönderdiği fermana halka iyi muamele edilmesini emr etmiştir.(129)

Şam olaylarından beri Malta adasında ikamet eden Mir Beşir, İngiliz vapuruyla İstanbul'a gelmiş ve Arnavutköy'de devlet tarafından tahsis edilen yalıya yerleşmiştir.

Şam taraflarında işler düzelmiş olmasına rağmen M.V.A.A. azalarından Muhtar Bey'in o tarafa gitmesine irade buyurulmuştur. Serasker Paşa da Şam'a gitmiştir.(130)

(126) C.H.11 H/11.N.1257-M/06 Kasım 1840

(127) C.H.27 H/4.S.1257-M/28 Mart 1841

(128) C.H.34 H/23.Ra.1257-M/15 Mayıs 1841

(129) C.H.38 H/22.R.1257-M/13 Haziran 1841

(130) C.H.55 H/23.Ş.1257-M/10 Ekim 1841

Şam taraflarında var olan uygunsuzluk küçük olması ve def' edilmesi sebebiyle o havalinin asayışı sağlanmış olmasına rağmen o tarafın gereği gibi nizame disipline sokulması gerekmektedir. Bu sebeple serasker paşa ile **M.V.A.A** azası **Muhtar Bey**, **Şam** tarafına gönderilmiştir.⁽¹³¹⁾

Şam'daki askerlere kumandanlık yapmak üzere **Kara Ali Paşa** ve **Velipazade Selim Bey** **Şam**'a gitmişlerdir.⁽¹³²⁾

Şam'a asker götüren **Osmanlı Devleti** vapurları **Yafa**'dan **Şam** tarafına asker götürerek **İstanbul**'a dönmüştür. Götürdükleri haberde o havalinin rahat ve huzur içinde olduğunu anlatmışlardır.⁽¹³³⁾

Şam taraflarındaki askerleri değiştirme usulu gereğince, **Diyarbakır** tarafındaki askerler **Şam**'a, **Arnavud** askerleri de **Diyarbakır** tarafına gitmişlerdir.⁽¹³⁴⁾

(131) C.H.66 H/12.Za.1257-M/26 Aralık 1841

(132) C.H.83 H/12.Ra.1257-M/23 Nisan 1841

(133) C.H.96 H/15.C.1258-M/24 Temmuz 1842

(134) C.H.107 H/4.N.1258-M/09 Ekim 1842

c. Lübnan ile ilgili Haberler

Dürzidağı ahalisi, **Dürzi** ve **Maruni** topluluklarından ibaretdirler. Bunlar eskilerden beri iki ayrı dine mensupturlar. Bu sefer bunlar birbirlerine tasalluta kalkışmışlar ise de **Osmanlı Devleti** refah ve rahatlarıyla bugünkü halleriyle oturmaları için lazım gelen tedbirleri almış ve emirnâmeler göndermiştir. Durumun korunması için lazım gelen tedbirleri ortaya konmuş ve gerektiği hallerde de konacaktır.(135)

Şam taraflarından alınan habere göre **Dürzidağı** ve sair civarlarında asayiş sağlanmış ve halk rahat olup işiyle meşguldür.(136)

Serasker paşa **Beyrut**'a varmışlar ve İrade-i Seniyye gereğince **Dürzi** ve **Marunî** kabilelerinin şeyhlerini getirerek, buralarda adalet, emniyet ve refahın iadesi için teşebbüse geçmişlerdir.(137)

Serasker Paşa **Beyrut**'a vararak **Dürzidağı** topluluklarının beylerini ve şeyhlerini yanına davet etmiş, irade-i Seniyyeyi okumuştur. Ve sukutun iadesini istemiştir. **Dürzidağı**'ndaki **Cebel-i Dürz Emiri** ve diğer beyler arasında soğukluk hasıl olmuştur. **Cebel-i Dürz** topluluğuna dışardan bir emir atanmasını orada bulunanlar rica etmişler, böylece onların rahat ve emniyetleri daha kolay sağlanacaktır. Seraskeriden olan dirayetli **Ömer Paşa Dürzidağı**'na emir nasb olunmuş, diğerleri de güvence vererek yerlerine gitmişlerdir. Böylece bu olay iyilikle neticelenmiş olarak Serasker Paşa **Beyrut**'tan **Şam**'a gitmiş oradan **Kudus**'e giderek o havalinin asayişine de nezaret edecektir.(138)

(135) C.H.63 H/20.L.1257-M/05 Aralık 1841

(136) C.H.64 H/28.L.1257-M/13 Aralık 1841

(137) C.H.68 H/26.Za.1257-M/09 Ocak 1842

(138) C.H.71 H/17.Z.1257-M/30 Ocak 1842

Beyrut'tan bir **Osmanlı** vapuru gelmiş, o taraf ahalisinin rahat ve emniyette olduğu haberini getirmiştir.⁽¹³⁹⁾

Dürzidağı ahalişi rahata kavuşmuş olup, **Dürzi** topluluğuna ve **Maruni** topluluğuna **birer kaymakam** atanması kararlaştırılmıştır. Bu husus **Sayda** müşirine havale olunmuş ve bir de ferman gönderilmiştir.⁽¹⁴⁰⁾

---

(139) C.H.102 H/30.B.1258-M/06 Eylül 1842

(140) C.H.126 H/18.M.1259-M/18 Şubat 1842

d. Arnavudluk ile İlgili Haberler:

Niş'de isyan çıkmış ve **Niş** muhafızı âsilerin üstüne giderek ocaklarını dağıtmıştır. Padişah halkının rahat, huzur ve emniyetini düşündüğünden **yaşın yanında kurunun da yanmaması** için esirlerin serbest bırakılarak, mallarının iadesi hususunda kat'i ferman buyurmuştur. Ayrıca da bundan sonra bu tür hareketlere teşebbüs edenlere uygun ceza verileceği ihtar edilmiştir.⁽¹⁴¹⁾

Niş'te meydana gelen olayları tetkik ve halkın rahatını iade için **Edirne** müşiri **Yakup Paşa** o tarafa me'mur olmuştur. **Tevfik Bey** ile mallarını kaybeden müslüman olmayan halkın mallarının verilmesi, tohum, alet v.b. şeyler dağıtılması hususunda da toplantı yapılmıştır.⁽¹⁴²⁾

Girid'ten dönen kaptan paşa, **Niş** halkının rahat ve huzur içinde olduğu haberini getirmiştir.⁽¹⁴³⁾

Arnavudluk'ta kendini bilmezlerden, **Niş** ve o havali reayasından bazılarının devlete aykırı hareketleri ortaya çıkmıştır. Bu hareketin def' edilmesi ve halkın refah ve huzurunun tekrar tesisi için devlet adamlarından **Selim Bey Rumeli**'nin **Kayzalık** taraflarına gönderilmiştir. O civarda bulunan mahallere **Dersaadet Ordusu** erkânından **Mirliva Ali Rıza Paşa** me'mur olmuştur. İsyana teşebbüs edenler bunda da ısrar ederlerse **Rumeli Ordusunun** kuvvet kullanarak bastırmaları irade buyurulmuştur.⁽¹⁴⁴⁾

Rumeli Ordusu reisi **Ferik Hayreddin Paşa** kumandasındaki düzenli ve başıbozuk asker ile **Kırcova**'da iken 2.5 saat mesafedeki **Sub** adlı köyde toplanan

(141) C.H.34 H/23.Ra.1257-M/15 Mayıs 1841

(142) C.H.42 H/21.Ca.1257-M/11 Temmuz 1841

(143) C.H.45 H/12.C.1257-M/01 Ağustos 1841

(144) C.H.158 H/17.Za.1259-M/09 Aralık 1843

isyancılara köylerine dönmeleri teklif edilmiş ise de mukavemete yeltenip ateş etmişler, bir süre savaş olmuş ancak isyancılar kaçmıştır ve köye girilmiştir. **Dersaadet Ordusundan Mirliwa Şekip Paşa** komutasında bulunan piyade olayına saldırmak için **Kumanova** kazasında bir grup eşkiya toplanmıştır. Bunun üzerine **Ömer Paşa 4 piyade ve 6 kıt'a top** ile **Üsküp** ile **devrik** arasındaki **Kaplan** adlı köye varılmış, dönüşte **Kaplan** köyü civarındaki eşkiya üzerine gidilmiştir. Eşkiya kaçmıştır.(145)

Üsküp taraflarındaki eşkiya ile savaştan **Ömer Paşa, Kaplan** köyü civarındaki eşkiyayı dağıtmış ve o civarı isyancılardan temizlemiştir. Bu civarda toplanan 8.000 kişiden ziyade eşkiya ortadan kaldırılmış, bir tek askerin burnu dahi kanamadan **Üsküp'e** dönmüştür.(146)

Üsküp tarafından bu def'a gelen haberde **Rumeli Ordusu** müşiri **Reşid Paşa** muharebesiz **Üsküb'e, Hakkı Paşa** dahi muharebesiz olarak **Kalkandere'ye** ve bazı küçük muharebelerle **Pirizzen** kaymakamı kapıcıbaşı **İbrahim Ağa Piriştine'ye** girmiştir. Bunun üzerine **İvranya'da** bulunan eşkiya dayanmamış ve bölge de temizlenmiştir. **Kalkandere** halkı devlete iteat edeceklerini bildirmiştir.(147)

Arnavudluk'taki isyan bitirilerek elebaşılar **İstanbul'a** getirilmiştir. **M.V.A.A.** teslim edilerek suçlarına göre cezaları tayin olunacaktır.(148)

Arnavudluk'taki isyanın bastırılmasından sonra isyancılar **İstanbul'a** getirilerek **M.V.A.A'ye** teslim edilmişti. Bunlardan isyana doğrudan kalkışanlardan **26'sının katline** ve söz ile halkı tahrik edenler **ömür boyu prangaya** vurulmuşlardır. Bunlardan daha az suçlu bulunanlar ise suçlarına uygun münasip cezalara çarptırılmışlardır. Ancak padişah, katline karar verilen

(145) C.H.182 H/8.Ca.1260-M/26 Mayıs 1844

(146) C.H.183 H/15.Ca.1260-M/02 Haziran 1844

(147) C.H.184 H/22.Ca.1260-M/09 Haziran 1844

(148) C.H.186 H/4.B.1260-M/20 Temmuz 1844

26 kişinin cezasını da ömür boyu pranga cezasına çevirmiştir. (149)

e. Sırbistan ile İlgili Haberler

Sırp bir âsi İbrail taraflarından kaçıp Niş taraflarında isyan çıkaran asilere yardım için 400 kadar adamla Tuna'yı geçmek istemiştir. Ancak âsiler Eflak beyinin karşı koymasıyla dağılmışlardır.(150)

Sırbistan'da küçük bir isyan hareketi meydana gelmiş, isyancıların lideri Mihal Bey, Zemin tarafına firar etmiştir. Sırblar Alexandr'ın kendilerine voyvoda nasb olunmasını istemişler ve özel bir me'muru İstanbul'a göndermişler. Bu istekleri kabul olunursa Sırbistan refah ve rahat üzere olacaktır.(151)

Sırp milletinin başına Aleksandr Bey Sırp baş knezi nasb ve tanin edilmiştir.(152)

Sırbistan taraflarına düzenlenen posta teşkilâtı hakkında:

İstanbul postaları vasıtasıyla, Rumeli'den Sırbistan taraflarına ve Sırbistan'dan tarafından Rumeli ve İstanbul tarafına tüccar ve sairenin mektup, emanet ve sair eşyalarının gelip gitmesi kararlaştırılmıştır. Posta İstanbul'dan her pazartesi hareket edecek ve 6. pazar günü sabah Sırp sınırında bulunan Aleksenc'e varılarak emanetler verilecektir. Oradan mektup ve sair eşyalar alınarak aynı günün akşamı alınıp bu tarafa getirilecektir.(153)

(150) C.H.47 H/26.C.1257-M/15 Ağustos 1841

(151) C.H.107 H/4.N.1258-M/09 Ekim 1842

(152) C.H.108 H/11.N.1258-M/16 Ekim 1842

(153) C.H.171 H/19.N.1260-M/10 Mart 1840

f. Girid ile İlgili Haberler:

Uzun zamandır **Girid**'de bulunan **Mustafa Paşa**'ya, halka gösterdiği iyi muameleden dolayı **devlet nişanı** verilmiştir. Nişanı vezir-i âzâm kethüdası **Nuri Bey**, nişan ile birlikte fermanı **Girid**'e götürmüş ve ferman halkın huzurunda okunmuştur.⁽¹⁵⁴⁾

Girid'de isyan çıkmış, bastırılması için ada ablukaya alınarak kaptan paşa **Girid**'e gönderilmiştir.⁽¹⁵⁵⁾

Girid'deki âsiler birbirleriyle savaşa başlamışlar, aralarında 150 kişiden fazla kayıp vermişlerdir. Hatta esir aldıkları karşı gurup asilerini paşaya teslim ettikleri haberleri gelmektedir.⁽¹⁵⁶⁾

Girid asileri kaptan paşaya karşılık vermek istemişlerse de başarılı olamamışlardır. Paşa nasihat ederek bazı asilerin evlerine dönmelerini sağlamıştır. Dağlara kaçan eşkiyanın da bir kaç güne kadar teslim olacağı beklenmektedir.⁽¹⁵⁷⁾

Girid'den tüccar vapurlarının getirdiği habere göre **Girid** valisi **Mustafa Paşa** âsilerin üzerine gitmiştir.⁽¹⁵⁸⁾

Girid'deki isyan bastırılarak âsiler teslim olmuştur. Ancak halen bir kısım eşkiya **İsfakiye** dağlarına sığınmıştır. Ancak kaçabilecekleri bir yer kalmamıştır.⁽¹⁵⁹⁾

Kaptan paşanın da yardımıyla **Girid** isyanı bastırılmıştır. Bu hizmetine karşılık **bir kabza mücevher**

(154) C.H.17 H/11.Za.1256-M/04 Ocak 1841

(155) C.H.32 H/9.Ra.1257-M/01 Mayıs 1841

(156) C.H.37 H/15.R.1257-M/06 Haziran 1841

(157) C.H.38 H/22.R.1257-M/13 Haziran 1841

(158) C.H.40 H/ 7.Ca.1257-M/27 Haziran 1841

(159) C.H.42 H/21.Ca.1257-M/11 Temmuz 1841

kılıçla ödüllendirilmiş, Girid valisine de bir kıt'a nişan-ı zışan ihsan edilmiştir.⁽¹⁶⁰⁾

Girid'de çıkan huzursuzluk giderilmiş, bu hususta kaptan paşa'ya bir **mücevher kabza kılıç ve Girid valisi Mustafa Paşa'ya bir kabza şeref nişanı** ihsan edilmiştir. **Osmanlı** vapuruyla kaptan paşa ve vali paşaya gönderilen hediyeler ile Ferman **Girid**'e varmış. Kaptan Paşa Fermanı okutmuş, birlikte **Hanya**'ya gitmişler, orada halkın ileri gelenleri ve metropoliler hazır olduğu halde **Vali Mustafa Paşa** da kendine gelen fermanı okutmuş, bunun üzerine kale ve tabyelerden toplar atılarak kutlanmıştır. Fermana göre; **Girid** ablukası kaldırılmış ve padişah herkesin rahatını temin edeceğini bildirmiştir. Kaptan Paşa **Sisam** tarafından gelerek oradan **Sakız, İzmir ve Midilli**'ye uğrayıp **İstanbul**'a gelecektir.⁽¹⁶¹⁾

(160) C.H.49 H/11.B.1257-M/29 Ağustos 1841

(161) C.H.50 H/18.B.1257-M/05 Eylül 1841

g. Eflâk ile ilgili Haberler:

Eflâk Voyvodasının gelmesine müsaade buyurularak Voyvoda **Bibesko Mabeyn-i Hümayuna** çağırılmış, kendisine iltifat olunarak bir kabza **murassa giranbaha Seyf** ve bir **süslü nişan** ve yanındaki adamlarına mevkilerine göre ihسانlarda bulunulmuştur. **Voyvoda İstanbul'dan** vapura binerek **Eflâk'a** gitmiştir.⁽¹⁶²⁾

---

(162) C.H.151 H/28.N.1257-M/22 Ekim 1841

h. Bulgaristan ile ilgili Haberler

İbrail taraflarında bir takım **Bulgarlar** ayaklanma teşebbüsünde bulunmuşlar, ancak **Eflâk Bey'i Kebfa Bey** memuriyeti gereği çıkan bir gaileyi bertaraf ederek isyana katılanları tutuklanmıştır. Voyvodanın hizmetine karşılık **M.V.A.A.** azalarından **Şekib Efendi Eflâk'a** gönderilmiştir.⁽¹⁶³⁾

---

(163) C.H.28 H/11.S.1257-M/04 Nisan 1841

1- DİĞER HABERLER

1. **Sisam:** Sisam halkı devlete bağlı olmasına rağmen bir kısmı isyan etmiştir. **Sisam** beyi **İstifanaki** ile **Miralay Mustafa Bey** isyanı bastırmaya me'mur olmuşlardır. **Mustafa Bey** oraya varınca eşkiya dağa kaçmış, kalanlarda iteatlerini bildirmişlerdir. Dağdaki eşkiyalara iki kocabaş gönderilerek ikna edilmişler ve isyan sona erdirilmiştir.⁽¹⁶⁴⁾

2. **Yunan Devleti:** Yunan vatandaşlarından bir âsi 200 adamıyla **Tırhala** tarafına gelmiş, halkı isyana teşvik etmişse de halk itibar etmemiştir. **Tırhala** feriki **Namık Paşa** âsileri geldikleri yere kaçırmıştır.⁽¹⁶⁵⁾

3. **Trablusgarb:** **Trablusgarb Eyaletinde Fizan** kazası şeyhi âsi **Abd' ul- Halil** üzerine asker gidince iteat ettiğinden, o civarda da ticaret yapılabilir.⁽¹⁶⁶⁾

(164) C.H.28 H/11.S.1257-M/04 Nisan 1841

(165) C.H.47 H/26.C.1257-M/15 Ağustos 1841

(166) C.H.92 H/16.Ca.1258-M/25 Haziran 1842

D. TANZİMAT-I HAYRİYYE ile İLGİLİ HABERLER

I. **Abdülmeçid** (1839-1861) devrinde ilan edilen **Tanzimat Fermanı** içte ve dışta geniş yankı uyandırmış, ilgi odağı haline gelmiştir. Devlet bu ferman gereğince şeffaf politikayı benimsemiş herşeyin açık ve kanuna dayandırılmasına özen göstermiştir. **Avrupa Devletleri-Avrupalılar Tanzimat'**ı desteklemişlerdir. **Ceride-i Havadis** gazetesi de, **Tanzimat'**ı desteklemiş, uygulamalarından övgü ile söz etmiştir. Azınlıkların **Tanzimat'**tan daha iyi faydalanmaları için bu yönde haberler yayınlanmıştır. Gazetede **Tanzimat** ile ilgili haberler geniş ölçüde yer almıştır.

a. Tanzimât ile ilgili Değişik Yorumlar ve Düşünceler:

Tanzimât-ı Hayriyye ile ilgili olarak bir İngiliz, mektubunda şu yorumu yapmıştır:

Tanzimât'tan önce **Anadolu** ve **Rumeli'**de bulunan voyvodalar **iltizam usulu** ile halkı eziyorlardı. Devletin bu durumda uzun süre ayakta kalmasını mümkün görmemektedir. **Tanzimât'**tan önce **Anadolu'**yu gezen **İngiliz Tanzimât'**la birlikte iltizam usulunun kaldırılmasından dolayı duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir.⁽¹⁶⁷⁾

Tanzimât-ı Hayriyye nin herkese bu arada daha çok fakir ve fukaraya fayda sağlayacağı muhakkaktır. Fermanın ilan edildiği günü herkes bayram havasında kutlamış, padişah kandil yakılmasına izin vermiş hatta padişahta kandil yakmıştır.⁽¹⁶⁸⁾

(167) C.H.3 H/21.C.1256-M/20 Ağustos 1840

(168) C.H.9 H/21.Ş.1256-M/18 Ekim 1840

Padişahların hayırlı bir iş yaptıklarında **taş dikmek** adetleridir. **Sultan Abdülmecid Han** da **Gülhane Meydanı**'na taş dikilmesini emr etmiştir. Ancak buranın yol olması sebebiyle taşın **Bayezid** meydanına dikilmesine karar verilmiştir. Böylece halk padişahın yaptığı şeyi hatırlayacak ve hayır duasında bulunacaktır. Bununla birlikte **Gülhane Meydanı**'na **taş dikilecek ve** kemankeşlerin kahramanlığının yaşatılması için olduğu belirtilecektir. **Abdülmecid**'in bu davranışı iyi yorumlanmalı **Tanzimat dünya durdukça durmalı ve ilan edildiği gün bayram olarak kutlanmalıdır.** Taşın dikildiği meydana "**Meydan-ı Adalet**" denilmiştir.⁽¹⁶⁹⁾

Tanzimâtın ilanı sebebiyle **dikilecek taş, At Meydanı**'na **dikili taştan 7-8 arşın yüksek olacak ve kürsü üzerine oturacaktır.** Dört tarafında aslan figürü olan çeşme olacak ve akan su **âb-ı hayat** gibi **Tanzimât**'ı simgeleyecektir.⁽¹⁷⁰⁾

Halka mutluluk ve refah getirecek olan **Tanzimât Mısır**'da uygulanırsa, **Mehmed Ali Paşa** tarafından ezilen halk rahata kavuşacaktır.⁽¹⁷¹⁾

Tanzimât-ı Hayriyye devlete ve millete pek hayırlı olmuştur. Padişah halkın huzur ve güveninin sağlanması için hatt-ı şerif yayınlamıştır. Buna göre; halka karşı **Tanzimât** kurallarına uygun davranılması, me'murların iyi çalışıp işlerini yapmalarını istemektedir. Hatt-ı Şerif **M.V.A.A.**'de okunmuş, padişah bazılarının **Tanzimât-ı Hayriyye**'yi anlamadığını belirterek **Tanzimât**'ın devam edeceğini bildirmiştir.⁽¹⁷²⁾

(169) C.H.9 H/21.Ş.1256-M/18 Ekim 1840

(170) C.H.11 H/11.N.1256-M/06 Kasım 1840

(171) C.H.10 H/1.N.1256-M/27 Ekim 1840

(172) C.H.30 H/25.S.1257-M/18 Nisan 1840

b. Tanzimât'ın Uygulanması ile İlgili Haberler:

Halkın rahatını sağlamak üzere ilan edilen **Tanzimât**'ın uygulanışının anlatılması için her kazaya muhassıllar gönderilmiştir. Gönderilen me'murlar **Tanzimât**'ı anlamadıklarından uygunsuz olaylar ortaya çıkmıştır. Bu durumu gidermek için **Anadolu** ve **Rumeli**'ye dirayetli me'murlar gönderilmiş, halka iyi davranarak emniyet telkin etmeleri tenbih olunmuştur.⁽¹⁷³⁾

Padişah, halkın rahat ve huzurunu temin ve ilan ettiği **Tanzimâtı** yaygın hale getirmek için gece-gündüz çalışmakta vezir-i a'zam ve diğer devlet görevlilerini teşvik için ferman yayınlamıştır.⁽¹⁷⁴⁾

Padişahın Tanzimât-ı Hayriyyenin uygulanmasının kolaylaştırılması ve yaygınlaştırılması için irade-i seniyyesi:

Cümlenin malumu olduğu üzere tesis ve icrasına başlanan **Tanzimât-ı Hayriyye** gereğince **Osmanlı Devletinde** bulunan eyaletler ve livaların umum-ı mülkiyye ve maliyesi müşirleri, defterdarları ve sair zabitan ve maliye me'murları marifetiyle irade olunmakta olup layıkıyla uygulanmasına dikkat edilmektedir. Vergi hususu dahi bir seneden beri tesviye ve tadil ile yoluna konulmakta, devletin gelirlerinin düzenli bir şekilde toplanılması ve aşar hasılâtından meydana gelen teleflerin önünün kesilmesi devletin menfaatleri gereğidir. Ancak zikr olunan mal me'murları ve sair me'murları yani muhassilin ve bazı küçük kaza ve sancak me'murlarının bilgilerinin eksikliği ve **Tanzimât-ı Hayriyye**'ye vakıf olamamaları hem hüsn-i idare-i umur-ı maliye ve mülkiyyeyi yoluna koyamamışlar hem de me'murlar arasında görüş ayrılıkları

(173) C.H.39 H/29.R.1257-M/20 Haziran 1841

(174) C.H.46 H/19.R.1257-M/08 Ağustos 1841

Tanzimât-ı Hayriyye'nin getireceği hizmetleri aksatmıştır. **Tanzimât-ı Hayriyye**'nin önemli hususlarından biri de **Osmanlı halkına Osmanlı kanunlarının iyi niyetle uygulanmasıdır**. Bu suretle de aşâr vergisinin toplanması usulünden herkes memnun ve müteşekkir olmasına rağmen aşârın toplanmasında türlü zorluklar çıkmaktadır. Hasadın yapılmasından sonra aşâr tahsiline pek çok me'mur istihdamı gerekmekte ve bu sırada da bir hayli zaiyat meydana gelmektedir. Hatta devlete ait aşârın yarısı nisbetinde kayıplar ortaya çıkmaktadır. Aşâr bazı yerlerde ya toplanamıyor ya da bölgelere göre yağmur ve yağ sebebiyle hasara uğruyor. Bölgenin yetkili me'murları, o çevreyi iyi tanıyan kudretli ve becerikli kimseleri aşâr toplama işinde görevlendirerek, kayıpların en aza indirilmesi için faydalanacaklardır. Ayrıca bunlardan kaza müdürleri dahi tayin olunup yanlarına defterdar da verilebilecektir. Kazalardan seçilen bu kimseler hemşehrilerine zarar vermemeli, dürüst olmalı, devletin malını da koruyup gözetmelidir. Kaymakamlar ve yetkili defterdarlar aşâr toplama işini denetleyecekler, hiç bir suretle halka ve devlete zararlı olacak hareketlere izin vermeyeceklerdir. İşbu kaymakamlar ve müdürler yalnız idari işlerle meşgul olacaklardır. Ayrıca gelirlerin H/1256-1257 M/1840-1841 senelerinden az olmamasına dikkat edeceklerdir.⁽¹⁷⁵⁾

İzmir'de reayadan "teb'a-yı ecnebiyeden" bir kaç kişiye **Gülhane Hatt-ı Humayunu**'na rağmen bir kaç zabıt tarafından vurma ve tazyik gibi hakaretler rivayet olunmuştur. Rabbim teâlâ padişahın ömür ve ikbalini artırsın, her zaman halkının refah ve mutluluğunu düşündüğünden bu duyulan gerçek ise bu padişahın fikir ve isteklerine aykırıdır. **M.V.A.A. kanunların ve devletin koruyucusu olması dolayısıyla** devletin ruhuna aykırı olan bu tür olayların davacısı olduğundan bu olayın hukuk üzerine ortaya çıkarılması ve rivayet olunan vurma ve

(175) C.R.74 H/8.M.1258-M/19 Şubat 1842

tazyik gibi olayın gerçek ise faillerinin **M.V.A.A.**'yeye getirilerek cezasının verilmesi gerekmektedir. Bunun için **M.V.A.A.** ikinci kâtibi **Tevfik Bey İzmir**'e gitmiştir⁽¹⁷⁶⁾

---

(176) C.H.76 H/22.M.1258-M/05 Mart 1842

E. NUFUS SAYIMI ile İLGİLİ HABERLER

a. İstanbul Nufus Sayımı:

Osmanlı Devleti asker ve vergi kaynaklarını öğrenmek amacıyla nüfus sayımı yapmıştır. Bunlardan ayrı olarak Başkent İstanbul'un da belirli periyotlarla nüfus sayımı yapılmıştır. İşsizlik, asayiş v.s. sebeplerle İstanbul'da nitelikli nüfus bulunması amaçlanmıştır. Aşağıda bu amaçla yapılan bir nüfus sayımı örneği bulunmaktadır.

İstanbul Nufusunun Yeniden Sayılması Hakkında:

İstanbul (Dersaadet) ve Bilad-ı Selase (Galata, Eyüp ve Üsküdar)'de sakin olan İslam ve reaya halkın her üç senede bir kere sayımı eskiden beri yapılmaktadır. Kayıtların düzenli ve sağlıklı yapılabilmesi için "**mürur tezkeresi**"nin icrasına dikkat olunmalıdır. Taşra ahalisinden serseri ve buna benzerler ile redif asker gelip yerleşmiş, kefilleri de olmadığından, ne yaptıkları da belli değildir. Şurada burada bulunmaları halkı rahatsız etmektedir. Bunların burada bulunmaları kanuna aykırı olduğundan padişah, me'murlar ve kâtipler tayin ederek nüfus sayımı yaptırmaktadır. **Vükela-yı fiham** ve **ulema-yı kiram**, askerler ile sari bilcümle duacılar ve padişah sarayında görevliler oldukları yerde yazılacaklardır. Bekâr olanlar, hizmet eyledikleri yerlerde yazılacaklardır. **Ulemayı âzâmdan haremeyn payesinde**, ve ricalden rütbe-i saniye derecesinde ve askerlik rütbesinde mirmiranlık rutbesinde olanların herkesce bilineceğinden onların tahrir yerlerinde bulunmaları gerekmemektedir. Bu rutbelerin altında olanlar yazım için yerlerinde bulunacaklar, yazım me'murlarına kendilerini, ailelerini ve hizmetçilerini deftere teker

teker yazdıracaklar imzalayacaklardır. Saray halkının yazılması ferman buyrulmuştur. Hangi taraf yazılacaksa o tarafa memurlar aracılığı ile üç gün önce haber verilecektir.⁽¹⁷⁷⁾

---

(177) C.H.168 H/28.M.1260-M/18 Şubat 1844

F. ORDU ile İLGİLİ HABERLER

Yeniçeri Ordusu kaldırılınca **Osmanlı Devleti** Avrupa tarzında bir ordu kurmayı amaçlamış ve "**Asakir-i Mansure-i Muhammediye**" adlı orduyu kurmuştur. **I. Abdulmecid** zamanına gelindiğinde henüz kurulan orduyu teşkilâtlandırmak ve asker sayısını artırmak amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Askerlik vatan hizmeti haline getirilmiş, hizmet süresi belirlenmiş ve askerlik sonunda tezkere verilmiştir. Yararlı hizmetlerde bulunanlar ödüllendirilmiş, askerde kalmak isteyenler istihdam edilmiş, bu işler yapılırken törenler düzenlenmiştir. Padişah bunlarla bizzat ilgilenmiştir. Aşağıda ordu ve askerlikle ilgili gazetede yer alan yazılar bulunmaktadır.

a. Askerliğin Kısaltılması-Asker Kaçakları:

Padişah her zaman ahalisini düşündüğünden, askerlik hizmetinin süresini daha mutedil kılmak amacıyla **Bab-1' Askeride** meclis tertip olunmuştur. Padişahın iradesi doğrultusunda çıkan karar gereğince beş sene müddetince hizmet eden askerler yeni askerler ile değiştirilecektir. Bu sırada hizmetini tamamlamış olan eski askerlerden memleketlerine gönderileceklerin yerlerine ve noksan olan alayların tamamlanması için asker almak lazım gelir. Padişahın redif askerleri askerliğin icaplarını iyice öğrenmiş olduklarından içlerinden uygun olanları hizmete alınacaktır. Bunun için değiştirme usulunun başlandığı senenin martından itibaren askerlik kayıtlarına bakılıp en eskilerinden 1/5'ine tezkere verilecektir. Değişme vaktinde yeniden alınacak askerin **kur'a-i Şer'iyye usulüne** ziyade dikkat ve hakkaniyet gösterilecektir. Alınanlar:

Üsküdar, Dersaadet, Rumeli, Anadolu ve Arabistan Orduları itibariyle 5 orduya ayrılacaktır. Üsküdar Ordusu kumandanı Rıza Paşa, Dersaadet Ordusu Mehmed Reşid Paşa, Rumeli Ordusu, Reşid Paşa ve Anadolu ve Arabistan Orduları Ziper kumanda olunması uygun görülmüştür. Adıgeçen Dersaadet, Rumeli ve Üsküdar Orduları'nın gereken malzemeleri tekmiil olup, buyurulan hatt-ı hümayun gereğince Hassa ve Dersaadet Orduları, Üsküdar ve Davud Paşa'da toplanmıştır. Bu ordulara, Rıza Paşa ve Reşid Paşa tarafından sözle telkinlerde bulunulmuştur. Bu sırada memleketlerine gönderilecek zabitler ve askerlerin tezkereleri verilmiştir. Rumeli Ordusu müşirine hitaben gönderilen ferman gereğince askerlik terhis usulu icra olunmuş, kışlalarda şenlik yapılmış, toplar atılmıştır.

Adı geçen tören Rumeli Ordusunda da tekrarlanmıştır.⁽¹⁷⁸⁾

Padişah bir hatt-ı hümayun yayınlayarak, askerlik işlerinin daha düzenli bir şekilde yürütülmesi için bir askeri meclis kurulmasını emr etmiştir.⁽¹⁷⁹⁾

İstanbul'da ve Edirne'de düzenlenen askeri törenin Erzurum'daki muvazzaf ve redif askerler için de yapılması hususunda ferman buyurulmuştur. Ferman uyarınca Bahri Paşa Erzurum'a giderek, şehir dışında fermanın gereği olarak İstanbul ve Edirne şenlikleri gibi şenlikler yapılmıştır. ve Bahri Paşa İstanbul'a dönmüştür.⁽¹⁸⁰⁾

Bugüne kadar asker kaçakları görünmez-dikkate alınmaz-ise de şimdi Takvimi Vekayi'de yayınlandığı üzere askerlerin devlet ve memleketin korunması gereğince askerlikten firar etmemeleri için yeni kanunlar vaz' edilmiştir. Bundan böyle İstanbul'da asker firar eder ve kimin evinde bulunursa ve her kim olursa olsun (ulema,

(178) C.H.145 H/15.Ş.1259-M/10 Eylül 1843

(179) C.H.147 H/27.Ş.1259-M/22 Eylül 1843

(180) C.H.153 H/12.L.1259-M/05 Kasım 1843

saygın kişi, devlet ricali v.b.) 120 guruş ve o kadarda firariyi haber veren adama ihbariye olarak verilmesi gerekmektedir. Benzer şekilde firariyi taşrada saklayan her ne kadar hatır sayılır ise de kaza olarak tekalif verirler; bu İstanbul'daki gibi 120 guruştur. Eğer hudud ahalisi ve çiftliklerde bulunursa, nizami asker firarisini saklamak ve hizmetkâr gibi kullanmak ağır suçlardan sayılıp, gümrükten mal kaçırın adam gibi iki kat cereme alınacaktır. Mücerred hanesi çiftliğinde bulunursa vergilerin bir misli ve ihbariyesi hemen alınacaktır. Firarilerin yabancıların hane ve dükkanlarında olursa, anlaşma gereği buralarda da mültezim olacağından yakalanırlar. Eğer firariler bu gibi yerlere gelirlerse asla kabul olunmayacaktır. Firarileri, yabancılar devlete teslim etmeliler, eğer teslim etmeyen olursa hangi devlet halkı olursa, tercümanlar vasıtasıyla ilişki kurulacak ve ihbar edenlere 125 guruş ihbariye akçesi vereceklerdir. O adam Osmanlı Devletinden olursa rütbesine göre cezalandırılacaktır. Yabancı devletlerin halkından buna cesaret edenlerin haklarında dahi elçilikleri vasıtasıyla gereği yapılacaktır.

Meselâ askerlerden biri askeriye yazıldığı sene içinde kaçarsa o sene acemi hükmünde olacağından tutulup getirilince kendisine 120 değnek vurulacak. Buna kıyas ile kaç defa kaçır ve yakalanırsa buna nisbetle cezası da o derece artacaktır. Bir seneden sonra kaçanın askerliği lagv edilecektir.(181)

Bilindiği üzere askeri nizamnâme gereğince geçen sene, hizmet sürelerini tamamlayanların yerine yeni askerler alınması, yani kalb(*) usulu uygulanmıştır. şimdi bu usul gereğince askerlik sürelerini tamamlayanlar değiştirilecektir. ancak gelmeyen redifler tespit olunmuş olmasına rağmen bunlar memleketlerinden de kaçarak

(*) Askerlikte iki kant ortası manasında kullanılır.

(181) C.H.156 H/5.Za.1259-M/27 Kasım 1843

İstanbul'a gelip esnaflık ve sair işlere başlamışlardır. Bunların takipleri iyi yapılamadığından bu keyfiyet ziraat, ticaret ve askeriye zarar vermektedir. **Kalb usulunun** icrasından sonra geriye kalıpta henüz alınmayan redif firarileri ve gerek askerliğini tamamlayanlar ve sair yollarla **İstanbul'a** gelenler memleketlerine gönderileceklerdir.

Askere alınanlar ise işlemlerini (alış-veriş, borç v.b.) kethüdarları, diğerlerine ise ihtisap nazırları bakacaktır. Hanlar, dükkanlar, sair meskun yerler, kayıtsız, tenkeresiz, kefilsiz olanlar, esnafa luzumundan ziyade olanlar kim olursa olsun **mirur tezkeresi** verilmeyecektir. Esnaf kethüdarları, muhtarlar, hancılar bu gibi hususlara dikkat edeceklerdir.(182)

b. Rutbe verilmesi

Anadolu ve **Rumeli**'de bulunan redif askerlerin sayısı **100.000**'den fazla olduğundan **İstanbul**'a getirilip eğitilmeleri oldukça zordur. Ancak bunların askeri eğitimden mahrum kalmamaları için en azından komutanlarının getirilip eğitilmeleri ferman buyurulmuştur. Bu komutanlar eğitimleri sırasında gösterecekleri başarı doğrultusunda rütbe kazanacaklardır.⁽¹⁸³⁾

Rütbe tahsisi hususunda feriklik ve mirlivalık rütbeleri askerlik hizmetinde iyi hizmet ve sebatla ve doğruluk ile çalışanlara verilmektedir. Ancak askerlikte bulunmayanlara bu rütbelerin verilmesi doğru değildir. Bu rütbeler askeriyenin düzenlenmesi için verilmeli, askeri kıyafetde bulunmayan memurlara mirimiranlık ve mirül-ümeralık rütbeleri tevcih olunmaması hususunda bir irade-i seniyye **Takvimi Vekayi**'de yayınlanmıştır. Bu sefer feriklik ve livalık rütbelerine haiz olan zabitler ve bendeğenin defterleri incelenerek, askeri hizmete alınacaklara rutbeleri uhdelerine verilecektir. Askeriyeden yetişmeyip rütbeye haiz olanların emeklilikleri gelenlerin ferik olanlara mirmiranlık, mirlivalık olanlarına dahi emir-i ümeralık tevcih olunacaktır. Me'muriyet üzerinde olanların yeni rütbeleri ile değiştirilmesi; askeri zabitler devamlı me'muriyetlerinde olmaları dolayısıyla onların nişanları nezdlerinde olup, ancak askeriye den olanların nişanları memuriyelerine delalet olacak, memur olmayanların ise nişanları darphaneye teslim edilecektir. Emekli olanlara yarım maaş bağlanacaktır.⁽¹⁸⁴⁾

(183) C.H.40 H/7.Ca.1257-M/27 Haziran 1841

(184) C.H.130 H/16.S.1259-M/18 Mart 1843

c. Askere Alma

Askerlerin değişimine dair:

Padişah hizmetinde 5 yıl hizmet yapan muvazzaf askerler her sene mart ayında 1/5'i hakkında vaz' olunan değişiklik bu senede gerçekleştirilecektir. **Asakir-i Hassa-ı Şahane ve Dersaadet Orduları'nın** merkezlerinde bulunan olayların eski askerlerinin tezkereleri tanzim edilmiştir. İrade-i seniyye uyarınca tezkere verme törenine; **padişah, sadrazam, kaptan paşa, M.V.A.A. reisi Fethi Paşa ve Hariciye Nazırı Rif'at Paşa, Maliye Nazırı Safveti Paşa ve M.V.A.A. memurlarından Hasip Paşa ve Arif Paşa** ve diğer askeri erkân katılmıştır. Saat üç sıralarında **Üsküdar'da Selimiye Kışlasında Mehmed Paşa Kasrı'na** gelip, tezkere alacak askerler ile bazı küçük zabitler hazır bulunmuş, **toplar atılmış** ve devlet erkanının katıldığı törenle tezkereler verilmiştir. Tezkere alanlar teşekkür ederek **"Padişahım çok yaşa"** demişler ve Orduyu Hümayun müftüsü dua etmiştir. İstekli **150 kişi** askeri hizmete devam etmeye karar vermiştir. Bunlardan, askerler onbaşı, onbaşı ve çavuş olan mülazım olmuş, zabıt olmaya liyakatli olanların maaşları artırılarak nişanları padişah huzurunda takılmıştır. **Padişahın törenden ayrılışı sırasında yine topalar atılarak selamlanmıştır.** Kendisine tezkere verilen 2.000 askerden vatan hizmetine devam etmek isteyen 60 kadar askere zabıt tezkereleri iade etmişlerdir.

Hassa ve Dersaadet Orduları gibi Rumeli Ordusunda da tezkere töreni düzenlenmiştir.(185)

(185) C.H.175 H/18.Ra.1260-M/07 Nisan 1844

d. Osmanlı Devletinin Deniz Gücü**İskenderiye, İstanbul ve Akdeniz'de olan donanmalar:**

Kapak kaldırır	Fırkateyn	Küçük gemi ve Vapurlar	Toplam
23	23	28	74 ⁽¹⁸⁶⁾

---

(186) C.H.23 H/5, M.1257-M/27 Şubat 1841.

2. DIŞ SİYASET

Osmanlı Devletinin 1840-1845 döneminde **Mısır** mes'elesinden başka önemli bir dış gairesi olmamıştır. **İran** ile olan bir sınır ihtilâfının çözümü aktarılmaktadır.

A. SİYASİ ANLAŞMALAR ile İLGİLİ HABERLER

a. İran ve Osmanlı Devleti Arasındaki Anlaşma:

Osmanlı Devleti ile **İran** arasında öteden beri var olan iyi ilişkiler, bazı olaylar sebebiyle bozulmuş, **İran** tarafının tutumu düşmanlığın başlamasının sebebini teşkil etmiştir. Bu **Osmanlı Devleti** tarafından karşılık görmüştür. **Erzurum** ve **Bağdat** taraflarında **İran**'ın kuvvet kullanmasına karşılık **Osmanlı Devletide** kendini kuvvet yoluyla savunmuştur. Ancak her devlete barışın daha faydalı olacağı anlaşıldığından bu anlaşmazlığında sulh yoluyla halledilmesi iki tarafçada istendiğinde hakkaniyet ve iki devletin şanına lâıyk bir şekilde izale edilmesine karar verilmiştir. Bu suretle **İran** tarafından kabiliyetli **Mirza Taki** murahhas tayin olunmuştur. **İran** murahhası ile, **Osmanlı** murahhasının **Erzurum**'da yapacakları anlaşma için **Osmanlı Devleti** murahhası olarak **M.V.A.A.** azasından **Nuri Efendi**, kabiliyetli ve dirayetli ayrıca **şeriata vakıf** olmasından dolayı tayin edilmiştir. **İran** murahhasının **Erzurum**'a doğru yola çıktığı haber alındığından, yol hazırlığını tamamlayarak yola çıkmıştır.⁽¹⁸⁷⁾

(187) C.H.120 H/06.Z.1258-M/08 Ocak 1843

İran tarafına murahhas tayin edilen **Nuri Efendi**,
Erzurum'da vefat etmiş yerine **Enveri Efendi** atanmıştır.(188)

---

(188) C.H.130 H/16.S.1259-M/18 Mart 1843

B. OSMANLI ELÇİ/ELÇİLİKLERİ ile İLGİLİ HABERLER:

Osmanlı Devleti III. Selim zamanından beri elçi bulundurmaktadır. Burada yalnız **Osmanlı Devletinin** dış ülkelere atanan elçileri ile elçilerin durumları ile ilgili haberler bulunmaktadır.

a. Fransa

Eski **Hariciye Nazırı Mustafa Reşid Paşa**, politikayı iyi bilmesi ve meselelere vakıf olması sebebiyle **Fransa'ya** elçi tayin olunmuştur. Fransa elçisi **Nuri Efendi İstanbul'a** çağırılmıştır.(189)

Fransa'ya elçi tayin olunan **Reşid Paşa** sırcatibiyle birlikte padişahı ziyaret etmiştir.(190)

Paris elçiliğine me'mur **Reşid Paşa Tuna** tarafından gitmek istemiş ancak hava muhalefeti sebebiyle **Malta'dan** gelecek **Fransız** vapuruyla görev yerine gidecektir.(191)

Paris elçiliğine me'mur **Reşid Paşa Fransa'ya** varmış ve merasim ile kralın huzuruna vararak kabul edilmiştir. Yanında bulunan nâme-i hümayunu teslim etmiştir. **Fransa kralı, Osmanlı Devletiyle** aralarında olan dostluk gereğince **Reşid Paşa'ya** iltifat göstermiş hatta kral çocuklarını da kabul törenine getirmiştir.(192)

Paris elçisi **Reşid Paşa İstanbul'a** dönerek yerine elçilikle **Nafi Efendi** atanmıştır.(193)

(189) C.H.43 H/28.Ca.1257-M/18 Temmuz 1841

(190) C.H.44 H/5.C.1257-M/25 Temmuz 1841

(191) C.H.55 H/23.Ş.1257-M/10 Ekim 1841

(192) C.H.66 H/12.Za.1257-M/26 Aralık 1841

(193) C.H.117 H/15.Za.1258-M/18 Aralık 1842

Paris elçiliğinde me'mur **Nafi Efendi**'nin sirkatibi amedi odasından **Edip Efendi** ile ikinci sirkâtibi mektubi sadr-ı âli hülefasından **Yekta Efendi** karadan **Paris'e** hareket etmiştir.(194)

Paris büyük elçiliğine bu defa hariciye eski nazırı **Reşid Paşa** atanmıştır.(195)

Paris büyük elçiliğine atanan **Reşid Paşa** geçen ayın 25. Pazar günü vapura binerek memuriyet yerine gitmiştir.(196)

Paris elçiliğine atanan **Reşid Paşa Marsilya'ya** varmış ve oradan memuriyet yerine gitmek için yola çıkmıştır.(197)

Paris elçisi **Reşid Paşa Paris'e** vararak **Hariciye Nazırı Mösyö Kizu** ile görüşmüştür.(198)

Paris elçisi **Reşid Paşa** Muharrem'in 16.günü M/06 Şubat Fransa Kralı **Lui Filip** ile görüşmüş ve nâme-i hümayununu takdim etmiştir.(199)

Paris elçiliğine me'mur **Reşid Paşa, Paris'e** vardığı için eski büyük elçi **Nafi Efendi** geri dönecektir. Buna göre iki devlet arasındaki dostluk uyarınca eski elçiyi kral davet ederek iyi niyetini göstermiştir. **Nafi Efendi'de** bir iki gün sonra geri dönecektir.(200)

(194) C.H.120 H/06.Z.1258-M/08 Ocak 1843

(195) C.H.155 H/26.L.1259-M/19 Kasım 1843

(196) C.H.160 H/1.Z.1259-M/23 Aralık 1843

(197) C.H.167 H/21.M.1260-M/11 Şubat 1844

(198) C.H.168 H/28.M.1260-M/18 Şubat 1844

(199) C.H.169 H/5.S.1260-M/25 Şubat 1844

(200) C.H.171 H/19.S.1260-M/10 Mart 1844

b. İngiltere

Londra elçisi **Şekip Efendi**'yi **İngiltere** kraliçesi davet etmiş, elçimize fevkâlâde alaka ve hürmet göstermişlerdir.(201)

İngiltere'de elçi bulunan **Şekip Efendi**'ye buranın havası yaramadığından **Sır Kâtibi Fuad Efendi** maslahatgüzar kalmıştır.(202)

İngiltere elçiliğine **Âli Efendi** atanmıştır.(203)

İngiltere devleti tarafına büyük elçi gönderilen **Âli Efendi**'nin sirkatıpları hakkında yazılan yazıdır:

Osmanlı Devleti ile **İngiltere Devleti** arasındaki dostluk uyarınca **Âli Efendi** Sefaret usulüne vakıf ve aşına olduğundan ve devlete yararlı olacağından büyük elçi tayin edilmiştir. Çıkarılan irade-i seniyye ile durum ilan ve yürürlüğe konulmuştur.

Âli Efendi'nin mahiyet memurlarına tercüme odasından **Hayır Efendi** ve **Remzi Efendi** sirkatibi olmuşlardır.(204)

İngiltere elçiliğine tayin olunan **Âli Efendi** **Paris**'ten **Londra**'ya hareket etmiştir.(205)

Âli Efendi **Londra**'ya memuriyet yerine gitmek üzere karadan yola çıkmıştır.(206)

(201) C.H.32 H/9.Ra.1257-M/01 Mayıs 1841

(202) C.H.48 H/4.B.1257-M/22 Ağustos 1841

(203) C.H.55 H/23.Ş.1257-M/10 Ekim 1841

(204) C.H.69 H/03.Z.1257-M/16 Ocak 1842

(205) C.H.90 H/02.Ca.1258-M/11 Haziran 1842

(206) C.H.95 H/08.C.1258-M/17 Temmuz 1842

Londra elçisi Âli Efendi'nin Londra'ya varmasıyla maslahatgüzar olan Fuat Efendi İstanbul'a gelmek için yola çıkmıştır.(207)

c. Avusturya

Osmanlı Devleti tarafından maliye meclisi reisi **Âkif Efendi Avusturya** elçisi tayin olunmuştur.(208)

Avusturya Devletine elçi tayin edilen **Âkif Efendi** ve Sirkâtibi olarak **Şekib Efendi**'yi almış tercüman olarak da **Mustafa Efendi** atanmıştır. **Avusturya** ile olan dostluğun geliştirilmesi ve devamı hususunda **Âkif Efendi** bilgilendirilmiştir.(209)

Viyana'ya elçi atanan **Âkif Efendi** yola çıkmıştır.(210)

Viyana elçiliğine atanan **Âkif Efendi** görev yerine varmıştır.(211)

M.V.A.A. azası **Rif'at Paşa Viyana** büyük elçiliğine atanmış olup, **Viyana** sabık elçisi **Âkif Efendi İstanbul**'a gelecektir.(212)

Viyana elçiliğine atanan **Rif'at Paşa Tuna** üzerinden işleyen **Avusturya** vapuruyla me'muriyet mahalline gitmiştir.(213)

Asâkir-i Müntezime-i Şahane müsteşarı **Sabık Muhtar Bey Viyana** elçisi tayin olunmuştur.(214)

---

(208) C.H.55 H/23.Ş.1257-M/10 Ekim 1841
 (209) C.H.69 H/03.Z.1257-M/16 Ocak 1842
 (210) C.H.77 H/29.M.1258-M/12 Mart 1842
 (211) C.H.90 H/02.Ca.1258-M/11 Haziran 1842
 (212) C.H.109 H/18.N.1258-M/23 Ekim 1842
 (213) C.H.110 H/25.N.1258-M/30 Ekim 1842
 (214) C.H.138 H/13.R.1259-M/13 Mayıs 1843

d. İspanya

İspanya'ya elçi gönderilen **Fuad Efendi**, **Barselona**'da krala taahhüt nâne-i hümayununu teslim eylemiştir. **Fuad Efendi** oradan eski **Endülüs Devletinin** topraklarına gidip şehir ve kasabaları görmüştür. **Endülüs** güzel olup, **Arabistan**'a benzemektedir.

Fuad Efendi oradan me'mur olduğu üzere **Portekiz** tarafına geçmiştir.(215)

İspanya elçisi **Fuad Efendi**'nin **Endülüs**'te bulunduğu sırada, İspanya'nın **İstanbul**'daki kâtibi **Fuad Efendi**'ye mihmandarlık yapmıştır. **Fuad Efendi**'nin **Gırnata** gezisinde halk büyük ilgi göstermiştir.(216)

Fuad Efendi **Gırnata**'da **El-Hamra** sarayını gezmiş ve kitabelerindeki yazıları okumuştur.(217)

Fuad Efendi **Madrid**'e dönmüştür.(218)

Fuad Efendi'ye İspanya kraliçesi tarafından "**İzabel Nişanı**" verilmiştir.(219)

Fuad Efendi İspanya'daki görevini tamamlayarak **Portekiz**'e geçmiştir.(220)

(215) C.H.187 H/11.B.1260-M/27 Temmuz 1844

(216) C.H.190 H/2.B.1260-M/17 Ağustos 1844

(217) C.H.192 H/16.Ş.1260-M/31 Ağustos 1844

(218) C.H.193 H/22.Ş.1260-M/06 Eylül 1844

(219) C.H.200 H/14.L.1260-M/27 Ekim 1844

(220) C.H.201 H/21.L.1260-M/03 Kasım 1844

e. Diğer**1. İsveç**

Berlin sefiri **Talat Efendi** sefareti mahsusa ile **İsveç**'e gitmiş ve **Stokolm** şehrine varmıştır. Nâme-y-i hümayunu krala taktim etmiş, kral özel elçiye hürmet göstermiştir. Elçinin görevi sona ererek tekrar **Berlin**'e dönmüştür.(221)

---

(221) C.H.203 H/5.Za.1260-M/16 Kasım 1844

II. BÖLÜM

TOPLUM HAYATI

A. OSMANLI TOPLUMUNDA HAYAT ile İLGİLİ HABERLER

Osmanlı Toplumunda Hayat başlığı altında aile yapısı, kadınların kıyafet, giyim ve davranışları, padişahın ve halkın dini bayramlar ve günlerde yaptıkları, Osmanlı toplumunun düşünceleri, azınlıklar ve İstanbul'un güvenilirliği ile ilgili **Ceride-i Havadis**'de 1840-1844 tarihleri arasında çıkan yazı ve haberler yer almaktadır. "

a. Aile Hayatı:

Çocuk lalalığı, harem kethüdalığı gibi işte kullanılan işinin ehli ve ihtiyara bir hizmetkâr var, bu tür hizmetkâra ihtiyacı olanlar **Ceride-i Havadis**'e haber vermelidirler.⁽¹⁾

Okula çocuk götürüp getirmek için 8-9 yaşlarında çocuk isteyen olursa **Sultan Beyazıd Meydanı**'ndan Ekinli Mehmed Emin diye sormaları için ilan olunur.⁽²⁾

Kadınların sokağa çıkmaları ve kapalı giyinmelerine dair padişahın bir ikazıdır:

Her zaman edebli ve usulüne uygun davranılması, bunun din ve edepten olduğu devamlı hatırlatılmaktadır. Bazı kadınların çarşı ve pazarda gayet ince ve açık yaşamak

(1) C.H.17 H/11.Za.1256-M/04 Ocak 1841

(2) C.H.37 H/15.R.1257-M/06 Haziran 1841

kullanmak ve ayaklarına dahi çarık giymeyip, yalnız ince çorap ile gezdikleri görülmektedir. Kadınların bir yerden bir yere gittiklerinde kendilerini na-mahremden muhafaza hususunda kıyafetlerinin örtülmelerine bilhassa dikkat ve ihtimam göstermeleri gerekmektedir. **Toplum kurallarına uymayan kıyafetlerle sokağa çıkmaları Şer'i-Şerife ve hazreti padişahiye aykırıdır.** Bazı kadınların bu tür davranışlarda buldukları tespit edildiğinden ikaz olunmaları lazım gelmiştir. Bundan böyle Şer'i Şerife ve hazret-i padişahiye aykırı surette sokağa, çarşı ve pazara çıkanlar tekdir olunacaktır. Bu tür kadınların kocaları tespit edilerek, kocaları açısından da uygun bir kıyafet olmadığından tahkik olunacak, kadınlarının uygun kıyafet giymeleri hususunda kocalarının dikkatleri çekilecektir. Aynı zamanda bu hususta tüm zabitlerin dikkatleri çekilerek uymayanlar takip olunarak gereği yapılacaktır. Ve aksi hareket edenlere irade-i seniyye uyarınca işlem yapılacaktır.(3)

13-14 yaşlarında bir arap köle **Rumeli** tarafında gezerken fark edilerek yakalanıp sahibi sorulmuş ancak sahibinin kim olduğunu adı ve şöhretini söyleyememiştir. **Tophane-i Âmire**'ye teslim edilerek 15 günden fazla kalmış ancak sahibi çıkmamıştır. Bu eşgale uygun arap köle kaybeden varsa **Tophane-i Âmire**'de **Tomruk Odası**'na uğrayarak bilgi sahibi olabilirler.(4)

Tahminen 10-11 yaşlarında bir arap köle **İstanbul** tarafından kaçarak **Rumeli Feneri** tarafında gezerken memurlar yakalayarak **Tophane-i Âmireye** getirilmiştir. Sahibinin isim ve şöhretini bilmediğinden sahibi henüz ortaya çıkmamıştır. Bu tür kaybı olanların **Tophane-i Âmirede Tomruk Odasına** başvurmaları gerekmektedir.(5)

(3) C.H.104 H/12.Ş.1258-M/18 Eylül 1842

(4) C.H.132 H/1.Ra.1259-M/01 Nisan 1843

(5) C.H.159 H/24.Za.1259-M/16 Aralık 1843

b. Dini Hayat

İstanbul camilerinde ramazan ayınının gelmesiyle kandiller yanar, ortalık aydınlanır ve güzelleşir. Esnaf dükkanlarını açar, herkes zevkine göre **hayal**, **meddah** ve **çalgı** ile eğlenirler bu sahura kadar devam eder, imsaktan sonra yatarlar. Ertesi gün selâtin camilerine toplanılır; isteyen ders alır, vaiz dinler. **Beyazid Camii**'ne padişahta gelir ve zaman zaman etrafı seyreder.

Ramazan'da camiler arasına ışıklı resim asılır. Bu sırada **Akka Kalesi**'nin resmi yapılmıştır. **Ayasofya**, **Nusret**, **Cedid Valide Sultan** camilerine yazılar yazılır.⁽⁶⁾

---

(6) C.H.13 H/1.L.1256-M/26 Kasım 1840

Ramazan Dolayısıyla Padişahın Halka Mesajı:

Padişah herkesin malumu olduğu üzere halken refah, mutluluğunu huzur ve emniyetini istemektedir. Buna paralel olarak ramazan aylarında padişahın halkını koruma isteği doğrultusunda bazı tesbitlerde bulunup âdeti üzere nasihatlar verdiği öteden beri bilinmektedir. Bu tesbit ve nasihatlarını halka bu vesile ile duyurmaktadır.

Padişahın, **İstanbul** ve çevre mahallerdeki cami-i şerif ve bazı yerleri ziyaret edeceğinden, çevre halkının hareket ve iffetlerine dikkat etmesi kendi ahlâki vecibelerindedir. Padişahın ziyareti sırasında bazı kimselerin edepsiz olarak bakıp, şaka yaparak sohbet etmeleri, cami-i şeriflerde ikamet edecek yerlerin karşısına toplanıp halka olarak oturmaları ve bunun gibi yakışıksız tavırlara cesaret etmeleri padişahın halkı olma vasfına (resmi ubudiyet) aykırı bir davranıştır. Böyle edebe aykırı hareketlere teşebbüs olunmamasına bilhassa, özenle dikkat edilmelidir.

Halk, buldukları meslek, zenaat, me'muriyet ve hademe dahi me'muriyet ve işlerinde özel kıyafetleriyle gezip, askeriye ve birbirlerine benzer giyimlerden nezaket ve edebe aykırı tavırlardan kaçınılacaktır. Kadınların, ince yaşmak kullanmamalı, göğüs ve saçları görünmemeli ve arabaları yanlarında genç ve süslü arabacı ve seyis götürmemeleri hususuna dikkat etmelidirler.

Geceleri ise me'mur olarak bir mahalle gidip-gelenlerden başka hizmet ve işi olmayan kimselerden her kim olursa olsun yatsı okunduktan sonra tütüncü, sair dükkanlarda oturulmayıp, camilere gidilip namazlarını kılarlar. O sırada dükkanlarda görülen olursa tedip ve tekdir olunacaklardır. Bu durumu bilerek hareket etmelidirler.

Mübarek günlerde cemaatleri çok olan camilerde ve bilhassa **Sultan Beyazid Camii Şerifi** dolaylarında ve çarşı içinde arabalı ve arabasız gelip giden kadınların karşısına geçerek ve yanlarından gezinerek laf atmak ve ırzlarına kem gözle bakmak gibi ırz ve namusa aykırı hareketlerden kaçınılmalıdır. Kadınlarda meşru olmayan kıyafetler ve hareketlerle sokaklara çıkmamalı ve bütün bunlar tüm halkın dikkatini çeken adab-ı şeriyyeden olduğundan bunlara gereği gibi dikkat olunarak ırz ve namusa aykırı vukuatların olmasına meydan verilmemelidir.

Yukarıda beyan olunduğu üzere emirlere aykırı ve padişaha muhalif hareketlerden kaçınmak tüm halkın uyması gereken tenbihlerdendir. Bu tenbihler uyarınca bunları yapmak elzem olduğundan bazı kendini bilmezler ve haram ve helâli fark etmeyenler ve ayrıca dinen yasak olan mahremiyete dair uygunsuz hareket eden olursa ve bunlar görülürse derhal haklarında şiddetle takibata uğrayacaklardır. Bu kimseler mahalle muhtarları tarafından herkese anlatılacak ve ilân olunacaklardır. Bu tür olayların meydana gelmemesine dikkat olunacaktır.

Bu günlerin mağrifet ve bu vakitlerinde eşref vakti olduğundan dinin gerekleri üzerine davranıldıktan başka mahallede, dükkanlarda ve sair konaklarda, evlerde kapı ve kepenkler silip süpürerek temizliğin gereklerinin dikkatle yapılması, çamur, örümcek v.b. şeylerden temizlenmesine ihtimam ve gayret gösterilmelidir.(7)

Ramazan'da tespit edildiği üzere, bu sefer hilalin ispatı gecikmiş, Çarşamba gecesini saat 2.³⁰ sıralarında ramazan olduğu belirlenerek, o saatte adetler gereği top atılarak ve minarelere kandiller yakılarak ramazan olduğu ilan olunmuştur. Ve ezan okunarak teravih namazı kılınmıştır.(8)

(7) C.H.57 H/7.N.1257-M/23 Ekim 1841

(8) C.H.108 H/11.N.1258-M/16 Ekim 1842

Bu sene Ramazan ayı sebze ve meyvenin bol olduğu zamana tesadüf etmiştir. Halk güven ve huzur içinde 'alış veriş yapıp geceleri çarşı ve pazar açık olup halk gezip eğlenmektedir. Gündüzleri ikindiden sonra camilere, bilhassa **Beyazid Camii**'ne toplanılıyor, kimi ders alıyor, kimi de vaiz dinliyor. Padişah'ta ikindi namazı için **Beyazid Camii**'ne gelip halkın kendisini görmesine izin veriyor. Akşam camilerde kandiller yanar, etraf mahyalarla donanır.⁽⁹⁾

Recebin ilk cuma gecesi olan 7 gece adet olduğu üzere minarelerde kandiller yanıp, padişahın izin vermesiyle alay tertib olunmuştur.⁽¹⁰⁾

Mirac gecesi tertip olunarak minareler kandillerle süslenmiştir.

Bu Şaban'ın 15. günü M/10 Eylül berat gecesi olması dolayısıyla **İstanbul**'da kandiller yanmıştır. Ramazan gecelerinde kurulan mahya ipleri minarelere bağlanmıştır. Eğer ispat vuku' bulmazsa pazartesi günü oruca başlanacaktır.⁽¹¹⁾

Bu pazartesi gecesi akşam vakti ramazan hilâli görülmüş, minarelerde kandiller yakılarak ve ezanlar okunarak ilan olunmuştur. Çarşılar ve dükkanlar açılmaş o gecenin sabahı ramazan orucu başlamıştır.⁽¹²⁾

Ramazan Dersleri:

Ramazanın ilk günlerinde itibaren huzur-ı hümayun dersleri başlamıştır. İlk gün ilk dersi mabeyn-i hümayun hocası **Akşehirli Hacı Ömer Efendi** vermiştir. Her sene huzur-ı hümayunda yedi gün tefsir-i beyzaviden biraz yer okunur bitiminde dua edilir, padişah da ihsanlarda

(9) C.H.109 H/18.N.1258-M/23 Ekim 1842

(10) C.H.140 H/9.B.1259-M/05 Ağustos 1843

(11) C.H.145 H/15.Ş.1259-M/10 Eylül 1843

(12) C.H.148 H/7.N.1259-M/01 Ekim 1843

bulunur. Eski zamanlardan beri icra edilen bu usul **Osmanlı Devletinden** gelmektedir. Yani 12 fende ilim ve fazilet sahibi olan önce ders dinler Şeyhulislâm ve diğer bilgili zatlar önünde imtihan olur ve ders vermeye başlardı. Eskiden alimler zor geçinirlermiş, ancak Valid-i Macid(*) cennetmekan rağbet ve hürmet buyurmuştur. Şimdi de padişah ilim erbabına rağbet etmektedir. Esasen bu hususta **Osmanlı Sultanları** ilim adamlarına hürmet etmiş ve saygı göstermişlerdir. Bu durum tarih kitaplarından öğrenilmektedir.(13)

Not: Ramazan ve kurban bayramlarında vesair dini mahiyetli törenlerde; padişahın katıldığı alaylar, kandil gecelerinde, âdet üzere yapılanlar, padişahın halka uyarıları, tenbih ve nasihatleri tekrarlandığından, tekrar olan haberler dahil edilmemiştir.

(*) II. Mahmud (1808-1839)

(13) C.H.148 H/7.N.1259-M/01 Ekim 1843

c. Sosyal Hayat:

Ceride-i Havadisin çıkması toplum açısından faydalı olmuştur. Toplumun çeşitli olaylar hakkında bilgilendirmiştir. Eskiden üst düzey kimselerin giydiği ince denilen pamuk kumaşını artık normal insanlar giymiyor. Pamuktan **Japonya**'da kağıt yapılıyor. **Avrupa**'da itinalı bir şekilde işleniyor. Velhasıl toplum bilgi sahibi oluyor.⁽¹⁴⁾

İstanbul yangınlarını bazı ilim adamları, **İstanbul**'un kurulmasından önceye bağlamaktadırlar. Dağ ve taşların kendiliğinden yandığını idia etmekte. Halbuki bu akıl ve mantığa aykırıdır. Coğrafyacılara kükürt dağının yandığını söylüyorlarsa da bu **İstanbul** için geçerli değildir. **İstanbul** yangınlarının başlıca sebebi sık ve ahşah evler yangının temel sebebidir. Araştırmalar yangınların kışın daha çok olduğunu ortaya koymuştur. Yemekten sonra hemen yatılıp, mangal ateşinin de sönmemesi yangın için en büyük sebeptir. Hatta tıp uzmanları yemekten üç saat önce yatmayı ve hamama girmeyi sakıncalı görmekte idirler.⁽¹⁵⁾

İstanbul'da ırz ve namusu korumak amacıyla parola usulu uygulanıyordu. Ancak bunun halka zararı olduğu anlaşıldığından terk edilerek, yerine fenerle sokağa çıkma usulu konulmuştur.⁽¹⁶⁾

Fakir ve fukaraya bakmak amacıyla **Beyoğlu Mezarlığı** tarafında bir **Şirket-i Hayriye** kurulmuştur. Oraya küçük, büyük odalar ve bahçeler yapılmıştır. Yardım etmek isteyenler için de ilanlar çıkarılmıştır. Padişah da buraya yardımda bulunmuştur. Bu binaların yanına bir küçük

(14) C.H.7 H/1.Ş.1256-M/28 Eylül 1840

(15) C.H.8 H/11.Ş.1256-M/08 Ekim 1840

(16) C.H.14 H/11.L.1256-M/06 Aralık 1840

kilise ve bir de okul yaptırılmıştır. Hayır sahiplerinin yardımları beklenmektedir.(17)

Bu yıl girecek olan yeni yılı hak teala, padişaha ve halka mübarek eylesin. Padişaha, şehzadelere, tüm devlet adamlarına yeni yılın saadet ve huzur getirmesini **Ceride-i Havadis** gazetesi olarak Allah'tan dileriz.(18)

Sarrafların kurduğu yeni şirketin me'murlarına ve maiyyetlerindekiilere fes giyme imtiyazı verilmiştir. Bu hak ticaretle meşgul olan müslüman olmayan halka da tanınmıştır. Bunlar feslerine işaret olmak üzere siyah kurdele takacaklar. Feste siyah kurdelenin yakışık almayacağı düşünülerek simden yaldızlı şerit takmalarına izin verilmiştir. Ancak bu şeritlerin birbirlerine benzemeleri için darphanede yapılacak ve ücretleri darphaneye ödenecektir. Bu tür fes takabilecek müslüman olmayan halkdan esnafa mensup olanlar ihtisap nezaretine, ticarete mensup olanlar ticaret nezaretine başvurup tezkerelerini alacaklar ve tezkere ile darphaneye gideceklerdir. İşaretsiz fes giyenleri zabıtlar tespit edecekler ve gerekli işlemler yapılacaktır.(19)

Osmanlı memleketinin havası iyi, suyu güzel, toprakları bereketli ve insanları kabiliyetlidir. Bütün bunlarla savaşlarda kuvvetli ve galip olmaları beklenir. Ancak cennetmekan **Sultan Mahmud Han** (1808-1839)'a kadar hiç bir gayret gösterilmemiştir. Halk fazla bir şey bilmiyor. Gezip gördüğü yerlerin adını bile öğrenmek ihtiyacı bile duymuyor. Okuma ve yazma bilmezler. Hazır yemeye alışmış olduklarından şehirlerde tembel tembel gezip dururlar. Köylüler ise gece-gündüz çalışırlarsa da bunlarda voyvoda ve mültezimlere para kazanmak için uğraşır dururlar. Şimdi biraz durumları düzelmiş gibidir. Vergileride eskisi kadar değildir. Yine de hem köylü hem

(17) C.H.22 H/28.Z.1256-M/20 Ocak 1841

(18) C.H.73 H/1.M.1258-M/12 Şubat 1842

(19) C.H.116 H/7.Za.1258-M/10 Aralık 1842

şehirli tembeldirler. **Osmanlı** halkı ilim öğrenerek bunu sanayide tecrübe etse hem kendine hem de çevresine faydalı olacaktır. Bir yere bağlı olmadan serbest çalışırlarsa daha iyi olur. "Hak teala verir" deyip tembellik ve tevekkül etmemeli, ticaret ve sanayi sahalarına yönelmelidirler. Halk bunları yapmayarak herşeyi devletten bekliyorlar.⁽²⁰⁾

Hayriye Köprüsü'nden fazlasıyla gelip geçildiği için halka büyük fayda sağlamakta olup, köprü iyi bir hizmet vermektedir. Zaman zaman bazı kısımları tamir olunmuş olsa da halen iyi bir bakım ve tamire muhtaçtır. Bu durumu dikkate alan padişah köprü'nün tamir edilmesini irade buyurmuştur. Böylece 20 günde tamirâtın biteceği tahmin olunmaktadır.⁽²¹⁾

---

(20) C.H.141 H/15.B.1259-M/11 Ağustos 1843

(21) C.H.172 H/26.S.1260-M/17 Mart 1844

d. Asayiş ile İlgili Haberler

Sultan Abdülmecid(1839-1861)'in bir seyahatinde zabitlerin halkı dövdüğü, söğdükleri görülmüştür. Halbuki **Avrupa** memleket-lerinde polis bu tür hareketlerde bulunmaz. Önce ikaz eder, eğer eylemlerine devam ederlerse hapse atar.(22)

Memleketin bazı yerlerinde düğünlerde tüfek atılarak şenlik yapıldığı bilinmektedir. Bu olaylarda yaralanmalar, ölümler ve türlü türlü zararlar meydana gelmektedir. Bundan sonra bu gibi şeylere itibar edilmeyerek, bu tür zararlı adetlerin terk edilmesi ferman buyurulmuştur.(23)

Bayramlarda çocukların atabinmeleri ve meydanlarda dolaşmamaları hususunda zabitler at sahiplerine ikazda bulunup tenbih etmişlerse de yine bu tür olaylar tekrarlanmaktadır. Atlara binenlerin çocuk olmaları sebebiyle hayvanları iyi idare edemiyorlar. Yine böyle bir hadisede bir at ve bir çocuk ölmüş, bir çocuk yaralanmış ve çocuğun altındaki at (topal olarak) yaralanmıştır.(24)

---

(22) C.H.7 H/1.Ş.1256-M/28 Eylül 1840

(23) C.H.127 H/25.M.1259-M/29 Şubat 1843

(24) C.H.199 H/7.L.1260-M/20 Ekim 1844

e. Osmanlı Toplumundaki Azınlıklarla İlgili Haberler:

1. Yahudiler:

Mısır'da katolik papaz yahudi mahallesine gitmiş kendisinden bir daha haber alınamamıştır. **Hamursuz bayramlarında** kan akıtma adetlerinden şüphenilmektedir. Zabıtlar tarafından bir çok yahudi tutuklanmış, bu arada bazı yahudiler telef olmuştur. Bazıları gördükleri baskıdan dolayı suçu kabul etmiş ve mahkeme kararıyla hapse atılmışlardır. **İbrahim Paşa** ve **Mehmed Ali Paşa**'ya haber verilmişse de aldırmamışlar. **Yahudiler İngiltere**'ye şikayette bulunmuşlar, onların aracılığıyla suçsuz olduklarını ispatlamışlardır. **Rodos**'ta da böyle bir olay olmuş, muhafız paşa bazı **yahudileri** mahkeme olunmak üzere **İstanbul**'a göndermiştir. Mahkemede suçsuz oldukları anlaşılmıştır.

Yahudi hamuruna bayramlarda kan karışır adeti, yahudi âlimlerince de yalanlanmıştır. Yahudiler **İngiltere**'de ilan vererek hiç bir mezheplerinde kan dökücülüğü olmadığını anlatmışlardır.(25)

Rodos'taki yahudilerin mahkemelerinin adaletle yürütülmesinden dolayı, Londra'dan bir gurup yahudi gelerek Hariciye Nezaretini ziyaret etmişlerdir. **Hariciye Nazırı Mustafa Reşid Paşa** ve **Müşir-i Mabeyn-i Hümayun Rıza Paşa** ile görüşmüşlerdir. Daha sonra padişaha isteklerini sunmuşlar ve verilen haklardan dolayı teşekkür etmişlerdir. Hahambaşı'da bir teşekkür metni yayınlamıştır.(26)

(25) Ç.H.10 H/1.N.1256-M/27 Ekim 1840

(26) Ç.H.11 H/11.N.1256-M/06 Kasım 1840

Yahudiler Şam'da kaybolan papas ve **Rodos**'ta kaybolan çocuk ile ilgili hadiselerle çok üzölmüşler. Mahkemelerinde **Tanzimât-ı Hayriye** gereğince adette neticelenmesine ziyadesiyle sevinmişlerdir. Bu hususta yahudilere verilen fermanı, **İstanbul Kadısı** kaleme almıştır. **Yahudiler** kendilerine verilen lutuflardan fazlasıyla memnun olmuşlar, minnet duygularını ifade etmişlerdir.⁽²⁷⁾

---

(27) C.H.12 H/21.N.1256-M/16 Kasım 1840

2. Ermeniler

Ermeni Patriği iyi bir adam olmasına rağmen ihtiyarlığı sebebiyle Ermeni milletinin işlerini layıkıyla görememektedir. Kendisi azl edilmiş ve yerine Ermeni milletinin seçtiği **İmvedur** adlı rahip patrik atanmıştır.⁽²⁸⁾

Osmanlı Devletinde sakin bütün **Osmanlı** halkına adalet ve hoşgörü ile muamele edilmektedir. **Kudüs** ve **Şam** civarlarındaki tüm vatandaşlara himaye ve haklarını daha da kuvvetlendirecek belgeler verilmiştir. Bu arada **Ermeni Milletine** de lutuflarda bulunulmuştur. Ermenilere verilen hatt-ı hümayun **İstanbul**'daki Ermeni Patriği yoluyla tüm Ermenilere duyurulmuştur. **Ermeniler** bu zamana kadar **Osmanlı Devleti'nde** huzur içinde yaşadıklarını belirterek teşekkür etmişlerdir.⁽²⁹⁾

Ermeni Patriği istifa etmiş, **Ermenilerin** isteği üzerine **İzmir Patriği**, **Ermeni Patriği** seçilmiştir.⁽³⁰⁾

(28) C.H.57 H/7.N.1257-M/23 Ekim 1841

(29) C.H.62 H/13.L.1257-M/28 Kasım 1841

(30) C.H.187 H/11.B.1260-M/27 Temmuz 1844

3. Rumlar:

Rum Patriği, Tanzimat-ı Hayriyye'nin 1. yıl dönümü dolayısıyla, padişah ve şehzadelerine sıhhat ve afiyetleri için dua etmişlerdir.(31)

Padişah tüm halkının refah ve saadetini düşündüğünden **Rum Patriği İristaki Nikola'yi azl etmiş, yerine Kapudağ Metropoliti İstimyos cenaplarını patrik tayin etmiştir.**(32)

Kudüs'te bulunan katolik Rum Ermeni ve Yahudi milletleri eskiden beri sahip oldukları müsadeyi yeniden düzenlemişler ve Osmanlı Devletine de teşekkür etmişlerdir.(33)

---

(31) C.H.10 H/1.N.1256-M/27 Ekim 1840
 (32) C.H.35 H/1.R.1257-M/23 Mayıs 1841
 (33) C.H.41 H/14.Ca.1257-M/04 Temmuz 1841

B. ULAŞIM ve HABERLEŞME ile İLGİLİ HABERLER

Osmanlı Devletinde devletin kendi yaptığı taşımacılıktan başka, İngiltere, Fransa, Avusturya, Rusya devletleri de **Osmanlı** limanlarında alan ulaşım ve taşımacılık yapmışlardır. Bu sırada posta teşkilâtı da yeni kurulmuş olduğundan postahaneler ve güzergahları verilmektedir. Bu konularda **Ceride-i Havadis**'te çıkan haberler yer almaktadır.

a. Deniz Ulaşımı ve Taşımacılık:

1. Osmanlı Devleti'nin Deniz Ulaşımı:

Ticaret-i Hayriye'nin bir kıt'a çarh gemileri haftada bir karşılıklı **Trabzon, İstanbul** arasında sefer yapacaklar. Aynı şirketin gemileri salı günü güneye sefer düzenleyeceklerdir.⁽³⁴⁾

Tuna'dan **Avrupa**'ya işleyen çarh gemileri yaz mevsimi dolayısıyla seferlerine başlamış olup 10 günde bir **Kalas** ve **Köstence**'ye gideceklerdir.⁽³⁵⁾

Amerika'dan gelerek **Osmanlı** bayrağı altına giren bir Amerika gemisi **Selânik-İstanbul** arasında çalışacaktır. 10 günde bir gideceği seferlerinde diğer gemilerin götürdüğü eşya, mektup, para v.b. şeyleri götürecektir. **İstanbul**'dan perşembe günü kalkacak gemi Gelibolu ve **Çanakkale**'ye de uğrayacaktır. **Selânik**'e gidecek geminin tezkeresi

(34) C.H.1 H/1.C.1256-M/31 Temmuz 1840

(35) C.H.80 H/21.S.1258-M/27 Mart 1842

Bahçekapısı'ndaki Şabcihane'den ve **Galata**'da perşembe pazarında **Habeş Hanı**'ndan verilecektir.⁽³⁶⁾

Osmanlı Devletinin yeni dünya adlı vapuru her rumi ayın tahminen 20'sinde **İstanbul**'dan kalkıp, **Çanakkale**, **İzmir**, **İstanköy**, **Rodos**, **Beyrut'a** ve oradan **Yafa'ya** gideceklerdir. Geminin yolcuları, yağmur ve güneşten korunmuş olacaklardır. Geminin tezkeresi **Bahçekapısı** ve **Galata**'dan verilecektir.⁽³⁷⁾

Padişahın isteğiyle boğaz içinde sefer yapacak olan Eser-i Hayr adlı vapurun yönetmeliğidir:

- Vapurun sefer yapacak yerleri: **Arnavudköy**, **Rumeli Hisarı**, **Yeniköy**, **Tarabya**, **Büyükdere**.

- Vapur hergün saat 10.⁰⁰ veya 10.³⁰'da hareket edip yukarda adı geçen yerlere uğrayıp **Büyükdere**'de kalacaktır.

- Bir gün sonra **Büyükdere**'den saat 12.³⁰ veya 13.⁰⁰'de kalkıp yukarda adı geçen yerlere uğrayarak **Bahçekapısı**'nda kalacaktır.

- Vapurun kalkacağı saate kimse itiraz etmeyecektir. Vapur kalkıp geri dönemeyen olursa hiç bir şekilde hak idda etmeyecektir.

- Vapura inip-binmeler edepli ve düzenli şekilde olacaktır.

- Vapura binen yolcular yanlarında yük götürmeyeceklerdir.

- Vapurun meskun yerleri; Başmahal kamara, Birinci mahal kamaranın üstündeki güverte, ikinci mahal vapurun ortasındaki güverte, Üçüncü mahal baş taraftaki güverte.

⁽³⁶⁾ C.H.118 H/21.Za.1258-M/24 Aralık 1842

⁽³⁷⁾ C.H.133 H/8.Ra.1259-M/08 Nisan 1843

- Baş kamara, birinci ve ikinci mahalle malum olan (üst) kimselerden başkası oturmayacak. Ancak bunların misafiri olanlar oturabilecektir.

- Aylıklı olan kimseler(*) vapur müdürü tarafından alınıp yanlarındaki tezkere kendilerine ait ise ve o gün dönmeyeceklerse, bir kimseye vermeleri lazım gelirse buna itibar edilmeyecektir.

- Aylıkla olan kimseler kendi yerlerinde, kayıklar tertib edip, vapur durduğu anda onlar derhal kayıklarıyla dışarı çıkacaklardır.

Kamara ve güvertelerdeki birinci ve ikinci yerler aylıklı olan kimseler binecekler, üçüncü bölüme de aylıklı oturursa da aylıklı olmayanda oturur. Bir aylık alınan tezkere kabul edilecektir.

(*) Hizmetçiler

Adı geçen geminin fiyat tarifesi:

Baş mahal	Birinci	İkinci	Üçüncü	
Arka kamara	Kamara	Kamara	Kamara	
Guruş	Guruş	Guruş	Guruş	
300	250	200	150	Arnavudköy
325	275	225	175	Rumelihisarı
350	300	250	200	Yeniköy
375	325	275	225	Trabya
400	350	300	250	Büyükdere

Arka kamara ve birinci kamaraya vapura binecek misafir zevat için ayrılmış, bunların yanlarında gelen mahiyetleri ikinci kamaraya bineceklerdir.⁽³⁸⁾

Bulak adlı **Osmanlı** şirketi vapuru **İskenderiye**'den **İstanbul**'a ayda iki kere işleyecektir. Bundan yaklaşık 20-30 gün sonra seferlerine başlayacaktır.⁽³⁹⁾

Şam tarafından **İstanbul**'a yeni bir gemiseferi düzenlenmiştir. Ayın 12. ve 27. günü **İstanbul**'dan kalkan" gemi, **İzmir**, **Rodos** ve **Kıbrıs**'a uğrayarak **Beyrut**'a varacak oradan ayın 8. ve 24. günü aynı yerlere uğrayıp **İstanbul**'a gelecektir.⁽⁴⁰⁾

(38) C.H.170 H/12.S.1260-M/03 Mart 1844

(39) C.H.182 H/8.Ca.1260-M/26 Mayıs 1844

(40) C.H.198 H/30.N.1260-M/13 Ekim 1844

2. İngiltere'nin Osmanlı Devletindeki Deniz Taşımacılığı:

İngiltere'de, Fransa ve Austurya gibi Londra'ya posta vapurları işletecektir. Şaban'ın 10.günü (M/27 Eylül) Malta'dan çıkıp Atina, Şire, İzmir, Midilli ve Çanakkale'ye uğrayıp oradan İstanbul'a gelecektir. Tahminen İstanbul'dan Şaban'ın 25. günü (M/12 Ekim) kalkacak yukarıda adı geçen yerlere uğrayarak Cebel-i Tarık Boğazı'ndan geçecektir. Yaklaşık 15 günde Londra'ya varacaktır. Hastalık ortaya çıkmadığı halde karantina için beklemeyecektir. Bu vapurda aile ferdleri ve ahabab, dost birlikte yolculuk etmeleri için kamaralar düzenlenmiştir. Avrupa'nın kuzey taraflarına ve Fransa'ya gitmek isteyen olursa bu gemi hem hızlı gidecek hem de karantina beklemeyecektir.(41)

İngiltere'den İstanbul'a işleyen İberya adlı vapuru Malta'ya uğrayıp İstanbul'a gelmiştir. Saat 9.30'da İstanbul'dan, Gelibolu, Çanakkale, Bozcaada, Midilli, İzmir, Şire, Atina ve Malta'ya uğrayıp Londra'ya gidecek ucuz olarak yolcu ve eşya getirecektir. Gemi içinde karantinada olup Londra'da karantina için beklenmeyecektir. Londra ve Paris taraflarına gidecek yolcular Galata'da perşembe pazarından fezkerelerini alabilirler.(42)

Bir aydan fazla lodos esmesi sebebiyle İngiltere'den İstanbul'a gemi 23 günde gelmiştir. 50 gün önce İngiltere'ye sipariş edilen mal da bu gemilerle İstanbul'a gelmesi enteresan olmuştur. Zira İngiliz gemileri İngiltere'den İstanbul'a önceleri 40-50 hatta 80 günde geldikleri olurdu.(43)

(41) C.H.101 H/14.Ca.1257-M/04 Temmuz 1841

(42) C.H.105 H/19.Ş.1258-M/25 Eylül 1842

(43) C.H.115 H/30.L.1258-M/04 Aralık 1842

Londra'dan gelen 300 beygirlik 900 tonluk vapur **İstanbul**'dan kalkıp **Çanakkale, İzmir, Şire, Atina** ve **Malta**'ya uğrayıp **Londra**'ya gidecektir. Yolda hastalık ortaya çıkarsa bekledikleri zamanlar karantina süresine sayılacaktır. Böylece gerek **Londra** gerek **Paris** ve gerek **Avrupa**'nın diğer şehirlerinde karantina zahmeti çekmeyeceklerdir. İpek v.b. yükler için tonu 6 lira ve 5 şilin indirimli fiyattan taşınacaktır. Bu vapurla gidecek ve baş kamarada oturacak yolcuların nefis yemeklerle birlikte fiyatları şöyledir:

İstanbul-Çanakkale	2 lira
İstanbul-İzmir	4 lira
İstanbul-Şire	5 lira
İstanbul-Atina	6 lira
İstanbul-Malta	14 lira
İstanbul-Londra	40 lira
Çanakkale-Londra	36 lira
Şire-Londra	31 lira
Atina-Londra	30 lira
Malta-Londra	25 lira

Bu gemi ile gitmek isteyenler tezkerelerini İngiliz tüccardan alacaklardır.⁽⁴⁴⁾

Londra'dan **İstanbul**'a ipek götürmek isteyen varsa vapurun müdürü **İngiliz** tüccar mağazasından tezkere alabilirler. İpeğin tonu 7 liradan taşınacaktır.

(44) C.H.126 H/18.M.1259-M/18 Şubat 1843

Karantina sebebiyle ipek ya sandıkta ya da katranlı kap içinde kabul olunacaktır.(45)

İngiltere'den **İstanbul**'a bundan böyle ayda bir vapur işleyecektir. **İngiltere**'den gelen vapur **İstanbul**'da 8 gün kaldıktan sonra yola çıkacak, yolda **Şam**, **Trablus** gibi yerlere de uğrayacaktır.(46)

---

(45) C.H.142 H/22.B.1259-M/18 Ağustos 1843
(46) C.H.155 H/16.L.1259-M/19 Kasım 1843

3. Fransa'nın Osmanlı Devleti'ndeki Deniz Taşımacılığı:

Fransa Devleti gemileri ayda üç defa gelip-giderler. Ayın 4., 14. ve 24. günleri Fransa'dan kalkıp, ayın 7., 17. ve 27. günleri İzmir, Şire, Atina, Malta, İnebolu, Roma, Yakurza ve Marsilya'ya giderler. Pazartesi ve Salı günleri İstanbul, İzmir arasında sefer yaparlar. Aynı şirkete ait gemiler bu sefer pazar günü Selânik-İstanbul arasında çalışırlar. Aynı şirket gemileri pazar ve cuma günleri İstanbul-Samsun-Trabzon arasında sefer yaparlar. Yine aynı şirket gemileri Tuna-İstanbul arasında Salı ve Pazar günleri taşımacılık yaparlar.⁽⁴⁷⁾

Fransa'nın Osmanlı Devletinde çalışan 10 gemisi yetersiz kaldığından Marsilya-İskenderiye arasında çalışacak 6 gemi daha devreye sokulmuştur.⁽⁴⁸⁾

(47) C.H.1 H/1.C.1256-M/31 Temmuz 1840

(48) C.H.115 H/90.L.1258-M/4 Aralık 1842

4. Rusya'nın Deniz Taşımacılığı:

Rusya'nın tüccar vapurları **Hocabey-İstanbul** arasında Salı günleri sefer yaparlar.

Tiryeste şirketinin gemileri her ayın 13. ve 28. günleri, **İzmir, Şire, Atina, Balyabadra, Ankona, Tiryeste**'ye varıp oradan yolcu ve mal alarak **İstanbul**'a gelirler.⁽⁴⁹⁾

İstanbul ile **Hocabey** limanı arasında üç haftada bir sefer düzenlenecektir.⁽⁵⁰⁾

---

(49) C.H.1 H/1.C.1256-M/31 Temmuz 1840

(50) C.H.33 H/16.Ra.1257-M/08 Mayıs 1841

b. Posta ile İlgili Haberler:

1. Posta Hizmetleri:

Avrupa'da olduğu gibi posta hizmetleri usulu getirilmiş ve bu amaçla çeşitli yerlere posta hizmetleri çıkarılmıştır. Tüccar ve diğerlerinin para, eşya ve değerli kağıtları zamanında yerlerine ulaşacaktır. Gerekli görülen yerlere postahaneler yapılarak me'murlar tayin olunmuştur. Postahaneler vasıtasıyla yeni yeni haberler gelecek ve gönderilen her türlü eşya güvenle yerlerine ulaşacaktır.⁽⁵¹⁾

Anadolu ve **Rumeli**'ye postahaneler yapılarak **posta müdürleri** tayin olunmuştur. Düzenli posta hizmetlerinin yapılması düzenli ticareti de beraberinde getirecektir. Bu amaçla **Rumeli**'de **Niş, Yanya, Siroz** ve **Selânik**'e, **Anadolu**'da, **Ankara, Kayseri, Konya, Adana, Halep, Şam** ve **Akka**'ya postahaneler yapıp müdürler tayin olmuştur. **Şam** tarafına gönderilecek posta 13 günde **Şam**'da olacak ve 28. günde cevap gelecektir. 15 günde bir adı geçen yöne **posta** çıkarılacaktır. **Rumeli postaları** Pazartesi, **Anadolu postası** Çarşamba günleri çıkacak, mektup v.s. emanet eşya götürülecektir.⁽⁵²⁾

İzmir'den Hanya'ya Gideceği Günler:

Günler	Günler
Rumi aylar	Arabi aylar
16 Nisan	17 Rebiülevvel Perşembe
7 Mayıs	8 Rebiülahir Perşembe

(51) C.H.3 H/21.C.1256-M/20 Ağustos 1840

(52) C.H.39 H/2.Ş.1257-M/19 Eylül 1841

27 Mayıs	29 Rebiülahir Perşembe
18 Haziran	21 Cemazielevvel Perşembe
9 Temmuz	12 Cemazielahir Perşembe
30 Temmuz	4 Receb Perşembe
20 Ağustos	25 Receb Perşembe
10 Eylül	17 Şaban Perşembe
1 Teşrinevvel	9 Ramazan Perşembe

Hanya'dan İzmir'e Döneceği Günler

Günler Rumi aylar	Günler Arabi aylar
2 Nisan	7 Rebiülevvel Pazartesi
27 Nisan	28 Rebiülevvel Pazartesi
18 Mayıs	11 Rebiülahir Pazartesi
8 Haziran	11 Cemazielevvel Paartesi
29 Haziran	3 Cemazielahir Pazartesi
20 Temmuz	24 Cemazielahir Pazartesi
10 Ağustos	15 Receb Pazartesi
31 Ağustos	7 Şaban Pazartesi
21 Eylül	28 Şaban Pazartesi
12 Teşrinevvel	20 Razaman Pazartesi

Hanya'da posta odası kurulmuştur.⁽⁵³⁾

(53) C.H.81 H/28.Ş.1258-M/10 Nisan 1842

Anadolu'da Tertib Olunan Posta Hizmetleri Hakkında:

Anadolu'dan Rumeli'ye ve Rumeli'den Anadolu'ya gidecek para, mektup, eşya ve sairenin güven içinde gitmesi için postahaneler tertip olunmuş, özellikle ticaretin yoğun olduğu yerler başta olmak üzere kasabalara kadar postahaneler açılıp, müdürler tayin olmuştur. Buralar; İzmir, Aydın, Güzelhisar, Isparta ve Kütahya kasabalarına postahaneler yapılmıştır. Her hafta Perşembe İstanbul'dan İzmir'e Pazartesi günleri dahi İzmir'den iki kol tatar postaları çıkarılarak kollardan birisi Bayındır, Aydın, Denizli, Burdur, Isparta, Konya, Niğde, Nevşehir yoluyla Kayseri'ye, diğer kol ise Alaçehir, Kula ve Uşak, Gediz, Kütahya, Karahisar-ı Sahip, Eskişehir ve Sivrihisar yoluyla Ankara'ya gidip Kalecik ve yakın mahalleri için, ücretle, mektup, akça, emanet v.b. şeyler kabul olarak sahiplerine verilecektir. İzmir'den de İstanbul'a gelen posta Bursa'ya da uğrayacaktır.⁽⁵⁴⁾

Anadolu ve Rumeli'nin gereken yerlerine postahaneler tertip olunmuş; Trabzon ve Erzurum'da postahaneler kurulmuştur. Gemi ile Trabzon'a gelen posta'dan Erzurum'a posta çıkarılacaktır. Erzurum'dan posta Pazar günü çıkarılıp, Çarşamba günü Trabzon'a varacak oradan İstanbul'a gidecektir.⁽⁵⁵⁾

Ticaret ve haberleşmeye kolaylık getirmek amacıyla bundan 2.5 yıl önce posta hizmetleri uygulamaya konmuştur. Anadolu ve Rumeli'de ticaretin yoğun olduğu şehir ve kasabalarda mektup, eşya, para v.b. hizmetler başlamıştır. Rumeli'nin her bir tarafına Pazartesi, Anadolu'nun her tarafına Çarşamba günleri ve Arabistan taraflarına ise 15 günde bir Çarşamba günleri postalar çıkarılacaktır.

(54) C.H.100 H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

(55) C.H.110 H/25.N.1258-M/30 Ekim 1842

Postalar vaktinde çıkarılacak, zamanında varacaklar ve emanetleri sahiplerine teslim edeceklerdir. Posta tatarları bazen tek, bazen çift çıkarılacak ve yanlarına cebeli atları verilecektir.⁽⁵⁶⁾

Bu zamana kadar soygun ve benzeri şeyler olmamışsa da bundan sonra da posta tatarları ve müdürleri güvenilir kişilerden seçilecektir. Ve postaların korunmasına dikkat edilecektir.⁽⁵⁷⁾

---

(56) C.H.122 H/20.N.1258-M/22 Ocak 1842

(57) C.H.122 H/20.Z.1258-M/22 Ocak 1843

2. Posta Ücretleri

Tüccarlar ve diğerleri için posta ile gönderilen emanet akçe beyaz ise 100 guruştan 10 saat mesafe için 6 para, altın ise 100 guruştan 10 saat mesafe için 2 para, numunelik eşya ve kitap gibi kaba şeyler için makul ağırlıktaki eşyadan her 10 saat için 100 para, **Takvim-i Vekayi**, **Ceride-i Havadis** ve bunun gibi gazete evrakından her tanesi için 60 saat mesafeye kadar 10 para ve 60 saatten daha fazlası için ne kadar olursa olsun her bir tanesinden 25 para alınacak. Mektup için ise 3 dirhem mektubunu her saati için 1 para alınacak, dirhem arttıkça her bir dirheme yarım para daha fazla alınması posta nizamnesi uyarıncadır.⁽⁵⁸⁾

İzmir'in ticareti yoğun olduğundan oraya muhtazam postahane tertip olunmuş, oradan **İstanbul**'a olduğu gibi **Rumeli** ve **Anadolu**'nun her mahalline her hafta postalar çıkacaktı. Bu postalarla mektup, eşya, para kabul olunacaktır. **Erzurum** ve **Trabzon** taraflarına da posta tertip olunmuş olup emniyet üzere gidip gelmektedir. Zikr olunan **Trabzon** ve **Erzurum** postaları vapur ile gidip geldiğinden biraz ucuz olacaktır. **İstanbul**'dan **Trabzon**'a gidecek 3 dirhem mektuptan 3 ve **Erzurum**'a 4,5 guruş ve **Trabzon**'da **İstanbul**'a ve **İstanbul**'dan **Trabzon**'a gelip giden beyaz akçenin 100 guruşundan 24 para, altının 100 guruşundan 12 para **Erzurum**'dan **İstanbul**'a beyaz akçenin 100 guruşundan 60, ve altın olursa 24 para ücret alınması karar verilmiştir. **Trabzon** ve **Erzurum** postaları her hafta Cuma günleri çıkıp, oradan da pazar veya pazartesi **İstanbul**'a gelecektir.

Postanın işleyişi iyi olduğundan **Mısır**, **Diyarbakır**, **Mekke-i Mükerreme** ve **Cidde**'ye posta hizmetleri

(58) C.H.122 H/20.Z.1258-M/22 Ocak 1843

götürülecektir. Böylece memleketin her bir tarafına posta hizmeti götürülmüş olacaktır.⁽⁵⁹⁾

---

(59) C.H.122 H/20.Z.1258-M/22 Ocak 1843

3. Bağdat Postaları:

Padişah, ticaretin gelişmesi, halkın refah ve saadeti için **Bağdat**'a posta teşkilâtı kurulmuş, mal, eşya, para ve mektubun güven içinde taşınması için, önce kurulan şehirlerde olduğu gibi **Bağdat**, **Diyarbakır** ve **Tokat**'a posta müdürleri tayin olunmuştur. Muharrem'in 29. gününden (M/1Mart) itibaren **Tokat**, **Diyarbakır**, **Musul** ve **Bağdat** taraflarına ve bu yol üzerindeki diğer kazalara da posta gönderilmesi yapılabilecektir. **Bağdat**'tan **İstanbul**'a 15 günde bir **Çarşamba** günleri posta çıkacak 19-20 günde **İstanbul**'dan **Bağdat**'a ve **Bağdat**'tan **İstanbul**'a posta gidip gelecektir.(60)

Bağdat postası, **İstanbul**'dan **Samsun**'a vapurla oradan **Tokat**'a ve **Bağdat**'a gitmiştir.(61)

Padişah, tüccar v.s.nin mektup, emanet ve paralarının güven içinde ve emniyetle taşınması için **Rumeli** ve **Anadolu**'da olduğu gibi özel yollar ihdas ederek iki kısa yol ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan birisi: **Manastır**, **Sofya** üzerinden **Vidin**'e diğeri, **Manastır**'dan **Selanik** olarak tespit olunmuştur. Müdürler atanarak tatarlar görevlendirilmiştir. Pazartesi akşam üzeri **Manastır**'dan çıkan posta Pazar günü **Vidin**'e varacak, **Vidin**'den akşam üzeri çıkıp **Manastır**'a pazartesi varacaktır. **Manastır**'dan her perşembe çıkan posta cumartesi günü **Selânik**'e ve her pazartesi günleri akşam üzeri **Selânik**'ten çıkarak **Çarşamba** günü **Manastır**'a varacaktır.(62)

(60) C.H.126 H/18.M.1259-M/18 Şubat 1843

(61) C.H.130 H/16.M.1259-M/18 Mart 1843

(62) C.H.157 H/12.Za.1259-M/04 Aralık 1843

C. YANGINLAR ile İLGİLİ HABERLER:

Ceride-i Havadis gazetesine göre 1840-1844 tarihlerinde İstanbul'da ve İstanbul dışında meydana gelen yangınlar yer almaktadır. Bu mutlak 5 yıl içinde çok fazla yangın çıkmasına rağmen burada sadece büyük maddi hasarla biten yangınlar yazılmıştır.

a. İstanbul Yangınları:

1840-1844 tarihleri arasında İstanbul'da ve diğer yerlerde meydana gelen yangınlar **Ceride-i Havadis**'te yer almaktadır.

Yeni köyde **Yorgi Mahallesi**'nde bezir yağı dükkanından çıkan ateş çıkmış, **yağhane, bir ev ve bir mağaza** yanmıştır.⁽⁶³⁾

Tarabya'da fenerli mağazacının dükkanından çıkan ateş etrafa sıçrayarak mağazayı ve 50 evi yakmıştır.⁽⁶⁴⁾

Sultan Beyazıd'da **Vezneciler Hamamı** karşısında doğramacı dükkanından çıkan ateş dükkanı yakmıştır.⁽⁶⁵⁾

Yüksek Kaldırım adlı mahallede çıkan yangında **Cerrah Şakir Efendi**'nin evi yanmıştır.⁽⁶⁶⁾

Avrat Pazarı'nda çıkan yangında **6 ev tamamen** yanmıştır.⁽⁶⁷⁾

(63) C.H.9 H/21.Ş.1256-M/18 Ekim 1840

(64) C.H.12 H/21.N.1256-M/16 Kasım 1840

(65) C.H.13 H/1.L.1256-M/26 Kasım 1840

(66) C.H.14 H/11.L.1256-M/06 Aralık 1840

(67) C.H.15 H/21.L.1256-M/16 Aralık 1840

Humbarahane-i Âmire civarında Abdüsselam Mahallesi'nde çıkan yangında bir ev yanmıştır.(68)

Koca Mustafa Paşa civarında Canbaziye Mahallesi'nde bir ev çıkan yangın sonucu yanmıştır.(69).

Arnavudköy'de çıkan yangında 7 ev, bir yalı, 3 meyhane ve 6 dükkan yanmıştır.(70)

Kasım Paşa'da bir evden çıkan yangın mescide de sıçrayıp, her ikisi de yanmıştır.

Sultan Ahmed civarında bir konak yanmıştır. Her üç yangında aynı gece meydana gelmiştir.(71)

Samatya'da Sulumanastır Kilisesi'nden çıkan ateş kiliseyle birlikte okul ve ruhban odaları yanmıştır.(72)

Galata'da Karaköy'de eczacı dükkanından çıkan ateş etrafına sirayet ederek iki dükkanın daha yanmasına sebep olmuştur.(73)

Sultan Ahmed Camii civarında bir konak yanmıştır.(74)

Tevaşi Süleyman Ağa Mahallesi'nde bir hanede çıkan yangın etrafına da sıçrayarak 3 evi daha yakmıştır.(75)

Hocapaşa Demirkapı civarında bir ev yanmıştır.(76)

Sultan Ahmed'de Kabasakal Mahallesi'nde bab-ı seraskeri süvari odasından Kâtip Yekta Efendi'nin hanesi yanmıştır.(77)

(68) C.H.17 H/11.Za.1256-M/04 Ocak 1841

(69) C.H.18 H/21.Za.1256-M/14 Ocak 1841

(70) C.H.19 H/1.Z.1256-M/24 Ocak 1841

(71) C.H.19 H/1.Z.1256-M/24 Ocak 1841

(72) C.H.23 H/5.M.1257-M/27 Şubat 1841

(73) C.H.29 H/18.S.1257-M/11 Nisan 1841

(74) C.H.30 H/25.S.1257-M/18 Nisan 1841

(75) C.H.36 H/8.R.1257-M/30 Mayıs 1841

(76) C.H.38 H/22.R.1257-M/13 Haziran 1841

(77) C.H.42 H/21.Ca.1257-M/11 Temmuz 1841

Üsküdar yeni mahallede çıkan yangında **üç ev** yanmış 2 evde yıkılarak ateş söndürülmüştür.⁽⁷⁸⁾

Aksaray'da çıkan yangında **15 ev** ve **40 dükkan** yanmıştır.⁽⁷⁹⁾

Lanka civarında çıkan ateş etrafına da yayılarak, bir taraftan **Cellâd Çeşmesi**'ne ve diğer taraftan **Lanka Bey Camii**'ne varıncaya kadar **Bakla Mahallesi**'nde 30 islâm evi ve bir cami yanmıştır. Ayrıca 5 ev yıkılmıştır. **Mahallesi**'nde 5 islâm evi ve 62 müslüman olmayanların evi, 2 meyhane, 13 dükkan yanmıştır. **'Abdullah Mahallesi**'nde de 12 islâm evi yanmış biri yıkılmıştır.

Mirahur Mahallesi'nde çıkan yangında 3 ev yanmış bir ev de yıkılarak yangın söndürülmüştür.⁽⁸⁰⁾

Beyoğlu'nda **Dörtyol** ağzında **Rusya Devleti** elçiliğinin arkasındaki evden çıkan yangın etrafa sıçrayarak **2 ev** daha yanmıştır.

Aynı günde **Eyüb**'de **Kasım Paşa Mahallesi**'nde çıkan yangında o mahalleden **Çömlekçiler Mahallesi**'ne varıncaya kadar **30 ev** ve **10 dükkan** yanmıştır.⁽⁸¹⁾

Zincirlikuyu Atik Ali Paşa Mahallesi'nde çıkan yangında bir konak yanmıştır.⁽⁸²⁾

Beşiktaş'da **Serince** yokuşunda çıkan yangında bir konak yanmıştır.⁽⁸³⁾

Edirnekapı Topçular Atabeğ mağazasında çıkan yangında, adigeçen mağaza ile **2 mağaza** yanmıştır.⁽⁸⁴⁾

(78) C.H.45 H/12.C.1257-M/01 Ağustos 1841

(79) C.H.48 H/4.B.1257-M/22 Ağustos 1841

(80) C.H.49 H/11.B.1257-M/29 Ağustos 1841

(81) C.H.50 H/18.B.1257-M/25 Eylül 1841

(82) C.H.51 H/25.B.1257-M/12 Eylül 1841

(83) C.H.55 H/23.Ş.1257-M/10 Ekim 1841

(84) C.H.61 H/6.L.1257-M/21 Kasım 1841

Beşiktaş'da Maçka Mahallesi'nde çıkan yangında bir ahır ve yanındaki mutfak yanmıştır.⁽⁸⁵⁾

Beşiktaş'da Serince Bey yokuşunda bir ev yanmıştır.⁽⁸⁶⁾

Çukurçeşme Bülbül Ağa Mahallesi'nde divan çavuşlarından İbrahim Ağa'nın evi yanmıştır.⁽⁸⁷⁾

Koca Mustafa Paşa Dehhaniye Mahallesi'nde bir kadının evinden çıkan yangında ev tamamen yanmıştır.⁽⁸⁸⁾

Tophanelioğlu Çeşmesi'nde zahire müdürü Şakir Efendi'nin bağ içindeki kasrı yanmıştır.⁽⁸⁹⁾

Galata'da Karanlık Fırında Ayasbekola sokağında bir evden çıkan yangında 5 ev daha yanmıştır.

Üsküdar'da Büyükçarşı'da çıkan yangında bir ev yanmıştır.⁽⁹⁰⁾

Aksaray'da Kâtip Camii civarında Kuyumcu Behşayiş Mahallesi'nde bir ev yanmıştır.⁽⁹¹⁾

Üsküdar'da Nerdiyanlı köyünde bir ev yanmıştır.

Nakkaş Paşa civarında Ördek Kasap Mahallesi'nde bir ev yanmıştır.⁽⁹²⁾

Hasköy'de Yahudi evinden çıkan yangında tahminen 70 ev ve 30 dükkan yanmıştır.⁽⁹³⁾

Ağa Hamamı civarında Hasan Ağa Mahallesi'nde bir evden çıkan ateş 4 evi daha yakmıştır.⁽⁹⁴⁾

(85) C.H.63 H/20.L.1257-M/05 Aralık 1841

(86) C.H.66 H/12.Za.1257-M/26 Aralık 1841

(87) C.H.67 H/11.Za.1257-M/02 Ocak 1842

(88) C.H.67 H/19.Za.1257-M/02 Ocak 1842

(89) C.H.68 H/26.Za.1257-M/09 Ocak 1842

(90) C.H.71 H/17.Z.1257-M/30 Ocak 1842

(91) C.H.75 H/15.Z.1258-M/26 Şubat 1842

(92) C.H.92 H/5.Ra.1258-M/16 Nisan 1842

(93) C.H.92 H/16.Ca.1258-M/25 Haziran 1842

(94) C.H.93 H/23.Ca.1258-M/02 Temmuz 1842

Boğaziçinde Yeniköy'de Yorki'nin evinden çıkan ateş 25 evi yakmıştır.(95)

Vefa Meydanı'nda Molla Hüsrev Mahallesi'nde çıkan yangında bir ev yanmıştır.

Kadıköy'de Kereste dükkanından çıkan ateş dükkanle birlikte üç ev yakmıştır.

Boğaziçi'nde Kuruçeşme'de çıkan yangında 25 ev ve bir meyhane yanmıştır.

Salma Tomruk civarında Derağman Mahallesi'nde mahalle muhtarının evinden çıkan yangında 12 ev ve 4 dükkan yanmıştır.(96)

Küçük Mustafa Paşa Kuyu sokak'ta çıkan yangında bir ev yanmıştır.(97)

Nihalbend Camii civarında çıkan yangında ateş etrafında sıçramış ve 20 hane ile bir değirmen ve bir okul yanmıştır.(98)

Üsküdar Selamsız Parmaklı Bakkal'da bir evde çıkan yangında ev tamamen yanmıştır.(99)

Avrat Pazarı Kiçi Hatun Mahallesi'nde bir ev yanmıştır.

Macuncu civarında Kavruk mahallesinde bir ev yanmıştır.(100)

İstanbul Kanlıca'da bir konak yanmıştır.(101)

(95) C.H.95 H/8.C.1258-M/12 Temmuz 1842

(96) C.H.96 H/15.C.1258-M/24 Temmuz 1842

(97) C.H.104 H/12.Ş.1258-M/18 Eylül 1842

(98) C.H.109 H/18.N.1258-M/23 Ekim 1842

(99) C.H.112 H/9.L.1258-M/13 Kasım 1842

(100) C.H.115 H/30.L.1258-M/04 Aralık 1842

(101) C.H.120 H/6.Z.1258-M/08 Ocak 1843

Üsküdar'da Ahmed Çelebi Mahallesi'nde bir ev yanmıştır.(102)

Beşiktaş'ta Hayreddin Mahallesi Hamam sokak'ta çıkan yangında bir evi yakmıştır.(103)

Arnavudköy'de bir yalı yanmıştır.

Kumkapı Hisardibi'nde çıkan yangın bir evle yanındaki birer odalı iki ev daha yakmıştır.(104)

Kanlıca'da Vecihi Paşa'nın yalısı yanmıştır.(105)

Demirkapı Salkım Söğüt Mahallesi'nde bir ev yanmıştır.(106)

Koca Mustafa Paşa'da Ali Fakih Mahallesi'nde bir ev yanmıştır.(107)

Üsküdar Doğancılar'da Kefçel Mahallesi'nde 9 ev yanmıştır.

Boğaziçi'nde Mîrgun civarında bir ev yanmıştır.(108)

Davud Paşa'da Kasap İlyas Mahallesi'nde bir konak yanmıştır.(109)

Galip Paşa başında Kalçacı Hasan Ağa Mahallesi'nde çıkan yangında 6 ev 10 dükkan yanmıştır.(110)

Cerrah Paşa Camii bahçesinde Veznedar Es'ad Efendi'nin evi yanmıştır.(111)

-
- (102) C.H.122 H/20.Z.1258-M/20 Ocak 1843
 (103) C.H.125 H/11.M.1259-M/11 Şubat 1843
 (104) C.H.131 H/24.M.1259-M/26 Mart 1843
 (105) C.H.133 H/1.Ra.1259-M/01 Nisan 1843
 (106) C.H.133 H/8.Ra.1259-M/08 Nisan 1843
 (107) C.H.134 H/15.Ra.1259-M/15 Nisan 1843
 (108) C.H.135 H/22.Ra.1259-M/22 Nisan 1843
 (109) C.H.136 H/29.Ra.1259-M/29 Nisan 1843
 (110) C.H.166 H/14.M.1259-M/04 Şubat 1844
 (111) C.H.167 H/21.M.1260-M/11 Şubat 1844

Karagümrük Hatice Sultan Mahallesi'nde bir ev yanmıştır.(112)

Davud Paşa İskelesi'nde çıkan yangında bir ev yanmış etrafa sirayet etmemesi için de iki ev yıkılarak yangın söndürülmüştür.(113)

Cibali Kapısı'nda berber dükkanından çıkan ateş çevresine yayılmış, 7 berber dükkanı, meyhane ve 20 sair dükkan, 4 yahudi evi, 10 tane Rum ve Yahudi yalısı yanmıştır.(114)

Üsküdar Şemsi Paşa'da çıkan yangında bir ev yanmıştır.(115)

Tophane Defterdar Yokuşu'nda bir konak yanmıştır.(116)

Boğaziçi'nde Kuruçeşme'de bir ev yanmıştır.(117)

dışarısında Köprübaşı'nda Bir Katlı sokağı denilen yerde çıkan yangında 10 oda, 3 müslüman olmayan halkın evi ve 6 tane kayikhane yanmıştır.(118)

Zincirli Kuyu civarında çıkan yangında 3 ev ve 10 dükkan yanmıştır.(119)

Galata'da Cami-i Cedid Mahallesi'nde kunduracı esnafının dükkanından çıkan ateşle 7 dükkan yanmıştır.(120)

At Pazarı'nda Manisalı Ahmed Mahallesi'nde çıkan yangında 60 ev, 200 dükkan ve canbaz ahır yanmıştır.(121)

(112) C.H.170 H/12.S.1260-M/03 Mart 1844

(113) C.H.174 H/11.Ra.1260-M/31 Mart 1844

(114) C.H.175 H/18.Ra.1260-M/07 Nisan 1844

(115) C.H.177 H/2.R.1260-M/21 Nisan 1844

(116) C.H.179 H/16.R.1260-M/05 Mayıs 1844

(117) C.H.186 H/4.B.1260-M/30 Temmuz 1844

(118) C.H.188 H/18.B.1260-M/03 Ağustos 1844

(119) C.H.193 H/22.Ş.1260-M/06 Eylül 1844

(120) C.H.194 H/1.N.1260-M/14 Eylül 1844

(121) C.H.195 H/2.N.1260-M/14 Eylül 1844

Beyoğlu, Asmalı Mescid Mahallesi'nde çıkan yangında 25 dükkan ve 250 bab-1 etrenc evi yanmıştır.(122)

Galata'da çıkan yangında bir ev ve 6 dükkan yanmıştır.(123)

---

(122) C.H.197 H/22.N.1260-M/05 Ekim 1844

(123) C.H.209 H/18.Z.1260-M/29 Aralık 1844

b. İstanbul Dışında Meydana Gelen Yangınlar

1. İzmir'de Meydana Gelen Yangınlar:

İzmir'de Arasta Pazarı yanındaki Kuyumcu Çarşısı'nda bir kahvede çıkan yangında rüzgarın dahi tesiriyle alevler büyümüş kuyumcular, zahireciler, ayakkabıcılar, şekerciler, Mısır Çarşısı ve Bit Pazarı'yla bazı çarşılar yanmış, İslâm mahallesi tarafına giderek hemen hemen 1/3'ünü yakmış, Yahudi mahallesinin tamamı yanmış ve Ermeni mahallesine geçmiştir. Bu suretle bir kaç cami, 7 havra yanmıştır. Yangını söndürmek için o sırada İzmir'de bulunan Avusturya gemisiyle, Fransa elçiliği tulumbacıları büyük çaba sarfetmişlerdir. Ancak rüzgarın şiddetini artırması ve havaların sıcaklığı ve ahşab binaların tutuşmasıyla yangın 17 saat sürmüş 10.000 kadar ev ve dükkan yanmıştır. 20.000 kişiden fazla müslüman ve müslüman olmayan halk evsiz kalmıştır. Kışlaya, hastalık olmadığından karantina haneye ve yabancılardan hastanelerine açıp açıkta kalan halkı oralara yerleştirilmiştir. Bu halkın ihtiyaçlarını karşılamak için müslüman halk ve yabancılar para toplayarak yardım etmişlerdir. Padişah'ta ihsanda bulunmuş ve iki görevli me'muru İzmir'e göndermiştir.(124)

Padişahın, büyük ihsanı olarak da yeterli un göndererek herkese dağıtılmasını ferman buyurmuştur. Adıgeçen un iki Avusturya vapuruyla gönderilmiştir.

İzmir yangınında yanan yerler:

Cami

12

Mescid	30
Medrese	14
Okul	14
İslâmevi	2891
Hamam	8
Rum evi	120
Yahudi evi	2400
Dükkan v.b.	2407
Han	14
Havra	20

yanmıştır.(125)

İzmir yangınında yardıma muhtaç olan ve ekme verilen nüfus şöyledir.

İslam mahallesinden yangına maruz kalan hanımlar	473
Hasan Hoca mahallesinden	130
Şeh Mahallesinden	176
Pazaryeri Mahallesinden	483
Yeni Mahalleden	487
Selatinoğlu Mahallesinden	555
Faik Paşa Mahallesinden	200
Temaşalık Mahallesinden	405
Kefeli Mahallesinden	124

(125) C.H.47 H/26.C.1257-M/15 Ağustos 1841

Ali Resi Mahallesinden	310
Çetsek Mahallesinden	69
Toplam	3412

Yahudi:

Kışlaklarda	1300
San Rok Hastanesinde	680
Rum Karantina (evlerinde)	260
Yağhane ve çevresinde	700
Toplam	2940

Rum:

Apanu Mahallesinde	300
İslam, Rum, Yahudi Meclis evlerinde	200
Toplam	500
Yangından etkilenen toplam nüfus:	6852 ⁽¹²⁶⁾

İzmir'de Frenk mahallesinde yangın çıkmış, **Aydın** müşiri **Salih Paşa** söndürmek için büyük gayret göstermiş ise de gece sahaba kadar süren yangında **40'a yakın ev** ve **60 kadar dükkan** yanmıştır.⁽¹²⁷⁾

(126) C.H.48 H/4.B.1257-M/22 Ağustos 1841

(127) C.H.79 H/14.S.1258-M/27 Mart 1842

2. Diğer

Varna:

Varna iskelesinde çarşı ve çevresindeki yangında sabaha kadar, **dükkan ve depolar yanmış** ve bir çok zarar meydana gelmiştir.(128)

Manisa:

Manisa çarşısında çıkan yangında sabaha kadar **2.000 dükkan** yanmıştır.(129)

Yaş-Vidin:

Yaş'ta büyük bir yangın olmuş **37 konak** yanmıştır. Vidin'de de meydana gelen yangında **270 kadar konak** yanmıştır.(130)

Balıkesir:

Balıkesir'de çıkan yangında **bir çok dükkan ve ev** yanmıştır.(131)

(128) C.H.57 H/7.N.1257-M/23 Ekim 1841

(129) C.H.136 H/29.Ra.1259-M/29 Nisan 1843

(130) C.H.193 H/22.Ş.1260-M/06 Eylül 1844

(131) C.H.205 H/19.Za.1260-M/30 Kasım 1844

3. Yangının Söndürülmesi ile İlgili Haberler:

C.H.'e Avrupa'dan gelen bir mektupda şu bilgiler yer almaktadır:

100 kıyye suya, 5 kıyye ezilmiş demir sulfatı ve bir kıyye zıcc ? ruhu karıştırılıp tulumba ile ateşe atılırsa ateş hemen söner. Gerçi bu terkidenden hıyd rujen dedikleri gaz hasıl olursa çok az miktarı ateşe atılıp yangını söndürür. Ancak cehennem gibi yangını 100 kıyyeden ibaret olan bir kova suyun bastırması mümkün değildir. Eğer 100 arşın boyunda bir adam bu tertip ile yapılan 1000 kıyye suya bir anda ateşe atarsa ateş söner. Bundan ortaya çıkan hidrojen gazı hava ile karışıp aleve tesadüf ederse barut gibi patlayacağından ateşi dağıtır. Hava ile karışmadan ateşe rast gelirse söndürür. Ama bu gaz zaten hafif olduğundan tulumba ile ateşe atılmasından bir fayda sağlamaz. Zira mektubu gönderen hekimin ifadesine göre bu söndürücü Avrupa'da da kullanılmıyor. Yangını söndürüp söndürmediği henüz tespit edilememiştir.(132)

D. İstanbul Yer Adları

Ceride-i Havadis gazetesinin 1840-1844 tarihlerinde yer alan adlar yazılmıştır. Buradaki rakam veya sayılar gazetenin sayısını göstermektedir. Yer adlarının tespitinde semt mahalle ve sokak adları ile cami, çeşme v.b. yapılar, ayrıca her hangi bir yeri tarif için kullanılan isimler esas alınmıştır.

A

Avrat Pazarı	6
Arabacılar mahallesi	6
Asithane	7
Akarçeşme	7
Aşık Paşa Mahallesi	9
Abdüs-Selam Mahallesi	17
Alaca Mescid	44
Aziz Mahmud Efendi Mahallesi	50
Ayasofya	79
Ahırkapı	83
Akbıyık	83
Arap kuyusu	89
Acı Çeşme	91
Aşağı Saman Viren Mahallesi	97
Ayazma	116

Ahmed Çelebi Mahallesi	122
Ağa yokuşu	134
Ali Fakih Mahallesi	134
At Pazarı	160
Arpa Hamamı	168
Ahırkapı	173
Akbak	173
Avni Efendi	173
Araba Meydanı	177
Atik Ali Paşa Mahallesi	200
B	
Balık Pazarı	16
Bazar-ı Cedid Mahallesi	16
Büyük Ayasofya	45
Bahçe Kapısı	48
Bakla Mahallesi	49
Baba Hasan İلمي Mahallesi	50
Bekir Paşa Mahallesi	52
Beykoz	54
Bülbül Ağa Mahallesi	67
Bebek	82

Büyükdere	135
Bülbul Mahallesi	135
Boğaziçi Mahallesi	135
Boğaziçi	135
Boyacı Köyü	135
Beyoğlu	137
Bâli Mahallesi	150
Büyük Lanka	158
Beylerbeyi	177
Büyük Çamlıca	179
Balat	197
Beşiktaş	201

C

Cibali Kapısı	9
Canbaziye Mahallesi	18
Cağaloğlu	47
Caferoğlu Mahallesi	50
Camii Kebir Mahallesi	55
Cerrah Paşa	45
Cihangir Mahallesi	38
Cezri Kasım Paşa Mahallesi	71

Ç

Çakır Ağa Mahallesi	43
Çarşamba Pazarı	149
Çelebi Mahmud Ağa Mahallesi	10
Çengelköy	80
Çimenlik	185
Çömlekçiler Mahallesi	50
Çukurçeşme Mahallesi	67
Çulkalar Hanı	149

D

Davut Paşa Mahallesi	3
Daye Hatun Mahallesi	3
Defterdar Yokuşu	91
Değirmen Sokağı	46
Dehhaniye Mahallesi	67
Demirkapı	3
Derağmen Mahallesi	97
Dersaadet	3
Divan-ı Ali Mahallesi	100
Dividciler Civarı	85

Dizdariye Mahallesi	47
Doğancılar Mahallesi	90
Dolaplı Bostan	49
Dolmabahçe	63

E

Ekinciler	38
Elvan Mahallesi	65
Emir Camii Mahallesi	48
Emir Kapısı Mahallesi	59
Eyüp	88
Eyüp Camii Kebir Mahallesi	55

F

Feshane	88
Firuz Ağa Mahallesi	140

G-Ğ

Galata	71
Gedik Paşa Mahallesi	7
Gureba Mahallesi	38
Güzel Minare Mahallesi	97

H

Horhor Mahallesi	4
Hacı Paşa Hamamı	6
Hubyâr Mahallesi	6
Hadımköy	7
Hoca Gıyased-din Mahallesi	7
Hisar Bey Mahallesi	11
Hasköy	15
Haydarhane Mahallesi	16
Humbarahane	17
Hoca Paşa Mahallesi	38
Hamidiye Mahallesi	48
Hacı Ahmed Mahallesi	63
Hamidiye Türbesi	70
Hakimoğlu Ali Paşa Camii	86
Haseki İmaretı	116
Hayred-din Mahallesi	128
Hatice Sultan Mahallesi	170
Hasan Ağa Mahallesi	170
Hoca Ali Mahallesi	170
Hoca Ali Mahallesi	170

I-i

İhsaniye Mahallesi	4
İpsala	54
İbrahim Ağa Tekkesi Mahallesi	88
İbrahim Çavuş Mahallesi	119
İstanbul Ağa Çeşmesi	122
İncir Köyü	134

K

Kassam Çeşmesi	
Kurabiyeciler	3
Kadıköy	4
Kabasakal Mahallesi	6
Küçük Çekmece	7
Küçük Mustafa Paşa Mahallesi	11
Kadı Çeşmesi	14
Koca Mustafa Paşa Mahallesi	
Kışlak Hümayun Meydanı	19
Kılıç Ali Sinan Paşa Mahallesi	38
Küblice	42
Kadırga	45

Kazançlı Mahallesi	48
Kasım Paşa Mahallesi	50
Küçük Ayasofya	52
Kilid Hanı	63
Kapalı Fırın	71
Kâtip Camii	75
Karaca Ahmed	79
Kabataş	83
Koşuyolu	85
Kefçe	90
Kuyu Sokak	104
Kuru Çeşme	112
Koska	122
Kalpakçılarbaşı	124
Kalender Çeşmesi	129
Kasap İlyas Mahallesi	136
Kilid Hanı	141
Kadem-i Şerif Tekkesi	154
Kalçacı Hasan Ağa Mahallesi	166
Karagümruk	170
Küçük Ayasofya	170
Kabataş	173

Kible Çeşmesi	173
Kurbağa dere	190
Küçük Taksim	199

L

Laleli	44
Leblebiciler Hanı	44

o-ö

Odun Kapısı	81
Ördek Kasap Mahallesi	82
Odabaşı	157
Ortaköy	172

T

Tophane-i Âmire	4
Tekye Kapısı	127
Tatlı Kuyu	150
Tuğla Mahallesi	157

P

Paşabahçe	54
Bikhane	74
Parmaklı Bakkal	112

R

Rumeli Hisarı	79
Rum Maşatlığı	155

S

Salih Çeşmesi	7
Süleymaniye	7
Sepetçiler	10
Sultan Ahmed	11
Saraçhane	16
Samatya	23
Saman Viren Camii	44
Solak Sinan Mahallesi	48
Serince Yokuşu	55
Sancaktar Âlem Bey Mahallesi	82

Sinan Paşa Mahallesi	90
Sarraf Burnu	112
Selimiye Hatun Mahallesi	117
Sultan Mahmud	131
Sarı Lütü Mahallesi	137
Salacık	176
Sarı Güzel	189

Ş

Şeytan Akindesi	79
Şemsi Paşa Mahallesi	82
Şıramend Çavuş Mahallesi	117
Şeyh Rasimi Mahallesi	131
Şehzadebaşı	134
Şehremini	168

U-Ü

Üsküdar	4
Unkapanı	7
Uzunçarşıbaşı	16
Üçler Mahallesi	103

V

Vezir Camii	38
Vezneci	78
Vefa Meydanı	.97

Y

Yarhisarı Mustafa Musluhiddin Mahallesi	14
Yalı Paşa Mahallesi	17
Yeni Kapı	48
Yakacık	79
Yahya Paşa Sokak	83
Yayla	119
Yüksek Kaldırım	129

Z

Zeyrek	11
Zülâli Çeşme	97
Zincirli Kuyu	200
Zivav Ali Yokuşu	205

E- TABİİ AFETLER İLE İLGİLİ HABERLER

1840-1844 tarihleri arasında **Ceride-i Havadis** gazetesine yansıyan, can ve mal kaybına yol açan tabii afetler ile ilgili haberler bulunmaktadır.

a. İstanbul'da Deprem:

İstanbul'da 8.35, 9.09'da deprem olmuş, yarım saat sonra yine olduysa da bunlar pek fark edilmemiştir. Sabah tekrar deprem olmuş ve bazı yerler yıkılmıştır. Yıkılan yerler aşağıya çıkarılmıştır:

- Serasker kapısının mercan tarafına bakan kısmı
- Kalpakçılar başında yol geçen hanı içinde 10 oda
- Vezirhanı karşısındaki hanın 5 odası ve merdivenleri
- Tavuk pazarında yağlıkçı hanının üst odaları ve iki odanın duvarları
- Tabiyyece hanının 5 odası zarar görmüştür.
- Küçük Taş hanının bazı odaları zarar görmüştür.⁽¹³³⁾

Halkalı adasında deprem olmuş ve deprem halen devam ediyormuş. Dağın yamacındaki beş altıyüz hanelik köy tamamen ortadan kalkmıştır.⁽¹³⁴⁾

(133) C.H.55 H/9.Ş.1257-M/26 Eylül 1841

(134) C.H.151 H/28.N.1259-M/22 Ekim 1843

b. Diğer Osmanlı Şehirlerinde Deprem:

Tebriiz'de Şiddetli bir deprem olmuş, havuzun suları deniz gibi dalgalanmıŐ, duvarlar çatlamıŐ, depremin etkisi **Bayezid**'den de hissedilmiŐtir. Oralarda çok mal satıldığından bu haberler oraları sıkça gidip-gelen tüccarların mektuplarından alınmıştır.⁽¹³⁵⁾

Zanta adasında deprem olmuş hükümet konağı yıkılmış 8 kişi de ölmüştür.⁽¹³⁶⁾

izmir'de deprem olmuş ancak fazla zarar meydana gelmemiŐtir. **izmir**'de depremin olduğu gün **Bergama** kasabasına Şiddetli yağmur yağmış, gelen sellerden 150 ev, 40 dükkan ve bir sabunhane ile bir konak yanmıştır. Tahminen 600 kişi kayıp olmuştur.⁽¹³⁷⁾

Drama ve **Demirhisar**'da meydana gelen depremler de fazla can kaybı olmamıştır.⁽¹³⁸⁾

Rodos'un batısındaki yanardağ Şiddetli bir Şekilde patlamıŐ, patlama sırasında da deprem meydana gelmiştir. Depremde 30 kadar ev eski kalenin surları yıkılmış, yüksek bir dağ denize uçmuŐ, halkın panik içinde sığınacak yer aradığı haberi gelmiştir.

Bu sırada yunan adalarında da deprem olmuştur.⁽¹³⁹⁾

Erzurum'da saat 6.30'da Şiddetli bir deprem olmuş, bazı evlerin bacaları düşmüş, altında 5-6 adam ölmüştür. O taraftan gelen bir tatarın anlattığına göre yeni yeni

(135) C.H.2 H/11.C.1256-M/10 Ağustos 1840

(136) C.H.13 H/1.L.1256-M/26 Kasım 1840

(137) C.H.110 H/25.N.1258-M/30 Ekim 1842

(138) C.H.135 H/22.Ra.1258-M/22 Nisan 1843

(139) C.H.151 H/28.N.1259-M/22 Ekim 1843

depremler olmuş, halkın panik halinde olduğunu haber vermiştir.(140)

Çankırı'da meydana gelen depremde şehir merkezinde bir şey olmamış ancak yakınlardaki islâm köylerinde evler yıkılmış, 17 adam da ölmüştür.(141)

---

(140) C.H.154 H/18.L.1259-M/11 Kasım 1843

(141) C.H.179 H/16.R.1260-M/05 Mayıs 1844

F- HAVA DURUMU ve METEOROLOJİ ile İLGİLİ HABERLER:

Ceride-i Havadis gazetesinde **İstanbul**'un sıcaklık ölçüm değerleri 49. sayı H/11.B.1257-M/29 Ağustos 1841 tarihinden itibaren verilmektedir. 183. sayı H/15.Ca.1260-M/19 Mayıs 1844 tarihinden itibaren de sıcaklıklar **İstanbul halkının anlayamadığı sebebiyle** gündüz ve gece ölçümleri olarak verilmiştir. Bu ölçümlerin ortalamaları alınarak buraya yazılmıştır. Ayrıca o tarihte metrekareye **İstanbul**'da düşen yağış miktarlarıyla ilgili haberler bulunmaktadır. Ancak incelediğimiz dönemin iklim tarihini yansıtacak kadar düzenli iklim haberleri gazetede yer almamıştır.

a. Genel Haberler

Avrupa'dan gelen marifetli bir kişi, 1840-1841 yıllarında **İstanbul**'da bulunmuş ve **Avrupalıların** adetleri üzere yanlarında "hava ölçüm aleti yağmur ölçüm aleti" getirmiştir. 1840 senesinde yağın tüm kar ve yağmuru yazıp hesap etmiştir. Eğer yağın yağış bir tarafa akmadan havuz gibi dursa o yıl 26.5 parmak su birikmiş olurdu diyor. Yeni biten 1841 senesinde yağın yağmur ve düşen kar da **Avrupalı** tarafından yazılmış ve 1841 senesinde 17 parmak su birikecek kadar yağış düşmüştür. Parmak denilen ölçü mimar arşını parmağıdır. Bu da 24 parmak 1 mimar ölçüsü değerindedir.⁽¹⁴²⁾

Kış mevsiminin girmesiyle sıcak ve soğuk defterlerinin çıkarılması faydalı olacaktır. Bunun için derece düzenlenmesi uygun görülmüştür. Hava sıcaklığını

(142) C.H.68 H/26.Za.1257-M/09 Ocak 1842

ölçen alet derece derece olup aşağılar soğuğu yukarı dereceler sıcağı gösterir. Ancak 10° kadar olan sıcaklık yine de soğuk sayılır. Bununla beraber 10° normal sayılır, insana ne soğuk ne de sıcak gelir. Yaz mevsiminin en sıcak yani şiddetli olan sıcağı 25° iken, ondan daha sıcak sıkıntı verir. Ama **Arabistan**'da yaz mevsiminde 28°-30° kadar sıcaklık olur. **İstanbul**'da gündüz soğuk derecelerini görmek nadirdir. Hatta geçen yıl gündüz hiç soğuk olmadı. Ancak bazen sabahları olabiliyor. Bundan böyle en küçük dereceler yazılıp, herkes bunu öğreniyor. **Edirne**'de bazen 12°-15° (derece) soğuk olur. **Petersburg**'da -30°, Sibirya'da -40° görülür.⁽¹⁴³⁾

Hava durumunu bazıları anlamadığından sabah vakti hava sıcaklığı ile öğleden sonra hava sıcaklığı ayrı ayrı yazılacaktır.⁽¹⁴⁴⁾

---

(143) C.H.158 H/17.Za.1259-M/09 Aralık 1843

(144) C.H.181 H/1.Ca.1260-M/19 Mayıs 1844

b. İstanbul'un Sıcaklık Değerleri:

1257-1841

Ağustos'tan itibaren sıcaklık ortalaması

	Ortalamalar
Ağustos	20°
Eylül	16°
Teşrin-i Evvel (Ekim)	14°
Teşrin-i Sani (Kasım)	11°
Kanun-ı evvel (Aralık)	8°
Kanun-ı sani (Ocak)	5°

1258-1842

	Ortalamalar
Şubat	7°
Mart	12°
Nisan	14°
Mayıs	17°
Haziran	21°
Temmuz	22°
Ağustos	20°
Eylül	20°

Teşrin evvell (Ekim)	14°
Teşrin-i sani (Kasım)	9°
Kanun-ı evvel (Aralık)	6°
Kanun-ı sani (Ocak)	8°

1259

Şubat	10°
Mart	12°
Nisan	13°
Mayıs(*)	13°
Ağustos(**)	19°

17 Zilka'de 1259'dan sonra sıcaklar Gündüz ve Sabah olarak ölçülmüştür.

	Gündüz Ort.	Sabah Ort.
Teşrin-i sani(***) (Kasım)	6°	4°
30 Teşrin-i Sani'de sıcaklık 0° olmuştur.		
Kanun-ı evvel(****) (Aralık)	5°	3°

(*) 1 Mayıs Mayıs ortalaması olarak alınmıştır.

(**) 1-7 Ağustos arası Ağustos ortalaması olarak alınmıştır.

(***) 21-30 Teşrin-i sâni arası Teşrin-sani ortalaması olarak alınmıştır.

(****) 1-25 Kanun-ı evvel arası kanun-ı evvel ortalaması olarak alınmıştır.

1260

	Gündüz Ort.	Sabah Ort.
Şubat	10°	6°
Mart	7°	4°

1 Cemaziyel evvel 1260'dan sonra sabah ve öğlen olarak sıcaklıklar verilmiştir.

	Öğlen	Sabah
Mayıs	16°	12°
Haziran(*)	22°	17°
Temmuz	21°	17°
Ağustos	22°	16°
Eylül	19°	13°
Teşrinevvel (Ekim)	16°	12°
Teşrin-i sani (Kasım)	7°	2°
23 Teşrin-i evvelde gündüz (-2°)		
23-24 Teşrin-i evvelde gece (-2°) olmuştur.		
Kanun-ı evvel (Aralık)	6°	3°

(*) 2-8 Haziran arası Haziran ortalaması olarak alınmıştır.

G- TİYATRO-OYUN-EĞLENCE ve SAN'ATLA İLGİLİ HABERLER

İstanbul'a o devirde henüz gelen tiyatro ve sahne oyunları ile ilgili **Ceride-i Havadis**'te haberler bulunmaktadır. Ayrıca **Avrupadan** gelen balon halkın ilgisini çektiğinden eğlence aracı olmuştur. Ayrıca gazetede santraç oyunu kurallarıyla ilgili 118,135,187,188 ve 207. sayılarda haberler bulunmaktadır.

a. Tiyatro

İstanbul'da oyunu sergilemek amacıyla bir oyun yeri ve uygun bir yerde tiyatro binası yapılması için irade buyurulmuştur. Bu amaçla 500-600 kişilik bir yer düzenlenmiştir. Burada hokkabazlık, mukallitlik ve sair oyunlar oynanacaktır. Oyunlar Ağustosun başında başlayacak olup oyun defteri çıkarılacaktır.(145)

Yazın gelmesi sebebiyle insanlar Boğaziçine v.s. dinlenme yerlerine gittiğinden, **Beyoğlu** ve **Galata** tenhalaşmış burada faaliyet gösteren tiyatrolar da kışın açılmak üzere kapanmıştır.(146)

Avrupa ve **Amerika**'da da tiyatro oynatılır ve bunlardan büyük miktarda para kazanırlar. Devletler tiyatrolara yardım ederler. **Galata**'da tiyatro kurularak kış mevsiminde halka tiyatro seyrettiriliyor. Şu anda oynanan dram türündeki oyuna halk büyük rağbet göstermektedir.(147)

(145) C.H.2 H/11.C.1256-M/10 Ağustos 1840

(146) C.H.90 H/2.Ca.1258-M/11 Haziran 1842

(147) C.H.209 H/18.Z.1260-M/29 Aralık 1844

b. Oyun ve Eğlence ile İlgili Haberler:

Mısır usulu hokkabazlık v.s. oyunlar sergileyen **Busku** adlı hokkabaz iki fasıl oyun sergileyecektir. İki fasıl arasında yine 1/4 miktarında fasıl verilecektir. Fasılda halkın sıkılmaması için yine bazı oyunlar oynanacaktır. Seyirciler aşağı tabaka ve evsat olmak üzere ikiye ayrılacak, yerler numaralı olacak fiyatı ise 25'er ve 10'ar guruş olacaktır. Altkısımın birinci ve ikinci sırası zabıtlere ayrılmıştır. Biletler giriş kısmından alınacak ve bir gecelik olacaktır. Salonda tütün içilmeyecektir.⁽¹⁴⁸⁾

c. Balon ile İlgili Eğlenceler:

Avrupa'da içine gaz doldurulan ve adına balon denilen bir alet varsa da bu henüz **İstanbul**'a yeni gelmiştir. **Avrupa**'dan gelen baloncu sanatını ne zaman icra edecekse bu halka duyurulacaktır.⁽¹⁴⁹⁾

Baloncunun balonunu **Üsküdar Çimenlik**'de sanatını icra etmesi için ferman buyurulmuştur. Halk balonun hazırlanışını seyretmiş, balon uçarken halk selâm durmuş, mızıkacı hümayun çalmış, padişah elçiler ve diğer devlet adamları gelmişler. Halkın huzur içinde seyretmesi için karakol tesis edilmiştir. Balon bir süre havada kaldıktan sonra **Pazarköyü** civarına inmiştir. Baloncu 40 adamla balonu **İstanbul**'a taşımıştır.⁽¹⁵⁰⁾

Baloncu balonunu Küçük Taksim'de yeni yapılan hastanenin bahçesinde ramazanın 17.günü saat 9.00'da havalandıracaktır. İlanameler bastırılmış, numaraları ve fiyatları yazılmıştır. Tezkereler **Beyoğlu**'nda **Galata**'da satılmaktadır.⁽¹⁵¹⁾

Baloncu balonunu Ramazanın 17.günü (M/30 Eylül) uçuracağını ilan etmişti. Ancak yağmur yağması sebebiyle bayram gününe ertelenmiştir. Erteleme kararı etrafa kağıtlar yapıştırılarak ilan edilmiştir.⁽¹⁵²⁾

Baloncu **Kamasaki** balonunu bayramın üçüncü günü **Küçük Taksim**'deki hastanenin bahçesinden saat 11'de uçurmuş, **İstanbul**'da bir süre dolaşp gece **Ayastefanos** civarına inmiştir. O civarda ağaç olmadığından balon sürüklenmiş ve barutçubaşının yardımıyla balon toplanmıştır.⁽¹⁵³⁾

(149) C.H.177 H/2.R.1260-M/21 Nisan 1844

(150) C.H.185 H/27.C.1260-M/14 Temmuz 1844

(151) C.H.195 H/9.N.1260-M/22 Eylül 1844

(152) C.H.197 H/22.N.1260-M/05 Ekim 1844

(153) C.H.199 H/7.L.1260-M/20 Ekim 1844

d. San'atla ilgili Haberler:

İngiliz ressamlardan **Ser Devid Balki** adlı ünlü bir ressam **İstanbul**'a gelerek hak-pay-ı hümayuna yüz sürmüş. **İngiliz Kraliçesi** adına bir loca resmi yaparak gemi ile dönmüştür.(154)

---

(154) C.H.153 H/19.C.1257-M/08 Ağustos 1841

1. ÇEŞİTLİ KAYIPLAR ve HIRSIZLIKLARLA İLGİLİ

HABERLER:

Ceride-i Havadis'te kayıplarla ilgili olarak şahıslar bizzat veya Seraskerlik'ten ve **Tomruk Odası**'ndan haberler geldikçe gazetede yer almıştır. Aynı şekilde hırsızlıklarla ilgili haberlerde yer almıştır.

a. Kayıplarla İlgili Toplum Haberleri:

Bundan beş on gün önce **Koska** civarında bir adet lahurî şal kumaşı bulunmuştur. Sahibinin **Tomruk Odası**'na gelip alması için haber verilmiştir.⁽¹⁵⁵⁾

Balat civarında güher takı bulunmuştur. Sahibinin bulunabilmesi için Seraskeri ilân verilmiştir.⁽¹⁵⁶⁾

İstanbul'da meydana gelen yangıda muhafız askerlerinden biri saat bulmuş ve bunu **Tomruk Odası**'na bırakmıştır. Seraskerlik sahibinin bulunması için ilân vermiştir.⁽¹⁵⁷⁾

Kaybolan saat, saka esnafından birinin olup, sakalar kethüdası vasıtasıyla bir kaç kişinin de şahitliği ile sahibi tespit olunarak teslim olunmuştur.⁽¹⁵⁸⁾

Askerlerden birisi bir adet elmas bularak zabite teslim etmiştir. **Tomruk Odası**'na teslim edilen saati sahibinin gelip alması için gazeteye ilân verilmiştir.⁽¹⁵⁹⁾

(155) C.H.63 H/20.L.1257-M/05 Aralık 1841

(156) C.H.98 H/29.C.1258-M/07 Ağustos 1842

(157) C.H.109 H/18.N.1258-M/23 Ekim 1842

(158) C.H.110 H/25.N.1258-M/30 Ekim 1842

(159) C.H.129 H/9.S.1259-M/11 Mart 1843

Bundan önce kaybedilen saatin sahibi bulunmuş, şahitler huzurunda sahibine teslim edilmiştir.⁽¹⁶⁰⁾

Tomruk Odası'ndaki çalıntı eşyaların listesidir:

Gördes halısı	1
Gördes seccadesi	3
Muhtelif ihram	8
Yeni saçaklı işleme seccade	1 ⁽¹⁶¹⁾

Koska civarında ufak taşlı bir adet elmas bulunmuş, bu tür kaybı olanların **Tomruk Odası**'na gelmeleri gerekir.⁽¹⁶²⁾

İki at ve bir öküz bulunmuş olup, sahipleri **Bab-1 Seraskeri**'de **Tomruk Odası**'na gelmeleri gerekir.⁽¹⁶³⁾

(160) C.H.130 H/16.S.1259-M/18 Mart 1843

(161) C.H.156 H/5.Z.1259-M/27 Kasım 1843

(162) C.H.161 H/16.Ş.1260-M/31 Ağustos 1844

(163) C.H.204 H/12.Za.1260-M/23 Kasım 1844

2. Hırsızlık Olayları:

Ramazan'ın 28. günü kapan tüccarlarında **Trabzonlu Hacı İsmail Ağa**'nın hanından bir zımmî eşya ve para çalmıştır. Bu durum **Bab-ı Seraskeri**'ye haber verilmiş ve hırsız **Galata**'da yakalanmıştır. **Galata** nazırı eşyaları ve çalıntıları **Tomruk Odası**'na teslim etmiştir.⁽¹⁶⁴⁾

İzmir'de iki **Ermeni**, bir kuyumcuya gelmiş ve 2500 guruşluk mal için anlaşmıştır. Bir torbaya koydukları mücevheri, benzer bir torbayla değiştirip çalmışlar. Sahte kutuyu da kuyumcuya verip bir gün sonra gelmek üzere anlaşmışlar. Bir gün sonra kuyumcu müşterileri gelmeyince durumu zabıtaya bildirmişse de yan kesiciler kaçmışlardır.⁽¹⁶⁵⁾

Kayseriyeli Kostantioğlu, **Galata**'da hizmet ettiği yağ kapını tüccarlarından 1000 tane 10'lik ve sair para olmak üzere 25.000 guruşluk altın çalmıştır. Altınlarla **Üsküdar**'a gelip hayvan kiralayarak tekzeresiz olarak **Şile**'ye oradan **Adapazarı**'na kaçmıştır. Altınların sahibi, peşine adam takmış, hem adamın masraflarını hem de 2.000 altın ikram edecekmiş.⁽¹⁶⁶⁾

(164) C.H.63 H/20.L.1257-M/21 Kasım 1841

(165) C.H.99 H/6.B.1258-M/13 Ağustos 1842

C.H.103 H/5.Ş. 11

3. Diğer Haberler:

Halkın rahat ve huzurunu temin etmek amacıyla İstanbul'da bir takım yabancı hırsızlar yakalanarak hangi devletin vatandaşı ise o konsolosluğa verildi. Hırsızların 15 yıl kürek cezasına çarptırıldığı elçilere bildirilmiştir.

Çalıntı eşyaların listeleri verilerek bu tür malları çalınanların mallarını ispatlamaları halinde kendilerine verilecektir.⁽¹⁶⁷⁾

İstanbul'da bulunan muteber tüccarlardan **Aznavuroğlu** İstanbul'da bir takım kimselerin paralarını alarak, Amerika'ya gitmek üzere Paris'e gitmiştir. Durum Paris elçisi **Mustafa Reşid Paşa**'ya bildirilmiş, paralarla birlikte dolandırıcı getirilerek patrikhaneye teslim edilmiştir. 2000 keseden fazla paraya el konulmuştur.⁽¹⁶⁸⁾

(167) C.H.70 H/10.Z.1257-M/23 Ocak 1842

(168) C.H.110 H/25.N.1258-M/30 Ekim 1842

I. AVRUPA'DAN OSMANLI DEVLETİ'NE GELEN TEKNİK

İCADLAR:

Avrupa'dan bazı icadlar **Osmanlı Devletine** gelmiştir. Bunların tanıtımları da **Ceride-i Havadis** gazetesi yapmıştır.

Fransa'da **Dağır** adlı birisi **Dağır Yutip** adlı bir alet icad etmiştir. Bu alet **İstanbul**'a gelmiş Pazar günü saat 9.⁰⁰'dan başlayarak seyr edenlerden 10'a guruş bir adamın ve bir kaç adamın tasvirini çıkarmak 100-175 guruş arasında, bir yerin resmi 125 guruşa-1000 guruşa kadardır. **Mösyö Kukpa** isteyenlere hem sanatı öğretecek hem de makinayı satacaktır.⁽¹⁶⁹⁾

Küçük cisimleri layıkıyla görmek için **şemsi pertevsuz** adı verilen bir alet tanıtılmaktadır.⁽¹⁷⁰⁾

Bir odaya yerleştirilerek ve güneşte faydalanılarak gölgesi duvara düşen bir film makinası **İstanbul**'da tanıtılmaktadır.⁽¹⁷¹⁾

Avrupa'da altın yaldıza benzeyen bir boya icad edilmiş, boya **Perşembe Pazarı**'nda satılmaktadır.⁽¹⁷²⁾

(169) C.H.96 H/15.C.1258-M/24 Temmuz 1842

(170) C.H.97 H/22.C.1258-M/31 Temmuz 1842

(171) C.H.99 H/6.B.1258-M/13 Ağustos 1842

(172) C.H.184 H/22.Ca.1260-M/09 Haziran 1844

İ- OSMANLI TOPLUMU ile İLGİLİ DİĞER HABERLER

Erzurum'da bir yanardağ zuhur ettiği, her tarafın toz duman içinde kaldığı, halkın telef olduğu ve bir çok zarar meydana geldiği haberi gelmiştir. Ancak bu haber o çevreden gelen tüccar mektuplarında yer almamıştır. Haberin dedikodu olduğu böylece ortaya çıkmıştır.(173)

Tahta, demir ve ağaç ve sair madenler yaldızlanmaktadır. Son olarak yapağının da yaldız tuttuğu görülmüştür. Çuhanın da yaldız tutacağı benzemektedir. Eğer bunlar çekmezlerse altın ve gümüş yaldızlı elbiseler giyilebilecektir.(174)

Mısır valisi Mehmed Ali Paşa'nın yanında çalışanlardan biri İskenderiye'de cirit oynarken attan düşmüş ve bacağını incitmiştir.(175)

İskenderiye'ye bir buçuk saat olan Murabıt denilen yerde yapılan kazıda bir kilise ortaya çıkmıştır.(176)

İstanbul'da görülen kuyruklu yıldız Avrupa'nın her yerinde görülmüş ve oralarda hafif deprem olmuştur. Depremi kuyruklu yıldızla bağlayanlar varsa da astronomi ile uğraşanlar depremle kuyruklu yıldızın bir ilgisinin olmadığını açıklamışlardır.(177)

(173) C.H.69 H/3.Z.1257-M/16 Ocak 1842

(174) C.H.104 H/12.Ş.1258-M/18 Eylül 1842

(175) C.H.121 H/14.Z.1258-M/16 Ocak 1843

(176) C.H.121 H/14.Z.1258-M/16 Ocak 1843

(177) C.H.134 H/15.Ra.1258-M/15 Nisan 1843

III. BÖLÜM

EKONOMİK HAYAT

Tanzimât'ın ilanından sonra yürürlüğe konulan ekonomi ile ilgili konular **Ceride-i Havadis**'te geniş olarak yer almıştır. Maliyedeki bürokrasinin azaltılması, vergilerin etkin bir şekilde toplanabilmesi, Tanzimât anlayışı ile gelen halka doğru ve daha açık politikanın uygulanış biçimleri gazetede aktarılmaktadır. Bu yıllarda çıkan kağıt para ve bunu taklit eden kalpazanlara karşı verilen mücadele o devrin ekonomi olaylarından dır. Ayrıca devletin iktisadi politikasından başka o devirdeki fiyatlar gazetede yer almıştır. Dini günler önemli bir ayrıcalık olduğundan **ramazan fiyat listesi** ayrıca belirlenmiştir. Gazetede incelediğimiz 5 yıllık süre içerisinde para değerleri ve ölçülerle ilgili bilgiler de ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir. Devlet özellikle müslüman halka ticaret yaptırmak istemiş, kolaylıklar sağlamış, gazeteden de anlaşılacağı üzere bu konuda **Osmanlı** müslüman halkı fazla istekli davranmamıştır. Gazete ticaretle birlikte serbest ticareti teşvik etmiştir. Ticari faaliyetleri artırmak amacıyla **Akdeniz** ve **Karadeniz**'deki limanlarda gemi işletilmiştir. **Osmanlı** limanlarına gelen gemilerde gazete haberlerinde yer almaktadır. Gazetenin üçüncü bölümünde satış ilanları yer almıştır. Burada ev, arsa, at, araba, konak, yalı, kiralık ev ve çocuk bakıcılığı, polisiye ilanlar, kayıp eşya v.b. pek çok konuda ilanlar yer almakta olup bu ilanlardan bazıları örnek olarak verilmiştir. Yine **Osmanlı** toplumunda yeni yeni ortaya çıkan maden işletmeciliği sanayi ve banka hakkında da haberler yer almaktadır. Zenci ticaretinin

yasaklanmasına rağmen bu ticaretin halen devam ettiği gazete haberlerinden anlaşılmaktadır.

A. EKONOMİ İLE İLGİLİ ALINAN KARARLAR

Maliye İşlerinin Kolaylaştırılması Hususunda Çıkan Yazı:

Hükümetçe yürürlüğü konulan ticaret tüzüğü değişikliği gerekli olan paranın artırılmasında önemli faydalar sağlayacaktır. Anadolu ve Rumeli'nin tüm sancak ve kazalarında bulunan müşir ve diğer me'murların bu hususu uygulamaları için gereken düzenlemeler yapılmıştır. Bu bölgelerdeki devlet mallarının daha kolay tahsil edilmesi için sarraf esnafına Anadolu ve Rumeli'de olmak üzere iki ayrı şirket kurdurulmuştur. Toplanan devlet malları şirketler yoluyla İstanbul'a gönderilecektir. Şirketlerde biriken bu paralar vadesi gelince nakit veya poliçe olarak hazineye ödenecektir. Bu şirketler aynı zamanda hazinenin şirketi olacaktır. Şirket adamlarının feslerine tanınmaları için parlak* tuğra takılacaktır. Şirket elemanlarından Uzun Artinoğlu Artin şirket baş sarrafı tayin edilmiş ve kendisine süslü bir nişan verileceği bildirilmiştir.⁽¹⁾

Rumeli poliçelerinin idaresine, Papasoğlu Hoca Cân ile Hüdaverdioğlu Hoca İbrahim ve Hoca Maksud, Hoca Ohannes ve Hoca Artin, Hoca Usb adlı sarraflar tayin olunmuştur. Anadolu poliçelerinin idaresi şirketine Uzun Artinoğlu Hoca ve Artin Hoca Mikail, Gürcühanlı Hoca Cezayirlioğlu Hoca Mığırdıc Hoca Misak, Hoca Bogos adlı sarraflar tayin olmuştur.⁽²⁾

(1) C.H.82 H/5.Ra.1258-M/16 Nisan 1842

(2) C.H.82 H/5 /16 1842

Maliye Hazinesinin Muhasebe Meclisine Atanan Azalara Dair Metindir:

Maliye Hazinesinin karışık ve anlaşılmaz maddelerinin tetkiki ve yeniden yazılması kararlaştırılmıştır. Maliye Hazinesinin me'murlarının bazıları başka me'muriyetlere atanmıştır. Bu meclisin görevini Esham-ı Ceride Muhasebecileri ile Anadolu ve Rumeli Defterdarları meclise gerektiği zaman gelerek ve taşra işlerinde vezir-i a'zam ve kapı kethüdarları gelecek ve meclise dahil olacaklardır. Ayrıca meselelere vakıf olduğundan Seyid Efendi, Muhtar Bey ve Sait Efendi ve İsmail Efendi haftada ikişer gün meclise gelerek vazife göreceklerdir. Muhasebe hazinesi başkanı Şevki Efendi ve azadan Mustafa Rıza Efendi'nin nişanları nişan-ı zişan'a çevrilmiştir.(3)

Rıza Paşa'nın gayret himmetleriyle İzmir'de fabrika kurulacaktır. Bu fabrika Osmanlı Devletine büyük fayda sağlayacaktır. Zira Osmanlı Devletinde ziraat yapmayıp fabrika kabiliyeti olan bir çok insan vardır. Bu zamana kadar dışardan gelen çuha ve benzeri mallar Osmanlı Devleti'nde daha güzel yapılabilir. Çünkü Osmanlı Devleti'nde hem ziraat yapılmakta hem de bu tür mallar dışardan gelmektedir. Fabrika sayesinde hem insanlar iş bulacak hem de devletin parası dışarı gitmeyecektir.(4)

Yeniden Düzenlenen Mukataa' ve Esham Nizamnamesi:

Maliye hazinesinde kayıtlı ve kayıtsız bulunan mukata ve eshamın çoğunun kesilmesinden dolayı mahlulât gerçek sahibine verilemeyip bazı irtikab kişiler bunu saklamışlar bazılarına ise hayatları boyunca faiz sehim ve mukataa'tı zorla alıkoyduktan sonra mücerred mukataa'ya da sahip olarak hazineye zarar vermektedirler. Bunlar yaptıklarından vaz geçmemektedirler. Bazı güçsüz, zayıf kimseler evlatlarının sıkıntıya düşmemesi için ölümüyle

(3) C.H.135 H/22.Ra.1259-M/22 Nisan 1843

(4) C.H.160 H/1.Z.1259-M/23 Aralık 1843

beraber evlatlarına bırakmanın çarelerini aramaktadırlar. Böyle olunca hem bi-çarelerin mağdur olmaması hem de devletin zarar görmemesi için yeni bir usul ortaya konmak gerekmiştir. Bu usul ile sehim ve mukataanın sahibi hayatta oldukça eskisi gibi faizlerini alacak ve bu hususda görülen fesad da men edilecektir. Bundan böyle yenilenen mukata ve sehimler alacak kimselerin beratları eksiltilmemeli, fakirin adı berata ilave olunmalı ve bunun üzerine dahi fesad (mukataa' ve sehimin haksız olarak başkasına verilmesi) giderilmediği halde o zaman icabına bakılacaktır.(5)

Alemde herkesin ticaret ve san'ata ihtiyacı vardır. Bunun için ham madde fabrikaya gelir ve ma'mül olarak dünyaya yayılır. Her vesile ile binaya ve sair yapılara cam lazım olmaktadır. İstanbul ve çevresinde ham madde olmasına rağmen mallar dışardan gelmektedir. Bunun için İstanbul'un Boğaziçi'nde İncir Köyü'nde bir cam fabrikası yapılmış, hayli güzel şeyler imal etmektedir. Hatta daha iyi ve güzel cam çıkararak ustalar getirilecektir. Ayrıca fiyatı da dışardan gelen camdan ucuz olacak ve dışardan getirme ihtiyacı olmayacaktır..(6)

Sehim ve Mukataaların Eksiltilmesinin Yasaklanmasına Dair:

Maliyede kayıtlı bulunan mukataa ve eshamın çoğunun eksilmesinden dolayı devlete kalan kısım azaldığından başka, bazı kimseler rüşvet almış, bazalıra ise hayatları boyunca faizini alıp hazineden faydalandığından başka, mücerred alıp ölümünden sonra akrabalarına vermesi hazineye büyük zararı olmaktadır. Bazı fakirler evladlarına bırakmakta ve çocukluk zamanında kendilerine verilen geliri satmaktadırlar. Hazine ve esham ve mukataa sahibinin zarar görmemesi için yeni bir yol bulunmuş bundan böyle, yeni mukataa ve sehim alacak kimseye

(5) C.H.169 H/5.S.1260-M/25 Şubat 1844

(6) C.H.183 H/15.Ca.1260-M/02 Haziran 1844

eksiltilmesi hususu yazılacak ve bundan sonra dahi bu mukataa ve sehimler başkasına verilirse gereği yapılacaktır. Ancak yine de sehim alımında ölen kimsenin mukataa ve eshamını gizlice satmaktan vaz geçilmemiştir. Fakirler kendilerine verilen mukataatı saklamadıklarından artık bunların gereği yapılacaktır.

Padişah, gerek bu gerek bundan önceleri ilandan sonra alınan mukataa ve eshamın faizini bundan önce kararlaştırılmış olan taksitlerini, madur olmamaları için alacaklardır. Eksiltme hususunun terk edilmesi ve bu fesadın tamamın def' edilmesi gerekmektedir. Kendilerine esham ve mukataa verilenler bunları satmadan muhafaza etmelidirler. Bu durum hazine me'murlarına bildirilmiştir.⁽⁷⁾

---

(7) C.H.190 H/2.Ş.1260-M/17 Ağustos 1844

B. Para ile İlgili Yazı ve Haberler:

3. Sehim Kağıtları ve Sahte Paralar:

Tanzimât-ı Hayriye ile canlanan ticarete kolaylık vermek amacıyla sehim kağıtları ihdas olunmuştur. Sehim kağıtlarına sahip olanlar para taşımaktan kurtulacakları gibi faizlerini de alacaklardır. Bu uygulama İngiltere'de olduğu gibi tüm Avrupa'da yaygındır. Ancak bazıları sehim kağıtlarının önemini anlamadıkları için reddediyorlar halbuki bu uygulamayı başlattığı için padişaha teşekkür etmelidirler.⁽⁸⁾

Devlet, sahte para çıkarılmaması hususunda ikazda bulunmuştur. Bundan önceki paraların taklitleri çıkarılmışsa da şimdikilerin taklitleri çıkarılmayacaktır. Eski kaimeler hazineye geldikçe yenileriyle değiştirilecektir. Yeni paralarda "Tuğra-ı Gazi Hazret-i Tacdarî" yazmaktadır. Faizlerin ne zaman verileceğine maliye nazırı karar verecektir. Sahte kaime sebebiyle fakir ve fukaranın zarar görmemesine dikkat olunacaktır.⁽⁹⁾

Önce çıkarılan sehim kaimelerin sahtesi çıkarıldığından, şimdiki sehim kaimeleri san'atlı ve resimli olarak çıkarılmıştır. Eldeki kaimelerin yeni olduğunu anlayabilmek için bir varaka-ı mahsusa yayınlanmıştır.

Piyasada dolaşan kağıt paraların içinde zaman zaman sahtelerine de rastlanmaktadır. Eski kaimeler yenileriyle değiştirilecektir. Halkın sahte kaime almaması için kaimeyi iyi bilen biriyle alması uygun olur. Sahte kaime

(8) C.H.19 H/1.Z.1256-M/24 Ocak 1841

ile yakalanan M.V.A.A. sevk edilecektir. Ve elindeki sahte kaimesinden sorumlu olacaktır.⁽¹⁰⁾

Halk Arasında Tedavül Etmekte Olan Kağıt Para Hakkında Yazı:

Şu anda halkın elinde bulunan kağıt paraların benzerlerini bazı sahtekârlar taklid ederek bu işe pek çok fesad karıştırmışlardır. Bu keyfiyet ortaya çıkarıldığından masum halkın korunması için bu sahtekârlığın def' edilmesi gerekmektedir.

Bu hususta çıkarılan irade-i seniyye ile açıklandığı gibi sonradan basılan paraların taklidinin yapılması mümkün olmayacaktır. **Resimli yeni kağıt paralar** ihdas olunmuştur. Buna göre, yeni paralar, önce çıkarılan ve taklitleri olan eski paralar ile değiştirilecektir. Halkın arasında sahte pek çok kağıt para olduğundan, halkın bir an önce bu zarardan korunması gerekmektedir. Bunun içinde eski paralarla yeni paraların değiştirilmesi belirli bir zaman içinde yapılacaktır. Vaktinde **Evrak-ı Hazineye** getirilen eski paralar geliri alınarak yenileri ile değiştirilecektir. Bu hususta ferman çıkarılarak üç aylık zaman verilmiştir. Bu üç aylık süre içinde maliye hazinesine getirilen paralar yenileriyle değiştirilecektir.⁽¹¹⁾

Yürürlükte Olan Yazma Kağıt Paralar Hakkında:

Eskiden yazma olarak çıkarılan kağıt paraların taklitleri meydana çıkarılmış, bu taklit paralar me'murlara dahi tesadüf etmiştir. Bu ele geçen sahte paraların yazıları bozuk ve arkalarında olması gereken küçük mühür de yoktur. Bunların gerçeğinden ayrılması kolaydır. Zira mühür taklidi yapılabilse dahi yazılarının bozukluğundan sahte olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre

(10) C.H.44 H/5.C.1257-M/25 Temmuz 1841

(11) C.H.101 H/20.B.1258-M/27 Ağustos 1842

herkes sahte para almaktan sakınarak sahte olabileceğinden şüphe edilen paralar bir bilene gösterilmelidir.⁽¹²⁾

Halk Arasında Yürürlükte Olan Kağıt Para Hakkında:

Hazinede basılıp tedavüle giren kağıt para taklid olunup halkın zararına sebebiyet vermiştir. Bu sahte paralar yayılmadan ortadan kaldırılması herkesin yararına olacaktır. **Tabhane-i Âmire**'de tâlik harfleriyle basılan para ile değiştirilmesine karar verilmişti. Yeterinci yeni para basılmış olup ancak eski ile yeniye değiştirmek için pek vakit kalmadığından değiştirme süresi biraz daha uzatılmıştır.⁽¹³⁾

Bundan önce kağıt paraların taklitlerinin yapıldığı haber verilmişti. Bu kalpazanlardan biri **Galata**'da yakalanmıştır. Bunlar uzun zamandır **Beyoğlu** ve **Galata** taraflarında adı geçen sahte kağıtları **Galata**'da bir mağazada i'mal olduğu haberi gelmiş, güvenlik görevlileri mağazanın etrafını kuşatarak, basmışlar. Üç kişi olan kalpazanların sorgulamalarında ikikişinin bu olaya karıştığı haber alınarak onlar da yakalanmıştır. Bunların **Atina** ve **İzmir**'de ortakları ortaya çıkarılmıştır. Bunların mağazalarında pek çok kağıt paraya el konmuş ve bunlara yardım eden kâtipler de ortaya çıkarılmış ve sahte paralar **Darbhane-i Amire** tarafına gönderilmiştir.⁽¹⁴⁾

Halk Arasında Bulunan Eski Paraların Yenileriyle Değiştirilmesine Dair:

Halk arasında bulunan eski paralar Rebiülahir'in 1.gününe kadar değiştirilebilecektir. Bundan sonra getirilenlerin eski paraları değiştirilmeyecektir. On gün içinde değiştirilmezse bir daha kesinlikle değiştirilmeyecektir.⁽¹⁵⁾

(12) C.H.106 H/26.Ş.1258-M/02 Ekim 1842

(13) C.H.115 H/30.L.1258-M/23 Aralık 1842

(14) C.H.127 H/25.M.1258-M/25 Şubat 1843

(15) C.H.135 H/22.Ra.1259-M/22 Nisan 1843

Çeşitli Sikkeler Hakkındaki Yazıdır:

Sahte yirmiliklerin önünün alınması için, sahte yirmiliklerin ortası kesilip azaltılmış ise de halk arasında yine bunlardan vardır. Fransa paralarından **قرهوانس** ve **صوانسق** imperyal denilen üç çeşit altın ve gümüş sikkeyi bazı kimseler kendileri ticaret yapmak için kestiklerinden bu sahte paraları herkesin fark etmesi mümkün değildir. Ayrıca bu sikkeler hakiki kıymetleriyle altın verilmeyerek fazla fiyatla değiştirildiğinden dolayı tüm halkın zararına sebep olmaktadır. Darphane tarafından me'murlar görevlendirilerek adı geçen 3 sikkeden kimde görülürse satandan kesilecek, sahibi de ele geçirilerek gereken yapılacaktır. Fakat ele geçirilmesi dolayısıyla başkalarının elinde bulunan sikkelerin darphanede fiyatı karşılığı değiştirilmesine mücadele edilmiştir. Değişik sikkelerin kullanılması yasaklanmış olduğundan değişik sikkeleri olanlar darphaneden değiştirecekler ve fiyat farklarını da vereceklerdir.⁽¹⁶⁾

Halkın elinde bulunan çeşitli **Osmanlı** eski paraları ve yabancı paraların tedavülü yasak edilmiştir. Yasak paralar için bildirilen fiyat ile **Darphane-i Âmire**'de satın alınacak olması darphanenin yönetmeliğinden ise de yabancı paraları çeşitli yollarla bulup aldıkları bilinip, buna göre halk arasında zor bulunması fiyatını da artırmıştır. Fiyat istikrarı sağlamak için de sikke kesilecektir. Yabancı paraların azalması yabancı tüccarlar arasında yürürlükte olan poliçe fiyatlarının sürekli değişmesi zarara sebep olmaktadır. Halkın faydasına olması için hazineye ait faizler kaldırılmıştır. Birkaç ay sonra altın ve beyaz akçe çıkarılacaktır. Böylece poliçelerin ayarını sabit tutarak halkı zarardan korumak ve ticaret erbabı desteklenmektedir. Poliçelerin fiyatları 110 guruştan fazla çıkmayacağı kararlaştırılmıştır. Fiyatta istikrar sağlanınca ne eski **Osmanlı paraları** kullanılacak

(16) C.H.138 H/13.R.1258-M/13 Mayıs 1843

ne de yabancı paralar kullanılacaktır. Yürürlükte bulunan ve ayarı düzgün olan sikkelerin tedavülüne, tayin olunan me'murlar dikkat edeceklerdir.(17)

Şimdiye kadar pek çok kolaylık sağlayan ve halen tedavülde olan kağıt paranın senelik % 12.5 guruş olan faizi iki taksitle verilecek olup halkın bu kağıtlardan alması istikrar bakımından olsun güvence bakımından olsun başka paralardan daha iyidir.(18)

---

(17) C.H.139 H/1.B.1259-M/25 Temmuz 1843
(18) C.H.186 H/4.B.1260-M/20 Temmuz 1844

6. Kalpazanlar

İstanbul'da:

İstanbul'da 6 kalpazan ortaya çıkarılmış ikisi **Beyoğlu** ve **Süleymaniye**'deki işyerlerinde yakalanmış, diğerleri de yakalanacaktır. Bunlardan biri **Frenk** biri **Rumdur**.

İzmir'de:

İzmir kaymakamı bir takım kalpazanlar ortaya çıkarmış, aletlerine el koymuştur. Bunlardan; dört adam **Cezayirli**, birisi **reayadan** olup, **İstanbul**'a gönderilmiştir. Bunlar altın, gümüş, bazı sikkeleri kara kuruş ve kuşlu riyali taklit etmişler, ancak sahte sikkeler tedavüle girmemiştir.⁽¹⁹⁾

---

(19) C.H.154 H/18.L.1259-M/11 Kasım 1843

ġ. Osmanlı Paraları:

Akçeye Dair Takvim-i Vakayi'de Çıkan Tenbihname:

Dirhem Guruş Para

1	45	10	Sultan Ahmet, Sultan Mahmud ve Sultan Mustafa zamanının fındık altınları
1	44	30	Atik Sıltan Mahmud Hazretlerinin tam ve yarım altınları
1	32	30	Sultan Mustafa altınının tam ve yarısı ve Sultan Hamid Hazretlerinin yedinci tarihine kadar tam ve yarım altını.
1	37	25	Fındık, İstanbul, Rubiyye ve Cedid-i Rumi altınları
1	45	5	Atik Rum Altını
1	39	5	Atik Adli Altını
1	35	10	Cedid-i Atli Altını Rubiyyesi
1	41	5	Hayriyye Altını
1	32	15	Mısır Altını
1	41	10	Mısır'ın Barbut Altını
1	1	12	Yüzlük ve İkiyüzlük ve Altmışlık ve Zolto ve rata guruş
1	2	7	Cihadiye
1	-	22	Mısır Parası
1	2	26	Sahib-i Kıran

1	2	12	Benebat
1	47	-	Yıldız Altını
1	46	10	Macar Altını
1	43	10	Lira ve İmperyal Lizbonî Altını
1	32	20	Napolyon ve Lubeş Altınları
1	41	-	İspanyol Altını

adet

1	22	33	Direkli Riyal ve Nısfî
1	21	26	Kuşlu Riyal ve
1	21	10	Frank
1	18	-	Okunamıyor
1	4	10	Kırar
1	16	37	Yazmalı Karbon
1	16	10	Kuşlu Karbon

Dirhem

1	1	29	Yirmi Rakamlı Savenk
1	1	17	On Rakamlı Cerik
1	-	35	Üç ve Beş Rakamlı Tabir Olunan Soldo
1	1	38	Soldo
1	1	25	Raguza ve Gavur Altmışlığı

Kaime Fındık Rubiyesi Beyaz kese içinde Elmas Askı
guruş adet 100 Beyaz akçe adet 1
15750 Macar 10 guruş 3 elmas akine
Mısır altını(*) 4.00 1 Armudi askı
2 305 Beyaz akçe
İstanbul 2
Adliye 4
Hayriye 3
Rubiyeye 22
(20)

(*) Eski altının 1/4'ü takriben 10 guruş kıymetinde bir sikke
(20) C.H.139 H/1.B.1259-M/13 Mayıs 1843

d. Fiyatlar ve Para Değeri:

1. Fiyatlar:

Her kıyyesi 47.5 para tanesi 30 paraya satılan ekmeğin bundan böyle fiyatı; Her kıyyesinden 5.5 para tenzil yapılarak 8'er paraya satılması ferman buyurulmuştur.⁽²¹⁾

Padişah fakir ve fukura halkı düşündüğünden yeni yeni tedbirler almaktadır.

8 para olan ekmeğin

6 paraya indirilmiştir.⁽²²⁾

İstanbul'a gelen incinin miskali 10 ile 30 guruşa satılmaktadır.⁽²³⁾

Ramazan Ayında Erzaka Verilen Fiyatlar:

Nan-ı aziz	Has francela	Bayağı frencela	Simit
1 adet	1 adet	1 adet	1 adet
67 dirhem	100 dirhem	89 dirhem	33 dirhem
6 para	20 para	12 para	6 para

(21) C.H.32 H/1.Ra.1259-M/01 Nisan 1843

(22) C.H.68 H/26.Za.1257-M/09 Ocak 1842

(23) C.H.97 H/22.C.1258-M/31 Temmuz 1842

Börek	Gözleme	Yağı Tepsi Böreği ve Boğaça	Lokma
1 adet	1 adet	1 kıyye	1 kıyye
12 dirhem	13 dirhem	120 para	120 para
4 para	4 para		
Makarnalık Simid	Susamlı Simid	Yağlı Simid	Yağlı Çörek
1 kıyye	1 adet	1 adet	1 adet
88 para	27 dirhem	27 dirhem	27 dirhem
	6 para	6 para	8 para
Kaba Çörek	Arap Simidi	Arap Kevreği	Sarı Baklava
1 adet	1 adet	1 kıyye	1 kıyye
32 dirhem	28 dirhem	120 para	240 para
8 para	10 para		
Anasonlu Kevrek	Tel ve Yassı Kadayıf	Yufka	Güllac
1 adet	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
18 dirhem	68 para	68 para	290 para
4 para			
Sarı reçel	Elvan şeker	Pirinç Unu	Süt
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyyi	1 Kıyye
180 para	270 para	140 para	60 para

Kaymakaltı süt	Kaymak	Çanak yoğurdu	Kova yoğurdu
1 kıyye	1 kıyye	1 adet	1 kese
50 para	320 para	16 para	34 para
Süzme yoğut	Koyun eti	Sığır-Öküz eti	Kuyruk
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
72 para	95 para	74 para	150 para
Ak Ciğer	Kara Ciğer	Yürek	Dalak
1 adet	1 adet	1 adet	1 adet
8 para	18 para	8 para	2 para
Mumbar	Mumbar Takımı	Ayakkabı Sahtiyeni	Ayakkabı Cılgı
1 adet	1 adet	1 kıyye	1 Kıyye
12 para	48 para	310 para	290 para
Rugan Çeriyos (Adi Yağ)	Mum	Zeytinyağı	Mudullu ve Hanya Sabunu
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
250 para	250 para	210 para	180 para
Kandiye Sabunu	Zanta Sabunu	Atina Balı	Isakçı Balı .
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
200 para	180 para	190 para	210 para

İbrail	Edirne Kaşarı	İbrail Kaşarı	Varna ve İsmail Kaşarı
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
120 para	190 para	140 para	160 para
Kalas Keşkuvali	Kalas Kaşarı	İzmid Tulum Peyniri	Orta Tulum Peyniri
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
120 para	120 para	160 para	140 para
Şumnu Salamura Peyniri	Mısır'ın Reşid Pirinci	Dimyat Pirinci	Baharatlı Sucuk
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
130 para	118 para	100 para	220 para
Kayseri pastırması	Terliye Zeytini	Sirke	İzmid Sarımsağı
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
280 para	92 para	28 para	40 para
Tekirdağ Sarımsağı	Kumkapı Soğanı	Kaya Tuzu	Göl Tuzu
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
34 para	16 para	42 para	8 para
Tekirdağ Baklası	Yerli Şer'iyesi	Tekirdağ Arpa Şer'iyesi	Tıgan Şer'iyesi
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
40 para	96 para	82 para	180 para

Patates, fasülye v.b.	Evsatı	Ednâsı	Tekirdağ Patates ve Fasülyesi
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
108 para	88 para	68 para	62 para
Evsat	Bulgur	Hinta Yarma Bulgur	Mermer Tuzu Nişasta
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
56 para	20 para	54 para	110 para
Evsatı	Orta Nişasta	Döğülmüş Hinta	Döğülmüş Şa'ir
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye
90 para	110 para	52 para	46 para
Ala Nohut	Tuna Fasülyesi	Trabzon fasülyesi	
1 kıyye	1 kıyye	1 kıyye	
48 para	48 para	42 para	

(24)

2. Para Değerleri ve Ölçü:

1. Milyon=200.000 kese akçe⁽²⁵⁾

1 Libra= 143 Dirhem

1 Şilin= 5 guruş 35 paradır.⁽²⁶⁾

1 Ton= 800 kıyye

1 fiyorina= 11 guruş 5 para⁽²⁷⁾

1 Deks Taler?= 10 guruş değerinde para birimidir.

1 kg+ 300 dirhem.⁽²⁸⁾

---

(25) C.H.39 H/30.R.1257-M/20 Haziran 1841

(26) C.H.93 H/23.Ca.1259-M/02 Temmuz 1842

(27) C.H.130 H/16.S.1259-M/18 Mart 1843

(28) C.H.198 H/30.N.1260-M/13 Ekim 1844

d. Ticari Faaliyetler ile İlgili Haberler:

1. Ticari Faaliyetler:

Beratlı Hayriye Tüccarları ve Avrupa tüccarlarının Ticarethane-i Amire tarafından işletilen "**Zibayiş ticaret**" adlı bir kıt'a ticaret vapurunun üç aylık gelir ve gideri:

Gelir: 4 yük 15862 gurup 30 para

Gider 1 yük 30.054 guruş

Kömür uzaktan geldiğinden masrafı çoktur. Eğer **Osmanlı Devletinden** çıkarsa gelir daha artacaktır.

Ticaret nazırlığınca idare olunan Üsküdar adlı vapurun hisseleri satılıktır. Hisseleri 200 hisse her hisse 4.000 guruş olup üç ayda bir gelir ödemesi yapılacak ve hisseler evladlarına da kalacaktır.⁽²⁹⁾

Meclis-i Umur-ı Nafia' Tarafından Hazırlanan Şirketlerin Tâbi Oldukları Tüzük:

1. İmzaladığı andan itibaren yürürlüğe girer.
2. Bir hissedar diğer hissedara vereceği vekalet kağıdı gereğince işlem yapılacaktır.
3. Her hissedar toplantılara katılacak, toplantılara katılmayanlar alınan kararlara uyacaklardır.
4. Toplantıya katılanlardan 12 daimi üye seçilecek, her hissedara da hesaplar istenildiği zaman gösterilecektir.

⁽²⁹⁾ C.H.2 H/11.C.1256-M/10 Ağustos 1840

5. Düzenlenen meclis, me'mur ve hizmetlilerin maaşlarını verecektir.

6. Müdür hissedarların 3/4 oyu ile seçilir.

7. Ticaret gemileri için tayin edilen müdür dört ayda bir nöbetleşe değişecek ve meclis azasından üç kişinin denetiminde olacak.

8. Ticaret gemilerine verilen tezkereler, hasılatlar, gelirler, me'murlara verilen defterler müdürün denetiminde olacaktır.

9. Müdür, limanların şirket me'murlarına muktedir olacaktır.

10. Müdür, belirtilen üç kişinin görüşü olmadan para harcayamayacaktır.

11. Müdür, herhangi bir durumda meclis üyelerini toplayarak görüşlerine baş vuracaktır.

12. Gemi şirketlerinin güzergahını meclis kararlaştıracaktır.

13. Geminin masraflarını hissedarlar paylaşacaklardır.

14. Geminin kaptan, hademe vesairlerin şikayetlerine meclis bakacaktır.

15. Yapılan işlemler defterlere kayıt olunarak itiraz durumunda gösterilecektir.

16. Her altı ayda bir gelir ve gider hesabı yapılacak ve bu hissedarlara duyurulacaktır.

17. Ticaret gemilerinin gelirlerinden % 5 alınıp masraflar için harcanacaktır.

18. Meclis üyeleri bir yıl için seçilecek ve hissedarların isteğine göre yenilenecektir.

19. Hisse sahipleri hisselerini müdüre danışarak başkalarına verebileceklerdir.

20. Şirket hisseleri 4.000 guruş miktarındadır.

21. Hisselerin usulsuz kullanılması hususuna dikkat edilecektir.

22. Gemi lazım olursa devlet, bu şirket gemilerinden faydalanacaktır.

23. Şirketlerde alınacak kararlar Ticaret nezaretine bildirilecektir.

24. Sonradan eklenecek maddeler ilave olacaktır.⁽³⁰⁾

300 yıldan beri **Afrika**'da ve **Fas** sahillerinde köle ticareti yapılmaktadır. **İngiltere** köle ticaretini 40-50 yıl önce kaldırmış, diğer devletler de bu hususta anlaşma imzalamışlardır. Ancak araplarda biribirini satma adeti olduğundan köle ticareti devam etmektedir.⁽³¹⁾

H/1241-M/1257 senesinde ticaret artmış, o yüzden bir çok tüccar sermayelerinden fazla mal almışlardır. Ortaya çıkan aşırı fiyat artışları sebebiyle bir çok tüccar iflas etmiştir.⁽³²⁾

Ticaret yapılabilmesi için her devlet serbestlik getirmiş, bu da faydalı olmuştur. Ancak her devlet zahireyi kendi memleketinden üretmek istemektedir. Her devlet iç tüketimi karşıladıktan sonra dışarıya satmayı düşünmektedir. **İngiltere** zahire gümrüğünü düşürmüştür. Bu durum **Osmanlı Devletine** yarayacaktır.⁽³³⁾

(30) C.H.22 H/28.Z.1256-M/20 Şubat 1841

(31) C.H.24 H/12.M.1257-M/06 Mart 1841

(32) C.H.26 H/25.M.1257-M/19 Mart 1841

(33) C.H.36 H/8.R.1257-M/30 Mayıs 1841

İstanbul'da zahirenin ölçülmesi için değişik ölçüler ihdas edilmiştir. Fiyatlar da bu ölçülere göre ayarlanacaktır. Ölçü konusunda hileciler çıkacağından iş iyi bilen bir ölçüm memuru tayin olunacak. me'mur pazar yerinde oturacaktır. Ölçüm işinin me'murlar denetiminde yapılacağı hususunda irade çıkmış **Ticarethane-i Âmire**'de de tenbihte bulunmuştur.⁽³⁴⁾

Zonguldak-Ereğli'de çıkarılan maden kömürünü taşımak için bir taşıma şirketi kurulmasına karar verilmiştir. Vapur alımı için izin verilmiş olup, alınacak vapurlarla ilgili **Ticarethane-i Âmire** gerekli ilanını verilmesini istemiştir.⁽³⁶⁾

Üsküdar adlı vapurun hisseleri dağıtılmış ve bu vapurun işletme yönetmeliği uyarınca bir miktar kârı sermaye olarak ayrılmıştır. Ayrıca kârdan arta kalan 120.000 guruşluk kısım hissedarlara % 6'lık ek bir kâr sağlamıştır. Hisse sahipleri, **Ticarethane-i Âmire**'de hazırlandığı üzere adı geçen yere gelerek imza karşılığı makbuz ibrazıyla paylarına düşeni alacaklardır.⁽³⁵⁾

1841-1842 Seneleri içinde bir yıl İstanbul'a Dışardan Gelen Gemilerin Listesi:

Yunan	1105
Rusya	503
Sardunya	466
Avusturya	391
İngiltere	375
Cezair Seb'a	229

(34) C.H.40 H/7.Ca.1257-M/27 Haziran 1841

(36) C.H.48 H/4.B.1257-M/22 Ağustos 1841

(35) C.H.58 H/18.M.1257-M/03 1841

Osmanlı Devleti Tüccarları	102
Napoli	31
Fransa	17
Eflak	17
Sisam	16
İsveç	13
Belçika	12
Toskana	10
Boğdan	6
Flemenk	6
Hanura	5
Amerika	3
Papalık	5
Danimarka	2
Prusya	2
Meklemburg	1
Vapurlar	274
Toplam	3591 ⁽³⁷⁾

Bu sıralarda tüccarların işleri kesat gitmekte olup, bunun sebebi alış-verişin olmaması değil malın çok olmasıdır.⁽³⁸⁾

(37) C.H.77 H/29.M.1258-M/12 Mart 1842

(38) C.H.85 H/26.Ra.1258-M/07 Mayıs 1842

Batıda ticaret durgun olup, buna paralel olarak ipek ticareti de durgundur. **Bursa** ipeği rağbet görmesine rağmen onunda satışı yavaşlamıştır. Ancak ipek kaliteli olursa satışı mümkün olabilmektedir. İpeğin **bir librası yani 143 dirhemi** bir günde **Londra**'da 13-18 şiline kadar satılmaktadır. 1 şilin= 5 guruş 35 paradır. **İtalya**'da iyi işlenmiş (dikkatle çekilmiş) ipeğin librası 22-24 şiline kadar satılmaktadır. **İtalya**'daki ipeğin, **Bursa** ipeğinden daha kaliteli olduğu için **Avrupa**'da revac bulunduğu söylenmektedir.⁽³⁹⁾

Osmanlı Devleti ile **Çin** arasında mal gidip-gelmediğinden fazla ticaret olmaz.⁽⁴⁰⁾

İngiltere'de alış-veriş önceden çok zahmetli ise de şimdi revac bulmuştur. Her şeye zam gelmiş ve her mal % 3 artmıştır. **Osmanlı** malları da kısa zamanda **Avrupa**'ya açılarak tutulacağı beklenmektedir.⁽⁴¹⁾

Osmanlı memleketinde ucuz olan pek çok mal **Avrupa**'da pahalıdır. **Londra**'da tanesi 25'er paraya 40'ar paraya satılan sigara yani yaprakcıklarının tanesi 14'er guruşa çıkmıştır. **İngiltere**'nin **İstanbul**'a gelen elçisi tarafından hediye edilen 500 dirhem bayağı **Rumeli** tütününün 1617 guruşa satılması hayret edilecek bir şeydir. Bu tür şeylerin orada pahalı olmasının sebebi yüksek gümrük uygulanarak halkın tütüne alışmamasını sağlamaktır.⁽⁴²⁾

Bir yabancı devletin gemisinin verdiği bilgiye göre H.1259/M.1843 tarihinde **Osmanlı Devletine** gelen ve giden gemilerin listesi:

(39) C.H.93 H/23.Ca.1258-M/02 Temmuz 1842

(40) C.H.100 H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

(41) C.H.101 H/20.B.1258-M/27 Ağustos 1842

(42) C.H.141 H/15.B.1259-M/11 Ağustos 1843

Gelen Tüccar Gemileri:

Yunan	2479
Rusya	963
Avusturya	945
İngiltere ve Cezayir	832
Sardunya	628
Sicilya	69
İsveç	17
Fransa	16
Toskana	15
Flemenk (Hollanda)	12
Belçika	9
Amerika	2
Toplam	5986

Giden Tüccar Gemileri:

Yunan	2453
Rusya	1016
Avusturya	920
İngiltere ve Cezayir	824
Sardunya	621
Sicilya	69
İsveç	17
Fransa	15
Toskana	14
Flemenk (Hollanda)	10
Belçika	9
Amerika	2
Toplam	5970

Buna göre **İstanbul**'da ticaret artış göstermektedir.⁽⁴³⁾

---

(43) C.H.168 H/28.M.1260-M/18 Şubat 1844

Gemlik, İzmid, Silivri, Bandırma ve Tekirdağ Limanlarıyla Boğaziçi'ne Tahsis Olunan Ticaret Vapurları:

Gemlik, İzmid, Bandırma, Tekirdağ ve Çanakkale'ye yakın liman ve iskelelerden **İstanbul'**a çok miktarda ve yüksek değerde eşya ve mal taşımacılığı yapılır. Bu arada çalışan bir çok tüccar bulunmaktadır. Adı geçen liman ve iskelelerde küçük kayıklar ve teknelerle ipak v.b. eşya taşınmakta bu da zaman zaman eşyaların telef olmasına sebep olmaktadır. Buna çare olmak amacıyla gerek **Osmanlı** tüccarları ve gerek yabancı tüccarların kolaylıkla ve güven içinde mal ve eşya taşımaları için uygun vapur tahsis olunmuştur.

Boğaziçi halkı oradan yaz ve kış **İstanbul'**a gelip giderler. Bunların hepsinin kendi tekneleri olmasına rağmen kışın sert ve rüzgarlı günlerinde gelip gitmeleri zor olduğundan madur olmakta, satacakları malları da getiremeyerek o mallarda ziyan olmaktadır. **Osmanlı Devleti** bu durumu görerek, tersanede gemi olması dolayısıyla yukarda anlatılan sebeplerden dolayı **Boğaz'**a bir kıt'a vapur işletmesine karar verilmiştir.

Boğaz'a işleyecek vapur her Pazartesi **İstanbul'**dan ayrılıp **Gemlik'**e orada bir gece kalıp, salı günü **İstanbul'**a gelecektir. Perşembe sabah **İstanbul'**dan kalkacak olan vapur **İzmir'**e varacak, bir gün sonra, Cuma günü **İstanbul'**a gelecektir. Cumartesi yine **İstanbul'**dan kalkacak **Silivri, Bandırma** ve **Tekirdağ**ı tarafına gidecek, pazar günü **İstanbul'**a dönmek üzere hareket edecektir.

Tahsis edilen vapurlardan birisi de hergün akşam üzeri 10.³⁰ sularında **Bahçekapısı** önünden yolcularını alıp **Arnavudköy'**e **Rumelihisarı** ve **Tarabya'**ya uğrayıp **Sarıyer'**e kadar gidecek ve orada kalacaktır. Sabah **Sarıyer'**den kalkarak aynı yerlere uğrayıp **İstanbul'**a gelecektir.⁽⁴⁴⁾

(44) C.H.169 H/5.S.1260-M/25 Şubat 1844

1483 senesinde Karadeniz Boğazı'na Girip-Çıkan Tüccar Gemileri:

Giren Tekneler:

Osmanlı	17
Eflâk	15
Boğdan	3
Sırp	1
Sisam	13
Rusya	25
Yunan	889
Sardunya	478
Avusturya	378
İngiltere	285
Cezair	145
Toskana	11
Napoli	33
İsveç	10
Flemenk (Hollanda)	2
Prusya	19
Hanura	7
Oldenburg	1
Meklemburg	9

Danimarka	3
Cemahir-i İnsiyatika?	5
Amerika	3
Toplam	2352

Giren Vapurlar:

Osmanlı	51
Rusya	6
Avusturya	114
İngiltere	5
Fransa	39
Toplam	215

Çıkan Tekneler:

Osmanlı	19
Eflâk	22
Boğdan	2
Sırp	1
Sisam	21
Rusya	280
Yunan	741
Sardunya	425
Avusturya	318

İngiltere	222
Cezayir	81
Toskana	7
Napoli	30
Fransa	3
İsveç	6
Belçika	4
Flemenk (Hollanda)	3

Prusya	15
Hanura	6
Meklemburg	3
Danimarka	5
Cemahir-i İnsiyatika?	2
Amerika	3
Toplam	2219

Çıkan Vapurlar:

Osmanlı	48
Rusya	29
Avusturya	97
Toplam	174

Bu kadar geminin girip çıkması ticaretin yoğun bir şekilde arttığını göstermektedir.(45)

---

(45) C.H.182 H/8.Ca.1260-M/26 Mayıs 1844

2. Maden İşletmeciliği:

Altın madeninin ne kadar değerli olduğu bilinirse de halk arasında "**bakır ise ganimet, altın ise hezimet**" atasözü yaygınlaşmıştır. Madenler içinde kömür ve demir en faydalı olanıdır. **Osmanlı Devletinin** toprakları içinde taş kömürü bulunmuş, **Karadeniz** sahilinden çıkarılan kömürün, **İngiltere**'de çıkarılan kömür ile aynı olduğu denenerak anlaşılmıştır. Fabrika kurulursa burada kömür işletilebilir. Hatta tecrübe ile sabittir ki, bu civarda demir madeni de vardır.⁽⁴⁶⁾

Karadeniz'de **Ereğli** yakınlarında taş kömürü bulunmuştur. Kömürün kalitesi **İngiltere**'dekiyle eş değerdedir. Fabrikalara lazım olan kok kömürü, bu kömürden yapılabilecektir. Hamamlarda ve sobalarda da kullanılabilir. Kömür **Ereğli**'den **İstanbul**'a taşınırsa yoğun bir ticari faaliyet de gelişecektir.⁽⁴⁷⁾

Ereğli'de çıkarılan kömür halka büyük fayda sağlayacaktır. **Amerika**'da kömürden halk büyük ölçüde faydalanmaktadır. Kömürün kantarı 12 guruş olup, bu ucuz olsa da kömür çok çıkarılınca büyük rakamlara ulaşacaktır.⁽⁴⁸⁾

İstanbul Sarıyer'de bulunan bakır madeninin işletilmesi için bir şirket kurulmasına karar verilmiş, bunun nizamnamesi **Ticarethane-i Âmire** tarafından yayınlanmıştır:

- Bu şirketin hissesi 2.000 guruş olup 100 hisse tahsis edilmiştir.

(46) C.H.1 H/1.C.1256-M/31 Temmuz 1844

(47) C.H.19 H/1.Z.1256-M/24 Ocak 1841

(48) C.H.21 H/21.E.1256-M/13 Şubat 1841

- Madenin çıkarılıp işletilmesi için bu şirkete 15 yıl imtiyaz verilmiştir.

- Madenin masrafı ve kârı şirkete ait olup hasıllattan % 15'i ticaret hazinesine verilecektir.

- Şirket **Osmanlı Devleti** halkı tarafından kurulacak ve çalışanlarda **Osmanlı** halkından olacak.

- İmtiyaz süresi bitiminde şirket madeni devlete teslim edecektir.

- Şirketin hisseleri **Ticarethane-i Âmire**'de satılmaktadır.(49)

Boğaziçi'nde **Ahydu** denilen köyde bakır madeni bulunmuş, çıkarmak içinde bir şirket kurulmuştur. Şirket bakır çıkarmak için hafriyata başlamıştır.(50)

Ereğli ve **Amasra** taraflarından daha çok maden kömürü çıkarılmaya başlamıştır. **Ereğli** kömürü, **İngiltere**'de çıkarılan en iyi kömürün kalitesiyle aynı olduğu tespit edilmiştir. **Amasra** kömürünün de kullanılabilecek seviyede olduğu anlaşılmıştır.(51)

(49) C.H.52 H/2.Ş.1257-M/19 Eylül 1841

(50) C.H.90 H/2.Ca.1258-M/11 Haziran 1842

(51) C.H.201 H/21.L.1260-M/03 Kasım 1844

3. Satış İlanları:

Gazetede çıkacak ilanlar; satılık konak, yalı, bahçe ve arazi, kayık, gemi, akarat, at ve araba, satılık emlak, kimsenin tarifine gerek kalmayacak surette beyan olunacaktır. Bu tür satışı olanlar gazeteye ilan vereceklerdir.⁽⁵²⁾

Divan-ı Hümayun Mühimme Nüvisanından bir efendi kışlık olmak üzere **Ayasofya Dikilitaş** ve **Sultan Ahmet** civarında 7-8 odalı ahuru ve avlusu olan bir evi 500-600 guruşa kiralamak istiyor.⁽⁵³⁾

Türkçe öğrenmeye istekli **Avrupa**'dan yeni gelen bir beyzade İngilizce ve Fransızca'yı bilen bir hoca aramaktadır. Hoca, beyzadeyle oturacak, başka öğrencisi olmayacaktır. Ücret dolgundur. Beyzadeye hoca olmak isteyen **Ceride-i Havadis** gazetesine gelmesi için haber verildi.⁽⁵⁴⁾

245 kile buğday, 43.5 kile bakla ve 152 kile **قپله** ve 55 kile çavdar, 10 kile fi, 2 kile susam, 5 camus ineği, 15 camus malağı, 35 buzağı, 2 karasığır boğası, 3 karasığır tosunu, 5 karasığır danası, 10 kısrağ, 15 erkek ve kısrağ tay, 1 aygır 2 eşek sıpası, 200 koyun ile **İpsala** kazasında bir taraftan **Kozkırı** köyü toprağı, bir taraftan **Keşan** kazasında **Ballı** köyü toprağı, bir taraftan **Arnavudköy** toprağıyla çevrili, içinde onbir adet ev ve reayanın ortaklığıyla ziraat olunan çiftlik satılıktır.⁽⁵⁵⁾

Bir ayağı beyaz ve gümüş burun olarak asla bir özürlü olmayan, yüksek ve yakışıklı, nişanları pek güzel ve doğduğu kabilenin alametleri üstünde olan 6 yaşında nefis

(52) C.H.1 H/1.C.1257-M/31 Haziran 1840

(53) C.H.2 H/11.C.1256-M/10 Ağustos 1840

(54) C.H.7 H/1.Ş.1256-M/28 Eylül 1840

(55) C.H.55 H/9.Ş.1257-M/26 Eylül 1841

bir kısrak satılıktır. Görmek isteyen yerini **Ceride-i Havadis** gazetesinden öğrenilebilir.⁽⁵⁶⁾

Laleli yakınlarında **Mesih Paşa** mahallesinde **Kızlarağası Camii** karşısında selamlıkta; üst katta beş oda ve alt katta üç oda ve bir büyük koğuş ve kargir matbah ve suyu, haremde üst katta büyük divanhane dört oda orta katta dört oda iki kiler ve bir mutfak ve mahzeni olan konak 75.000 guruşa doğru verilecektir.⁽⁵⁷⁾

Avrupa'dan özel olarak gelen iki beygir veya tek beygir koşulan fayton satılıktır. İsteyenlerin fiyatını sorması için adres verilmiştir.⁽⁵⁸⁾

Kumkapı civarında, deniz kenarında bulunan kahvelerden ortada olan ve 130 guruşa kiraya verilen kahve satılıktır.⁽⁵⁹⁾

---

(56) C.H.113 H/16.L.1258-M/20 Kasım 1842

(57) C.H.125 H/11.M.1259-M/11 Şubat 1843

(58) C.H.135 H/22.Ra.1259-M/22 Nisan 1843

(59) C.H.170 H/12.S.1260-M/03 Mart 1844

4. Sanayii ve Banka

Bazı vatanseverler memleketin kalkınması için bez, çuha, şeker v.b. şeylerin fabrikalarının kurulması ve çok sayıda üretim yapılmasını yeterli görmekte-dirler. Bu bir dereceye kadar doğru ancak yeterli değildir. Hem dışarıya mal satmalı ve hem de dışardan mal almalıdır. Böylece mal ucuzlayacak devlette sürümden kazanacaktır. İngiltere'ye Hindistan'dan ucuz mal gelir. Yine Amerika'da çok pamuk yetiştirildiği halde yine de dışardan pamuk gelir. Tanzimat-ı Hayriye ile Osmanlı Devletine de çok sayıda mal üretileceği muhakkaktır.⁽⁶⁰⁾

Avrupa Devletlerinin her birinde banka vardır. Bunlar devlet-millet bir olduğundan bunlarda devletin sayılır. Bir banka kanunu çıkarılır ve her banka bu kanuna göre çalışır. Banka faizleri ise % 8 olarak belirlenmiştir.⁽⁶¹⁾

⁽⁶⁰⁾ C.H.6 H/21.B.1256-M/18 Eylül 1840

⁽⁶¹⁾ C.H.34 H/23.Ra.1257-M/15 Mayıs 1841

5. Tuna Nehri Ticareti:

H.1258/M.1842 tarihinde Tuna nehrine giren ve çıkan gemilerin listesidir:

Giren Gemiler:

Osmanlı	252
Eflâk	21
Boğdan	7
Sisam	6
Yunan	375
Rusya	139
Sardunya	79
Avusturya	52
Cezayir	39
İngiltere	20
Belçika	3
İsveç	2
Fransa	1
Napoli	1
Hanura	1
Toplam	998

Çıkan Gemiler:

Osmanlı	213
Eflâk	17
Boğdan	9
Sisam	4
Yunan	365
Rusya	147
Sardunya	74
Avusturya	52
Cezayir	35
İngiliz	17
Belçika	4
İsveç	2
Fransa	1
Napoli	2
Hanura	1
Norveç	2
Sırp	1
Toplam	946 ⁽⁶²⁾

---

(62) C.H.15 H/15.B.1259-M/11 Ağustos 1843

1843 senesinde Tuna nehrine giren ve çıkan gemilerin listesi:

Giren Tekneler:

Osmanlı	324
Eflâk	18
Yunan	544
Rusya	191
Sardunya	128
Avusturya	115
Boğdan	7
Sisam	10
Sırp	1
İngiltere	8
Cezayir	47
Napoli	5
Prusya	3
Fransa	3
İsveç	2
Hanura	2
Flemenk (Hollanda)	1
Belçika	1
Amerikalı	1
Toplam	1410

Çıkan Tekneler:

Osmanlı	305
Eflâk	18
Boğdan	10
Sisam	6
Sırp	1
Yunan	535
Rusya	198
Sardunya	126
Avusturya	117
İngiltere	8
Cezayir	44
Napoli	5
Prusya	3
Fransa	2
İsveç	2
Hanura	2
Flemenk (Hollanda)	
Belçika	
Amerika	
Toplam	1382 ⁽⁶³⁾

---

(63) C.H.183 H/15.Ca.1260-M/02 Haziran 1844

6. iflas Eden Tüccarlarla İlgili Haberler:

Otuz senedir İstanbul'da ticaret yapan Bolak adlı tüccar iflas etmiştir. iflasının sebebi İstanbul'daki işleri değil Londra'daki işleri sebebiyledir.⁽⁶⁴⁾

Galata tüccarı Espandoni'nin iflas ettiği söylenmişse de, adı geçen tüccar pamuk alımından vaz geçtiğini açıklamıştır. Bunu duyanlarda iflas ettiğini zannetmişlerdir.⁽⁶⁵⁾

---

(64) C.H.90 H/2.Ca.1258-M/11 Haziran 1842

(65) C.H.97 H/22.C.1258-M/31 Temmuz 1842

7. Ticari Anlaşmalar:

a. Osmanlı Devleti-Alman Prenslikleri:

Nemçe'nin batı taraflarında **Hamburg, Bremen ve Löbek** adıyla bilinen aynı zamanda birer ticaret merkezi olan bu cumhuriyetlere **Veyl-İnsiyatika Cumhuriyetleri** de denir. Bu cumhuriyetlerle **Osmanlı Devleti** arasında ticaret anlaşması yapılmıştır.⁽⁶⁶⁾

Londra sefiri **Ali Efendi**, **Londra'da** bulunan **Portekiz** elçisiyle bir ticaret anlaşması imzalanmıştır.⁽⁶⁷⁾

Osmanlı Devletiyle Portekiz Devleti arasında yapılan ticaret anlaşması sebebiyle me'murlara nişan verilmesi usuldendir. Bundan dolayı **Portekiz** elçisine verilmek üzere **Londra'ya nişan** gönderilmiştir.⁽⁶⁸⁾

---

(66) C.H.51 H/25.R.1257-M/12 Eylül 1841

(67) C.H.134 H/15.Ra.1259-M/15 Nisan 1843

(68) C.H.142 H/22.B.1259-M/19 Ağustos 1843

8. Zenci Ticareti ile İlgili Haberler:

Zenci ticaretinin ortadan kaldırılması hususunda İngiltere, Rusya, Prusya, Avusturya ve Fransa devletleri müttefik olduklarını bildirmişlerdi. Daha sonra Fransa ittifaktan çekildiğini bildirmiştir.⁽⁶⁹⁾

Zenci yani Arap halayık ticareti her ne kadar yasak ise de Amerika'ya 600 baş gelmiş ve hemen satılmıştır. Ancak hepsi de kaçarak 600 edepsiz gurup iskeleye gelmişler, Camarka'ya giden bir gemiye binerek kaçmışlar. Sonradan bunların köle değil yüzlerini boyayan hür insanlar olduğu anlaşılmıştır. Bundan böyle köle alacaklar paralarını 20 gün sonra versinler. Çünkü boya üç haftada kendiliğinden çıkıyor, fakat bundan önce sabun, su, v.b. şeyler çıkarmak için fayda vermiyor.⁽⁷⁰⁾

Ticareti yapılan zencilerin nakli ve zenci ticaretinin artırılması amacıyla Avrupa'dan beyaz ve siyah adamlar karışık olarak Afrika'ya gitmişler ve orada uygun yerlere çiftlikler kurup eğlence tertip etmişler. Ancak beyaz adamlar ölmüş, siyahları almak için de bir gemi gitmiştir.⁽⁷¹⁾

Geçen sene zenci ticaretinin yasaklanması anlaşması Fransa, İngiltere, Rusya, Avusturya, Prusya arasında yapılmıştı. Kontrol amacıyla da adı geçen devletlerin tüm savaş ve tüccar gemilerinin karşılıklı kontrol edilmesi ilkesi getirilmişti. Bu öneriyi de Fransa ortaya atmıştı. Ancak Fransa buna önce kendisi uymamış bundan önce yapılan anlaşmaları da fesh etmiştir.⁽⁷²⁾

(69) C.H.78 H/7.S.1258-M/20 Mart 1842

(70) C.H.95 H/8.C.1258-M/17 Temmuz 1842

(71) C.H.117 H/15.Z.1258-M/18 Aralık 1842

(72) C.H.118 H/21.Za.1258-M/24 Aralık 1842

B. TARIM ile İLGİLİ HABERLER

a. Maliye Hazinesinin Ziraat Meclisine Dair Yazısı:

Fen ilminin gereği olarak belirtmek lazımdır ki bir devletin zenginliği ve halkının rahatı, ziraata verdiği kıymetle ve ziraattaki başarısıyla eş değerdedir. **Osmanlı Coğrafyasının** ziraata uygunluğu ve islâmi halkın ziraata olan ilgi ve aşinalığı sebebiyle, ziraatın çoğaltılması için **Osmanlı Devleti** bir meclis kuracaktır. Bu meclise kedretli ve ziraat işini bilen bir başkan ve tüccar ve sair kesimlerden üye tayini hızla yapılmalıdır. Bu konuda çıkarılan irade-i seniyye uyarınca Maliye Nezaretine verilmiş ve yukarda açıklandığı gibi ziraat işine vakıf olması sebebiyle **Hacegan** divanından **Mustafa Efendi** ziraat işiyle ilgilenecek meclise başkan tayin edilmiştir. Kendisine uygun maaş bağlanmış ve ziraatın kolaylaştırılması ve ziraatın çoğaltılması asıl amaç olacağından yeni yeni fikirler geliştirecektir.⁽⁷³⁾

(73) C.H.130 H/16.S.1258-M/18 Mart 1843

b. Üretim ile ilgili Haberler:

Cenab-ı hakkın yarattığı her şey faydalıdır. Ziraatte devletler ve milletler için faydalıdır. İyi ziraat yapan hem kendisine hem komşusuna hem de devlete büyük fayda sağlar. Ziraatta kış ve güzün ekilen ekinler daha verimli olur.(74)

Şeker kamışından şeker çıkarılması ilk önce **Hindistan**'dan çıkmıştır. **Çin**'de 4.000 yıl önce, **Avrupa**da ise 2.000 yıl önce ortaya çıkmıştır. Şeker kamıştan başka daha başka maddelerden de çıkarılabilir. Fransızlar harp sırasında tesadüfen şeker çıkarmayı başarmışlardır. **Osmanlı** memleketinde şeker kamışı bulunmasa da şeker pancarı oldukça fazladır. Şeker üretmek için İngiltere'den fabrika getirilmişse de padişahın(*) ömrü yetmediğinden üretime geçilememiş ve fabrika başka amaçlar için kullanılmıştır.(75)

Osmanlı Devletinde çıkan pamuğun büyük kısmı **Avrupa**'ya gitmektedir. Bu pamuğun 50.000 balyası **Mısır**'dan kalan kısmı da diğer yerlerden çıkmaktadır. Daha çok pamuk çıkarsa halkın da refah düzeyi artacaktır. (76)

Çiftlik sahiplerinin verdiği öşür ilk yıl 35.00 guruş olmuş, üçüncü sene 470.000 guruşa çıkmıştır. İki senede 435.000 guruş artmıştır. Eğer dikkat edilirse daha çok ürün alınacağı muhakkaktır.(77)

(*) II. Mahmud (1808-1839)

(74) C.H.1 H/1.C.1256-M/31 Temmuz 1840

(75) C.H.4 H/1.B.1256-M/29 Ağustos 1840

(76) C.H.16 H/1.Za.1256-M/25 Aralık 1840

(77) C.H.34 H/23.Ra.1257-M/15 Mayıs 1841

Selanik'ten gelen haberlerde zahirenin bol olduğu söylenmektedir. İnşallah bu sene tüm memlekette zahire bol olacaktır.(78)

Her zaman söylenildiği gibi ziraatın esası ticarettir. Osmanlı memleketinden başka her yerde ziraat bilimsel gelişmeler ışığında yapılmaktadır. **Avrupa**'dan **İstanbul**'a gelen bir adam **Beyoğlu**'ndan **Kağıthane**'ye giden yol üzerindeki bir tarlayı temizleyerek ekim yapmıştır. Tarlanın yarısını fen üzere gübrele diğer yarısını ise halkın bildiği şekilde ekmiştir. Ürünü toplama vakti gelince gübreli taraftan hayli çok mahsul almış, sonuç açıklanmıştır. Gübrelemenin faydaları ortaya konmuştur.(79)

Osmanlı Devletinin Bursa, Edirne ve Tırnova'da vesair yerlerinde hayli ipek çıkarılmaktadır. **İtalya**'da bu sene üretim eskilere göre çok fazla ipek çıkarılmıştır.(80)

Yemen ve Frenk kahvesi olarak sürülen kahvenin miktarı ve üretildiği yerler:

Kıyye

Adet

Brezilya	60.000.000
Cava	50.000.000
Küba	16.000.000
Haiti	14.000.000
Portarika ve Gavayira	13.000.000
Hindistan'ın Batısındaki İngiliz Adaları	36.000.000

(78) C.H.35 H/1.R.1257-M/23 Mayıs 1841

(79) C.H.105 H/19.Ş.1258-M/25 Eylül 1842

(80) C.H.113 H/16.L.1258-M/20 Kasım 1842

Seylan	25.000.000
Hindistan ve Yemen	22.000.000
Fransa'ya bağlı yerler	14.000.000
Flemenk'e bağlı yerler	11.000.000
Toplam	163.800.000 ⁽⁸¹⁾

---

(81) C.H.190 H/2.Ş.1260-M/17 Ağustos 1844

c. Gülyağı Hakkında Bilgi

Gülyağı çıkaranlar havanın kurak veya yağışından gül yapraklarının dökülmesi cihetiyle vakit geçirmeyerek acele bağ çıkarmaya çalışırlar. Belki yetişilmeyecek yaprak telef olacak diye endişe ederler. Çünkü bazı mahallenin en çok yetiştirdiği mahsüllerinden olup halkın geçim kaynağı ona dayalı olduğundan elbette gül yağının çokca çıkarılmasını isterler. Lakin bir **Amerika** gazetesinin ifadesine göre, yaprak düşürüldüğü zaman tuz içine konursa bir ay değil bir sene dahi haliyle durur. Ve istenildiği zaman enike(*) vurulup yani çekilir ve kesinlikle telef vukua gelmezmiş. Bu suretle o mahsulün kaybı hususunda yetişemeyeceğimiz yaprak telef olacak diye düşürmek gerekmecek tuza koyarak telef olması önlenecektir. Gönül rahatlığıyla i'mal edilmesi mümkün olacaktır. Bu anlatılan doğruysa çok faydalı bir şeydir.(82)

(*) Gülyağı işlemekte kullanılan bir alet.

(82) C.H.55 H/23.Ş.1257-M/10 Ekim 1841

d. Çiçekçilik

Fransa'da çiçekçilikle meşgul olan iki kardeş çiçek soğanları fideleri, tohumları ile **اعلا عيش** ağacı ve fidanları ve bahçelere süs veren yemiş vesaire ağaçları getirmişlerdir. Bunları isteyen olursa **Galata**'da satılıktır.⁽⁸³⁾

---

(83) C.H.127 H/25.M.1259-M/25 şubat 1843

C. TÜKETİM

Gazete tüketim konusunda **Avrupa**'da örnekler vermiş, **Osmanlı Devletinde** serbest ticaret ilkesinin benimsenmesi doğrultusunda haber yayınlanmıştır. Serbest ticaretle **İstanbul**'un önemli problemi zahire sıkıntısına çare bulunacağı düşünülmektedir. Yine iç piyasaya yönelik olarak odun tüketimi de gazetenin tüketimle ilgili ele aldığımız haberler arasındadır.

Eskiden buğdayın dışarı satılması yasak idi. Bu yasağın kalkmasıyla şeker, zahire ve erzak bollaşmıştır. **Avrupa**'da ticaret serbestisi vardır ve her türlü mal boldur. Devlet serbest ticareti teşvik eder, bu durum çiftçiler için de faydalıdır. **Londra**'nın nüfusu **İstanbul**'un nüfusundan üç kat fazla olmasına rağmen **Londra**'da zahire sıkıntısı çekilmez.⁽⁸⁴⁾

Padişahın; Odun, Kömür ve Kerestenin Ucuzlatılmasına Dair Yazısı:

Ormanlardan kesilen odun ve keresteden gümrük vergisi alınmaktadır. Ancak bazı yerlerde dağ hakkı v.s. adlar altında yeni vergiler alınmaktadır. Bu durum odun ve kömürün fiyatları artırdığından halka zarar vermektedir. Bundan böyle tapulu, vakıf, kaza veya köylerdeki ormanlardan vergi alınmayacaktır. Yabancı devletlere giden orman ürünlerinden vergi alınacaktır. **İstanbul**'da satılan odunun fiyatı **M.V.A.A.** belirleyeceği sınıra çekilmesi için padişah ferman buyurmuştur.⁽⁸⁵⁾

(84) C.H.4 H/1.B.1256-M/29 Ağustos 1840

(85) C.H.44 H/5.C.1257-M/25 Temmuz 1841

IV. BÖLÜM

A. BASIN-YAYIN, EĞİTİM ve HUKUK ile İLGİLİ HABERLER

a. Basın ve Yayınla İlgili Haberler:

Ceride-i Havadis gazetesi, Tab'hane-i Âmire'de basılan kitaplar başta olmak üzere ilân verilen kitapların adlarını, basıldığı ve satıldığı yeri ayrıntılı olarak yazmıştır. Ayrıca kitap fiyatları, devrin iktisat tarihini açıklayacak ölçüde burada yer almıştır.

Takvim-i Vekâyi'den, devrin resmi gazetesi olması sebebiyle çok kere alıntılar yapmıştır. **Ceride-i Havadis** kendisi hakkında da açıklayıcı bilgiler vermiştir. "Basın ve yayınla ilgili haberler" kısmında yukarıda yapılan açıklamalarla ilgili haberler bulunmaktadır.

Tab'hane-i Âmire'de mevcut olan kitapların listesi

Tarih-i Gülşen-i Maarif Pend Şerhi mâ-Hazar

Cild	Cild
2	1
guruş	guruş
120	18

Resali'l-i Hamse

Halebi

Baharistan Şerhi

Cild

Cild

Cild

1

1

1

guruş

guruş

guruş

5

20

45

Hadis-i Erbain Şerhi

Şahidi Şerhi

cild

cild

1

1

guruş

guruş

25

15

Şerh-i 'Akaid Haşiyesi A'sâm

Fetevadan

Camiul-İcareteyn

Cild

Cild

1

1

guruş

guruş

17

35

Kâfiye Şerhi A'sam

Tuhfetü-r Reşidî

Cild

Cild

1

1

guruş

guruş

35

18

İthâf ul-Münsifeyn V'el Edebeyn fi't-Teherrüzanü'l Veba

Cild

1

guruş

12

Tasavvuftan Halül- Rumuz

Ahkamu'l Emraz

Cild

Cild

1

1

guruş

guruş

10

8

Sicce-i Sıbyan

Me'debeü'l-Hitan

Cild

Cild

1

1

guruş

guruş

3

3

Deryekta

Cild

1

guruş

6

On Güne Kadar Çıkacak Kitaplar:

Terceme-i Tarikat Avamîl Tuhfesi Ahlâk-ı Ahmedi Usul-
ı işret-i Şahi

Sahafalarda Olan Kitaplar:

Sicce Şerhi	Tutiname	Muhtasar Hümayunname
Cild	Cild	Cild
1	1	1
guruş	guruş	guruş
00	00	00
Nahv Cümlesi	Tuhfe-i Vehbi	Fevaidü'l-Valideyn
Cild	Cild	Cild
1	1	1
guruş	guruş	guruş
00	00	00
Tercüme-i Hali Babadağı	Haliliyye	İlm-i Hal
Cild	Cild	Cild
1	1	1
guruş	guruş	guruş
00	00	00

Emsile-i Köse Efendi

Tesadifat Haşiyesi Müftizade

Cild

Cild

1

1

guruş

guruş

00

00

Tasavvurat Haşiyesi Müftizade Tesadifat Haşiyesi Müftizade

Cild

Cild

1

1

guruş

guruş

00

00

(1)

Ashab-ı malumattan Ahmed ibn Hemden Kethüda'nın Es-Şehr-i Bi-Süheyl dedikleri 29 adet kitap ile 160 kitap sahaflarda satılıktır.(2)

Yüksek dereceli âhlak kitaplarında kullanılmak üzere fihrist hazırlanmıştır.(3)

Tabhane'de Mevcut Kitaplar:

Gülşen-i Maarif

Deryekta

Ahlâk-ı Ahmedî

Cild

Cild

Cild

1

1

1

guruş

guruş

guruş

60

6

8

(1) C.H.8 H/11.Ş.1256-M/08 Ekim 1840

(2) C.H.17 H/11.Za.1256-M/04 Ocak 1841

(3) C.H.17 H/11.Za.1256-M/04 Ocak 1841

Tarikât Tercümesi	Avrupa Risalesi	Kanunname-i Mazeyl
Cild	Cild	para
1	1	70
guruş	guruş	
35	5	

Derdest Olan Kitaplar

Ahter-i Kebir	İbn-i Zeydun	Altı Parmak	Der Naci
Cild	Cild	Cild	Cild
1	1	1	1
Kavaid-i Farisiye	Mizanü'l Edeb	Vasıf Divanı	
Cild	Cild	Cild	
1	1	1	
Kâfiye-i Muerrebî	Şerh Usul-ı Aşere ul-Şeyh Hakî		
Cild	Cild		
1	1		

Lügat kitabı; Sıbyan adlı Türkçe lügat kitabının Şerhi Türkçe basma olarak sahaflar çarşısında satılıktır.(4)

Enderun-î Vasıf Bey'in külliyat olarak teklifsiz **Türkiyye divanı Tab'hane-i Âmire**'de basılacaktır.(5)

(4) C.H.22 H/28.Z.1257-M/20 Şubat 1841

(5) C.H.23 H/5.M.1257-M/27 Şubat 1841

Vasıf Divanı bitmekte olup yine şuaradan Hilmi Giray Divanı Menakıb-ı Halidiye adlı kitap ve Hümayunname özeti satılıktır.(6)

Tefsîr-i Tıbyanı Nevadirü'l Âsar fi Mütalat-ü'l-İşar, Hafız Divanı (basma talik), Şerh-i Mesnevi, Ankaravî'nin Minhacü'l-Fukara adlı kitapları Sahaflar çarşısında satılıktır.(7)

Bursevi Akif Efendi Divanı sahaflar çarşısında satılıktır.(8)

Tabhane-i Âmire'de Cildli Olarak Bulunan Satılık Kitaplar:

Hadis-i Erbain Şerhi Hakkı Efendi	Ahter-i Kebir	Gülşen-i Maarif
guruş	guruş	iki cild
25	95	guruş
		120
Camiü'l İcareteyn	Baharistan Şerhi	Şahidi Şerhi
guruş	guruş	guruş
35	45	15
Pend Şerhi Ma-Hazır	Resail Hamse	Hal'ü-r Rumuz
guruş	guruş	guruş
18	5	10
Ahkâmü'l Emraz	İthaf ün-Nısfîn Médebü'l Hitan	
guruş		guruş
8		12

(6) C.H.33 H/16.Ra.1257-M/08 Mayıs 1841

(7) C.H.43 H/28.Ca.1257-M/18 Temmuz 1841

(8) C.H.46 H/19.C.1257-M/08 Ağustos 1841

Ahlâk-i Ahmedi   Kavaid-i Farisi   Menakıb-ı Halidiyye

guruş

guruş

guruş

8

5

12

Elif ba Cüzi

İbn-i Zeydun

Ulum-ı

Avrupa

Riyaziyeden

Risalesi

guruş

Minelebediyye

Cild-i Rabi'

guruş

5

31

40

5

Deryekta

guruş

5

Arapça Kitapların Fiyatları:

Kâfiye-i Şerhî Asâm

Halebi Sagir

Tuhfeü'r-Reşidî

guruş

guruş

35

20

Der'ün Naci

Şerhi Akaîd Âsamı

Mizanül-Edeb

guruş

guruş

guruş

13

17

15

Kafiye Maribi

guruş

Şeyh Galip Efendi'nin Mevlevi Dede Efendi'ye söylediği güzel sözler **Tabhane'de** basılmıştır. Fiyatı 20'şer guruştur.(9)

İbret hikayelerinin bulunduğu Hümayunname satılıktır.(10)

İzzet Bey'in divanı tüccar malı olarak bastırılmış olup **Sahaflar** karşısında satılıktır.(11)

Neseb Yusuf Efendi'nin Riste-i Cevahir adlı belagat kitabı **Takvim-i Vekayi'de** neşr olunmuş kısmı, kitap haline getirilerek **sahaflar** karşısında satılmaktadır.(12)

III. Murad (1574-1595) zamanında, **Kara Kemal Efendi'nin** Türkçeye çevirdiği **Kavaid-i İlm Tarihi** adlı kitap **sahaflar** karşısında satılıktır.(13)

Hadis-i Erbain Şerhi	Ahz-ı Kebir	Mülteka-ı Mütteni
guruş	guruş	guruş
25	95	20
Fetvay-ı Ali Efendi	Şerh-i Akaid	Kafiye Şerhi
	A'samı	A'sam
guruş	guruş	guruş
00	27	35
Melâ Cami		
guruş		
20		

(9) C.H.62 H/13.L.1257-M/21 Kasım 1841

(10) C.H.62 H/13.L.1257-M/28 Kasım 1841

(11) C.H.85 H/26.Ra.1257-M/07 Mayıs 1842

(12) C.H.92 H/16.Ca.1258-M/25 Haziran 1842

(13) C.H.95 H/8.C.1258-M/17 Temmuz 1842

Ulum-ı Riyaziyeden Cild-i Râbi Fetevadan Camiü'l-İcareteyn

	guruş		guruş
	40		35
Baharistan Şerhi		Hafız Divanı	Kavaid-i Farisiyye
guruş		guruş	guruş
45		20	5
Kafesiyye Maribî		Hayalî Seyyal Kütübi	Fenari Haşiyesi Kara Halil
guruş		guruş	guruş
35		25	15
Şahidi Şerhi		Tasavvuftan Kaside-i İsmetiyye Şerhi	
guruş		guruş	
15		10	
Ahkamü'l-Emraz		Me'debe'ü'l-Hitan	
guruş		guruş	
8		3	
Avrupa Kıtası Risalesi		Asya Kıtası Risalesi	Avrupa Risalesi
guruş		guruş	guruş
28		28	5
(14)			

Mısır basması olarak çıkan **Ârif Divanı** sahaflar karşısında satılıktır.(15)

Basma Zükkanî Divanı satılıktır.(16)

Halit Efendi Divanı Vezayâtü'-Mecalis, Tab'hane'de basılmaktadır.(17)

Avni Efendi'nin Türkçe ve Farisi divan ve divançesini **Galip Efendi** neşr etmiştir.(18)

Dürer tercümesi esnaf malı olarak **Tabhane-i Âmire**'de basılmıştır.(19)

Yazıcızade Mehmed Efendi'nin Türkçe olarak yazdığı **Muhammediyye** adlı kitap satılıktır.(20)

Türkçe Âkaid-i İslamiyye adlı kitap esnaf malı olarak **Tabhane**'de basılmış ve satılıktır.(21)

Hacı İbrahim Fevzi Efendi halk arasında dolaşan İnşa'nın Haşiviyyatı'nı (boş yerlerini doldurma) tertip edip bastırmıştır.(22)

Fazıl Divanı Mısır'da basılıp gelmiştir.(23)

Menakıb kitabı **Tabhane**'de basılmış ve sahaf karşısında satılıktır.(24)

İsmail Hakkı Hazretleri'nin kardeşi **Halil Çelebi** namına te'lif ettiği **Tuhfe-i Haliliyye** adlı ilmihal satılıktır.(25)

(15) C.H.100 H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

(16) C.H.100 H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

(17) C.H.100 H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

(18) C.H.104 H/12.Ş.1258-M/18 Eylül 1842

(19) C.H.105 H/19.Ş.1258-M/25 Eylül 1842

(20) C.H.105 H/19.Ş.1258-M/25 Eylül 1842

(21) C.H.106 H/26.Ş.1258-M/02 Ekim 1842

(22) C.H.109 H/18.N.1258-M/23 Ekim 1842

(23) C.H.110 H/25.N.1258-M/30 Ekim 1842

(24) C.H.113 H/16.L.1258-M/20 Kasım 1842

(25) C.H.117 H/15.Za.1258-M/18 Aralık 1842

Halebî ile bir **Köy Şerhi Kadızade** tarafında **Tab'hane**'de bastırılmıştır.(26)

Mültekiü'l-İcra Şerhi kitap 50'şer guruş fiyatla satılıktır.(27)

Kaside-i Bürde ve **Müzirriyye** ve **Nahifî Efendi**'nin **Kasidesi Tabhane**'de litogurafi ile elvan kağıt üzerine tab' olunmuştur.(28)

Enderun'dan çıkma **Vasıf Bey**'in divanı küllüyat olarak sahaflar çarşısında 90 guruşa satılmaktadır. Ancak daha çabuk satılması için 65 guruşa satılacaktır.(29)

Hasan Basri Hazretleri'nin 54 farz adlı kitabı sahaflar çarşısında satılıktır.

Süleyman Fehim Efendi'nin **Farsça**'dan **Türkçe**'ye çevirdiği hikaye kitabının her nüshası 55'er guruşa satılıktır.(30)

Tıphane-yi Âmire reisi **Abdülhak Hazretleri**'nin okulda okuttuğu bazı tıp kitapları **Tabhane**'de basılacaktır.(31)

Fehim Efendi'nin **Sefinetü's Şuara** adlı kitabı 55 guruşa satılırken, bu kitaptan herkesin malumu olması için 45 guruşa satılacaktır.(32)

Mehmed Akif Efendi'nin **Münşaat** ve **İsar-ı Ali Âla**'ları müşteri malı olarak **Tabhane-i Âmire**'de basılmıştır.(33)

Mevlana Halid Kaddese Sırrıhu Hazretleri'nin **Kavaid** ve **Akaid** kitapları miri malı olarak çıkmıştır.(34)

(26) C.H.120 H/6.Z.1258-M/08 Ocak 1843

(27) C.H.120 H/6.Z.1258-M/08 Ocak 1843

(28) C.H.128 H/2.S.1259-M/04 Mart 1843

(29) C.H.131 H/24.S.1259-M/26 Mart 1843

(30) C.H.140 H/9.B.1259-M/05 Ağustos 1843

(31) C.H.154 H/18.L.1259-M/11 Kasım 1843

(32) C.H.155 H/26.L.1259-M/19 Kasım 1843

(33) C.H.158 H/17.Za.1259-M/09 Aralık 1843

(34) C.H.160 H/1.Z.1259-M/23 Aralık 1843

Binbir gece hikaye-i latifesinin birinci cildi tükenmiş olup, tekrar basılarak, ciltsiz 23 ve ciltli 28 guruşa satılmaktadır. II. cildi de yakında çıkacaktır.(35)

Taberi-i Kebir adlı kitap müşteri malı olarak **Tabhane**'den çıkmıştır.(36)

Litografya basmasıyla **Pend Âttar** adlı kitap sahaf karşısında ve **Tabhane**'de satılıktır.(37)

600 Sene önce basılan hüsnü hat ile süslenen **Hilye-i Şerife Mihri** satılıktır.(38)

Rumeli müşirinin divan katibi **Mustafa Rıza Efendi**'nin **Arapça, Farsça-Türkçe** kasidesi litografya basmasıyla basılıp satılmaktadır.(39)

Nesimi Divanı 45, **Niyazi Divanı** 20, **Risale-i Nakşibendiye** 6, **Risale-i Niyazi** 3 guruşa sahaflar ve basmahanede satılıktır.(40)

Elf-i Leyle (binbirgece) adlı kitabın ikinci cildi basılmıştır.(41)

Basmahane'de **yemek kitabı** basılmış olup, satılmaktadır.(42)

Âlet-i ma'lume hakkında risale te'lif olunup taş basma ile sahaflar karşısında ucuz olarak satılmaktadır.(43)

(35) C.H.160 H/1.Z.1259-M/23 Aralık 1843

(36) C.H.170 H/12.S.1260-M/03 Mart 1844

(37) C.H.177 H/2.R.1260-M/21 Nisan 1844

(38) C.H.183 H/15.Ca.1260-M/02 Haziran 1844

(39) C.H.184 H/22.Ca.1260-M/09 Haziran 1844

(40) C.H.186 H/4.B.1260-M/20 Temmuz 1844

(41) C.H.194 H/1.N.1260-M/14 Eylül 1844

(42) C.H.196 H/1.N.1260-M/28 Eylül 1844

(43) C.H.201 H/21.L.1260-M/03 Kasım 1844

Tomruk Odası tarafından ahz olunan defter:

Kelâm-ı Kadîm

adet

2

Tabhane-i Âmire'de esnaf malı olarak çıkan Celâl (okunamıyor) kitap cildlenmiş olanların fiyatı 60 guruş ayrı olarak 5 guruşa satılıktır.⁽⁴⁴⁾

---

(44) C.H.209 H/18.Z.1260-M/29 Aralık 1844

b. Fransızca Sözlük Kitapları:

Mösyö Biyanki denilen zatın yaptığı lügatin cildi yeniden basılıp gelmiş ve Beyoğlu'nda satılmaktadır. Bu lügat yeni lügatleri de içine almakta müennesleri ve çoğulları da göstermektedir. Lügate, kanun, fen, maarif, ticaret, devlete ait rütbelere, memleketdeki dağlar ve yerlerin isimleri, tarihteki meşhur kimselerin yerlerini v.s. göstermektedir. Bu sözlükten çok faydalanılacaktır.⁽⁴⁵⁾

Osmanlı memleketinde Fransızca öğrenenler çoğalmıştır. Bazı öğretmenler ders vermek için kitaplar neşretmişler ve basmışlardır. Bu hususta **Biyanki**'nin lügati çok faydalıdır ve 50 franka satılmaktadır.⁽⁴⁶⁾

⁽⁴⁵⁾ C.H.138 H/13.R.1259-M/13 Mayıs 1843

⁽⁴⁶⁾ C.H.142 H/22.B.1259-M/18 Ağustos 1843

B. GAZETELERLE İLGİLİ HABERLER

Gazete hem kendisi hem de Takvim-i Vekâyi ile ilgili haberlere yer vermektedir. Gazetenin fiyatı ilanlar ve basımla ilgili haberler bulunmaktadır.

a. Ceride-i Havadis ile İlgili Haberler

H/Zilhicce 1256 M/Ocak 1841'de **Ceride-i Havadis Gazetesi** 6 ayını doldurmuş olacaktır. Cemâziyelâhir'in başından itibaren 6 ay (75 guruş) abone olmak isteyenlere eski gazeteler de verilecektir.⁽⁴⁷⁾

"Rabbimiz padişahımıza zeval vermesin **Devlet-i Aliyye-Osmanlı Devleti-kendine hürmet edenleri** lutuflandırmakta **güneş gibidir.** Ben de **-W.Churchill-**devletin devamını istediğimden **Tanzimât-ı Hayriyye** ile her işin yoluna konulduğu bir sırada bu gazeteyi birinci sayısında belirttiğim gibi çıkarma iznini aldım ve o elimden geleni yapmaya başladım. Bu sebeple **bir kıt'a mücevher nişan** ihsan olunmuştur. Çok sevindim ve buna teşekkür etmek elimden gelmez".⁽⁴⁸⁾

Ceride-i Havadis'in bir senelik fihristi basılmış olup fiyatı 5 guruştur.⁽⁴⁹⁾

Ceride-i Havadis'in eski bulunduğu yerle sözleşmesi bittiği için yeni basımhanesine taşınmıştır. Bu sebeple Rebiyülâhir'in evasıtından Receb'in başına gelene kadar

(47) C.H.9 H/21.B.1256-M/18 Ekim 1840

(48) C.H.16 H/1.Za.1256-M/25 Aralık 1840

(49) C.H.102 H/30.B.1258-M/06 Eylül 1842

2.5 ay gazete çıkarılamamıştır. Abonelele 10 hafta gazete verilecektir.(50)

b. Gazetelerle İlgili Diğer Haberler

Ceride-i Havadisi tashih eden müderrislerden **Nazif Efendi**'nin kaleme aldığı, "**Adabü'l-Kitab**" adını verdiği "**Münşaat-ı Nadire-i Makbule**" adlı mecmuayı cüz'i bir fiyatla neşr etmeye başlamıştır. Bu mecmuada bundan önce yazılan münşeât mecmualarındaki önemli kişiler de dahil edilmiştir. **Ebus Suud Efendi, Hoca Saadetdin Efendi**, bunlardan bazılarıdır. Bu mecmuaya hangi yazar alınacaksa onur resmi de yer alacaktır. Mukaddimede imla ve yazım kaideleri hakkında bilgi yer alacaktır.⁽⁵¹⁾

Dili Türkçe, harfleri Arapça gazeteyi Türkçe bilenler okumaktadır. Bu sebeple **dili Türkçe harfleri Ermenice** olacak bir gazete çıkarılması için izin alınmıştır.⁽⁵²⁾

Ceride-i Havadis gazetesinin aynı olan ve Türkçe okuyamayan Ermenilerin haber almaları için bir gazete çıkarılmasına ruhsat alınmıştır. Muharrem'in birinci gününden başlayıp gazete çıkmaya başlamıştır. Gazetenin çıktığı tarihten itibaren üçay geçmesine rağmen 20-30 kişi müşteri olmuş başka kimse sahip çıkmamıştır. Bundan sonra Ermeniler için gazete çıkmayacağından bu aboneler kalan paralarını gelip alabilirler.⁽⁵³⁾

İzmir'de **Yahudi** diliyle bir gazete çıkarılmaya başlanmıştır.⁽⁵⁴⁾

Gazete'nin ne demek olduğu ne ise yaradığı bazı kimselerce bilinmediğinden tarif etmek gerekir. Bir kağıda her türlü haber yazılır. Vapur gibi içinde her şey bulunur. Me'mur tayinleri, halka dair haberler padişahla ilgili haberler, ordu ve askerlere dair haberler duyulduğu

(51) C.H.34 H/23.Ra.1257-M/15 Mayıs 1841

(52) C.H.75 H/15.M.1258-M/26 Şubat 1842

(53) C.H.89 H/24.R.1258-M/04 Haziran 1842

(54) C.H.92 H/16.Ca.1258-M/25 Haziran 1842

gibi yazılır. Söylenmeyecek havadisler yutulur. Halk devlet haberlerini bilmek istediğinden, her türlü devlet haberlerini öğrenmek ister. Avrupalılar memleketlerinde neler olmuşsa öğrenmek isterler. Memlekette hangi icadlar oldu, hangi haberler var, dağlar nehirler v.s. hepsi hakkında bilgi sahibi olmak isterler. **Ceride-i Havadis** her türlü yolcuyla dolmuş tüccar vapuruna benzer. Her türlü haber iyi kötü ayırt etmeden yazılacaktır.⁽⁵⁵⁾

Avrupa'da bundan 300 yıl önce gazete bulunmuyordu. Devletler bir haberi küçük kağıt parçasına yazarak duyururlardı. **Venedik Devletinde** gazete denilen ve bir nev'î sikke olan parayla kağıt alındığından, bu kağıdın adı gazete olarak kalmıştır. Gazete çıkarmaya İngiltere M/23 Temmuz 1588 tarihinde başlamıştır. **İngiltere** ile **İspanya** arasındaki şiddetli bir deniz savaşını halka duyurmak için gazete çıkarılmaya başlanmıştır. Bu gazetenin ilk sayısı **Londra**'da devlet müzesinde saklanmaktadır. Bundan sonra gazete her devlet tarafından çıkarılmaya başlanmıştır. **İngiltere**'de bundan 185 yıl önce resmi gazete çıkarılmaya başlanmıştır. Daha sonra Çin ve Hint taraflarında gazete çıkarılmıştır.⁽⁵⁶⁾

Takvim-i Vekayi'nin birinci numarasından itibaren şimdiye kadar tab' olunmuş olan sayıları toplanıp cildli olarak sahaflar çarşısında satılmaktadır.⁽⁵⁷⁾

(55) C.H.145 H/15.Ş.1259-M/10 Eylül 1843

(56) C.H.172 H/26.S.1260-M/17 Mart 1844

(57) C.H.181 H/1.Ca.1260-M/19 Mayıs 1844

C. EĞİTİM ile İLGİLİ HABERLER

Osmanlı Devletinde eğitim, eğitimin faydaları ve bu konuda Avrupa ile ilgili örnekler verilmektedir.

Eskiden sanat ve ilim **Yunan, Mısır** ve **Şark**'ta iken şimdi **Avrupa**'ya geçmiştir. Çünkü Avrupalılar her şeyin iyisini yapmaya dikkat ederler. Bunun ispatı da saat ve kumaşta kolaylıkla görülebilir. Bilimin gelişmesinde kimya bilgisi de çok önemlidir.⁽⁵⁸⁾

Padişah herkesin bildiği üzere ahlâk kurallarına uyan, saltanat ve devlete faydalı ilim ve fen kitaplarının **Tabhane-i Âmire**'de her dilde basılmasına müsaade etmiştir. Memlekette her türlü kitabın esnaf veya **Tabhane** malı olarak basılması ve bulunması faydalı olacaktır. Bu kitaplardan dışarıya götüreceklerden gümrük alınmaması için "**gümrük tezkeresi**" verilecektir.⁽⁵⁹⁾

Mekteb-i Tıbbiyye-i Şahane öğrencilerinin imtihanları Cumartesi günü yapılmış, bu vesile ile devlet erkanı da katılmıştır.⁽⁶⁰⁾

İngiltere'deki okullarda da ders veren bir kâtip, konağında oturmak şartıyla Matematik, Yabancı dil ve diğer dersleri verecektir. İstekli olanlar gazeteye müracaat etsinler.⁽⁶¹⁾

Mekteb-i Finun-ı Tıbbiye'de eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Derslerde her öğrenci başarısına göre değerlendirilmekte, başarısız olanlar kaldıkları dersi tekrar edeceklerdir.⁽⁶²⁾

(58) C.H.17 H/11.Za.1256-M/04 Ocak 1841

(59) C.H.95 H/8.C.1258-M/17 Temmuz 1842

(60) C.H.108 H/11.N.1258-M/16 Ekim 1842

(61) C.H.109 H/18.N.1258-M/23 Ekim 1842

(62) C.H.133 H/8.R.1259-M/08 Nisan 1843

Çocukların nasıl yetiştirileceği, ne zaman dövüleceği hususunda kitaplar yazılmıştır. Çocuk bakıcısı çocukla daha çok ilgilendiği için, çocuk eğitiminde daha faydalıdır. (63)

Rumeli ve Anadolu kadıaskerleri üç ayda bir kere divan edip sırasınca **Rumeli ve Anadolu** kalemlerinde kuzata mahsus olan mansıpların kurallara uygun olarak nöbetli bulunanlara vermeleri devlet usulundandır. Bu def'a **Rumeli** kadılarının divanlarında kazaya gidecek kadıların imtihanları yapılmıştır. (64)

Mekâtib-i Maarif-i Adliye'de eğitim gören öğrencileri imtihan etmek okulun usulu gereğindedir. Bu yılda 20 Rebiyülevvel'de (M/09 Nisan) **Sultan Ahmed Camii**'nde imtihan yapılmıştır. (65)

Mekteb-i Tıbbiyye-i Adliyye hocalarından **Mösyö Simon Rue** cenablarına me'muriyetlerindeki gayretlerinden dolayı nişan verilmiştir. (66)

(63) C.H.142 H/22.B.1259-M/18 Ağustos 1843

(64) C.H.144 H/7.Ş.1259-M/02 Eylül 1843

(65) C.H.176 H/25.R.1260-M/14 Nisan 1844

(66) C.H.187 H/11.B.1260-M/27 Temmuz 1844

D. HUKUK ile İLGİLİ HABERLER

Gazete'de Osmanlı Hukuku ve hukukun işleyişi hakkında haber bulunmamaktadır. Yalnız azınlıkların hukukî durumlarını takip etmiş, **Tanzimat**'ın bu yönde hukuka bakışını değerlendirmiştir.

Yunan Devleti halkından yakalanıp vilâyetlerine gönderilen bir takım serseri topluluğundan **Ligor** adlı birisi tutuklanıp çaldığı iki şal ve bir çubuk takımı ile yakalanıp **Yunan Devleti**'nin elçilerine şahitleri ile getirilip **İstanbul**'dan sürülmüştür. Bu tür kimseler **İstanbul**'dan atılarak halkın huzur ve güvenliği daha iyi sağlanacaktır. (67)

İzmir'de bir takım zâbitler **Tanzimat-ı Hayriyye**'ye aykırı olarak bazı azınlıklara kötü muamele etmişti. Bunu araştırmak için **Tevfik Beyefendi İzmir**'e gönderilmiş olup, gerekirse durum **M.V.A.A**'da görüşülüp gerekli muamele yapılacaktır. (68)

Osmanlı Devleti, **Ayvalık** tarafından 10 kadar **Rum**'u hapsederek götürmüş olup, mahkeme olunacaklardır. (69)

(67) C.H.64 H/28.L.1257-M/13 Aralık 1841

(68) C.H.78 H/7.S.1258-M/20 Mart 1842

(69) C.H.91 H/9.Ca.1258-M/18 Haziran 1842

V. BÖLÜM

SAĞLIKLA İLGİLİ HABERLER

1. OSMANLI DEVLETİNDE SAĞLIKLA İLGİLİ HABERLER:

A. KARANTİNA ve KARANTİNANIN UYGULANMASI

Osmanlı Devletinde uygulanan karantina ve uygulanması ile ilgili haberler bulunmaktadır. Karantina nizamnamesi, "doktorların uyması gereken kurallar, hastalıklı bölgeler, Mısır, Şam, Suriye'de karantinanın uygulanması ve dünya devletleriyle ortak yapılan karantina uygulamaları **Ceride-i Havadis**'te çıkan haberlere göre burada yer almaktadır.

a. Karantina ile İlgili Yönetmelikler:

Karantina Nizamnamesi: Daha sağlıklı yaşamak için korunma nizamnamesi çıkarılmıştır. Yolcu ve eşyalar hakkında uygulanacak nizamname şöyledir:

1. Dışardan gelen yolculara, me'murlar temiz olduklarına dair tezkere vereceklerdir.

2. Yolcu 30 gün kalacak, sonra temiz tezkeresi verilecektir. Hastalık var ise 15 günlük tezkere şüpheli

sayılacaktır. 15 gün **karantinadan** sonra temiz beratı verilecektir.

3. Temiz olan yolcuya eşyalarını da kapsayacak şekilde temiz belgesi verilecektir. Bulaşık (hastalık) varsa tahaffuzhaneye gönderilip **karantina** olunacaklardır.

4. Tezkeresi silintili, kazıntılı v.s. olanlara dikkat olunacaktır.

5. Tezkeresi olmayan **karantina** müddetine uyacaktır.

6. Yolcu taşıyan gemilerin yolcuları ölürse sebebi araştırılacaktır.

7. Ölen yolcunun eşyası **karantina** olunacaktır.

8. Bulaşık yerden gelenler suya atılıp temizlenecek, ayrıca elbiseleri de temizlenecektir.

9. Şüpheli ve bulaşık yolcuların elbiseleri ve eşyaları **karantina** müddetince rüzgarda sallandırılacak.

10. Yolcuların torba ve çıkınları açılacak ancak mektup v.b. evrakları açılmayacaktır. Akçe var ise çuvaldız ile kontrol edilip temizlenecek.

11. Şüpheli ve bulaşık yolcuların eşyaları önce tütsülenip sonra tahaffuzhane gönderilecektir.

12. **Karantinası** tamamlanan yolcuya tezkere verilecek, tezkerede, yolcunun gideceği yer **karantinaya** ne zaman girdiği, kaç gün kaldığı, temizlendiği yazılıp, bu belge sadece **karantinası** tamamlanan yolcuya verilecektir.

13. Me'murun bir defteri olacak, bu deftere **karantina** olan yolcunun adı ve lakapları, vatanları, yaşları ve san'atları tahaffuzhaneye giriş-çıkışları tarih yazılacaktır.

14. **Karantina** me'murları mektuplarla haber aktaracaklardır.

15. Me'murlar buldukları mahallerde şüpheli, hastalıklı varsa bunu **İstanbul'a**, çevre me'murlara ve zabıtlere bildirecekler ve hastalık olan yeri diğer yerlerden ayıracaklar. Hastalığın yayılmaması için önlem alacaklardır.

16. Bulaşık olan yolcular yukardaki şartlara uyacaklardır.⁽¹⁾

Karantina müddeti, yolcular için; İstanbul'dan, İskenderiye'den ve Yunan vilayetlerinden gelenler için 15 gün, batıdan gelenler için 12 gündür.

Eşya ve mallar için, İskenderiye ve İstanbul'dan gelen mallar için 30 gün, batıdan gelen mallar için 20 gün, Yunan vilayetlerinden gelen mallar için 15 gündür.

Beylik gemilerin karantina müddeti: İstanbul ve İskenderiye'den gelen gemiler için 18 gün, batıdan gelen gemiler için 15 gün Yunan taraflarından gelen gemiler için 10 gündür.

Tüccar gemilerinin karantina müddeti: İstanbul'dan gelenler için 25 gün, batıdan gelenler için 13 gün Yunan tarafından gelenler için 10 gündür.⁽²⁾

Basma (Elbise) Karantina Nizamnamesi:

1. **Karantinadan çıkan kimse suya girecek ve suda her tarafı ovulacak ve yeni elbiseler giyecektir. Eski elbiselerini terk edecektir.**

2. **Elbise değiştirmek mecburi değildir.**

(1) C.H.15 H/21.L.1256-M/16 Aralık 1840

(2) C.H.15 H/21.L.1256-M/16 Aralık 1840

3. Elbise değiştirmek yalnız bulaşık yerler için geçerli olacak, elbise değiştirenlerin **karantinası** diğerlerinden daha kısa, 9 gün olacaktır.

4. Tahaffuzhaneye gelenler su içinde en az ęeyrek saat duracaklar veya her taraflarına su değecektir.

5. Hasta olan yolcu, doktorun yazılı izniyle elbise değiştirmeyecektir.

6. Elbise değiştirebilmek için ağaç veya bakırdan üç adet fiğı veya benzeri adam yıkanacak yerler olacaktır.

7. Su berrak ve sıcaklığı suya girenin isteğine göre olacak.

8. Bir yolcunun yıkandığı suda diğerinin yıkanması yasaktır.

9. Odalardan biri kadın ve kızlara ayrılacaktır.

10. Suya girenler elbiselerini uzağa bırakacak görevliler onu götürecek ve yıkanıp ęıkan temiz elbise giyecektir.

11. Temmuz elbise giyen yolcunun eski elbisesi istenirse verilecektir.

12. Eski elbise kükürt ve gheręile ile 6 saat ttslendikten sonra 48 saat suda bırakılacaktır.

13. Elbise değiştiren ve temizlenen yolcular ücretlerini vereceklerdir.⁽³⁾

---

(3) C.H.16 H/1.Za.1256-M/25 Aralık 1840

Osmanlı Devletindeki Doktorlara Sağlık ile İlgili Verilen Talimat:

1. Bu talimatname dışına çıkılmayacaktır.
2. Vebaya karşı koruma görevi olan me'murlar talimatnameye aykırı durumları hemen haber verecekler.
3. Me'murlar, buldukları yerde veba çıkarsa giderilmesi için her türlü tedbiri alacaklardır.
4. Sıhhiye doktorlarının kontrolünde bulunan yerlerde 15 (gün) içinde vefat eden olursa, adları, şöhretleri, hangi hastalıktan öldüğü teheffüzhaneye bildirilecektir. Halkın ve hayvanların ölmemesi için aşılama dahil her türlü önlem alınacaktır. **Doktorlar halka iyi muamele gösterecekler, hastalara hizmet etmeyi kendilerine zul ve hakaret saymayacaklardır.**(4)
5. Tahaffuz meclisleri **karantina** nizamnamesinin uygulanmasına dikkat edeceklerdir. Kanuna muhalefet edenler haber verilecekti. Bunlara uymayan sağlık me'murları görevden alınacaklardır.
6. Tahaffuzhane me'murları izinsiz olarak yerlerinden ayrılmayacaklardır. Yerinden ayrılanlar, birini yerlerine bırakacaklardır.
7. Sağlık me'murları buldukları yerde veba zuhur ederse **İstanbul'a** haber vereceklerdir. Bu haberde, hastalığın hangi tarihte meydana geldiğini bildireceklerdir.
8. Sağlık me'murları, mevtin hangi hastalıktan öldüğünü, tezkere ile haber verecekler. Eğer ölen kadın ise görevlendirilecek bir kadın tarafından muayene edilecektir.

(4) C.H.18 H/21.Za.1256-M/13 Şubat 1841

9. Me'murlar 15 günde bir haber vermezlerse görevlerinden alınacak ve ceza işlemi uygulanacaktır.

10. Me'murların yanlarında bir defterleri olacak her yaptıklarını buna kaydedeceklerdir.

11. Sağlık me'murları görevlerinden ayrılırlar veya uzaklaştırılırsa elindeki tüm evrakları kendinden sonra gelen me'mura bırakacaklardır.

12. Bir yerdeki hastalığın kapsamı ve seyri defterlerden anlaşılacağından, me'murlar defterleri itina ile tutacaklardır.

13. Doktorlar kulakdan duyma haberlere inanmayacaklar iyi araştırma yapacaklar. Vefat edenleri iyice muayene etmeden karar vermeyeceklerdir.

14. Bir kimsede görülen hıyarcık, kabarcık v.b. şeyler ilgili me'mura hemen haber verilecektir.

15. Doktorlar böyle olanları koltuk altları dahil iyice muayene edeceklerdir.

16. Doktorlar hasta olanları tahaffuzhaneye haber vereceklerdir.

17. Doktorlar çevre sağlığına dikkat edecekler, veba hastalığı çıktığında konsoloslara da haber vereceklerdir.

18. Sıhhiye me'murları ve elçilerin patentleri mühürlenecektir.⁽⁵⁾

Osmanlı Devletinde karantina usulu uygulandığından ticaret azalmaktadır. Halbuki **Avusturya**'da karantina kaldırıldığından tüccarlar beklemeden içeri girmekte, bu durumda ticareti artırmaktadır. **Marsilya**'da yolcuya 12

gün, eşyaya 15 gün karantina uygulandığından ticaret azalmıştır.(6)

Osmanlı Devletinde ve temizlik usulüne çok dikkat edildiğinden, **Avusturya Devleti, Osmanlı Devleti** tarafından giden gemilerin karantina müddetini azaltılmış, yine aynı şekilde **İngiltere ve Fransa Devletleri** de **Osmanlı Devletinden** gelen gemilerin karantina müddetlerini azaltmıştır. **Rusya Osmanlı Devletinden Hocabey** limanına gelen gemilerin karantina müddetini 14 günden 9 güne indirmiştir.(7)

---

(6) C.H.119 H/28.Za.1258-M/31 Aralık 1842

(7) C.H.150 H/21.N.1259-M/15 Ekim 1843

b. Osmanlı Devleti Dışında Karantina:

Malta Meclisi, Malta'da hastalığın azalması dolayısıyla karantina müddetini azaltmıştır.(8)

Malta'ya giden bir gemide bir kaç kişi öldüğünden, gemi Malta'da karantinaya alınmıştır.(9)

Tiryste taraflarında bir frenk gemici karantinadan kaçmış ve tüm şehre bulaştırmış olduğundan, bu şehirden gelen yolculara 21, eşyalara 28 gün karantina uygulanmıştır. Karantina usulunce kaçan gemici kurşuna dizilmiştir.(10)

Avrupa ile İslâm ülkelerindeki ticarete hastalık engel teşkil etmektedir. Zira gidenler 40 gün hapis gibi kalmaktadır. Bir hastalık ortaya çıkınca süre bir o kadar daha uzamaktadır. Osmanlı Devletinde de bir kaç yıldır karantina uygulanmakta olup süre 40 günden 20-15 ve 9 güne kadar incinmiştir. Karantina süresini azaltmak için uzağa meselâ İngiltere'ye giden gemilerin karantinaları yolda yapılmaktadır. Gemiler orada bir gün sonra içeri alınmaktadır. Marsilya'ya gidecek gemilere de aynı usulun uygulanması için parlamento nezdinde girişlerde bulunulmuştur.(11)

(8) C.H.15 H/21.L.1256-M/16 Aralık 1840

(9) C.H.39 H/30.L.1257-M/20 Haziran 1841

(10) C.H.94 H/1.C.1258-M/10 Temmuz 1842

(11) C.H.179 H/16.R.1260-M/05 Mayıs 1844

c. Mısır ile ilgili Karantina ve Sağlık Haberleri:

Mısır'dan gelen Osmanlı donanmasında şüpheli hasta çıkmış ve keyfiyet karantina me'murlarına bildirilmiştir. İlgili yerlere me'murlar gönderilerek araştırma yapılmış ancak hastalık görülmemiştir.(12)

Mısır'da veba ortaya çıkmış, hatta hastalık kışlalara da sıçramıştır. Alınan önlemlerle hastalık yok edilmiştir.(13)

Mısır taraflarında sıcaklık arttığından hastalık azalmıştır.(14)

İskenderiye'de hastalığın bir ikiye indiği hatta hiç kalmadığı işitilmişti. Şimdilerde hastalık sayısı yeniden 8-9'a çıkmıştır.(15)

İskenderi'ye taraflarında hastalık ortaya çıktığından halktan 15 gün içinde ev ve mahallerini temizlemeleri istenmiştir.(16)

İskenderiye'de taraflarında az çok hastalık ortaya çıkmakta ve günde 5-6 adam ölmektedir. İskenderiye'nin havası gereği sıcaklar arttıkça hastalık azalacaktır.(17)

İskenderiye taraflarında hastalık kalmadığından karantina süresi 15 günden 10 güne indirilmiştir.(18)

(12) C.H.24 H/12.M.1257-M/06 Mart 1841

(13) C.H.34 H/23.R.1257-M/15 Mayıs 1841

(14) C.H.40 H/7.Ca.1257-M/27 Haziran 1841

(15) C.H.47 H/26.C.1257-M/15 Ağustos 1841

(16) C.H.86 H/3.R.1258-M/14 Mayıs 1842

(17) C.H.93 H/23.Ca.1258-M/02 Temmuz 1842

(18) C.H.107 H/4.N.1258-M/09 Ekim 1842

İskenderiye taraflarında fazla hastalık kalmamış olup bu yol 263 kişi hasta olmuş, bunlardan 77'si vefat etmiştir. Bugünlerde de hiç hastalık duyulmamıştır.(19)

Mısır'da üç yerde hastalık çıktığından, **Mısır**'dan gelen gemilere 15 gün karantina uygulanacaktır.(20)

Mısır taraflarında hastalık kalmamış bazı yerlerde de çok cüz'idir. **İskenderiye**'de de hastalık hiç kalmamıştır.(21)

Mısır taraflarında hastalık kalmadığından, oralardan gelen vapurlara temiz tezkeresi verilmektedir. Yakında **Mısır**'ın tüm karantinasının kalkacağı beklenmektedir.(22)

Önceden **Mısır** taraflarında biraz hastalık olduğu işitilmişti. Ancak şimdi **Mısır**'da hiç hastalık kalmamıştır.(23)

İskenderiye taraflarında hastalık zuhur ettiğinden, tahaffuziye usulüyle birkaç gün içinde ortadan kalkacağı beklenmektedir.(24)

(19) C.H.112 H/9.L.1258-M/13 Kasım 1842

(20) C.H.117 H/15.Za.1258-M/18 Aralık 1842

(21) C.H.137 H/6.R.1259-M/06 Mayıs 1843

(22) C.H.148 H/7.N.1259-M/01 Ekim 1843

(23) C.H.160 H/1.Z.1259-M/23 Aralık 1843

(24) C.H.174 H/11.Ra.1260-M/31 Mart 1844

d. Beyrut ve Şam ile ilgili Karantina Haberleri:

Şam sahilllerinde gezen **İngiliz** gemisinde hastalık çıkmış, gemi **Malta**'ya gitmiş. Yolda 9 kişi ölmüş ancak orada **karantina** uygulandığından 9 kişiden başka hiç kimse ölmemiştir.⁽²⁵⁾

Beyrut'ta **karantina** devam etmekte olup, **Beyrut**'a giden serasker paşasında karantinası orada tamamlanacaktır.⁽²⁶⁾

Şam taraflarında hastalık bittiğinden oradan gelenlerin karantinası beş güne indirilmiştir.⁽²⁷⁾

Beyrut'a üç saat mesafede bir köyde hastalık zuhur ettiğinden **Şam** limanlarından gelen teknelere 15 gün karantina uygulanacaktır.⁽²⁸⁾

(25) C.H.26 H/25.M.1257-M/19 Mart 1841

(26) C.H.112 H/9.L.1258-M/13 Kasım 1842

(27) C.H.116 H/7.Za.1258-M/10 Aralık 1842

(28) C.H.123 H/27.Z.1258-M/29 Ocak 1843

e. Osmanlı Devletinde Karantina ile İlgili Diğer Haberler:

Bundan önce **Tuna**'dan geçen **Avrupa** vapurlarına **karantina** uygulanmaktaydı. Şimdi **İstanbul**'da da **karantina** uygulandığından **Tuna**'daki **karantina** kaldırılmıştır. Böylece ticaretin de aksamadan yürütülmesi sağlanacaktır.⁽²⁹⁾

Çanakkale'ye yakın **Ezin** köyünde hastalık zuhur etmiş ancak hastalık etrafa sirayet etmeden köy **karantinaya** alınmıştır.⁽³⁰⁾

Beyoğlu'nda hastalık ortaya çıktığından bölge **karantinaya** alınmış tahaffuz usulüne tam olarak uyulduğundan hastalık ortadan kalkmıştır.

Varna'da **karantina** olduğundan **İstanbul**'dan giden gemiler **Varna**'da **karantinaya** alınmıştır.

Trabzon'da hastalık ortaya çıktığından oradan gelen gemiler **karantinaya** alınacaktır.⁽³¹⁾

Dimyat'ta bir kere hastalık görüldüğünden oradan gelenlere 15 gün **karantina** uygulanacaktır.⁽³²⁾

Erzurum taraflarında hastalık tamamen ortadan kalkmıştır.⁽³³⁾

Gerek **İstanbul**'da ve gerek **İzmir**'de hastalık tamamen ortadan kalktığından **karantina** müddeti de ortadan kaldırılmıştır. Yolcular pasaportlarını vererek hemen

(29) C.H.41 H/14.Ca.1257-M/04 Temmuz 1841

(30) C.H.42 H/21.Ca.1257-M/11 Temmuz 1841

(31) C.H.47 H/26.C.1257-M/15 Ağustos 1841

(32) C.H.116 H/7.Za.1258-M/10 Aralık 1842

(33) C.H.123 H/27.Z.1258-M/29 Ocak 1843

içeri giriyorlar. Bu durum ticareti ve seyahati
artıracaktır.(34)

---

(34) C.H.179 H/16.R.1260-M/05 Mayıs 1844

B. DOKTORLAR ve HASTANELER ile İLGİLİ HABERLER

Osmanlı Devletine Avrupa'dan doktorlar gelmiş ve bu doktorlar yeni gelişmeleri memleketimize taşımışlardır. Hastanelerde ve devletin gösterdiği yerlerde bu doktorlara çalışma ortamı meydana getirilmiş, desteklenmişlerdir. **Ceride-i Havadis**'te hem bunların reklamlarını yapmış hem de bu hizmetleri halka duyurmuştur.

a. Avrupa'dan Gelen Doktorlar ile İlgili Haberler

Doğum, çok ağır bir şey olduğundan doğumu yaptıracak ebenin de bilinçli olması gerekir. Ebenin iyi doğum yaptırabilmesi için tecrübeli olması yetmez. **Avrupa'da ebeliğinde doktorluk gibi kitapları vardır. Padişah eğer halkının çoğalmasını istiyorsa** bu kitabı tecrüme ettirmelidir. Padişah bu kitabı okumuş ve Fransız Vanture adlı ebeye şehadetnâme vermiştir. Aylık bağlanan ebe, gösterilen yerde oturacak ve her hamile kadına yardım edecektir. Her nerde ve hangi milletten olursa olsun bir kaç gün ağrı çeken, doğum yapamayan ebeyi çağırabilecektir.⁽³⁵⁾

İngiltere'de ebelik tahsil eden **Amede Tilöl** adlı bir kadın **İstanbul'a** gelerek diplomasını **Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane**'ye göstermiş ve tasdik ettirmiştir. Bu hatun ebelik hizmeti yapacaktır.

Bu ebenin **Beyoğlu'nda** muayenehane açtığı halka duyurulur.⁽³⁶⁾

Samul Rodigu adlı doktor nasır ve sivilcelere karşı yeni bir tedavi yöntemi geliştirmiştir.⁽³⁷⁾

Paris doktorlarından biri, bir ilaç geliştirmiş olup bu, hayz görmede güçlük çeken kızlarda, nefes açmada balgam ve öksürüğü olana karın ve baş ağrılarına karşı kullanılmaktadır.⁽³⁸⁾

Paris doktorlarından biri gizli frengiye karşı bir ilaç geliştirmiştir. Bu ilaç tüm tıp okulları tarafından da tasdik edilmiştir.⁽³⁹⁾

Londra doktorlarından **İzmid** adlı doktor **kamlık hap** suretinde tertip eylediği hap pislikten zuhura gelen arızaları tamamen def'eder. İlaç tecrübe edilmiştir. Ayrıca sivilce, tuzlu balgam, kabarak, uyuzu ortadan kaldırır.⁽⁴⁰⁾

---

(37) C.H.99 H/3.Z.1257-M/15 Ocak 1842

(38) C.H.137 H/6.R.1259-M/06 Mayıs 1843

(39) C.H.138 H/13.R.1259-M/13 Mayıs 1843

(40) C.H.170 H/12.S.1260-M/03 Mart 1844

b. Hastaneler ve Tedavi ile İlgili Haberler:

Padişah, askerinin rahat ve sıhhati için Bab-ı Seraskerideki kışlak hümayunlarında **Avrupa** usulunde tuğladan bir hastane yapılmasını ferman buyurmuştur. Temel atma törenine padişahta gelerek, kurbanlar kesilmiş, dualar edilmiştir.(41)

Ermenilerin **Yedikule** civarında yaptırdıkları hastaneye padişahta hazineden et yardımında bulunmuştur.(42)

Sultan II. Mahmud (1808-1839)'un açtığı **Tıbbiye-i Adliye-i Şahane** doktorlarından 4 hekim cumartesi, pazartesi, çarşamba ve perşembe günleri muayene yapmaktadırlar. **Osmanlı** vatandaşı, **Paris**'te yetişen doktor da salı günü muayene yapmaktadır.(43)

Avusturyalı bir doktor bal mumundan bir insan vücudu yapmış ve insanın tüm uzuvlarını burada göstermiştir. Tıp eğitimi gören öğrenciler için bu çok faydalı olacaktır.(44)

(41) C.H.38 H/22.R.1257-M/13 Haziran 1841

(42) C.H.101 H/20.B.1258-M/27 Ağustos 1842

(43) C.H.139 H/1.B.1259-M/28 Temmuz 1843

(44) C.H.105 H/19.Ş.1258-M/25 Eylül 1842

C. İLAÇLARLA İLGİLİ HABERLER

Avrupa'da geliştirilen ilaçlar ve bunların faydaları anlatılmaktadır.

a. Avrupa'lı Doktorların Getirdiği İlaçlar:

Avusturyalı Milir adlı doktor İstanbul'a gelerek doktorluk diplomasını "Mekteb-i Tıbbiye"de tasdik ettirmiştir. Yanında getirdiği ilaçları halka ilan etmektedir.

- Diş çürümelerini, diş ağrılarını giderir ilaç.
- İnsan derisine beyazlık, yumuşaklık, tazelik veren ve sıcak ve soğuşun etkisinden koruyan bir ilaç.
- Sivilceler ve kabarcıkları gidererek insanın yüzüne beyazlık ve güzellik verir bir ilaç
- Saç sakal ve bıyıkları güzel boyamak için bir ilaç
- Saçları dökmez, saçlardaki illeti giderir ve dökülen saçları geri getirir bir ilaç
- Baş ağrısını giderir bir ilaç
- Dişlere sıkılır ve beyazlatır bir ilaç
- Elde ve ayakta çıkan "tavuk götü" denilen hastalığı giderir bir ilaç
- Deriye bir şey yapmadan ve can acıtmadan kılları giderir bir ilaç

- Diş etlerini gideren ve ağızda güzel koku bırakan bir ilaç

- Deriye beyazlık veren bir nevi sabun

- Bebekleri siyah, kumral veya sarı eden ber nevi mum

- Dudaklara, kırmızılık ve cila verip her türlü yaradan saklar bir nevi yağ.

- Memelerde zuhur eden ağrı ve yaraları def'eden bir nevi merhem.

- Öksürüğü ve nevazlı def'eden, içecek

- Mideye gelen zayıflığı ve ekşiliği def'eden, hazmı kolaylaştıran bir ilaç

- Göz ağrısını def'eden bir nevi yağ

- Terlemeyi ve harareti gideren bir yağ

- Firengiyi az bir masrafla yok eden bir deva

- Yüze zarar vermeyen kırmızı ve beyazı olan bir düzgün (krem)⁽⁴⁵⁾

Yadmayru adlı doktor diş ağrısına ve diş etlerinin bozulmasına karşı bir ilaç bulmuştur. İlaç, ağrıyan dişe bir pamuk yardımıyla konursa ağrı ne kadar şiddetli olursa olsun hemen keser. Eğer diş etlerinde herhangi bir hastalık olursa ilaçdan 15-20 damla bir kaba damlatılıp gargara yapılırsa dişeti hastalığı kalmaz. Bu şekilde günde üç defa kullanılmalıdır.⁽⁴⁶⁾

(45) C.H.31 H/2.Ra.1257-M/24 Nisan 1841

(46) C.H.54 H/16.Ş.1257-M/o3 Ekim 1841

b. İlaçlarla İlgili Haberler

Balsan Balsaması dedikleri ilaç bel soğukluğuna iyi gelir. Ancak içinde koku bulunduğundan kullanana tiksinti verir. Şimdi **Mats** adlı bir hekim içine şeker şerbeti veya sade su koyarak içilmesini kolay hale getirmiştir.⁽⁴⁷⁾

Yeni dünya balsanı denilen ilaç bir nevi yağ olduğundan kokusu ve lezzeti ağırdır. Bir **Fransız** hekim ilacı daha kolay alınması için yeni bir usul geliştirmiştir. Bu ilaç eczanelerde de satılmaktadır.⁽⁴⁸⁾

Bel soğukluğuna karşı geliştirilen ilaç, hem bel soğukluğu hem de rahimden akan beyaz suları kesmesi bakımından bu zamana kadar kullanılan tüm ilaçlardan tesirlidir.⁽⁴⁹⁾

Avrupa'daki tıp okullarında tasdik olunan, ve damla fesadından çıkan tüm illetlere karşı her türden balgam, frengi, kabarcık, sivilce, yüzde çıkan her türlü hastalıklara karşı ilaç geliştirilmiştir. Hap şeklinde olan ilaç, iki türlü piyasaya sürülmüş olup birisi 14 guruşa, diğeri biraz daha büyük kutuda olanı 44 guruşa ve düzinesi 220 guruşadır.⁽⁵⁰⁾

(47) C.H.38 H/22.R.1257-M/13 Haziran 1841

(48) C.H.44 H/5.C.1257-M/25 Temmuz 1841

(49) C.H.54 H/5.Za.1257-M/03 Ekim 1841

(50) C.H.61 H/6.L.1257-M/21 Kasım 1841

D. HASTALIKLAR ile İLGİLİ HABER ve YAZILAR:

Osmanlı Devletinde çıkan hastalıklarla bunların yayılmaması için alınan önlemler ayrıca çiçek aşısının **İstanbul**'da bulunduğu dair haberler **Avrupa**'da çiçek aşısı uygulaması kuduz haberleri **Hindistan**'da kolera'nın yayılması hakkında bir haber bulunmaktadır.

a Osmanlı Devletinde Hastalıklar:

Rumeli taraflarında veba ortaya çıkmış, **Rumeli** tarafından geçen tatarların uyması gereken kurallar:

1. Bulaşık veya şüpheli yerlerden gelen tutarlar meşin torba ile **karantina** yerine varıp, içindekilerinde bulaşık olacağı düşünülerek görevli, tatarın önünde torbadakileri bir iki defa süngerle silecek ve mührün bozulmamasına dikkat edeceklerdir.

2. Dışardan gelen tatarların hastalığının birbirlerine bulaştırmamalarına dikkat edeceklerdir. Torbalar konusunda İstanbul'a ve konsolosluklara haber verilecek buradan da tahaffuzhane nezaretince **Rusya**, **Avusturya** ve ilgili devletlere haber verilecektir.

3. Yabancı postaneler tatarların bulaşık yerlerden geçmemelerine mümkünse dikkat edeceklerdir.

4. Tatarların geçtiği yer eğer temizse ilgili devlete tezkere ile haber verilecektir.⁽⁵¹⁾

(51) C.H.16 H/1.Za.1256-M/25 Aralık 1840

b. Osmanlı Devletinde Bulunan Çiçek Aşısı:

Çiçek aşısı ilk önce İstanbul'da ortaya çıkarılmıştır. İstanbul'da tesadüfen bulunan İngiliz elçisinin çocuğuna çiçek aşısı yapılmış, olumlu sonuç vermiştir. Elçi İngiltere'ye dönünce durumu krala anlatmış kral da aşığı bulana 4.000 kese akçe vermiştir. Rusya kralicesi katarina aşığı kendi üstünde denemiş, böylece tüm milletler arasında çiçek aşısı yaygınlaşmıştır.⁽⁵²⁾

---

(52) C.H.96 H/15.C.1258-M/24 Temmuz 1842

c. Diğer Haberler:

1840 senesinde **Londra**'da 16.160 çocuk olmuş, bunlardan 8090'ı erkek ve 8070 kızdır. Toplam nüfustan 14.500'ü vefat etmiş, bunların 7096'sı erkek geri kalan kadındır. Bunlardan 44 tanesi vücutta çıkan yaradan, 1440 tanesi ihtiyarlıktan, 156'sı damla hastalığından, 321'i Dabk-ı Sadr 89'u hastalıktan, 17'si koleradan 1903'ü veremden ve diğerleri de ishalden, diş çıkarması gibi muhtelif hastalıktan ölmüştür.⁽⁵³⁾

Çiçek hastalığının tedavisi bulunamadığından bir çok çocuk bu yüzden ölür. **İngiltere**'de çiçek hastanesi yapılmış ve orada bulunan çocuklara aşı uygulamaları denenmiştir. Hastane raporu:

Hastaneye Gidenler	Ölenler	
Nüfus sayısı	Nüfus sayısı	
Aşılanmayarak kendi kendine çiçek çıkaranlar	194	88
Çiçek bakriye(*) aşılanıp yine çiçek çıkaranlar	128	8
Çiçek çıkardım zannedip yine çiçek çıkaranlar	2	-
İnsan çiçeğinden aşılanıp yine çiçek çıkaranlar	<u>11</u>	<u> </u>
	335	96

(53) C.H.21 H/21.Z.1256-M/13 Şubat 1841

(*) Aşı adı

Aşılınıp çiçek çıkaranlardan % 45'i ölmüş bakri çiçeğinden aşılınarak çiçek çıkaranlardan % 6'sı ölmüş olduğundan bu aşının faydası görülmüştür.⁽⁵⁴⁾

Avrupa'da kuduz hastalığı yaygındır. Özellikle yaz aylarında hayvan ısırıkları sebebiyle biraz daha artıyor. İslâm memleketlerinde ise kuduz hastalığı pek görülmez. Avrupalı hekimler tedavisi için çok çalışmışlarsa da başarı sağlayamamışlardır. **Avrupa**'da hasta hayvanı hemen öldürürler. Ancak Avrupa'da sahipsiz başıboş-hayvan olmaz, eğer böyle hayvan görülürse devlet onu alır götürür. **Avrupa**'da kuduran bir adam sarımsak yiyerek iyileşmiş ancak sarımsağın kuduz hastalığının kesin tedavi edip etmediği henüz tam ispatlanamamıştır.

Anadolu'da ve **Rumeli**'de kuduza yakalanan insan ve hayvan ölür gider. Sarımsak tedavisi acaba kuduza yakalanan adamı kurtarır mı kurtarmaz mı hatırlatmak faydalı olacaktır.⁽⁵⁵⁾

(54) C.H.24 H/12.M.1257-M/06 Mart 1841

(55) C.H.85 H/26.Ra.1258-M/07 Mayıs 1842

E. SAĞLIK ile İLGİLİ DİĞER HABERLER:

Tütün'ün sağlık bakımından zararlı olduğu yapılan tecrübeler sonucu anlaşılmıştır.⁽⁵⁶⁾

Hindistan'da **kolera** ortaya çıkmış ve onbinlerce insan ölmüştür.⁽⁵⁷⁾

Önceki sene sığırlarda görülen hastalık sebebiyle bir çok hayvan telef olmuştur. Fakat **Bursa** civarında bir çiftlik sahibi hasta hayvanları sağlamlardan ayırıp **karantina** uygulayarak hayvanlarını kurtarmıştır.⁽⁵⁸⁾

---

(56) C.H.26. H/25.M.1257-M/19 Mart 1841

(57) C.H.99. H/6.B.1258-M/13 Ağustos 1842

(58) C.H.118. H/21.Za.1258-M/24 Aralık 1842

VI. BÖLÜM

DÜNYADAN HABERLER

1. DEVLETLER ARASI SİYASİ ve ASKERİ İLİŞKİLER

A. İNGİLTERE ile İLGİLİ HABERLER

Ceride-i Havadis gazetesi **Avrupa** devletlerinin, **Avrupa** ve dünyadaki faaliyetlerini yakinen takip etmiştir. **İngiltere**'nin **Uzak Doğu**'daki başarılarından övgüyle söz ederek desteklemiş, **Çin** ve **Afganistan** savaşlarını ve haberlerini gazetede yazmıştır. Ayrıca **İngiltere**'nin **Amerika** kıtasındaki faaliyetleri de haberlerde sıkça geçmektedir. **İngiltere-Avrupa** ticaret ilişkileri ve sömürgeleri gazetede yine sıkça yer alan konular arasındadır. Bunlardan başka **İngiltere**'nin bilimsel ve teknik çalışmaları, icadları, **İngiliz Ordusu** ve donanması ve **İngiliz** toplumu ile ilgili çeşitli bilgiler bulunmaktadır. **Ceride-i Havadis** tüm bu haberleri **Avrupa**'dan gelen gazetelerden, gemilerden ve mektuplardan almıştır.

a. İngiltere-Çin Savaşı:

İki devlet arasında bazı sebeplerle savaş çıkmış, **İngiltere** **Çin** kıyılarını ablukaya almıştır. **Çinliler**, **İngiliz** askerlerini zehirli çay ile zehirlemek istemişler,

ancak bu zehirli çaylar korsanların eline geçip tekrar Çin halkına geldiğinden **Çinliler** zehirlenmiştir.(1)

İngiltere ile **Çin** anlaşma yapmak üzere **Kanton**'da buluşmuşlar. **Çinliler** 60.000 kese akçe ve savaş tazminatı ve kraliçeye hediye vermeyi kabul etmişlerdir.(2)

İngiltere ile **Çin** arasındaki savaşı **İngiltere** kazanmış ve **Çin** 50'şer kese 6 taksit 300 kese savaş tazminatı vermeye mecbur olmuştur. Ayrıca **Honkong** adlı küçük bir ada da **İngiltere**'ye geçmiştir.(3)

İngiltere-Çin savaşı sona ermiş ve **İngiliz** savaş gemileri **Bahr-i Kulzum** tarafına çekileceği haberi gelmiştir.(4)

Çin, **İngiltere**'ye vermesi gereken 300.000 keseyi vermeyince savaş yeniden çıkmıştır. **İngiltere** savaşı kazanınca **Çin** aynı miktar parayı vermeyi kabul etmiştir.(5)

Çinliler bir **İngiliz**i kazığa vurmuşlar. Bu surette bir ay kaldıktan sonra serbest bırakılmıştır.(6)

Çinliler, **İngilizlere** **Kanton** limanını vermek istemediklerinden savaşın tekrar başlayacağı tahmin olunmaktadır.(7)

İngiltere, **Çin** ile olan savaşı bitirebilmek için, o tarafa yeni kuvvetler sevk etmiştir. **Çinliler**, **Kanton** savaşında yenilmişlerse de hükümet halkı savaşa teşvik etmektedir.(8)

(1) C.H.12 H/21.N.1256-M/16 Kasım 1840

(2) C.H.18 H/21.Za.1256-M/14 Ocak 1841

(3) C.H.29 H/18.S.1257-M/11 Nisan 1841

(4) C.H.34 H/23.Ra.1257-M/15 Mayıs 1841

(5) C.H.37 H/15.R.1257-M/06 Haziran 1841

(6) C.H.41 H/14.Ca.1257-M/04 Temmuz 1841

(7) C.H.47 H/26.C.1257-M/15 Ağustos 1841

(8) C.H.64 H/28.L.1257-M/13 Aralık 1841

İngiliz-Çin Savaşı, Kanton civarındaki 9.000 nüfuslu bir belde de devam etmektedir. **İngiltere**'nin 10.000 kişilik kuvvet göndereceği haberleri gelmektedir.⁽⁹⁾

İngiltere, Çin'in **Yupov**, **Tuki** ve **Fungura** denilen üç şehrini zapt etmiştir. **İngilizler**, devlet anbarlarını halka dağıtmışlar, kapıları açarak ticaret serbestisi getirmişlerdir. **Çinliler**'e "Biz Sizinle değil, devletle savaşıyoruz." diyerek halka iyi görünmeye çalışan **İngilizler** bilhassa tüccarlarla dostluk kurmaya özen göstermektedirler.⁽¹⁰⁾

İngilizler Çin'in başkenti **Pekin** üzerine gitmeye karar vermişlerdir.⁽¹¹⁾

Çin sahillerinde dolaşan **İngilizler** kaza yaparak **Çinliler**'e düşmüşler, **Çinliler** sandalları parçalamışlar, esirlere piring ve sudan başka hiç bir şey vermemişler. Bir süre dolaştırıldıktan sonra **Kanton** şehrine götürmüşler. Esirlere kötü muamele yapıldığından 99 adamdan ancak 42'si kurtulmuştur. Eğer esirler **Amerikalı** olsa öldürüleceklermişti. **İngiliz** oldukları için öldürülmemişler. **Kanton** şehrinden de esirlere bir **Amerikalı** kurtarmıştır.⁽¹²⁾

Savaş mevsiminin geçmesi sebebiyle **İngilizler** Çin ile olan savaşlarına bir süre ara vermişler. Honk-Çuk? şehrini aldıktan sonra **İngilizler** **Pekin** üzerine yürüyerek savaşı bitirmek istiyorlar. Ancak **Pekin** 250 saat uzakta, ırmaklardan geçilecek olup halk ne yiyecek satmakta ne de casusluk yaptıklarından **İngilizler**'in işi bir hayli zor görünmektedir.⁽¹³⁾

(9) C.H.78 H/7.S.1258-M/20 Mart 1842

(10) C.H.86 H/3.R.1258-M/14 Mayıs 1842

(11) C.H.87 H/10.R.1258-M/21 Mayıs 1842

(12) C.H.89 H/24.R.1258-M/04 Haziran 1842

(13) C.H.90 H/2.Ca.1258-M/11 Haziran 1842

İngilizler el altından halkı kandırmaya çalışarak "ticaret yapmak için geldik" diyerek halkı ticaret yapmaya teşvik ediyorlarmış⁽¹⁴⁾

Ningpa şehrinde 8.000 kadar **Çinli İngilizler**'e saldırmışlar, **İngilizler** 1200 kişi ile karşı koyarak **Çinlileri** yenmişler.⁽¹⁵⁾

Çin imparatoru, **İngilizler**'e **Honkong** adası ile 5.000.000 kese akçe vererek sulh teklif etmiş ancak **İngilizler** kabul etmemişler.⁽¹⁶⁾

İngiltere, **Hindistan** tarafındaki askerlerini de Çin üzerine sevk ederek **Pekin**'i alacakmış. Bu arada **Çin** imparatoru bir **Amerika** teknesine hücum edip bir **Amerikalı**'yı öldürmüştü. Bu sebeple bir hayli kavga çıkmıştır.⁽¹⁷⁾

İngilizler 10-12 bin **Çin** askeriyle savunulan **Çapu** şehrini almışlar, şimdi de Kang-fiyan şehri üzerine hücum edeceklermiş. **İngilizler** bir **Kolong** ile 18 asker kaybetmişler ve iki komutan ve 87 asker de yaralanmıştır.⁽¹⁸⁾

Çin taraflarından alınan bilgiye göre İngilizler, **Pekin**'e saldırmazlarsa sahil bölgelerine saldıracaklarmış.⁽¹⁹⁾

İngilizler aldıkları **Çapu** şehrindeki tophane ve tersaneler ile zahire anbarlarını yıkıp hemen sonra 360 top almışlar ve büyük bir şehir olan **Nanking** üstüne gideceklermiş.⁽²⁰⁾

(14) C.H.91 H/9.Ca.1258-M/18 Haziran 1842

(15) C.H.98 H/29.C.1258-M/07 Ağustos 1842

(16) C.H.99 H/6.B.1258-M/13 Ağustos 1842

(17) C.H.103 H/5.Ş.1258-M/11 Eylül 1842

(18) C.H.103 H/5.Ş.1258-M/11 Eylül 1842

(19) C.H.108 H/11.N.1258-M/16 Ekim 1842

(20) C.H.111 H/2.L.1258-M/06 Kasım 1842

İngiltere ile Çin arasında anlaşma; Çin, savaş tazminatı olarak üç yılda 13 yük kese akçe vermeyi kabul etmiştir. Çin, borcunu ödeyene kadar bazı adaları rehin vermiş, 5 bölgede konsolos bulundurma hakkı verilmiş ancak Çin devletince bu henüz tasdik edilmemiştir. Ayrıca tüccarlar Çin'e serbestçe gidecek bunu da İngiltere denetleyecektir. Eğer Çin buna kabul etmezse İngiliz askerlerinin Pekin'e yürüyeceği ihtar edilmiştir.(21)

İngiltere-Çin savaşından sonra iki devlet arasındaki anlaşma maddeleri:

1. İki devlet arasında sürekli barış olacak
2. Kanton ile birlikte 5 şehir İngilizlerle birlikte diğer ülkelere de ticaret hakkı verilecek. Buralardan az gümrük alınacak.
3. Sefaret masrafı olarak Çin İngiltere'ye 3 sene içinde 10 yük 50.000 kese akçe verecek.
4. **Hongkong** adasını Çin ebediyen İngiltere'ye verecek.
5. İngiliz esirler serbest bırakılacak.
6. İngiliz hizmetindeki **Çinliler** serbest bırakılmayacak.
7. İngiltere ve Çin vükelâsının birbirleriyle muhatablarında iki taraf eşitlik üzere ünvan tahsis olunmak esası uygun görülmüştür.
8. Çin Hükümeti 300.000 keseyi ödedikten sonra İngiltere Nanking'den çekilecek ancak tazminatın tamamı ödenmeden **Çujan ve Kulon-su** adaları verilmeyecektir.

Bu anlaşma her iki tarafça da tasdik olunmuştur.(22)

(21) C.H.113 H/16.L.1258-M/20 Kasım 1842

(22) C.H.114-H/23.L.1258-M/27 Kasım 1842

Çin devleti 300.000 keseyi **İngiliz** memurlarına teslim etmişler. **İngilizler** de **Nanking**'den çekilerek **Çujan** adasına gelmiştir.(23)

Anlaşmaya göre bir **Çin** elçisi **Londra**'da oturacakmış **Çin İmparatoru** mağrur olduğundan, kendinden başkasını hor görür, elçi göndermez. **Avrupa**'ya gelen **Çinliler** de limanlarda çalışan hizmetkârlardır. Esasında **Çinliler** **Avrupa**'yı hiç bilmezler.(24)

Yukarda yazılan anlaşmaya göre **Çinliler** **Kanton**'dan başka dört limanı daha ticarete açmışlardı. Ancak şimdi **Çinliler** dışardan mal almadıklarından ticaret olmuyormuş.(25)

İngiliz askerleri **Honkong** ve **Çujan** adalarından çekilmişler. Ayrıca **Nanking**'den çay ve sair malları gemilerle **İngiltere**'ye götürmüşlerdir.(26)

Çin İmparatoru yayınladığı bir ilanda, **İngiliz** gemilerinin **Kanton**'dan başka sair limanlara da girebileceğini bildirmiştir.(27)

İngiltere-Çin anlaşmasından sonra **Kanton** halkı, **İngilizlerin** bulunduğu yerleri yağma etmişler. **Çin** polisi bunlarla uğraşırken **İngilizlerin** evleri de yağmalanmış. Hakimler buna el koymuşlar. Bütün bunlar ticaret anlaşmasını etkilemiştir.(28)

Çinlilerin **İngilizlere** vermek zorunda oldukları savaş tazminatından 50.000 ve 40.000 keseler iki ayrı savaş gemisiyle yola çıkmış. Ayrıca üçüncü gemi de yola çıkmıştır.(29)

(23) C.H.116-H/7.Za.1258-M/10 Aralık 1842

(24) C.H.117-H/15.Za.1258-M/18 Aralık 1842

(25) C.H.120-H/6.Z.1258-M/08 Ocak 1843

(26) C.H.121-H/14.Z.1258-M/16 Ocak 1843

(27) C.H.129-H/9.S.1258-M/11 Mart 1843

(28) C.H.134-H/15.Ra.1258-M/15 Nisan 1843

(29) C.H.134-H/15.Ra.1258-M/15 Nisan 1843

İngilizler, Çinlilerle olan savaşlarında 930.000 kese akçe para harcamış, karşılığında **Çinlilerden** 1.250.000 kese almışlar, kârları ise 320.000 kese imiş. Ayrıca tüccarlar içinde yüksek derecede imtiyazlar almışlardır.(30)

İngilizler ile **Çinliler** arasındaki anlaşmayı **Çin İmparatoru** da tasdik etmiştir. **Honkong**'un kuzeyinde bulunan adaya **İngiliz** kraliçesinin adına izafeten **Viktorya** denilmiştir.(31)

Çinlilerle İngilizler arasında ticaret anlaşması yapılmış. Buna göre, **Çin**'deki gümrük hafifleştirilmiş, **Çin**'den giden ipek de az olduğundan ne kadar isterse götürebildiğinden, artık her türlü ticaret aralarında artacaktır.(32)

Çin ile **İngiltere** arasında **Kanton** ve diğer 4 şehir dahilinde yapılacak ticaret anlaşmasının usulu belirlenmiş olup, anlaşmanın şartları diğer devletlerle yapılacak anlaşmaya da esas olacaktır.

Anlaşma maddeleri:

1. Beş limana giren gemilere klavuzluk yapılacak.
2. Bir **İngiliz** gemisi limana girdiği zaman Çin gümrük memurları tüccardan alınan mal için gümrük isteyecekler, gemi kaptanına dokunmayacaklardır.
3. Kaptan, konsolosuna gemisinin defterini 24 saat içinde göstermezse 200 riyal, gümrükcüye gemi defterini göstermeden yükünü indirirse 500 riyal ceza uygulanacaktır.

(30) C.H.141-H/15.B.1259-M/11 Ağustos 1843

(31) C.H.150-H/21.N.1259-M/15 Ekim 1843

(32) C.H.154-H/18.L.1259-M/11 Kasım 1843

4. Bir Çinli, kaptan veya tüccarın malını alır kaçarsa Çin Hükümeti kaçağı tutmaya çalışacak, kaçak maldan sorumlu olmayacaktır.

5. Çin limanlarına giren gemiler, ton hakkı olarak ücret ödeyeceklerdir.

6. Giren veya çıkan malların gümrüğü % 10'dur.

7. Tarifesi olmayan mala hangi tüccar yüksek fiyat verirse o fiyat üzerinden % 10 gümrük alınacak.

8. Gümrükte bir me'mur görevlendirilip onun defteri esas alınacaktır.

9. Tartı, bir gümrükte bir de konsoloslukta bulunacak, kavga olursa tartılar karşılaştırılacak.

10. Hükümet malları sıkı gözetim altında tutulacak, mal kaçıranları önleyecek, ancak sorumlu olmayacaktır.

11. Konsolos ve hükümetin haberi olmadan gemiden gemiye bir mal aktarılırsa, aktarılan mal müsadere olunacaktır.

12. Karaya gemiler zabitleriyle çıkacaklar, yapılan kötü işlerden zabitler sorumlu olacaktır.

13. İngilizlerle-Çinliler arasındaki davalara konsoloslar bakacaklardır.

14. Beş şehirdeki Çin limanlarında birer İngiliz savaş gemisi bulunacak, ancak bunlar demir hakkı vermeyeceklerdir.

15. Çin limanlarına gelen tüccarlardan İngiliz konsolosu sorumlu olacaktır.

Çin heyetinde murahhas olan imparatorun amcası, Honk-kong ve Viktorya şehirlerinde hışımla gitmiş ancak orada

İngilizler ipek ticareti anlaşması yapılmışlar sonra da **birlikte** eğlence tertip etmişlerdir.

İngilizler, Çinle olan ticaretin artması için büyük konsolos atayacaklarmış.

Tarihte İngiltere-Çin İlişkilerinin İlk Başlangıcı:

İngiliz Kraliçesi Elizabet zamanında **İngilizler** H.1003 M.1594 senesinde üç gemi ile **Çin İmparatoruna** bir mektup götürmüşler ancak onlar telef olmuşlardır. Daha sonra H.1066 M.1655 senesinde tekrar beş gemi **Çin'e** gönderilmiş, biraz kavgadan sonra gemiciler yük alıp dönmüşlerdir. Bu olaydan sonra **Çin-İngiliz** ticareti giderek artmıştır.⁽³³⁾

---

(33) C.H.125-H/11.M.1259-M/11 Şubat 1843

b. İngiltere-Afganistan İlişkileri:

Afgan padişahı **Mehmed Han**, **İngilizler**le **kâbil** yakınlarında yaptığı savaşı kaybetmiş, kendisi yaralanmış, bir top da **İngilizlerin** eline geçmiştir.⁽³⁴⁾

Celâlâbât şehrinde olan **İngiliz** askerlerinin iyi durumda oldukları haberi gelmişti. Ancak alınan bilgilere göre **İngilizlerin** oturduğu ev depremde yıkılmış. **Afganlar** da bunu fırsat bilerek **İngiliz** askerlere saldırmışlar. **Afganistan**'da bulunan **İngiliz** taraftarı **Afganlar** kaleye zahire v.b. yiyecek sokmuşlar. İngilizlere muhalefet eden **Şah Şuca'ül-Mülk Celâlâbâd**'ın İngilizlere terk olunması teklifini red etmiştir. **Celâlâbâd** taraflarına gelen **İngiliz** askerleri, **Kandehar** taraflarında toplanan **Afgan** askerleri yenmişler. Bundan başka **İngilizler** 17.000 askeri bölgeye sevk edeceklermiş.⁽³⁵⁾

İngiliz askerleri **Hayber** derbendine hücum ederek geçmişler ve bu arada 100'de adam kaybetmişlerdir. **Mescid-i Âli** denilen yere gelen **İngilizlere**, **Ahbar Han**'ın 100 atlı adamı dayanamayarak kaçmıştır. **İngilizler** **Safer**'in 29. günü M/11 Nisan **Dakka** denilen yere gelmişlerdir. Burada tekrar **Afganlılarla** savaş olmuş ve **İngilizler** **Afganlıların** eline geçen 4 topu kurtarmışlardır.⁽³⁶⁾

Ahbar Han elindeki **İngiliz** esirlerinin iyi olduğu haberi gelmiştir. **İngilizler** **Celâlâbâd**'dan **Kâbil** tarafına gitmek istiyorlarsa da halk **İngilizlere** yiyecek vermiyorlarmış. **Afganlar** da **Şah Şuca'ül-Mülk**'ün yerine oğlu **Haydar**'ı **Şah** intihab edeceklermiş.⁽³⁷⁾

(34) C.H.16-H/1.Z.1256-M/25 Aralık 1840

(35) C.H.87-H/10.R.1258-M/21 Mayıs 1842

(36) C.H.91-H/9.Ca.1258-M/18 Haziran 1842

(37) C.H.95-H/8.C.1258-M/17 Temmuz 1842

Afganlilar tarafından kuşatılan **Gazne** kalesini **İngilizler** aman diliyecek teslim etmişler. **İngiliz** askerler kaleden çıkarken hava soğuk olup, yağmur başlamış ve **İngiliz** askerler perişan olmuşlar. **Afganlar** aman verdikleri **İngiliz** askerlere saldırmışlar ve onları öldürmüşlerdir.⁽³⁸⁾

Afganliların elindeki komutan ve aileleri için 8.000 kese ve ölen general **el-Fonsitu** için ise 2.000 kese kurtulus parası istemişlerdir.⁽³⁹⁾

İngilizler'le **Afganlar** arasında sulh başlayacak olup ancak **Afganistan**'da iç karışıklıklar çıkmıştır. **Şah Şüca**'Ali üstüne **Ahbar Han**'a gitmiş, **Şuca**'nın oğlu da **İngilizlerden** yardım istemiştir. **Afganistan**'da 35° varan sıcaktan perişan olan **İngiliz** askerler ise çukurlar eşerek duruyorlarmış.⁽⁴⁰⁾

Kâbil'e gidecekleri söylenen **İngilizler** oraya gitmemişler. **İngiliz** general de **Sirhind** taraflarından 20.000 yeni asker yazdırmış. **Ahbar Han**'ın ise halen **Kâbil**'de oturduğu haberi gelmiştir. **Afganlilar** ile **İngilizler** arasında çarpışma zaman zaman devam etmekte ise de **İngilizler** her defasında gâlip gelmektedirler. **Afganlar** tarafından **İngiliz** esirlerin öldürüldüğü bir köye gelen **İngilizler**, köyü yağmalayıp malları almışlar, komutanı dinlemeyip köyü yakmışlardır.⁽⁴¹⁾

Afganistan'da **Şah Şüca**'dan kaçan **Dost Muhammed Han** **İngilizlere** sığınmıştır. Sığınma şöyle olmuştur. **Han** elçilere gelerek "Siz elçisiniz" demiştir. Elçiler, niçin bu kadar bekledin deyince han "hüküm-ı kader"dir demiştir. Han'ı bir kaç gün sonra küçük elçi karşılamıştır. Han 55-

(*) Sıcaklığın hangi ölçü birimi ile yapıldığı tespit olunmamıştır.

(38) C.H.95-H/8.C.1258-M/17 Temmuz 1842

(39) C.H.95-H/8.C.1258-M/17 Temmuz 1842

(40) C.H.98-H/29.C.1258-M/07 Ağustos 1842

(41) C.H.106-H/26.Ş.1258-M/02 Ekim 1842

60 yaşlarında, hoş sohbet ailesi çok olup, İngilizler bunların isimlerini kayd etmiştir.(42)

Şah Suca'da **Kâbil**'de İngilizlere teslim olmuştur. Elçi **Şah**'ın ihtiyaçlarını karşılayarak bir çadır da kurmuştur.(43)

İngiliz askerlerinin **Kâbil**'de girmişler, ancak bu haber **İran** tarafından geldiği için pek güvenilir değildir.(44)

Afganistan'da **Kandehar**'dan **Kâbil**'e giden İngilizler 7-8.000 civarında olup, **Celâlâbâd**'daki İngiliz general de **Kâbil** üstüne gidecekmış. 2.000 **Afgan** askeri bunları takip etmişler muharebe olmuş, İngilizler yenerek köyleri yağmalayıp, yakıp yıkmışlar.(45)

Kandahar ve **Celâlâbâd** şehirlerinde bulunan İngiliz askerleri **Kâbil**'e girmişler. **Ahbar Han** ise müdafaa etmiyerek çekilmiştir. **Balahisar** kalesini de vererek esirleri teslim etmiştir. İngilizler **Kâbil**'i istilâ ederek **Hindistan** taraflarına çekileceklermiş.(46)

İngilizler, **Afganistan**'dan çekilirken hasta askerlerle birlikte bir de hekim bırakmışlar. **Afganlılar** ise hasta olan bu insanlara saldırarak onları telef etmişlerdir.(47)

İngiliz generali **Gazne** şehrine hücum etmiş, 12.000 **Afgan** askeri karşılamışsa da general kaleyi alarak tahrip etmiştir. **Ahbar Han** 16.000 asker ile müdafaa ettiyse de başarılı olamamıştır. İngilizler, **Kâbil**'de bir ay kalarak intikam için şehri yağma etmişlerdir.(48)

(42) C.H.106-H/26.Ş.1258-M/02 Ekim 1842

(43) C.H.106-H/26.Ş.1258-M/02 Ekim 1842

(44) C.H.108-H/11.N.1258-M/16 Ekim 1842

(45) C.H.111-H/2.L.1258-M/06 Kasım 1842

(46) C.H.113-H/16.L.1258-M/20 Kasım 1842

(47) C.H.113-H/16.L.1258-M/20 Kasım 1842

(48) C.H.114-H/23.L.1258-M/27 Kasım 1842

Afganlilar Nezyin? ve **Gazne** şehirlerinde yenilince 14.000 kişi ve 4.000 asker ve toplar ile İngilizlerin üzerine gitmek için **İstalık?** şehrinde toplanmışlar. Ancak savaşta yine **Afganlar** yenilmişler. **İngilizler** de **Celâlâbâd**'ı yağma etmişler. **İngilizler Hayber** derbendinden geçerken bir miktar **Afgan** askeri baskın yapıp 100 kadar **İngiliz** askeri telef etmişler. Böyle **Afganistan**'da hiç **İngiliz** askeri kalmamıştır. **Sümela** da bulunan **İngiliz** hakiminin **Afganistan**'a dair beyannameşi:

Gazne ve **Kâbil** üstüne giden **İngiliz** askerlerinin sebat ve gayretli çalışmaları sebebiyle esirler kurtarılmıştır. **Dost Muhammed Han** ve **Ahbar Mehmed Han** ve bir hayli **Afganlı İngilizlere** esir düşmüştür. Kurtulmaları da zordur. Çünkü arkadaşları onları kurtarmak istemiyorlar. Ancak gitmek isteyen esirler serbest bırakılacak, **Muhammed Han** ve **Ahbar Han** aileleriyle birlikte **Hindistan** sınırına kadar götürüleceklerdir.

İngilizler savaşın sebebi olarak, **Afganistan**'ın **İngiliz** elçisini idam etmelerinde görerek, "eğer bu olmasaydı bunca savaş ve yıkım olmayacaktı." demektedir. Devletler arasında elçiye kötü muamele yapılmaz denilerek "elçiyezeval olmaz" atasözünü hatırlatıyorlar. Yapılan anlaşma gereğince **İngilizler**, **Afganistan**'a müdahale etmeyecekler, **Afganlilar** da tüccarlara serbestlik tanıyacaklar.⁽⁴⁹⁾

İngilizler, H.Zilkade 1258/M. Aralık 1842 sonu itibariyle **Afganistan**'dan çekilmişler. **Sind** ülkesi **İngilizlere** baş kaldırıdıysa da yenilmiş, **Afganistan** hareketi sırasında ayaklanan **Bendelkand?** ülkesi ahalisi de yeniden iteat etmiştir.

(49) C.H.121-H/14.Z.1258-M/16 Ocak 1843

İngiliz askerlerinin **Afganistan** harekâtından çok memnun olan kraliçe **Hind** ve **İngiliz** askerlere teşekkür haberi göndermiştir.(50)

Afganistan'ın son durumu: Esirlikten kurtulan **Dost Muhammed Han Kâbil**'e gelmiş, ancak yerine oğlu **Ekber** (=Ahbar'da) denilen han geçmiştir. Babalarını törenle karşılamışlar. Ancak **Afganistan**'ın her tarafında karışıklık hüküm sürmektedir.(51)

Afganistan'dan **İngilizler** çekildikten sonra, **Afganlar** o civarda bulunan **Özbek** ve **Belhor** ( ) ve **Bihar-ul Veler?** ( ) ile mücadeleye başlamışlar ve 4-5 ay önce şiddetli bir savaş yapmışlardır. **Afganistan** emiri **Dost Muhammed Han** önce oğlu **Ekrem Han** kumandasında bir orduyu **Belho** ( ) tarafına göndermiş ve **Tatarlarla** mücadeleye başlamıştır. **Tatarların** seraskeri **Âbd-ü's Samed Han Ekrem Han**'ın ordusunu pusuya düşürmüş, geri çekilme taktiği uygulayarak **Afganları** bozma durumuna getirmiştir. Ancak **Ekrem Han** ihtiyat kuvvetiyle yetişip **Tatarların** cemiyetini dağıtmıştır. **Tatarların** gözü pek olduğundan hemen yeni bir ordu toplayarak **Dost Muhammed Han**'ın büyük oğlu **Ekber Han**'ın üzerine yürümüşlerdir. **Ekber Han** durumu, **Kâbil**'e gelerek babasına haber vermiştir. Bu arada **Tatarlar Kâbil**'e yaklaşmışlar ve **Ekber Han** aniden **Tatarların** üzerine yürüyerek 2 komutan ve 500 asker telef etmiş bir miktar da esir almıştır. **Afganlar** ise 3.000 kayıp vermiştir. Bu sefer **Tatarlar** yenilmiştir.(52)

(50) C.H.127-H/25.M.1259-M/25 Şubat 1843

(51) C.H.141-H/15.B.1259-M/18 Ağustos 1843

(52) C.H.206-H/27.Za.1256-M/08 Aralık 1844

c. İngiltere-Hindistan ilişkileri:

İngiltere'nin **Hindistan** taraflarında bulunan askerleri:

Gemi : 110

Kara ve deniz askerleri: 17.820'dir.⁽⁵³⁾

Sind ülkesinin **Haydarabat** şehrinde **Sindliler** 22.000 asker ile 2.000 **İngiliz** askerine saldırmışlar, ancak **Sindliler** 1.000 ölü ve 4.000 yaralı bırakarak kaçmışlardır. **Haydarabat** kalesi teslim olmuş bu arada 256 **İngiliz** asker de ölmüştür. **Sindliler** **İngiliz** elçisine hücum ettilerse de elçi nehrin karşı tarafına geçerek kurtulmuşlardır.⁽⁵⁴⁾

Lahor devletinin içinde büyük karışıklıklar olmuş, **İngilizler**, karışıklığın kendi hakimiyet sahasına taşmaması için sınıra 17.000 asker ve 40 top göndermişlerdir.⁽⁵⁵⁾

Hindistan'dan gelen haberlerde **Uliver?** denilen ülkede yerli halk ile **İngilizler** arasında savaş çıkmış, İngilizlere yerlilerden hayli kayıplar meydana gelmiştir. **Sandiya** denilen yerde 6.000 adam ölmüş. **Sandiya** hükümeti **İngilizlerin** masrafını karşılamak şartıyla anlaşma olmuş, ayrıca bir kısım topraklar da **İngilizlere** bırakılmıştır.⁽⁵⁶⁾

İngiltere'nin **Hindistan**'da 100.295 kara askeri vardır. Bunlar 5 alay süvari toplam 23 alay olup senelik giderleri 984.681 kese akçedir. Yine **İngiltere**'nin

(53) C.H.116-H/7.Za.1258-M/10 Aralık 1842

(54) C.H.133-H/8.Ra.1258-M/08 Nisan 1843

bunlardan başka komutanları da olmak üzere 300.000 **Hindli** askeri vardır. **Hindlilerin** masraflarını ise **Hind** maliyesinden karşılanacaktır.(57)

Hindistan'ın **Kalikut** şehrinde oturan kaymakamı, **İngiltere** şirketi istemediği için değiştirilmiştir.(58)

---

(57) C.H.177-H/2.R.1260-M/21 Nisan 1844

(58) C.H.181-H/1.Ca.1260-M/19 Mayıs 1844

d. İngiltere'nin Diğer Devletlerle Ticaret İlişkileri:

1. İngiltere-Rusya Ticaret İlişkileri:

İki devletin tüccarları arasındaki anlaşmayı devletleri de kabul etmişlerdir. Buna göre;

1. Yabancı devletlere açık olan limanlardan iki devlet tüccarları da yararlanacaktır.

2. İki tarafta resimleri kendi tüccarlarından aldıkları kadar alacaklardır.

3-4. Her iki devletin gemileri karşılıklı mal taşıyacaklar.

5. Kendi ülkesinde olmayan mal getirilirse fazla gümrük alınmayacak.

6. İki devlet limanlarına antrepo usulü gelen mallara kendi halkından fazla gümrük alınmayacak. (Antrepo usulü **Osmanlı Devletinde** olmayıp, açıklaması şöyledir: Tüccar gümrüğünü veremeyeceği bir mal getirirse onu devlet anbarına kor, iç piyasaya sürürse gümrüğünü öder, eğer tekrar götürürse gümrük ödemez.)

7. Antrepo usulüyle Rusya ve İngiltere'den gelen karşılıklı malların resimleri verilecektir.

8. Gemileri birbirlerine tercih etmemek için iki devlet kendi veya öteki devletlerin şirket ve müdürlerine öbür devletlerin mal ve eşyaları kendi ülkelerine ithal ettiği vakitte satın aldığı eşyayı vermeyecek.

9. Hindistan'a İngilizlere ve diğer devletlere tanınan haklar Ruslar tüccarlara da sağlanacak.

10. Ancak gemiler aynı ülkede bir limandan diğerine gidemeyecekler.

11. İki devlet kendi gemilerine gösterdiği imtiyazı diğer devlete de gösterecektir.

12. Rusya'nın Amerika Kıtasındaki topraklarına dair 1825 tarihli Petersburg'da yapılan anlaşma geçerlidir.

13. Gemiler vardıkları limanda iyi kabul görecektir hatta tamir v.b. dahi edilecektir.

14. İki devlet konsolosu, savaş gemisi v.s. gemilerden kaçanları yakalamaya çalışacaklar.

15. Anlaşma 10 yıl olup, ilga edilebilecektir.⁽⁵⁹⁾

---

(59) С.Н. 127 Н/25.М.1259-М/03 Şubat 1843

2. İngiltere-Meksika Ticaret İlişkileri:

Meksika'nın İngiltere'ye ısmarladığı firkateynlerin teslimi sırasında kaçak İngiliz askerler ve komutanlar yakalanınca teslimden vaz' geçilmiştir. İngiltere kanunlarına göre kaçak gidenler ceza ödeyecekler. Ayrıca başka devlete hizmet için giderler İngiltere'ye karşı savaşamazlar.

İngiltere-Meksika Arasında Anlaşma:

1. İngiltere-Meksika savaşı sona erecek
2. İngiltere savaş gemileri Meksika'ya varınca orada dostça karşılanacak.
3. Savaş sırasında orada olan İngiliz tüccarlarının malları tanzim olunacaktır.
4. İngiltere'nin eski elçisi azl olup, yeni bir elçi atanacaktır.⁽⁶⁰⁾

⁽⁶⁰⁾ C.H.172-H/26.S.1260-M/17 Mart 1844

3. İngiltere-Brezilya Ticaret İlişkileri:

İki devlet arasında ticaret anlaşması yapılmıştır. Ancak bu haberin doğruluğu ispatlanamamıştır.⁽⁶¹⁾

Brezilya'ya giden İngiliz elçisi **Mösyö Alis** muaffak olamayarak dönmüştür. İngiltere fabrikalarındaki malları **Brezilya**'ya satmayı düşünüyordu. Ancak **Brezilya**'nın **Fransa** ile ticaret anlaşması yapacağı sanılmaktadır.⁽⁶²⁾

---

(61) C.H.123-H/27.Z.1258-M/29 Ocak 1843

(62) C.H.137-H/6.R.1259-M/13 Mayıs 1843

4. İngiltere-Çin Ticaret ilişkileri:

İngiltere, Çin ile yaptığı savaştan dolayı vergilerine % 5 zam yapmıştır. Bu durum halka büyük zarar vermektedir. Ancak Çin ile ticaret gelişeceğinden halkın bu zararı yüksek ticaret yoluyla karşılanacağı muhakkaktır.⁽⁶³⁾

İngiltere Çin ile ticaret anlaşması yapmış bu sebeple; pamuk, yapağı ve çuhanın fiyatı artmıştır. İslâm memleketlerinde mal satımı durmuş, afyon'a da % 30 zam gelmiştir.⁽⁶⁴⁾

5. İngiltere-Osmanlı Ticaret İlişkileri:

İngiltere'nin geliri giderlerinden fazla olduğu için parlamento bazı malların gümrüğünü azaltmak istemiştir. Bu mallar arasında **Osmanlı Devletinden** gelen yapağı da vardır. Yapağıdan çok az gümrük alınmasının sebebi fabrikaların daha yüksek kapasitede çalışabilmesi içindir.⁽⁶⁵⁾

---

(65) C.H.182-H/8.Ca.1260-M/26 Mayıs 1844

6. İngiltere-Avusturya Ticaret İlişkileri:

İki devlet arasında yapılan ticaret anlaşması şöyledir: **Avusturya**'nın Lehistan tarafında olan mallar **Hocabey** limanına **İngilizler** tarafından getirilince **Avusturya** limanı gibi sayılacak ve az gümrük alınacak, yine **Avusturya** tüccarları **İngiliz** limanlarına varırsa **İngiliz** tüccarı gibi sayılacaklardır.⁽⁶⁶⁾

⁽⁶⁶⁾ C.H.123-H/27.Z.1258-M/29 Ocak 1843

7. İngiltere-İran Ticaret İlişkileri:

İki taraf arasında ticaret anlaşması yapılarak tasdik olunmuş olup, buna göre:

Her iki taraftan giden mal ve hizmetler için gümrük karşılıklı olarak tüccarlarından aldıkları kadar olacaklar. İngilizlerin Tebriz'de bir konsolos ile Tahran ve Beşir şehirlerinde müdürler bulunacak, İran'ın da Londra'da Şahbanderinin bulunması hususunda anlaşmışlardır.⁽⁶⁷⁾

---

(67) C.H.123-H/27.Z.1258-M/29 Ocak 1843

8. İngiltere-Guatemala Ticaret İlişkileri:

Guatemala, İngiliz tüccar gemilerini taciz etmiş. İngilizlerin savaş gemileri Guatemala'yı ablukaya almışlar. Guatemalada savaş tazminatı ödemeye mecbur olmuştur.⁽⁶⁸⁾

---

(68) C.B.123-H/27.Z.1258-H/29 Ocak 1843

e. İngiltere'de İلمي Araştırmalar ve Teknik İcadlar:

1. Gemi, Denizcilik ve Savaşla İlgili İcadlar:

İngiltere'de dolu olması ve elde dahi bulundurulduğunda patlamayan humbara icad edilmiştir. Tecrübe edilmiş ve olumlu sonuç alınmıştır. Bunu icad eden kişiye para ve rütbe verilecektir. **Avrupa'da** okuma ve yazma arttıkça icadlarda çoğalmaktadır.(69)

İngiltere'de çakmaklı, süngüsünün bir tarafı testere gibi bir silah icad edilmiştir. Yağmurlu havalarda da denenmiş iyi sonuç vermiştir. **Rusya**, bu yeni silahı kullanmaya başlamıştır.(70)

İngiltere'de vapur arabalarının kömür ile değil hava ile yürütülmesi usulü geliştirilmiştir.(71)

İngiltere'de denizaltının ilk örneği icad edilmiş bir mucid havuzun altında 3 saat beklemiştir.(72)

Bu zamana kadar yapılan tüfenkler ağır olduğundan, **İngiltere'de** 500 dirhem tüfenk yapılmıştır.(73)

İngilizler Nil'de yüzdürmek için "**Nil Vapuru**" yapmışlar, sığ yerlerde de yüzebilecekmiş.(74)

İngilizler demirden 324 uzunluğu, 51 genişliği ve 32 kadem derinliği olan bir vapur yapmışlar. Bu vapur 100

(69) C.H.28-H/11.S.1257-M/4 Nisan 1841

(70) C.H.29-H/18.S.1257-M/11 Nisan 1841

(71) C.H.44-H/5.S.1257-M/25 Temmuz 1841

(72) C.H.92-H/16.Ca.1258-M/25 Haziran 1842

(73) C.H.96-H/15.C.1258-M/24 Temmuz 1842

(74) C.H.100-H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

beygir kuvvetinde, 1200 ton yük alan ve 1000 ton kömür yakıt alabilecek kapasitededir.⁽⁷⁵⁾

Bu zamana kadar yapılan gemilerin yelkenleri parçalı olup, İngiltere'de bir fabrikatör tek parça yelken dokumuştur.⁽⁷⁶⁾

Bir İngiliz, gemileri batırmaya yarayan bir alet bulmuş, aleti bir tüccar yardımıyla denemiş, başarılı sonuç almıştır.⁽⁷⁷⁾

İngiltere'de kurşunu kalıba dökerek üretmek için yeni bir alet icad edilmiştir.⁽⁷⁸⁾

---

(75) C.H.107-H/4.N.1258-M/09 Ekim 1842

(76) C.H.140-H/9.B.1259-M/05 Ağustos 1843

2. Teknik Alet ve Sağlıkla İlgili İcadlar:

İngiltere'de bir mühendis hesap gördürmek üzere 4.000 kese masrafla bir alet yapmıştır. Tam olabilmesi için 8.000 kese daha gerekliymiş. Eğer tamamlanabilirse büyük tüccar ve esnaflara büyük kolaylık sağlayacaktır.⁽⁷⁹⁾

Bir taraftan yazılan yazıyı diğer tarafa aktarabilen bir alet (telgraf) icad edilmiştir.⁽⁸⁰⁾

İngiliz mühendis gazyağı ispirotoyu kireçden geçirerek kuvvetini 1500 °C daha artırmıştır.⁽⁸¹⁾

İngiltere'de çok iyi yapıştıran kuvvetle bir tutkal icad edilmiştir.⁽⁸²⁾

İngiltere'de yeni bir telgraf icad edilmiş. Bir taraftan konuşulan şeyler diğer taraftan da zuhur ediyor, bir saniyede 288.000 mil kat edebiliyormuş.⁽⁸³⁾

Bir mühendis kuş gibi uçabileceği bir alet icad etmiştir. Ne kadar yol aldığı henüz belli değildir.⁽⁸⁴⁾

Bir mucid demir gemilerde de kullanılabilen, demirden etkilenmeyen yeni bir pusula icad etmiştir.⁽⁸⁵⁾

İngiltere'de **Londralı** bir hekim damat hastalığı, balgam, frengi, vücuttaki kabarcık v.b. tedavi eden yeni bir ilaç icad etmiştir. **Avrupa** okullarında da tasdik edilen bu ilaç **Osmanlı Devletinde** de kullanılmaya başlamıştır.⁽⁸⁶⁾

(79) C.H.36 H/8.R.1257-M/30 Mayıs 1841

(80) C.H.60 H/28.N.1257-M/13 Kasım 1841

(81) C.H.102 H/30.B.1258-M/06 Eylül 1842

(82) C.H.106 H/26.Ş.1258-M/02 Ekim 1842

(83) C.H.111 H/2.L.1258-M/06 Kasım 1842

(84) C.H.131 H/24.S.1259-M/26 Mart 1843

(85) C.H.144 H/7.Ş.1259-M/02 Eylül 1843

(86) C.H.175 H/18.Ra.1260-M/07 Nisan 1844

İngiltere'de bir adam âmaların gözünü açan yeni bir ilaç test etmiştir.⁽⁸⁷⁾

---

(87) C.H.102 H/30.B.1257-M/6 Eylül 1842

f. İngiltere Ekonomisi ve Askeriyesi ile İlgili Bilgileri:

1. Ekonomi:

İngiltere kraliçesinin H.1257/M.1841 senesi giderleri 16.978 kesedir.⁽⁸⁸⁾

İngiltere'nin 1840 tarihli gelir ve gideri:

Gelir: 12.140.400 kese

Gider 12.493.300 kese

Masraflar arttığından bu yıldan itibaren vergilerde artmıştır.⁽⁸⁹⁾

İngiltere'nin gelir ve giderleri her yıl martın 24.günü ilan edilir. H.1260/M.1844 senesi geliri 50.396.977 lira yani 1.187.334 kese akçedir. Bu H.1259/M.1843 senesi gelirinden 43 yük 18.167 lira yani 949.996 kese akçe fazla vermiştir.⁽⁹⁰⁾

(88) C.H.59 H/17.R.1258-M/28 Mayıs 1842

(89) C.H.110 H/25.N.1258-M/30 Ekim 1842

(90) C.H.178 H/9.R.1260-M/28 Nisan 1844

2. Askeri Bilgiler

Denizlerde bulunan İngiliz Gemileri:

Üç anbarlı ve kapaklı	: 29
Fırkateyn	: 29
Korvet	: 35
Vapur	: 46

Küçük gemi :100

Bu gemiler içinde 34.000 asker bulunmaktadır.⁽⁹¹⁾

İngiltere'nin Hindistan'da bulunan askerleri:

Hintli topçu	: 16.000
Hintli süvari	: 26.000
Hintli piyade	:234.000
Hintli mühendis	: 5.000

İngiliz asker ve komutan : 22.000

Hintli başıbozuk : 83.000 ⁽⁹²⁾

İngiltere'nin H.1259/M.1843 tarihindeki deniz kuvvetleri:

Tekne : 233 kıt'a

Tersanelerde bekleyenler : 240 adet

⁽⁹¹⁾ C.H.52 H/2.Ş.1257-M/19 Eylül 1841

⁽⁹²⁾ C.H.137 H/6.R.1259-M/06 Mayıs 1843

Bu gemiler içinde : 39.646 asker bulunmaktadır.(93)

ğ. İngiliz Toplumunu ile İlgili Bazı Haberler:

Bekâr	azade		kız	dul
229	-	15 yaşından 20 yaşına kadar	1215	1
4999	47	20 yaşından 25 yaşına kadar	5042	27
2397	270	25 yaşından 30 yaşına kadar	1879	120
754	222	30 yaşından 35 yaşına kadar	568	158
262	191	35 yaşından 40 yaşına kadar	444	132
113	127	40 yaşından 45 yaşına kadar	107	138
46	134	45 yaşından 50 yaşına kadar	53	73
18	95	50 yaşından 55 yaşına kadar	14	57
8	59	55 yaşından 60 yaşına kadar	11	24
5	64	60 yaşından 65 yaşına kadar	1	44
-	16	65 yaşından 70 yaşına kadar	2	8
1	4	70 yaşından 75 yaşına kadar	-	2
-	5	75 yaşından 80 yaşına kadar	-	1
-	4	80 yaşından 85 yaşına kadar	-	1 (94)

İngiltere'de bu yıllarda işsizlik artmıştır. İş bulmak için dışarıya gidenler ile nasıl iş bulunacağı konusunda işçiler bilgilendirilmektedir.⁽⁹⁵⁾

(94) C.H.85 H/26.Ra.1258-M/07 Mayıs 1842

(95) C.H.134 H/15.Ra.1259-M/15 Nisan 1843

h. İngiltere Adaleti ile ilgili Haberler:

İngiliz tayfalarından biri **Çinli** bir kadına tecavüz etmiş, kadın tayfayı kaptana şikayet etmiştir. Kaptan tüm tayfaları güverteye dizerek kadından tanınmasını istemiş, kadın tanıyamayınca davası düşmüştür.⁽⁹⁶⁾

İngiltere'de **İrlanda** asında halkı isyana teşvik eden **Okunel**? (**او قونل**) yakalanarak mahkemeye verilmiştir. **Dublin**'de yapılan mahmeke uzun sürecektir, zira bir adam ne kadar suçlu olsada mahkemesi hak üzere yapılır. **Okunel**'de kanunları çok iyi bilmektedir. Asi iki şahid gösterir ve haklı olduğunu söylerlerse dava düşebilirmiş. **Okunel** ise **80.000 şahit** gösterecekmiş. **İngiltere** yeni kanun yapmayı düşünüyor, ancak bunun da çözüm olacağı belli değildir. **Avpuda**'daki yargılama usulu iyi ise de devlete çok sıkıntı çektirmektedir.⁽⁹⁷⁾

İrlanda'da isyan çıkaran **Okunel** mahkemeye verilmiş, gerekli görülürse hapis cezasına çarptırılacaktır. Ancak hakimin kararı yeterli olmayıp esnafdan 12 kişi görüş bildirir. Hakim de kararını bu doğrultuda verir. Kararlarda ittifak sağlanmazsa durum hükümete bildirilir. İşte **İngiltere**'de adalet usul üzere çalışmaktadır.⁽⁹⁸⁾

İngiltere'de isyan eden **Okunel** halini **İngiltere** asilzadeleri parlamentosuna arz eylemiş, onlarda affetmiştir.⁽⁹⁹⁾

(96) C.H.98 H/29.C.1258-M/07 Ağustos 1842

(97) C.H.160 H/1.Z.1259-M/23 Aralık 1843

(98) C.H.168 H/28.M.1260-M/18 Şubat 1844

(99) C.H.196 H/15.N.1260-M/28 Eylül 1844

1. Diğer Haberler

İngiltere ve **Napoli** devletleri arasındaki ticaret anlaşması son bulmuş, ancak kokoret ticaretinin sürmesi için iki taraf görüş birliğine varmışlardır.(100)

Herat civarında **Guryan** şehrinin **Herat** şahına verilmesini isteyen **İngiltere**'ye **İran** karşı çıkmıştır. Ancak **İngiltere**'nin **İran** elçisi **Tahran**'ı terk ederek **Osmanlı** topraklarına gelince **İran** adigeçen şehri **Herat** şahına vermeyi kabul etmiştir. **İngiliz** elçisi de **Tahran**'a dönmüştür.(101)

Demiryolu kârlı bir iş olduğundan **İngiltere** demiryolu yapımına ağırlık vermiştir. Böylece ticarette artacaktır. Kıyıda içerilere daha çok mal gidecek, içerilerde taze balık yiyeceklerdir.(102)

İngiltere'de, günde 61.495.503 gazete satılmaktadır.(103)

İngiltere'de **Mısır**'da olduğu gibi sığır hastalığı çıkmış ve çok hayvan telef olmuştur.(104)

Mumya içinde saklanan bir **Mısır** buğdayı çok verimli olmuş, ancak taneleri hafiflemiştir.(105)

Mesket İmamı kraliçeye hediye vermiş, kraliçe de mukabele etmiştir.(106)

Londra'da 1259 H.1843 M. tarihinde 769 yangın çıkmıştır. Tamamen yanan ev sayısı 24'tür. **Yangınlarda az**

(100) C.H.2 H/11.C.1256-M/10 Ağustos 1840

(101) C.H.28 H/11.S.1257-M/04 Nisan 1841

(102) C.H.36 H/8.R.1257-M/30 Mayıs 1841

(103) C.H.98 H/29.C.1258-M/07 Ağustos 1842

(104) C.H.130 H/16.S.1259-M/18 Mart 1843

(105) C.H.100 H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

(106) C.H.102 H/30.B.1258-M/06 Eylül 1842

hasar olmasının sebebi tulumbaların pek temiz ve sanatlı olmasındandır.⁽¹⁰⁷⁾

İngiltere'de posta ile çok şey taşınır, bunun sebebi postanın ucuz olmasıdır. Taşınan bazı eşyalar kuş, piliç, hatta doktorlar için insan eli-ayağıdır.⁽¹⁰⁸⁾

İngiltere, Haiti adasının sömürgesi için Fransa ile yarış halinde olup, Haiti Kraliçesine, İngiliz Kraliçesi, hediye göndermiştir. Fransızlar da adaya baskı yaptıklarından adanın şu an kimde olduğu belli değildir.⁽¹⁰⁹⁾

---

(107) C.H.123 H/27.Z.1258-M/29 Ocak 1843

(108) C.H.172 H/26.S.1260-M/17 Mart 1844

(109) C.H.181 H/1.Ca.1260-M/19 Mayıs 1844

B. FRANSA ile İLGİLİ HABERLER

Ceride-i Havadis, İngiltere haberleri kadar olmasa da **Fransa** hakkında da geniş bilgiler vermektedir. Burada da **Fransa'nın** sömürgeleri, diğer devletlerle ilişkileri ve bilim-tekniikle ilgili haberler bulunmaktadır.

a. Fransa-Fas İlişkiler

Fas'ın, **Fransa** ve **İspanya** devletleriyle ilişkileri kesilmiştir. **İsveç** ve **Danimarka** devletleri de öteden beri verdikleri vergiyi kesmişlerdir. **İspanya** elçisi de **Fas'taki** elçisini geri çekmiştir.⁽¹¹⁰⁾

Fas ile **Fransa** devletleri arasında savaş çıkmış ancak **Fransa** galip gelmiştir. **İngiltere** tavassut etmiş olup savaş yakında bitebilir.⁽¹¹¹⁾

Fransa-Fas savaşında **İngiltere** tarafsız kalacağını bildirmiştir. **Septe Boğazı'nın** kilidi olan **Cebeletre** kalesi **İngilizlerin** elindedir. **İngiltere** zahiresini bu taraftan getirdiğinden **Fas'a** hakim olanın **Akdeniz'e** hakim olacağını düşünmektedir. Son alınan haberde, dördüncü defa olan savaşta yine **Fransa** yenmiştir.⁽¹¹²⁾

Fransa'nın **Fas** ile savaşından faydalanmak isteyen **İspanya**, **Fas'a** savaş açmıştır. Savaşın amacı ise **İspanyolların** **Faslılara** olan düşmanlığından yararlanıp iç isyanı önlemek istemektedir.⁽¹¹³⁾

Fransa, Fas ile olan sınırını geçerek Fas'a saldırmıştır. Fas karşılık vermemiştir. Fransız elçisi de Fas'ı terk etmiştir. Faslilar kalan Fransızlara saldırmışlar. Fransa, İngiltere'ye haber vererek Tanca kalesini kuşatmıştır. Fransa Fas'ın batı limanlarındaki tüccar gemilerine de el koymuştur. Bu gemiler İngiliz gemileri yoluyla Fas'a silah sağladıkları haberi alınmıştır.(114)

Fransa Fas'a barış için süre vermiş ancak anlaşma olmadığından Fransa tekrar Tanca üstüne saldırmışlar. İngiltere aracılık için Fas padişahına gelmiştir. İngilizler Faslılara yardım etmiyorlarsa da yaralıların tedavisinde bulunuyorlar.(115)

Fransa-Fas savaşında, Fransızlar 12.000 atlı ve piyade asker, Faslilar 25.000 başıbozuk kuvvetle savaşmışlar. Faslılardan 800 ölü, 1500-2000 dolaylarında yaralı, Fransa'nın 4 subay, 23 asker ölü, 86 kadarda yaralı kayıp vermiştir.(116)

Fransa ile Fas anlaşması; Fas, Fransa'ya 2000 riyal, 2.000 at verecek, bir daha saldırmamak üzere anlaşmışlar. Ayrıca İsveç ve Danimarka'da Fas'a vergi vermeyeceklerdir. Bu anlaşmaya İngiltere arabuluculuk yapmıştır.(117)

Fransa-Fas anlaşması gereği Fransa konsolosu Tanca limanına yerleşmiş ve gemilerden top atılmıştır. Anlaşmanın ayrıntıları açıklanmamıştır.(118)

Fransa-Fas savaşından sonra varılan anlaşmanın gazeteye yansıyan kısımları:

1. Faslilar huduttaki askerlerini çekecekler.

(114) C.H.190 H/2.Ş.1260-M/17 Ağustos 1844

(115) C.H.192 H/16.Ş.1260-M/31 Ağustos 1844

(116) C.H.195 H/9.N.1260-M/22 Eylül 1844

(117) C.H.196 H/15.N.1260-M/28 Eylül 1844

(118) C.H.197 H/22.N.1260-M/05 Ekim 1844

2. **Fransa** topraklarına yapılan çapulları, **Fas** durduracaktır.

3. **Fas**'taki **Fransız** aleyhtarlığı öncelenecek ve malzeme götürmelerine izin verilmeyecektir.

4. Sınırlardaki tecavüzler karşılıklı, önlenecektir.

5. Sınırlar eskisi gibi korunacaktır.

6. İki taraf arasındaki düşmanlık sona erecektir.

7. Varılacak kesin anlaşma bu çerçevede içinde olacak, ticarete karşılıklı fayda esası gözetilecektir.

8. Bu anlaşmanın tasdiki 2 ay müddetinde veya daha erken yapılacaktır.⁽¹¹⁹⁾

b. Fransa-Belçika ilişkileri:

Fransa, Belçika kıyılarına asker yağmış ancak geri çekmiştir.⁽¹²⁰⁾

Fransa, Belçika arasında ticaret anlaşması yapılmış, karşılıklı olarak sınırdan geçen mallara az gümrük uygulamayı kararlaştırmışlardır.⁽¹²¹⁾

---

(120) C.H.55 H/23.Ş.1257-M/10 Ekim 1841

(121) C.H.99 H/6.B.1258-M/13 Ağustos 1842

c. Fransa-Çin İlişkileri

Fransa, Çin ile ticaret yapmak için bir elçi göndermiştir.(122)

Fransa'nın Çin'e göndereceği elçi bir kapak, iki fırkateyn, üç korvet ile gidecek ve imparatora hayli yüklü hediye götürecektir.(123)

Fransa elçisi ipek kese içinde mektubu **Çin'de** okumuş, **Fransa** kralı ve ailesi hariciye nazırının özel olarak hâl ve hatırını sormuşlar. **Fransa Çin'in İngiltere'ye** sağladığı şartlar çerçevesinde anlaşma yapmak istemiştir: **Çin, İngiltere'ye** sağladığı şartları **Fransa'ya** da verecek, **Kanton** şehriyle birlikte 5 limana giren tüccarlara **İngiliz** tüccarlara sağlanan kolaylık **Fransız** tüccarlara da sağlanacak, **Fransa** konsolos bulunduracaktır.(124)

d. Fransa-Markisa İlişkileri:

Markisa adasında bir Fransız papası oturmaktadır. Halk adaya gelen bir Amerika teknesine ateş açmış, bunun üzerine adanın şahıyla görüşen bir Fransız general adaya Fransız bayrağı astırmıştır.(125)

O taraf adalarının birinde oturan Fransız elçisinin ikâmetgahı yanına, yerlilerden biri barınak yapmak istemiş, elçi "biraz ötede yap" deyince yerlinin gücüne gitmiştir. Çıkan tartışmada yerli ölmüş. Fransa halkının rahatı yerindedir. Ancak buna rağmen Fransa o tarafa asker gönderecekti.(126)

Fransa, Markisa adasına despot ile 12 papas göndermiştir.(127)

Fransa kralı Lui Filip'in oğlu, Dojivanuel adaları halkının hiddeti yatışınca kadar adada kalacaktır.(128)

Fransa Markisa adasını işgal etmiştir. Adanın ordu komutanı halkı Fransa aleyhine kışkırttıysa da netice değişmemiş, kraliçenin emriyle adaya Fransa bayrağı çekilmiştir.(129)

(125) C.H.122 H/20.Z.1258-M/22 Ocak 1843 .

(126) C.H.125 H/11.M.1259-M/11 Şubat 1843

(127) C.H.121 H/14.Z.1258-M/16 Ocak 1843

(128) C.H.126 H/18.M.1258-M/18 Şubat 1843

(129) C.H.133 H/8.Ra.1259-M/08 Nisan 1843

e. Fransa'nın Diğer Devletlerle İlişkileri:

Buenos Aires'deki kavgaya **Fransız Elçisi** de katılmış, olay büyürse **Fransa** askeri müdahalede bulunacaktır.(130)

Napolyon'un **Rusya**'ya esir düşen askerleri çok kötü şartlardaymış. Esirlerden biri durumu ailesine bildirmek isterken, mektup **Rus İmparatorunun** eline geçmiş, imparator acıyarak esire para vermiş, adam ölünce 8.000 kese parası kalmıştır.(131)

Madagaskar verimli toprakları olan 3.000.000 nüfuslu, tarıma elverişli bir yerdir. Halkı simsiyah kıvrıcık değildir, **Sudanlılara** benzemez. Adanın merkezi **Tonata**'da kilise kurulmuş papas gönderilmiş ancak halk kiliseye pek gitmemektedir.

Bir **Fransız** tüccarda kraliçeye hediye götürmüştür.(132).

(130) C.H.105 H/16.S.1259-M/18 Mart 1843

(131) C.H.118 H/21.Za.1258-M/24 Aralık 1842

(132) C.H.137 H/6.R.1259-M/06 Mayıs 1843

f. Fransa Ekonomisi ile İlgili Bilgiler

Fransa Ticareti:

yıl	kese
1831	9.048
1841	12.488 ⁽¹³³⁾

Fransa büyük masraflarla **Çin**'e elçi göndermiş ancak fazla kârlı ticaret yapamamıştır. **Fransa**'da ipek çok olup, çay da pek içilmez, bundan dolayı da ticaret olmamıştır.⁽¹³⁴⁾

Fransa'da bir amelenin gündeliği 8 guruş 25 paradır. İslâm ülkelerinde ise işçi fiyatları ucuzdur. Böylece çıkan mallar da ucuz olacaktır.⁽¹³⁵⁾

(133) C.H.97 H/22.C.1258-M/31 Temmuz 1842

(134) C.H.100 H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

(135) C.H.133 H/8.R.1259-M/08 Nisan 1843

g. Fransa'da İcadlar:

1. Teknik İcadlar:

Matbaada eli çabuk adam günde 12.000 harf dizebilirken, **Fransa'da** bir mucid 18 yıl çalışarak günde 124.000 harf dizebilecek bir alet yapılmıştır.⁽¹³⁶⁾

Fransa'da yetenekli bir saatçı, çaldıkça kendi kendini kuran bir saat icad etmiştir. Fazla pahalı olmayan bu saati imal eden bir kaç yıl üretip satma izni de almıştır.⁽¹³⁷⁾

Fransa'da Dager adlı birisi **Dager Yutip** adlı bir alet geliştirmiştir. **İstanbul'a** da getirilen bu alet ile orada fotoğraf çekmişler.⁽¹³⁸⁾

Kimyager ve mühendisler 24 saat havada kalıp havanın ısısını ölçüp, sırlarını açıklayacaklarmış.⁽¹³⁹⁾

Kandilde yakılmak amacıyla şeker ve saireden yağ çıkarılmış, yağ gayet parlak şekilde ışık veriyor. Gazdan daha iyi olup pancar şekerinden de çıkarılmakta ve hem de ucuz elde edilmektedir.⁽¹⁴⁰⁾

Fransa'da yeni bir ateş tulumbası icad edilmiştir.⁽¹⁴¹⁾

Fransa'da bir mucid **rüzgar pusulası** icad etmiş havaya bakmaksızın rüzgarın ne tarafa estiğini tespit ediyor. Bir

(136) C.H.43 H/28.Ca.1257-M/18 Temmuz 1841

(137) C.H.82 H/5.Ra.1258-M/16 Nisan 1842

(138) C.H.96 H/15.Ca.1258-M/24 Temmuz 1842

(139) C.H. 05 H/19

kaç saat sonra rüzgarın ne taraftan eseceği de bakarak anlaşılabilir olmuş. Gemicilere faydali olacaktır.⁽¹⁴²⁾

2. Fransa'da Gemi ve Denizle İlgili İcadlar:

Tayfa ve bahriye askerinin başına giymek üzere başlık yapılmıştır. Bunlarla suya düşünce bir zarar gelmiyor ve kurşun geçirmiyorlar.

Fransa'da bir mühendis piyadeyi atının hücumundan koruyan yeni bir zırh icad etmiştir.⁽¹⁴³⁾

Fransa'da ağırlığından hafif balon yapan bir adam yükseğe çıkmış ve tekrar inmiştir.⁽¹⁴⁴⁾

---

(142) C.H.140 H/1.Ş.1259-M/27 Ağustos 1843

(143) C.H.104 H/12.Ş.1258-M/18 Eylül 1842

(144) C.H.116 H/7.Za.1258-M/10 Aralık 1842

3. Fransa'da Sağlık İle İlgili İcadlar:

Fransa'da delileri bir çiftlikte çalıştırmışlar olumlu sonuç alınmıştır. Çiftliğin kârı artmıştır. Ancak bu deliler zincir kâr etmeyen deliler değildir.(145)

Fransa'da bir göz doktoru kör ada tavşanının gözüne bir başka ada tavşanının gözünü takmış ve kör tavşan görmeye başlamıştır. Göz doktoru insanda da aynı işlemi yapacağını söylemektedir.(146)

---

(145) C.H.137 H/6.R.1259-M/06 Mayıs 1843

(146) C.H.152 H/6.L.1259-M/30 Ekim 1843

h. Fransa Okulları Hakkında:

Medrese	41	15.780	öğrenci
Millet Medresesi	312	28.200	öğrenci
Medreselere Mülazım olan Mektepler	102	10.371	öğrenci
Diğer Mektepler	1005	25.580	öğrenci

Fransa'nın Hendese-i Askeriye Mektebi 9 tanedir. Bu okullarda her türlü ilim öğretilir. Ayrıca 40.000 de devlet okulu vardır ve içlerinde 3.000.000 öğrenci öğrenim görmektedir.⁽¹⁴⁷⁾

---

(147) C.H.179 H/16.R.1260-M/05 Mayıs 1844

1. Fransa ile İlgili Bazı Haberler:

Paris'te bir hayvanat bahçesi meydana getirilmiştir.(149)

Fransa, dört devletin oluşturduğu ittifaka dahil olmuştur. **Londra**'da imzalanan protokol **Fransa Hükümetince** tasdik edilmiştir.(149)

Fransa; Osmanlı Devleti, Rusya, Avusturya, Prusya ittifakından ayrılmıştır.(150)

Fransa İmparatoru Napolyon'un naşı **Santilyana** adasından alınarak **Paris**'te kendi yaptırdığı hastanenin yanına defn edilmiştir.(151)

Fransız astronomi bilginleri kuyruklu yıldızın güneşe zaman zaman yaklaşıp uzaklaştığını bildirerek bunun; iç hastalık, zelzele, v.b şeylerle ilgisi olmadığını açıklamışlardır.(152)

Altı sene önce **Fransa**'nın nüfusu 33.540.910 iken bu defaki sayımda 34.494.875 olarak ortaya çıkmıştır.(153)

İspanya'da 136 yaşında adam ortaya çıkınca **Fransa** buna karşılık 149 yaşında adam göstermiştir.(154)

---

(148) C.H.35 H/1.R.1257-M/23 Mayıs 1841
 (149) C.H.39 H/30.R.1257-M/20 Haziran 1841
 (150) C.H.52 H/2.Ş.1257-M/19 Eylül 1841
 (151) C.H.128 H/2.S.1259-M/04 Mart 1843
 (152) C.H.151 H/6.L.1259-M/30 Ekim 1843
 (153) C.H.155 H/26.L.1259-M/18 Kasım 1843
 (154) C.H.188 H/18.B.1260-M/03 Ağustos 1844

C. RUSYA

Ceride-i Havadis'te Rusya ile ilgili haberler sınırlı olarak yer almıştır. **Rusya** haberleri içinde **Türkistan** haberlerinin bulunmaması dikkat çekicidir.

a. Rusya'nın Diğer Devlet ve Milletlerle İlişkileri:

Rusya'nın Çerkes taraflarına gönderdiği harbiye nazırı **General Çerişef** görevini tamamlayarak dönmüştür. (155)

Rusya'da Yahudi nüfusu 2.200.000'e ulaşmıştır. (156)

Rusya'nın Sibir komşusu olan **Asya'nın** batısında **Kamçank** denilen büyük bir yer vardır. Soğuk ve yüksek dağlar bulunan üç ay yaz gelen bu yerlere **Rusya Kazak** yerleştirmiştir. **Kazaklar** geçimlerini hayvancılık yaparak ve avlanarak sağlamaktadırlar. (157)

(155) C.H.104 H/12.Ş.1258-M/18 Eylül 1842

(156) C.H.117 H/15.Za.1258-M/18 Aralık 1842

(157) C.H.156 H/5.Za.1259-M/27 Kasım 1843

b. Rusya'da Altın Madeni İşletmeciliği

Rusya'nın Sibir taraflarında çok geniş bir yer üzerinde altın madenine rastlanmıştır. Eğer bu ortaya çıkarılırsa dünyadaki altın fiyatları düşecektir. Ancak bir memlekette bol altın olursa ziraat azalır. Bu durum uzun vadede devletin zararına olur. **İspanya**'ya 300 yıl önce bol altın geldiğinden ziraat azalmıştır.⁽¹⁵⁸⁾

Sibir'in doğusuna altın bulunmuş, bunun üzerine şirketler kurularak faaliyetler başlamıştır. 950.000 kıyye kum işlenmiştir. Yaklaşık 1000 kıyyeden 44 dirhem altın elde edilmektedir. Şirket 10.500 dirhem altın çıkarmıştır. Bu haber **Rusya** gazetelerinden alınmıştır.⁽¹⁵⁹⁾

---

(158) C.H.166 H/14.M.1260-M/04 Şubat 1844

(159) C.H.168 H/28.M.1260-M/18 Şubat 1844

c. Rusya Maliyesi**Rusya devletinin gelir ve gideri:**

Geliri : 4.700.000 kese

Gideri : 4.500.000 kese⁽¹⁶⁰⁾

---

(160) C.H.99 H/6.B.1258-M/13 Ağustos 1842

d. Diğer Haberler:

Rusya'da yağ katılarak ve tuğla gibi kalıplara dökülen yeni bir kömür icad edilmiştir. Taş kömürüne göre ısısı beş kat daha fazladır.(161)

---

(161) C.H.41 H/14.Ca.1257-M/4 Temmuz 1841

D. AVUSTURYA

Avusturya ile ilgili olarak gazetede fazla haber bulunmamaktadır. Aşağıda **Avusturya**'nın ticareti ve yeni bir köprü kurulması ile ilgili haber bulunmaktadır.

a. Avusturya Ticareti ile ilgili Haberler:

Avusturyalı bir tüccar, **Çin** ile şimdiye kadar ticaret yaparak **Çin**'de çok bulunan çay ve ipek kumaşı getirmiş ancak bunlar, **Avusturya**'da sürülmediğinden malları **Flemenk** ve **İngiltere**'ye satmıştır. Bu sefer **Avusturyalı** iki zengin tüccar tercüman ve gemiler alarak **Çin**'e gittilerse de fazla bir ticaret yapamamışlardır.⁽¹⁶²⁾

Avusturya limanlarında bu sene ticaret çok olup M. 1842/ H.1258 senesinde dışardan 1263 ticaret gemisi ve **Avusturya** limanlarına 6452 kıt'a **Avusturya** ticaret gemisi gelmiş içlerinde 57.500.000 fiyorina değerinde mal bulunmaktadır. İçerden, dışardan, karadan veya denizden gelen tüccarlar 153.218.000 fiyorialık alış-veriş ile pek çok ticaret yapmışlardır. Bütün ticaretin tutarı 38 yük, 20.000 kese akçedir. **Osmanlı Devletinden** de **Avusturya**'ya 12 ticaret gemisi gitmiştir.⁽¹⁶³⁾

(162) C.H.100 H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

(163) C.H.130 H/16.S.1259-M/18 Mart 1843

b. Diğer Haberler:

Avusturyalı bir komutan nehir üzerine kurduğu köprü ile ilk defa duba usulünü kaldırmıştır. Bu methodla 1000 arşın uzunluğunda bir yere 35 dakikada köprü kurulmuştur. Askerler teçhizatları top ve atlarıyla rahatlıkla geçmişlerdir.⁽¹⁶⁴⁾

---

(164) C.H.101 H/20.B.1258-M/27 Ağustos 1842

D. AVRUPA ile İLGİLİ HABERLER

Gazetede teker teker Avrupa Devletlerinden başka Avrupa haberleri olarak ayrılan bölümde tüm Avrupanın ortak haberleri, ilim, teknik, ekonomi, maliye ve sömürge ile ilgili haberler yer almaktadır.

a. İلمي Araştırmalar:

Ağaçların dayanıklılığını artırmak ve ağaçlardan daha fazla renkli maddeler elde etmek için bir takım kimyasal formüller geliştirilmiştir.⁽¹⁶⁵⁾

Avrupa'da her devletin rasathanesi vardır. Bunlar

Avusturya	: 19
Rusya	: 11
İngiltere	: 12
İtalya	: 10
Fransa	: 3
Lehistan	: 2
İsveç	: 1
İspanya	: 1
Flemenk	: 1
Belçika	: 1

(165) C.H.22 H/28.Z.1256-M/20 Şubat 1841

Danimarka : 1

Bunlar kuyruklu yıldızı görmüşler ancak aralarında bilgi aktarımı yoktur.⁽¹⁶⁶⁾

b. Avrupa Ticareti ile İlgili Haberler:

Avrupa'da ticaretin gelişmesi sebebiyle **İngiltere, Fransa, Flemenk ve Belçika** devletleri arasında güvercin ile haberleşme başlamıştır.(167)

Avrupa'da olan altın, gümüş ve bakırların miktarı 62856 bin kese akçedir. Bunların 24.000.000'u **Fransa'da** 9.600.000'u **İngiltere'dedir**. **Fransa'da** hisseler çok olup, **İngiltere, Rusya ve Avusturya'da** faizli-faizsiz hisseler verilir. **İspanya ve Portekiz'de** bu gibi şeylere itibar edilmez.(168)

Uruguay ile Avrupa Devletleri ticaret anlaşması yapmışlardır.(169)

Avrupa'da panayırlar kurulur, tüccarlar gelerek alışveriş yaparlar, canbazlar vesair sanatı ve hüneri olanlar gelerek para kazanırlar.(170)

Avrupa ile Çinlilerin ticaretinin ekserisi çay olup, **İngiltere** bu sene ilk 6 ay içinde **Çin'den** 14.300.000 kese siyah çay ve 2.500.000 kiyeye yeşil çay almıştır. **Amerika** tüccarları çok çay alırlar ve halk çok çay kullanır. **Rusya** tüccarları **Çin'e** karadan gidip gelirler. Onlar **Çin'in** iyi çayını alırlar. Çünkü **Rusya'nın** soğuk olması sebebiyle sabah-akşam çay içerler, hatta bazıları günde üç beş öğün çay içerler. Çay, **Osmanlı Devletinde** nadir, ilaç gibi kullanılır. Ancak **Asya'nın** doğusunda, **Tataristan** ve **Hindistan** taraflarında çok içilir. **Çin'de** ise çayı şekersiz ve sütsüz içerler.(171)

(167) C.H.102 H/30.B.1258-M/06 Eylül 1842

(168) C.H.105 H/19.Ş.1258-M/25 Eylül 1842

(169) C.H.107 H/4.N.1258-M/09 Ekim 1842

(170) C.H.114 H/23.L.1258-M/27 Kasım 1842

(171) C.H.155 H/26.L.1259-M/19 Kasım 1843

Avrupa'da altın ve gümüş pek çoğalmış olduğundan İngiltere'deki altınlar da sikke ve külçe olarak 34 yük = 72.500 kese olup atıl olarak beklemektedir.⁽¹⁷²⁾

Avrupa'daki Bazı Devletlerin Tüccar Gemileri:

	Ton
Osmanlı Devleti	: 182.000.
İngiltere	: 3.047.418
Fransa	: 589.017
Rusya	: 239.706
Avusturya	: 208.551
Nemçe	: 551.141
Yunan	: 137.558 ⁽¹⁷³⁾

(172) C.H.177 H/2.R.1260-M/21 Nisan 1844

(173) C.H.205 H/19.Za.1260-M/30 Kasım 1844

c. Avrupa Devletlerinin Sömürgeleri ile İlgili Haberler

Hindistan'ın güneyindeki **Büyük Antiller (Küba)**, **Haiti**, **Camaika** ve **Portorika** dört büyük ada olup bunlardan başka daha bir çok küçük adalar vardır.

Bu adalardan **İngiltere'nin** 15, **Fransa'nın** 2, **İspanya'nın** 2, **Flemenk'in** 2, ayrıca **Flemenk** ve **Fransa'nın** ortak bir adası vardır.(174)

Haiti önce **Fransa'yla** ticaret anlaşması yapmış ardından da **İngiltere'yle** ticaret anlaşması yaptığından, **Fransa** bunun **sebebini** sormak için özel memur göndermiştir.(175)

---

(174) C.H.133 H/8.R.1259-M/08 Nisan 1843

(175) C.H.153 H/12.L.1259-M/05 Kasım 1843

d. Avrupa'da icadlar:

1. Askeri icadlar:

Avrupa'da barutsuz top atma usulü icad edilmiştir.(176)

Eskiden olduğu gibi yine büyük toplar dökülmeye başlamış, bu toplar savaş gemilerine monte edilecek durumdadır. Tanesi 234 kıyyeli olup 23 kıyye keskin barut konulmuştur. Bir kaleye atılmış ve 40 adım yer sökmüştür.(177)

İngiltere'de 400 beygir gücünde gemiler yapılmış, **Fransa'da** ise iki tane 450 beygir gücünde gemi yapılmıştır. **İngiltere'de** 800 beygirlik gemi yapılacağı söylenmektedir.(178)

Avrupalı Kukran adlı bir kaptan yeni bir savaş gemisi yapmıştır. 750 ton yük alan ve hafif ve fazla yer kaplamamaktadır. Özelliğinden dolayı iki yüzlü denilmiş adı Hinus konmuştur. Denize indirilmiş ancak henüz denenmemiştir.(179)

(176) C.H.11 H/11.N.1256-M/06 Kasım 1840

(177) C.H.100 H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

(178) C.H.103 H/5 Ş 1

2. Teknik İcadlar

Yunan dilinde **litoğrafya-taşbaskı-** adı verilen resim ve yazı basabilen yeni bir baskı türü icad edilmiştir.(180)

Avrupa'da kömürsüz vapur icad edilmiş ve bu vapurların kazanların patlama riski de ortadan kalkmıştır. Bu vapurlardan **Avusturya** ve **Rusya** birer örnek yapmıştır.(181)

Avrupa'da "dalgiç çanı" adı verilen ve denize batan gemileri çıkarmaya yarayan bir alet icad edilmiştir.(182)

Avrupa'da **fotoğraf makinası** icad olunmuştur. Bu makina her şeyi, ayrıntılarıyla bir levha üzerine çıkarmaktadır.(183)

İngiltere'de 50 sene önce de saat yapılıyorsa da şimdi **Fransa**, **İsviçre** ve **İtalya**'da da temiz ve ucuz saat yapılıyor. Ancak **İngiltere**'de yapılan saatler daha dayanıklı, ağır, biraz da pahalıdır. Şimdi **İngiltere** seri üretime geçip hem dayanıklı hem de ucuz saat çıkaracaktır.(184)

Avrupa'da telgraf direkleri demir yollarının kenarına dikilmektedir. Şimdi **Fransa**'da **Marsilya**, **Belçika** ve **Prusya**'ya doğru direkler dikilmekte, teller çekilmektedir.(185)

(180) C.H.1 H/1.C.1256-M/31 Temmuz 1840

(181) C.H.35 H/1.R.1257-M/23 Temmuz 1841

(182) C.H.37 H/15.R.1257-M/30 Temmuz 1841

(183) C.H.47 H/26.C.1257-M/15 Ağustos 1841

(184) C.H.113 H/16.L.1258-M/20 Kasım 1842

(185) C.H.135 H/22.R.1259-M/22 Nisan 1843

3. Sağlık ile İlgili Yeni Gelişmeler:

Avrupa'da kuduza yakalananlara hiç bir çare bulunamıyordu. **İtalya**'da kuduran bir adama hekim yanlışlıkla sirke vererek şifa bulmuştur. Bunu sair bir hekim işitip hastaya bir ay tecrübe ile keskin sirke içirmiş ve hastanın iyi olduğu görülmüştür. Kuduzun ilacı 150 dirhem keskin sirkedir. **Avrupa** gazetelerinin yazdığı doğruysa pek iyi bir şeydir.⁽¹⁸⁶⁾

Avrupa'da bir hekim yeni bir karantina usulu bulmuş, şöyle ki, bulaşık eşyayı bir yerde bir kaç saat sıcakta tutulursa bulaşıcı hastalık ortadan kalkıyormuş. **Rusya** hastalık olan yerde bunu tecrübe edecekmiş.⁽¹⁸⁷⁾

---

(186) C.H. 120.H/6.Z.1258-M/ 08 Ocak 1843

(187) C.H. 128.H/2.S.1259-M/ 04 Mart 1843

e. Avrupa ile ilgili Askeri Bilgiler:

Avrupa'da uzun süredir sulh olduğundan Avusturya askerlik süresini 14 yıldan 8 yıla indirmiştir.⁽¹⁸⁸⁾

Avrupa Devletlerinin halkı, gelirleri ve askeri kuvvetleri

Halkı	Gelirleri (kese)	Muntazam kara ordusu
Rusya : 58.800.000	3.600.000	500.000
Avusturya: 34.922.430	3.900.000	380.441
Fransa: 33.740.908	10.800.000	397.496
İngiltere: 27.000.000	10.000.000	100.000
Prusya: 14.908.094	1.900.000	260.000
Müttefik Avusturya: 9.380.000	1.500.000	130.000
Belçika: 4.020.677	760.000	110.000
Flemenk: 2.602.489	900.000	100.000 ⁽¹⁸⁹⁾

(188) C.H.132 H/1.Ra.1259-M/01 Nisan 1843

(189) C.H.142 H/22.B.1259-M/18 Ağustos 1843

f. Avrupa ile İlgili Diğer Haberler

Avrupa'da uzun yıllar karantina uygulandığından İngiltere'de 174 Fransa'da 120 yıldır hastalık ortaya çıkmamıştır.(190)

Avrupa'da bundan önce papazlardan başka okuma yazma bilen olmazdı, bilenlerde itibar görmezlerdi. Ordularda defter tutulmaz, bakkallar değneye çizdikleri çizgilerle işlerini düzenlerlerdi. Okuma-yazmanın önemi çabuk anlaşıldı. Parasız okullar açıldı. Fakir öğrencilere burs verildi. Şimdi Avrupa'da okuma-yazma bilmeyen azaldı. Okullarda fen dersleri ve yabancı dil okutuldu. Avrupa'da çocuğunu okula göndermeyenler cezalandırılır. Ayrıca onların yazıları kolaydır ve fen kitapları da kendi dillerinde yazılmıştır.(191)

Avrupa'da okuma-yazma bilen çok olduğundan gazeteler de çoktur. Günlük, haftalık, üç aylık çıkar. Resmi, gayr-ı resmi gazete; Fransa'da 490, İngiltere'de 483, Avusturya'da 385, Prusya'da 288, Flemenk ve Belçika'da 150, İsveç'de 82, Danimarka'da 80, Saksonya'da 54 Hanura'da 48, Roma'da 50 adettir. Bunların Asya ve Amerika'da da temsilcileri vardır. Londra'da "Ahval-i Zaman" anlamına gelen "Tayms" adlı bir gazete vardır. Masrafı çok olmasına rağmen senelik kârı 5.000 kese akçeye varır. Her gün 10.000 nüsha basılıp dünyaya dağıtılır.

Osmanlı Devletinde de Tanzimat ile okuma yazma artacaktır. Okumanın sanata, dünyaya ve ahirete faydası vardır. Avrupa'da çiftçiler dahi kitap okuyarak ziraat yaparlar. Burada ise nice ihtiyar zamanını boşa geçirir.(192)

(190) C.H.2 H/11.C.1256-M/10 Fitos 1840

Avrupa'da keçeli çuka icad edilmiş olup diğerlerinden daha sağlam ve dayanıklıdır.(193)

Avrupa'da nüfus başına ne kadar asker, ve ne kadar vergi düştüğünü gösteren bilgiler:

Asker nüfus	Nüfus	Vergi (kuruş)	Devlet
1	92	30	Osmanlı Devleti
1	229	260	İngiltere
1	51	101	Danimarka
1	57	25	Rusya
1	56	69	Prusya
1	118	43	Avusturya
1	139	133	Fransa (194)

Avrupa'da çeşitli gazeteler vardır. **İngiltere**'de bir gazete **8 yaprak**, **resimli** olarak çıkar. Fiyatı 3 guruş olup, 60.000 tirajlıdır.(195)

Avrupa'da şimdi demirden evler yapılmaya başlamış, üç kat 12 odalı bir evin maliyeti 120.000 guruş olup, yeri değiştirilmek istenirse 3.000 guruşa değiştirilebiliyor. Yangın ve depremden korunabilen evin şekli henüz bilinmemektedir.(196)

Hızlı vapurlar icad olunmadan evvel **Hindistan**'da bulunan Katiküt şehrinden **Avrupa**'ya haber 4-5 ayda geliyordu. Şimdi ise **Hindistan**'dan **Süveyş** kanalına 20-25 günde, oradan da gemilerle **Avrupa**'ya mektup gidiyor.

(193) C.H.42 H/21.Ca.1256-M/11 Temmuz 1841

(194) C.H.113 H/6.L.1258-M/20 Kasım 1842

(195) C.H.113 H/6.L.1258-M/20 Kasım 1842

(196) C.H.120 H/6.Z.1258-M/08 Ocak 1843

Nihayet **Hindistan**'dan **Avrupa**'ya mektup, haber v.s. 40-45 günde varmaktadır.(197)

Hz. Musa kavminden olan Yahudiler, 3.153.700 olup;

Avrupa'da : 1.906.000 Afrika'da : 504.000

Asya'da : 738.000 Amerika'da : 5.700

kişi tahmin edilmektedir.(198)

Avrupa'da zengin olan 100 adamdan 56'sı 50 yaşını fakirlerden ise ancak 16'sı 50 yaşını aşmıştır.

Zenginlerden 100 adamdan 45'i 60 yaşına ulaşırken fakirlerden ise ancak 11'i 60 yaşını geçebilmişlerdir.(199)

---

(197) C.H.156 H/5.Za.1259-M/27 Kasım 1843

(198) C.H.172 H/26.S.1260-M/17 Mart 1844

(199) C.H.201 H/21.L.1260-M/03 Kasım 1844

F. AMERİKA

Gazetede **Amerika Kıtası** ile ilgili haberler yer almaktadır. **Amerika Birleşik Devletlerinin** yeni kurulması özellikle **Amerika-İngiltere-Meksika-Teksas** ilişkileri, **Avrupa Devletlerinin Amerika** kıtasına sömürge olarak bakmaları, geniş ticaret sahasının olması sebebiyle kıt'a hakkında bir çok haber yer almıştır. **Panama Kanalı** açma projeleri ve gerçekleşmesi halinde faydaları gazetede tartışılmış, bu konudaki haberlere yer verilmiştir.

a. Amerika-İngiltere Arasındaki İlişkiler

Amerika ile **İngiltere** arasında sınır anlaşması imzalanarak yürürlüğe girmiştir.(200)

İngiltere, **Amerika**'dan para karşılığı toprak alarak anlaşmazlığı çözümlenmiştir.(201)

İngiltere ile **Amerika** arasındaki anlaşmazlık hoşgörü ile çözülmüş; sınır konusunda anlaşmaya varılmıştır. **Amerika**'da zenci ticareti yapılmaması hususu bazı şartlarla kabul edilmiş, **Amerikan** tüccarlarına dokunmamak kaydıyla anlaşma yapmışlardır.(202)

Amerika ile **İngiltere** anlaşmalarından, **İngiltere** **Amerika**'daki askerlerini çekmek için savaş gemileri göndermiştir.(203)

(200) C.H.101 H/20.B.1258-M/7 Ağustos 1842

(201) C.H.102 H/30.B.1258-M/6 Eylül 1842

(202) C.H.104 H/12.Ş.1258-M/18 Eylül 1842

(203) C.H.106 H/26.Ş.1258-M/2 Ekim 1842

Amerika anlaşmayı kabul ettiğinden **İngiltere** tasdik için elçi gönderecekti. Anlaşmaya göre **Amerika** kara ordusunu azaltacak.(204)

Amerika ile **İngiltere** 12 madde üzerinden anlaşmışlar bazı maddeleri şunlardır.

8. 9. Zenci ticaretinin men'ine dair

12. Adi suçluların karşılıklı iadesine dair

11. Madde 8. maddedeki zenci fiyatları ile ilgilidir.(205)

Amerika ve **İngiltere** **Arağın** arazisi üzerinde kavga etmişler, ancak sonunda bu konu çözüme kavuşana kadar her iki taraf karşılıklı tütün ekme kaydıyla anlaşmazlığa son vermişlerdir. Ancak **Amerika Cumhuriyeti**nin bazı parlamento üyeleri **Arağın**'un kendilerinin olduğunu iddia ederek **İngiltere**'ye savaş açmak konusunda konuşmuşlar ancak etkili olamamışlardır.(206)

(204) C.H.108 H/11.N.1258-M/16 Ekim 1842

(205) C.H.110 H/25.N.1258-M/30 Ekim 1842

(206) C.H.173 H/3.Ra.1260-M/23 Mart 1844

b. Amerika-Teksas-Meksika İlişkileri

Teksas eyaletinin nüfusunu artırmak için oraya gelenlere iyi yerleşme şartları hazırlanarak göç teşvik edilmektedir.(207)

Meksika Cumhuriyetinde olan **Kaliforniya** bölgesindeki **Montera** denilen şehri **Amerika**, istila etmiştir. İstila etmesinin sebebini ise **Meksika** ile çakacak olan savaşa bağlamıştır. Savaş çıkmadığından iki gün sonra **Amerika** şehri boşaltılmıştır.(208)

Meksika, **Amerika** ile barış yapmış ve **Amerika**'da kurtulmuştur. Ancak bölgesindeki devletlerin tutumu yüzünden huzura kavuşamamıştır.(209)

Teksas, **Meksika**'nın baskısı yüzünden **Amerika Devletine** katılacağını bildirmiştir. **Teksas**'ın devlet başkanı, durumu parlamentosuna bildirmiş fakat red olunmuştur. Ancak **Amerika**, **Meksika**'ya karadan asker, denizden de savaş gemisi göndermiş, **Meksika Teksas**'a savaş açarsa **Amerika**, **Teksas**'ı savunacaktır.(210)

Amerika Teksas'ı henüz ülkesine katmamış ancak **Amerika Cumhurbaşkanı Teksas Cumhurbaşkanı**na 5.000.000 riyal teklif etmiş ise de parlamento kabul etmemiştir. Bununla birlikte **Amerika**'nın **Meksika**'ya saldırmasını **İngiltere** ve **Fransa** istememektedir. Barışçı yollardan çözüm bulunacağı açıktır.(211)

(207) C.H.96 H/15.C.1258-M/24 Temmuz 1842

(208) C.H.127 H/25.M.1259-M/25 Şubat 1843

(209) C.H.137 H/6.R.1259-M/6 Mayıs 1843

(210) C.H.186 H/4.B.1260-M/20 Temmuz 1844

(211) C.H.188 H/18.B.1260-M/03 Ağustos 1844

c. Amerika-Çin ilişkileri

Çin ile **Amerika** arasında olan adalardan **Rarutunz** denilen adayı **Avrupalılar** keşf ettikleri zaman halkı perişan durumda buldular. Halkı mesih dinine teşvik için papas ve öğretmenler gönderilmiştir. Bunlardan biri yanlarında kedi götürmüş, halk kediden kediyi korktuğundan öldürmüşler. Şimdi ise ada çok sıçanlı olduğundan kedi istemişler her evde bir kedi besliyorlarmış.⁽²¹²⁾

Avrupa Devletlerinden Çin'e elçilerin gidip geldiği bilinmektedir. Şimdi de **Amerika** bir elçi göndermek istemiş, elçi **Süveyş Kanalına** gelerek oradan **İngiliz** ticaret gemileriyle Çin'e gidecek.⁽²¹³⁾

Amerika Elçisinin bindiği vapur **Cebel-i Tarık Bağızı**'nda bir limanda ateş almış ve gemi yanmıştır. **Amerika** elçisi de **İngiliz** gemisiyle geleceği haber alınmıştır.⁽²¹⁴⁾

Amerika ile **Çin, İngiltere** ticaret anlaşmasında olduğu gibi aynı şartlarda bir anlaşma yapmıştır.⁽²¹⁵⁾

(212) C.H.147 H/27.Ş.1259-M/22 Eylül 1843

(213) C.H.147 H/2.Ş.1259-M/22 Eylül 1843

(214) C.H.148 H/7.N.1259-M/01 Ekim 1843

(215) C.H.201 H/21.L.1260-M/03 Kasım 1844

d. Panama Kanalı'nın Açılması Hakkında Haber ve Yazılar

Amerika Kıtası iki büyük ada olup, ortasında **44 mil** arzında yol vardır. Gemilerin bir taraftan diğer tarafa geçmesi zor olmaktadır. **İspanya** bir kanal açılmasını istemekle beraber **Kolombiya Hükümetinin** elinde olan bu yerler sık ormanlar, mermer dağlar ile çevrili olup açılması değil yolun keşif edilmesi bile çok zordur. Bir **Fransız** tüccarı, kanal açma teşebbüsünde bulunarak karşılık olarak 60 yıl geçecek gemilerin vergisini, kılavuz gemileri 45 yıl işletme hakkını almak kaydıyla **Kolombiya Hükümetiyle** anlaşmıştır. 5-6 yılda açılacak kanaldan gemi 9 saatte geçebilecekti.⁽²¹⁶⁾

Panama Kanalı'nın açılması için çalışmalar başlamıştır.⁽²¹⁷⁾

Amerika'nın kuzeyini-güneyini birbirine bağlayacak olan kanalın açılması için keşif yapılmış, keşif bedeli olarak 135.000 kese akçe bedel biçilmiştir.⁽²¹⁸⁾

Panama Kanalı'nın açılması isteniyorsa da bu zamana kadar bu fikir gerçekleşmemiştir. Bu sıralarda **Londra'nın** zengin tüccarları **Yeni Granada** denilen cumhuriyet ile anlaşmışlar. Kendilerine lazım arazi verilerek 4-5 bin amele ve ırgat çalışmaya başlamıştır. Bu hızla kanal açma işi ancak beş yılda bitirilebilir. Bundan öncekiler başaramamış, inşallah bu sonuç verir.⁽²¹⁹⁾

Amerika'nın kuzeyini güneyini birbirine bağlayacak köprü'nün açılması hususunda **Fransa**, mühendis ve 2 memur görevlendirmiştir. Kanal açma işi tüccarlarla olmaz.

(216) C.H.29 H/18.S.1257-M/11 Nisan 1841

(217) C.H.34 H/23.R.1257-M/23 Mayıs 1841

(218) C.H.123 H/27.R.1258-M/29 Ocak 1843

(219) C.H.140 H/9.B.1259-M/5 Ağustos 1843

Zengin **Avrupa** devletlerinden biri buna el atmalıdır. Zira tüccarlar sadece k rlarını d ş n rl r.(220)

e. Amerika'nın Diğer Devletlerle İlişkileri

Fas ile **Fransa'nın** araları açılmış durumda bulunduğundan, **Fransa Fas** sahillerine savaş gemileri göndermiştir. **Amerika'nın Fas'taki** elçisine kötü muamele olduğundan, konsolos ayrılmış, **Amerika da Fas** sahillerine savaş gemisi göndermiştir.(221)

f. Amerika'da icadlar

Amerika'da gemiyi yükseğe kaldırmak için bir alet icad edilmiş, ancak deney sırasında gemi buna dayanamayarak parçalanmıştır.

Amerika'da bulunan cumhuriyetlerin haritaları **İstanbul'da** yoktur. Yakında gazetede bu haritalar verilecektir.(222)

Amerika'nın kuzey ve güney kısımlarının haritaları verilmiştir. **Amerika** kıtasında bulunan cumhuriyetlerin sınırları bilinmediğinden verilmemiştir. Sadece yerleri gösterilmiştir.(223)

Amerika'da nehirde kullanılabilen acayip bir vapur icad olunmuş, uzunluğu 330 adım, genişliği 30 adım olup, 150 kadar beygir kuvvetindedir.(224)

---

(222) C.H.125 H/11.M.1259-M/11 Şubat 1843

(223) C.H.132 H/1.Ra.1259-M/01 Nisan 1843

(224) C.H.131 H/24.S.1259-M/26 Mart 1843

9. Amerika'nın Deniz Kuvvetleri

	Tersanelerde ve Kullanıma Hazır Olanlar	Denizdeki Gemiler
Üç ambarlı ve kapaklı	11	4
fırkateyn	16	5
Korvet	21	13
Kotura	4	3
Küçük gemiler	9	8
Vapurlar	4	2
Zahire nakli için	1	1
Toplam	66	36(225)
Denizde bulunan Amerikan gemileri		4
Fırkateyn		5
Korvet		13
Kotura		8
Vapurlar		2
Zahire nakli için		1
Toplam		33

Bunların içinde toplam 9125 asker bulunmaktadır.(226)

(225) C.H.52 H/2.Ş.1257-M/19 Eylül 1841

(226) C.H.52 H/2.Ş.1257-M/19 Eylül 1841

Amerika'nın deniz gücü:

Kendi sahillerinde bulunanlar	8
Brezilya taraflarında bulunanlar	6
Akdeniz'de bulunanlar	4
Bahr-i Sahra ^a da bulunanlar	5
Hindistan'da bulunanlar	2
Toplam	25 (227)

h. Amerika Toplumunu ile ilgili Bilgiler

17.000.000 nüfusun cinslere göre dağılımı:

Beyaz erkekler	8.249.266
Beyaz kadınlar	6.929.742
Hür olan siyah erkekler	186.467
Hür olan siyah kadınlar	199.778
Köle olan siyah erkekler	1.246.408
Cariye olan siyah kadınlar	188.339 ⁽²²⁸⁾
Toplam nüfus	17.068.666
- Beyaz	7.249.266
Beyaz erkekler	6.936.842
Beyaz kadınlar	386.245
-Hür-siyah ve Melez	
Erkek	186.467
Kadın	199.788
-Siyah ve Melez	2.487.213
Erkek	1.246.408
Kadın	1.240.805

(228) C.H.85 H/26.Ra.1258-M/07 Mayıs 1842

- Bunlar içinde 100 yaşından fazla olanlar:

Beyaz erkek	476
Beyaz kadın	315
Hür siyah erkek	286
Hür siyah kadın	361
Köle erkek	753
-Cariye, sağır ve dilsiz	580

Bunların;

Beyaz	6682
Siyah	977
A'maların;	
Beyaz	5024
Siyah	1892

-Delilerin;

Beyaz	4229
Siyah	833

- Devletin tımarhanelerinde;

Beyaz	10.179
Siyah	2 093
tımarhanelerinde	173

- Medreselerde;		
Şakird		16.233
Avam		3.242
- Mekteplerde;		
Şakird		123.150
- Avam-ı nas için mektep		47.200
Buralarda;		
Şakird		1.840.244
- Okuma-yazma bilmeyenler		549.693
- On yılda artan nüfus		
Beyaz		3.662.860
Siyah hür		65.646
Köle ve siyah		479.170
- Bunların içinde		
Ziraat		3.717.756
Ticaret		117.575
Dükkancı ve fabrikatör		791.945
Madenlerde çalışan		15.203
Denizci		56.626
Nehir ve göllerde gemici		33.667
Avukat, Papas, hekim		
Muallim, v.b.		65.246

Bu sayılar kesin, sıhhatli sayılar değildir. Zira çocuk ve kadınlardan başka işsizler de vardır.

Geçim kaynaklarından bazıları, ormanlar, kerestecilik, katran, zift, post, balık dişi, balina, balık derisidir. Hayvanlar, balık, zahire miktarları hakkında da bilgi bulunmaktadır.(229)

1. Amerika Ekonomisi ile İlgili Haberler

Amerika, İngiltere'den 12 milyon kara kuruş borç istemiştir.(230)

Çin'e Avrupadan ve Amerika'dan bir çok tüccar gitmektedir. Çin ile çay ticareti yapan Amerika, çok çay tüketir. Ancak Amerika'da ipek yetişmez.(231)

Amerika'da şimdiye kadar şeker, şeker pancarından çıkarılıyordu. Şimdi Mısır buğdayından da şeker imal edilmeye başlanmıştır. Hatta Mısır buğdayının şekeri daha ucuza gelmektedir.(232)

Amerika gümrüklerine zam yapmıştır. Amerika ile anlaşması olan devletler % 20 gümrük verecekler, anlaşması olmayan devletler % 25 gümrük vereceklerdir. Gümrüklerini geciktirenlerden her 20 gün için % 6 faiz alınacaktır.(233)

Amerika ile İngiltere arasında imzalanan zenci ticaret anlaşmasının bazı maddelerini Amerika kabul etmeyerek, İngiltere'ye mektup göndermiştir. İngiltere'nin görevlendirdiği savaş, gemileri Amerika'nın ticaret gemilerini kontrol edecek, eğer içleri zencilerle doluyorsa bir şey demeyecek, zarar verirse tanzim ederek ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Amerika ise yabancı veya ne olursa olsun gemilerinin kontrol edilmesini kabul etmemiştir. Ancak İngiltere Amerika ticaret gemilerini kontrol etme isteğinden vaz geçmemiş ise de iki taraf anlaşmazlığı dosthane hall edecekleri konusunda anlaşmışlardır.(234)

(230) C.H.99 H/6.B.1258-M/13 Ağustos 1842

(231) C.H.100 H/13.B.1258-M/20 Ağustos 1842

(232) C.H.101 H/20.B.1258-M/27 Ağustos 1842

(233) C.H.121 H/14.Z.1258-M/16 Ocak 1843

(234) C.H.137 H/6.R.1259-M/6 Mayıs 1842

İ. Amerika ile İlgili Diğer Haberler

Amerika'nın nüfusu 1830 tarihinde 12.856.407 adettir. Bunun 2.369.553 arap köle, 371.606'sı hür araptır.

Amerikalı bir mühendis dünya haritasını 30 dönümlük bir yerde göstermiş, akarsu, dağ, göl v.b. yer şekillerini yapay olarak çizmiştir.(235)

1840 senesinde nüfus; 4.244.165 artmıştır. Bu artış doğumla değil göçle olmuştur. Güneşte tarım sektöründe beyaz adam çalışmadığından arap köle getirilmiştir. Köle ticareti yasak ise de önce gelenler çoğalmaktadır.(236)

Kanada'nın nüfusu 1.300.000 ve her tarafı boştur. **Kanada**'nın büyük bir kısmı **Fransa**'nın iken bundan 80 yıl önce savaş sonunda **İngiltere**'nin eline geçmiştir. **İngiltere**'den **Kanada**'ya çok zahire gider. **Kanada**'nın ise her tarafı ormanlarla kaplıdır.(237)

Amerika'da bir katil öldürdüğü adamın kanını içmiş, daha sonra kısas yapılarak katil öldürülmüştür. Maktulun ailesi de katilin cesedini parçalamıştır.(238)

Küba'nın başkenti **Havana**'da Sarı sıtma denilen oraya has bir hastalık ortaya çıkmıştır. Orası çok güneşli olduğundan sıtmaya yakalanan bir kaç günde ölüyor. İngiltere Küba'dan gelen gemilere 40 gün karantina uygulanıyor ve **Fransa**'da aynı karantinayı uyguluyormuş. **İngiltere** sıcak olmadığından bu hastalığa yakalanma riski azdır.(239)

(235) C.H.36 H/8.R.1257-M/30 Mayıs 1841

(236) C.H.40 H/7.Ca.1257-M/27 Haziran 1841

(237) C.H.53 H/9.Ş.1257-M/26 Eylül 1841

(238) C.H.105 H/19.Ş.1257-M/25 Eylül 1842

(239) C.H.107 H/4.N.1258-M/09 EKim 1842

H/Muharrem'in 8. günü M/8 Şubat 1847 Amerika adalarında şiddetli deprem olmuş, alınan bilgilere göre çok büyük zarar meydana gelmiştir.(240)

Amerika Devleti 28 federe cumhuriyetten meydana gelmektedir. Borçları olup ödenmesine **Birleşik Devletler** karıştıracaktır.(241)

İstanbul'da ölen **Amerika** elçisinin cenazesi devleti tarafından alınacağı bildirilmiştir. Bir **Amerika** beylik gemisi matem müziği ile cenazeyi almak için **Ayasofya** tarafına **Amerika** elçiliğindeki görevlilerle gitmişler. Oradan **Tophane** tarafına elçiliğe cenaze getirilmiş, bu arada matem topu atılmıştır. Bandıralarını ormanların ortasına çekerek **İstanbul**'dan ayrılmışlardır.(242)

---

(240) C.H.133 H/8.R.1259-M/08 Nisan 1843

(241) C.H.137 H/6.R.1259-M/06 Mayıs 1843

(242) C.H.144 H/7.Ş.1259-M/02 Eylül 1843

G. İSPANYA

Gazetede İspanya haberleri, Amerika Kıtası'ndaki sömürgeleri, İspanya ve Fas ilişkileri, İspanya ve Portekiz ilişkileri, İspanya ve İngiltere ilişkileri başta olmak üzere İspanya ekonomisi, deniz gücü ile ilgili haberler bulunmaktadır.

a. İspanya-Portekiz ilişkileri

İspanya ve Portekiz arasında savaş ihtimali olduğundan, İspanya sınıra 12.000 asker sevk etmiş ise de savaşmıyacakları kuvvetle ihtimaldir. Zira ticaret sebebiyle İngiltere araya girmiş, hatta İspanya Devletinin elçisi Portekiz'e gitmiştir.(243)

İspanya elçisi Portekiz'de bazı isteklerde bulunmuş. İspanya'ya yapılan sınır tecavüzlerinin önlenmesi, suçluların iadesi ve sınır güvenliğinin korunması görüşülmüş ancak anlaşmaya varılamamıştır. İngiltere arabulucuk yapmaktadır.(244)

İspanya ile Portekiz arasındaki anlaşmazlık, İngiltere'nin Madrid büyükelçisinin araya girmesiyle hall olmuştur.(245)

İspanya ile Portekiz savaş sınırına kadar gelmelerine rağmen aralarındaki gümrüğü kaldırmışlardır.(246)

(243) C.H.101 H/20.B.1258-M/27 Ağustos 1842

(244) C.H.102 H/30.B.1258-M/06 Eylül 1842

(245) C.H.104 H/12.Ş.1258-M/11 Eylül 1842

(246) C.H.114 H/23.L.1258-M/27 Kasım 1842

b. İspanya Devleti'nin Deniz Gücü

Kapak kaldırır	1
Fırkateyn	4
Korvet	1
	9
	8
Vapur	4
Küçük gemiler	9

Bunların içinde 3.200 asker ve 2400 topçu bulunmaktadır. (247)

c. İspanya Devletinin Ekonomisi

İspanya devletinin maliyesi iyi olup, Madrid'de 400.000 kese sermayeli banka kurulacaktır. Banka ziraatla uğraşacaklara ve fabrika kuracaklara az faizle para verecek ve ülkenin kalkınmasına çalışacaktır. Diğer Avrupa Devletlerinde para % 2.5 faizli olarak verilir. Ancak İspanya'da banka açanlar İspanyol değil yabancılardır.(248)

İspanya Devletinin sömürgesi olan Filipinler'in Malina şehrinde ihtilal çıkıp, halk kaleye hücum etmiş. Ancak kaledeki İspanyol askerler asileri def' etmiştir. Buna rağmen oradaki İspanyol askeri büyük sıkıntıdadır.(249)

İspanya'nın sömürgesi olan Filipinlerin Malina şehrinde çıkan ayaklanmanın lideri yakalanmıştır. Asilerin liderinin önce sağ eli kesilmiş sonra da boğmuşlar. İsyana katılanlardan 80 kişi de kurşuna dizilmiştir. İsyan böylece bastırılmıştır.(250)

(248) C.H.106 H/26.Ş.1258-M/02 Ekim 1842

(249) C.H.134 H/15.Ra.1259-M/15 Nisan 1843

(250) C.H.138 H/13.R.1259-M/13 Mayıs 1843

d. İspanya ile İlgili Diğer Haberler

İspanya Devletinin Katolanya bölgesinde Kersey hükümeti olan Barselona'da isyan çıkmış asker ve halktan ölenler olmuş, o bölge de cumhuriyet ilan edilmiş ve bir de hükümet kurulmuştur.(251)

İspanya Fas'a saldırmak için sınıra yığınak yapmaktadır. Fas İngiltere'nin tavassutunu kabul etmemiş, ancak İngiltere Fas tarafına asker yığmıştır. Fas hakiminin yaşlı olup, halka zulüm yaptığı da söylenmektedir.(252)

İngiliz Elçisinin aracılığı ile İspanya ve Fas Devletleri barış anlaşması yapmışlardır; Fas'ta öldürülen İspanya Elçisinin diyeti annesine verilecek, Tanca'ya İspanya Devletinin bayrağı çekilecek ve Fas tarafından burada 21 top atılacak, bu şartlar üzerinde anlaşmaya varılmıştır.(253)

(251) C.H.117 H/15.Za.1258-M/18 Aralık 1842

(252) C.H.187 .B. - 1844

Ğ. PORTEKİZ**a. Portekiz Donanması**

Fırkateyn (elli top çeker)	2
Fırkateyn (Kırkiki top çeker)	1
Fırkateyn (Yirmidört top çeker)	5
Fırkateyn (Onaltı top çeker)	3
Ufak gemiler	7
Kotural (Altı top çeker)	1
Toplam	19 ⁽²⁵⁴⁾

H. MEKSİKA- TEKSAS HABERLERİ

Ceride-i Havadis gazetesinde **Meksika** ve **Teksas** Devletinin savaşı, bu savaşa diğer devletlerin özellikle **Amerika Birleşik Devletlerinin** müdahalesi ile ilgili haberler bulunmaktadır. **Teksas Meksika'nın** baskılarından bıktığı için kendi isteğiyle **Amerika Birleşik Devletlerine** katılma kararı alır. Gazeteye göre **İngiltere Amerika Kıtasi'**ndaki ağırlığını **Birleşik Devletlere** kaptırmıştır. **Meksika'nın** ise o tarihlerde bölgesinde büyük bir devlet olduğu anlaşılmaktadır.

a. Meksika Teksas Savaşı

Meksika ile **Teksas** arasındaki savaşa **İngiltere** arabuluculuk yaparak durdurmuştur. **Teksas, Meksika'dan** ayrıldığı için **Meksika'nın** 1 milyon lira (200.000 kese akçe) borcunu vermeyi kabul etmiştir.⁽²⁵⁵⁾

Meksika ile **Teksas** savaşı başlamış **Meksika, Teksas** hududunu geçmiştir. **Teksas'ta** harp ilan ederek **Meksika** kıyılarını ablukaya almıştır. Savaş kara ve denizden sürmektedir.⁽²⁵⁶⁾

Teksas ile **Meksika** arasında savaş devam etmekte iken **Teksas İngiltere'den** savaş gemileri almıştır. Ancak **İngiltere** savaşa müdahale etmeyeceğini bildirmiştir.⁽²⁵⁷⁾

(255) C.H.39 H/29.R.1257-M/20 Haziran 1841

(256) C.H.89 H/24.R.1258-M/04 Haziran 1842

(257) C.H.101 H/20.B.1258-M/27 Ağustos 1842

Meksika, Teksas'ın bir savaş gemisini ele geçirmiş, ancak Teksas'ın böyle bir savaşa girmesine gemi sebep olmamıştır.(258)

Teksas'ın **Meksika** kıyılarını ablukaya aldığı daha önce söylemiştik. Ancak bu haberin gerçek olmadığı ortaya çıkmıştır.(259)

Meksika Teksas savaşını durdurmak için **Amerika** ve **İngiltere** arabulucuk etmektedir.(260)

Teksas, Meksika'yı ablukaya almıştı. Şimdi de **Meksika, Teksas**'ı ablukaya almak istemiştir. Ancak **İngiltere, Amerika** ve **Fransa** bunları savaştırmak istememektedir.(261)

Meksika ile **Teksas** arasındaki savaşta **İngiliz** askerleri **Meksika** hizmetine girmişlerdi. Eğer bunlar **İngiltere**'ye dönmezlerse **İngiltere** vatandaşlıktan çıkaracaktır.(262)

İki devlet arasındaki savaşta 400 **Meksika** askeri ölmüş, ancak **Meksikalılar, Teksas** askerlerini esir almışlar. **Meksikalılar** savaşta galip gelmiştir.(263)

Teksas Cumhuriyeti, Meksika'dan ayrılmış ve bağımsız olmuştu. Şimdi ise kendi rızasıyla **Amerika Devletine** katılmayı kabul etmiştir. Dokuz madde üzerine anlaşmışlardır. Anlaşma Maddeleri:

1. **Teksas** halkı bütün isteklerini açıklayabilecektir. **Teksas** toprakları **Amerika** toprakları gibi sayılacaktır.

2. **Teksas** halkına, **Amerika Devleti** hukuku uygulanacaktır. Hatta bazı imtiyazlar da verilecektir.

(258) C.H.103 H/5.Ş.1258-M/11 Eylül 1842

(259) C.H.107 H/4.N.1258-M/09 Ekim 1842

(260) C.H.111 H/2.L.1258-M/06 Kasım 1842

(261) C.H.117 H/19.Za.1258-M/10 Aralık 1842

(262) C.H.123 H/27.Z.1258-M/29 Ocak 1843

(263) C.H.130 H/16.S.1259-M/18 Mart 1843

3. **Teksas** halkının elinde bulunan arazi, mülk v.b. şeyleri, **Amerika Devleti** nezdinde de geçerli olacaktır.

4. **Teksas** miri arazisi hakkında **Amerika** miri hakkında yapılan işlemin aynısı mümkün mertebe uygulanacaktır.

5. **Teksas**'ın 10.000.000 kadar olan borcunu **Amerika Devleti** verecektir.

6. Bu borçları tahsil için **Teksas**'a dört **Amerika** memuru gidecektir.

7. **Teksas** kanunlarının ve memurlarının -cumhurbaşkanı ve hükümetten başka- hepsi yerlerinde kalacaklardır.

8. **Teksas**'ta yeni kanun konulana kadar eski kanunlar geçerli olacak, bu kanunları **Amerika**'dan gelecek yetkili bir kişi uygulayacaktır.

9. Anlaşma tasdik olunduktan 6 ay sonra, mümkün olursa daha önce yürürlüğe girecektir.⁽²⁶⁴⁾

b. Meksika ile İlgili Diğer Haberler

Meksika'ın diğer devletlere uygulayacağı gümrük tarifesi şöyledir:

	%
Yasak olmayan zahire	25
Pazar mallarından	40
Kitap ve resimlerden	30
Ecza ve ilaçlardan	40
Cam ve billurdan	100
Ev takımından	50
Arabalardan	40
Pamuk ve ipek dokumalardan	20 ⁽²⁶⁵⁾

Meksika'nın **Kaliforniya** bölgesinde çok değerli altın madenleri bulunmuştur.⁽²⁶⁶⁾

Meksika-Kamboçya sahillerini muhasara etmiş 15.000 askerle gerçekleştirilen muhasarada limanlar humbara ateşiyle dövülmüştür. Ancak **Meksika** askerinde sıtma zuhur etmiş, muhasarayı **İngiliz** askerleri sürdürmüşlerdir.⁽²⁶⁷⁾

(265) C.H.103 H/5.Ş.1258-M/11 Eylül 1842

(266) C.H.111 H/2.L.1258-M/06 Kasım 1842

(267) C.H.125 H/11.M.1259-M/11 Şubat 1843.

Bundan sonraki kısımda her devlete bir bölüm ayrılmış ve o devletle ilgili tüm haberler verilmiştir.

I- BELÇİKA

a. Belçika ile ilgili Haberler

I. **Wilhelm** yaşlılığından dolayı hükümeti bırakmış, yerine dirayetli oğlu, II. **Wilhelm** ünvanıyla tahta çıkmıştır.(268)

Belçika'nın başkenti **Bürüksel**'de isyan çıkmış, bunların dört elebaşları yakalanarak idam cezasına mahkum edilmiştir. Kral ise bunların cezasını prangaya çevirmiştir.(269)

Belçika'da çocuğun biri nehir kenarında balık avlarken ayağı kaymış suya düşmüş. Çevrede dolaşan bir adam çocuğun çılgınlığına koşarak nehirden çocuğu kurtarmış, bakmış ki kendi çocuğu imiş.

Belçika, **Flemenk**'ten ayrılalı 12 yıl olmasına rağmen 71 maddelik anlaşma yeni olmuştur. Anlaşma sınırları, iki tarafın topraklarından geçen nehirler v.b. konularda olmuştur. Bundan sonra ticaretleri de artacaktır.(270)

Habeşiştan'a giderken esir düşen **Belçika** elçisi serbest bırakılarak **Mısır**'a dönmüştür.(271)

(268) C.H.11 H/11.N.1256-M/06 Kasım 1840

(269) C.H.93 H/23.Ca.1258-M/02 Temmuz 1842

(270) C.H.116 H/7.Za.1258-M/10 Aralık 1842

(271) C.H.121 H/14.Z.1258-M/16 Ocak 1843

Belçika ile **Flemenk** aralarında anlaşarak
imzalamışlardır.(272)

i. ALMANYA

a. Almanya ile ilgili Haberler

Almanya'da 106 yaşında bir kadın 60 yaşında bir adama varmıştır. Kadının da 80 yaşında oğlu varmış. Demek ki Almanya'da insanlar çok yaşıyorlar..⁽²⁷³⁾

Almanya'nın **Bavyera** eyaletinin merkezi **Münih**'te bir ressam **Dager Yutip** dedikleri gölge gibi resim şekilleri kalemle yaymış ve boyalı resim gibi olmuştur. Her halde güzel bir resim olmalıdır.⁽²⁷⁴⁾

Almanya'da hünerli bir saatçi bir saniyeyi 1000 parçaya bölmüştür. Yapmak istediği şey ise topun ağzından çıkan güllerin hangi süratle gittiği ve topun menziline ne kadar zamanda vardığını ölçmektir.⁽²⁷⁵⁾

Almanya (**Prusya**)'nın bu zamana kadar donanması yoktu. Şimdi 16 kıt'a top çeker korvet yapmıştır. Bundan sonra donanması kuvvetlenecektir.⁽²⁷⁶⁾

İstanbul'da ikamet eden **Prusya** elçisi **Mösyü Lakuk** cenablarının eşi vefat etmiştir. **Avrupalıların** devlet adamlarının cenazelerinde yaptıkları adetleri gereğince cenazesi memleketine götürülüp defn edilecektir.⁽²⁷⁷⁾

(273) C.H.98 H/29.Ca.1259-M/07 Ağustos 1842

(274) C.H.104 H/12.Ş.1258-M/18 Eylül 1842

(275) C.H.106 H/26.Ş.1258-M/02 Ekim 1842

(276) C.H.128 H/2.S.1258-M/04 Mart 1843

(277) C.H.160 H/1.Z.1259-M/23 Aralık 1843

K. İSVEÇ

a. İsveç ile İlgili Haberler

Yirmi yıl önce:

İthal edilen malların tutarı 12161

İhraç edilen malların tutarı 11143

Şimdi:

İthal edilen malların tutarı 18308

İhraç edilen malların tutarı 20437

Gemilerdeki topların doldurulma usulünü değiştiren bir icad yapılmıştır. Şimdi topu kuyruğundan dolduruyorlar ve bu çok kolaylık sağlıyormuş. Yeni tarz top doldurma işi İngiltere'de tecrübe edilmiştir.⁽²⁷⁸⁾

İsveç'de 33 sene önce batan bir İngiliz korveti çıkarılmış. Korvet meşe ağacından yapıldığı için çürümemiş, korvetin içindeki adamlar ile yün ve çuha olan elbiseleri de halen çürümemiştir.⁽²⁷⁹⁾

İsveç, Çin'e elçi göndermiş ve ticaret yapma isteğini bildirmiştir. İsveç'in ihraç malları demir, bakır, kereste, tahta, donyağı olduğundan bu ticaretten fazla kâr sağlayamayacaktır.⁽²⁸⁰⁾

(278) C.H.103 H/5.Ş.1258-M/11 Eylül 1842

(279) C.H.103 H/5.Ş.1258-M/11 Eylül 1842

(280) C.H.188 H/18.B.1260-M/03 Ağustos 1844

L. İTALYA

a. İtalya ile İlgili Haberler

İtalya'da oturan Nasrani ve Yahudi grupları kavga etmişler, ancak askerler araya girmiştir. Çıkan kavgada üç adam ölmüştür.⁽²⁸¹⁾

Karadenizden Akdenize zahire taşıyan tüccar gemilerinin çoğu Cenevizlilerdir. Geçen yıl 4.000.000 Kıl buğday almışlar. Bunların 2.000.000 Kıl'den fazlasını Karadenizden geçirmişlerdir.⁽²⁸²⁾

Cenevizliler devamlı ticaretle meşgul olurlar. Memleketlerinden çıkardıkları arpa, buğday v.s. ile dışardan aldıkları zahireyi Mısır, Tunus, Trablus gibi yerlerde satarlar.⁽²⁸³⁾

(281) C.H.97 H/22.C.1258-M/31 Temmuz 1842

(282) C.H.188 H/H/18.B.1260-M/03 Ağustos 1844

(283) C.H.188 H/H/18.B.1260-M/03 Ağustos 1844

M. ARJANTİN

a. Arjantin ile ilgili Haberler

Buenos Aires İspanya'dan ayrılmış, İspanya'da bunu tasdik etmiştir. Hatta bir de ticaret anlaşması yapmışlardır.(284)

Buenos Aires Devleti ile Bande Uritil Devleti arasında savaş çıkmıştır. Ancak savaş cüz'i olup her halde generaller işsiz kalmamak için kavga etmektedirler.(285)

Urugay, Rivara, Kurintez, Santafa Antereriyus? birleşerek Buenos Aires Cumhuriyeti üzerine hücum etmiş ve yenmişlerdir.(286)

Buenos Aires, Uruguay arasında savaş çıkmış savaş halen devam etmektedir.(287)

Buenos Aires ile Uruguay arasında devam eden savaşta, Uruguay Devleti'nin başkenti çoktan beri kuşatma altında kalmış, savaş bu şekilde devam etmektedir.

İngiltere, Fransa ve Brezilya aralarında ittifak yaparak bu savaşı durdurmak için harekete geçmişlerdir.(288)

(284) C.H.108 H/11.N.1258-M/16 Ekim 1842

(285) C.H.108 H/11.N.1258-M/16 Ekim 1842

(286) C.H.128 H/2.S.1259-M/04 Mart 1843

(287) C.H.153 H/12.L.1259-M/05 Kasım 1843

(288) C.H.168 H/28.M.1260-M/18 Şubat 1844

N. ÇİN

a. Çin ile İlgili Haberler

Çin'in nüfusu 380.000.000 olmasına rağmen, İngiltere 20-25 kıt'a donanma ve 15-20.000 askerle Çin'i yenmiştir. Savaş araç ve gereçleri olmadan, kahramanlığın pek fazla işe yaramadığını İngiltere Kantonu olarak göstermiştir.(289)

Çinliler, buğday, arpa v.b. ürünlerden daha yüksek verim almak için önce bir yere ekip sonra başka bir yere dikerek yüksek verim alıyorlarmış. Hatta bu verim bire 700'e kadar çıkmaktaymış.(290)

Çin'in 1000'den fazla teknesi(*) vardır. Ancak bunlar eski ve güçleri yoktur. Ancak ticaret gemileri çoktur.(291)

Çin imparatoru'nun ismi şimdi Tav-Konk'dur. Mançu taraflarından olan Tasying hanedanındandır.(292)

Çin'de resmi gazeteden başka gazete çıkmamaktadır. İngiliz askerleri Çin dili ile bir gazete çıkarmışlar. Çinliler de bu gazeteden yararlanacaklardır.(293)

Çin'de hiyerarşi şu şekildedir: Onbaşı-Semtbaşı-Mahallebaşı-Şehirbaşı-Sancakbaşı-Eyaletbaşı. Eyaletbaşı da hükümete bağlıdır. Bu usule dayanarak nüfus sayımını da yapmaktalar.(294)

(*) Savaş gemisi

(289) C.H.39 H/29.R.1257-M/20 Haziran 1841

(290) C.H.106 H/26.Ş.1257-M/02 Ekim 1842

(291) C.H.113 H/16.L.1258-M/20 Kasım 1842

(292) C.H.114 H/23.L.1258-M/27 Kasım 1842

(293) C.H.116 H/7.Z.1258-M/10 Aralık 1842

(294) C.H.119 H/28.Za.1258-M/31 Aralık 1842

Çin'in Nüfusu:

adet	Hicri yıl	Milâdi yıl
198.214.553	1145	1732
361.693.879	1227	1812 ⁽²⁹⁵⁾

---

(295) C.H.122 H/20.Z.1258-M/22 Ocak 1843

O. HINDASTAN

a. Hindistan ile ilgili Haberler

Lahor şahı ölünce karısı da cennete onunla gidebilmek için kendisini yakmıştır. **İngilizlerin** hakim olduğu yerlerde bu gibi hadiseler azalmışsa da yine **Hint Fakirleri** kendilerine eziyet etmeye devam ediyorlar.⁽²⁹⁶⁾

Hindistan'da değişik hayvan türlerinden oluşan hayvanat bahçesi meydana getirilmiştir.⁽²⁹⁷⁾

Hindistan'da **Ermeni** v.s. bir çok tüccar olup, **İngiltere** bunları korumaktadır.⁽²⁹⁸⁾

Hindistan'da ticaret yoğun durumdadır. **İngiltere**'nin hakim olduğu **Kaliküt** limanına geçen yıl 1503 gemi girmiştir. Bunların 1364'ü **İngiliz** tüccar gemileri diğerleri ise başka devletlerin gemileridir. **Kaliküt** limanında gümrük az olup, ancak 58.000 kese gelir hasıl olmuştur.⁽²⁹⁹⁾

Küba'da ayaklanma çıkmış, siyahlar beyazları öldürmek için üzerlerine hücum etmişler. Hükümet duruma hakim olarak ayaklanmayı bastırmıştır.⁽³⁰⁰⁾

Küba'daki isyanda öne 200, sonra da 400 siyah kurşuna dizilmiştir.⁽³⁰¹⁾

(296) C.H.19 H/1.Z.1256-M/24 Ocak 1841

(297) C.H.33 H/16.R.1257-M/08 Mayıs 1841

(298) C.H.99 H/6.B.1258-M/13 Ağustos 1842

(299) C.H.160 H/1.Z.1259-M/23 Aralık 1843

(300) C.H.181 H/1.Ca.1260-M/19 Mayıs 1844

(301) C.H.186 H/4.B.1260-M/20 Temmuz 1844

Ö. AFGANİSTAN**a. Afganistan ile ilgili Haberler**

Afgan Kralı Dost Muhammed Şah, Buhara Kralına esir düşmüş, ancak kaçmaya muaffak olmuştur.(302)

Kâbil 34° - 10° arzında, nüfusu 80.000 civarında, yazın sıcak, kışın soğuk, baharda ise yem yeşil bir yerdir.(303)

---

(302) C.H.105 H/19.Ş.1258-M/25 Eylül 1842

(303) C.H.108 H/11.N.1258-M/16 Ekim 1842

P. DİĞER DEVLETLERLE İLGİLİ HABERLER

Teksas'ın nüfusu 6 yılda 40.000'den 480.000'e çıkmıştır. **Teksas** her ne kadar **Meksika** ile savaşsa da **İngiltere**, **Amerika** ve **Fransa**'nın garantisi altındadır.(304)

Şili'nin araya girmesiyle **Peru-Bolivya** savaşı sona ermiş, bir de anlaşma imzalanmıştır.

Bu anlaşmadan sonra **Peru**'da isyan çıkmış ve hükümet değişmiştir.(305)

Brezilya bundan böyle dışardan gelen bütün mallara ağır gümrük uygulayacakmış. **İngiltere**, **Brezilya**'ya elçi göndererek, eğer İngiliz mallarına az gümrük uygularsa, **İngiltere**'de karşılık olarak kahve ve şeker aynı muameleyi yapacağını bildirmiştir. **Brezilya**'da mallara % 2 - % 60 arasında gümrüğü vardır. **Brezilya** az olan mallara az gümrük çok olan mallara çok gümrük uygulamaktadır. Böylece her malın **Brezilya**'da bulunması amaçlanmıştır.(306)

Guatemala Cumhuriyeti, **Kostarika** hakimi **General Honduras** üzerine asker gönderdiğin halk bunu istemiş ve **Guatemala** hakimi kurşuna dizilmiştir.(307)

Danimarka'nın Donanması:

Kapak	5 adet
Fırkateyn	8 adet
Korvet	11 adet

(304) C.H.36 H/8.R.1257-M/30 Mayıs 1841

(305) C.H.111 H/2.L.1258-M/06 Kasım 1842

(306) C.H.113 H/16.L.1258-M/20 Kasım 1842

(307) C.H.119 H/28.Za.1258-M/31 Aralık 1842

Biryük	4 adet
Uskuna	3 adet
Kotra	3 adet
Sandal	81 adet
Vapur	3 adet
Toplam	118 (308)

Cezayir'in Nüfusu

İslam	17.858
Avrupalı	20.089
Yahudi	5.758
Siyah Arap	1.067
Toplam	44.772 (309)

Baltık Denizi Ticareti:

Baltık Denizi Limanlarının ticareti artmış olup bu limanlara giren gemilerin sayısı da artmıştır. Bu gemiler;

Danimarka gemileri	4387
İngiltere	3518
Prusya	2597
Rusa	726
Fransa	160

(308) C.H.121 H/19.S.1260-M/10 Mart 1844

(309) C.H.175 H/18.Ra.1260-M/7 Nisan 1844

Amerika	132
Toplam	11.520 ⁽³¹⁰⁾

Yunanistan'da papazların bir kimseyi **Rum** mezhebinden başka bir mezhebe davet etmeleri tamamen men edilmiştir.⁽³¹¹⁾

Fas coğrafyacılara göre **Fas**'ın nüfusu 5 milyon kadar olup bazıları bu sayısı 6 milyona, bazıları ise 14.886.000 demektedir. Askerleri ise 150.000-200.000 arasında olduğu söylenmektense de her iki konu da ihtilaflıdır.⁽³¹²⁾

---

(310) C.H.176 H/25.Ra.1260-M/17 Mart 1844

(311) C.H.179 H/16.R.1260-M/05 Mayıs 1844

(312) C.H.193 H/22.Ş.1260-M/06 Eylül 1844

R. DİĞER HABERLER

Dünya Nüfusu:

Avrupa kıtası	:	231.466.234
Asya kıtası	:	654.650.091
Afrika kıtası	:	103.755.071
Amerika kıtası	:	48.007.151
Adaların toplamı	:	1.838.094
Toplam	:	(313)

Bundan 500 yıl önce **Napoli Devleti** donanmasından **Boye** adlı denizci pusulayı kullanmıştır. Ancak **Çinliler** 4600 yıldan bu tarafa pusuladan haberdardırlar. Önce göllerde kullanmışlar sonra gemilere nakl etmişlerdir.⁽³¹⁴⁾

Çingenerler: İslâm memleketlerinde bulunan **Çingene** kavmi, **Amerika**'dan başka; **İngiltere**, **Fransa**, **Avusturya** ve **İtalya**'da da bulunmaktadır. Bir **İngiliz Çingenerlerin** lisanını öğrenmiş, **Boğdan**, **Eflak**, **Moskova**'daki **Çingene**'lerin de aynı lisanı konuştuklarını görmüştür.⁽³¹⁵⁾

Osmanlı memleketindeki **Çingenerler** de **Çerge** ile eğleniyorlar. Demircilik, kalaycılık ve çalgıcılık gibi şeyler yapıyorlar. Maymun oynattıkları gibi hırsızlıkta yapıyorlar. Diğer devletlerdeki **Çingenerler** de hemen hemen aynıdır. **Rusya**'daki **Çingene** kızlarının sesleri bir hayli güzeldir. Dinlerini bırakmamışlardır. Kızları güzel olup **İngiltere**'de kız güzel demek için "**Çingene gibi**" derler.

(313) C.H.7 H/1.Ş.1256-M/28 Eylül 1840

(314) C.H.19 H/1.Z.1256-M/24 Ocak 1841

(315) C.H.27 H/4.S.1257-M/28 Mart 1841

Asılları **Mısır**'dan gelmiştir. **İngiltere** ve **İspanya**'da Çingeneye **Mısır**'lı derler. **Fransa**'ya da Çek tarafından geldiği için Çingeneye "**çehli**" derler.⁽³¹⁶⁾

---

(316) C.H.41 H/14.C.1257-M/04 Temmuz 1841

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

GAZETE ve HABERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. GAZETENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Osmanlı Devletinde ikinci Türkçe gazete, İngiliz asıllı gazeteci **W. Churchil** tarafından çıkarılan **Ceride-i Havadis**'tir.

Churchil, **Kadıköy**'de avlanırken bir Türk çocuğunu yaralamış, hapse atılmış ve gelişen olaylar sonunda bir gazete çıkarma imtiyazı almıştı.⁽¹⁾ **Churchil** bu hakkını 1840 yılı içinde kullandı ve **İstanbul Bahçekapısı**'nda gazete yayını başladı. **Osmanlı Devletinden** hem maddi yardım aldı, hem de zaman zaman **Takvim-i Vekai**'den mürettip alarak destek gördü.⁽²⁾ **Osmanlı Devleti** de gazeteden kamuoyu beklediğinden, **Churchil**'in müracaatında da belirttiği üzere "halka hayırlı haberlerin duyurulması için" bir vasıta sayıldı ve böylece 31 Temmuz 1840'da ilk sayısı çıktı.

Gazete öncelikle "halka haber yazmak, gelişmelerden halkı haberdar etmek için" çıktığı belirtildiğinden, dilinin sade olacağı, **Churchil**'in, gazetenin birinci sayısında yer alan mukaddimesinden anlaşılmaktadır. Mukaddime belirtildiği gibi "bilâ fasla her on günde bir imâl olunur herkesin fehm edeceği adeta kaba Türkçe olarak

(1) Orhan Koloğlu; miyon Çorçil Olayı ve Ceride-i Havadis'in Öyküsü Ankara 1986 adlı kitapta geniş bilgi bulunmaktadır.

(2) N.Yazıcı; 150. Yıl Sempozyumu. s.56-57

lügat-ı garibe-i Arabiyye ve farisiyye'den muarra" olacaktır.

Gazete haberlerini Havadisat-ı Dahiliyye, Havadisat-ı Ecnebiyye ve ilanât olmak üzere üç bölüme ayırmıştır. Birinci bölümde dahili haberleri yer almakta, padişah, hükümet, **İstanbul**, tağra ve sonunda **İstanbul** yangınları ile bu bölümü tamamlamaktadır. İşte bu ilk bölümde hükümet haberlerini aynen aldığından ve **Takvim-i Vekayi**'den alıntılar yaptığından bu alıntılar dahili haberler kısmının dilini oldukça ağırlaştırmıştır.

Ancak son iki bölümdeki dil daha sade ve halkın anlayabileceği şekildedir. Hatta birinci kısımda hükümet haberleri kısmının dışındaki haberlerin dili devrin şartlarına göre ağır sayılmaz.

Gazete 138. sayısında eski çıktığı yerden "139. sayısındaki mukaddimesine göre" kira sözleşmesi bittiği için **Cağaloğlu Sarayı** karşısındaki yere taşınmıştır.

Gazete **Takvim-i Vekayi** ölçülerine yakın (40x27:2) iki sütunlu olarak çıkmış, sütun sayısı şeklini incelediğimiz dönem içinde değişmemiştir. Dört sayfa olarak çıkan gazete dahili haberler kısmında dildeki sadeliği gerçekleştirememiştir. Çünkü haberlerini yukarıda belirttiğimiz gibi hükümet ve **Takvim-i Vekayi**'den aldığı haberleri aynen aktarmıştır. Ancak bunun dışındaki haberler ise sade bir dille yazılmıştır. Havadisat-ı Ecnebiyye kısmında ise **Avrupadan** gelen haberler; mektuplar, **Viyana** postası, gemicilerin getirdiği haberler, bunlarla gelen **Avrupa** gazeteleri ikinci kısmın haber kaynağını meydana getirmiştir. Bu ikinci bölümde **Avrupa** ile ilgili her türlü haber, parlamento haberleri, kralların ziyaretleri, isyan haberleri, coğrafya, tarih, kültür, eğitim, ilginç haberler, **Avrupa** ekonomisi, sanayi, icadlar, **Avrupa**'da kullanılan haberleşme sistemleri, ilmi, teknik gelişmeler v.s. gazetede yer almıştır. ilanât

kısımında ise Seraskeriden ve **Tomruk Odasından** alınan haberler, Tabhaneden alınan ilanlar halk tarafından, satılık, kiralık v.b. ilanları, eğitim, hırsızlık ve kayıplarla ilgili İstanbul ve İstanbul dışından her türlü ilân alınmıştır.

Avrupa'dan gelen teknik aletlerin tanıtımı, fiyatı yine bu bölümde verilmiştir. **Avrupa**'dan **Osmanlı Devletine** gelen doktorlar, ebeler ve bunların yanlarında getirdiği ilaçlar, alet ve ilaçların nasıl kullanılacağı, sağlayacağı faydalar fiyatları ilanlar bölümünde yer almıştır. Hem Tabhane'den çıkan kitaplar hem de sahaf-esnaf malı olarak çıkan kitaplar bu bölümde yer almaktadır. Netice olarak her türlü duyurulması gereken ilan gazetede yer almıştır. Gazete ticari bir zihniyetle çıktığından giderek daha fazla ilan kabul etmiştir. Hatta gazete kendisi hakkındaki bilgileri de bu bölümde vermiştir.

Ceride-i Havadis, gazetenin ne demek olduğunu ve hangi haberlerin çıktığını 145. sayısında şöyle belirtmektedir: "Gazetenin ne demek olduğunu, ne işe yaradığını bazı kimseler bilmezler, bir kâğıda her şey yazılır, vapur gibi içinde her şey bulunur, söylenmeyecek havadisler yutulur. **Ceride-i Havadis** her türlü yolcuyla dolmuş vapura benzer. Her türlü haber iyi kötü ayır etmeden yazılır" demektedir.

Gazete, **Osmanlı** toplumunun dünyaya açılan penceresi olmuştur. Her türlü **Avrupa** haberleri; başta İngiltere olmak üzere, savaş haberleri, **Avrupa** devletlerinin birbirleriyle olan ilişkileri, Uzak Doğu, **Amerika** ile ilgili her türlü savaş, ticaret v.s. haberleri vermiştir. Bu şekilde parlamento ihtilâl, ayaklanma gibi kelimeleri dilimize ilk defa bu yolla girmiştir.

Havadisat-ı Hariciyye kısmında dikkati çeken bir hususta İngiltere haberlerinin oldukça yoğun olmasıdır.

İngiltere'nin Çin-Afganistan, Hindistan, Amerika vesair dünyanın her tarafındaki faaliyetlerine, sömürge savaşlarına haberlerinde geniş olarak yer vermiştir. Yine İngiltere'den başka **Fransa, Hollanda** gibi devletlerinde bu yöndeki faaliyetlerine haberlerinde yer vermiştir. **Avrupanın** dünyaya bu şekilde açılmasına ticareti artıracacağı düşüncesiyle olumlu bakmıştır.

Avrupa ekonomisi, maliyesi devletlerin gelir ve giderleri, savaş ve ticaret gemilerinin sayıları, ne kadar ticaret yaptıkları gazetede haber olarak yer almıştır.

Havadisat-ı Dahiliyye kısmı haberlerinde ise devlet yanlısı bir tutum almıştır. Tanzimatın ilanıyla birlikte devletin yeni değişen yapısından büyük ümit beklenmiş, bunu da haberlerinde sık sık belirtmiş, Tanzimat'tan övgüyle söz etmiş, Osmanlı toplumunun, özellikle fakir fukaranın daha rahat edeceği beklentisi içinde olmuştur.

Padişahla ilgili haberlerinde, teşrifat usulü hakkında bilgi verilmektedir. "Padişahın yurt gezisine çıktığı, **İzmid, Bursa** ve **Çanakkale**'de toplar atılmış kandiller yakılmıştır" diyerek bu törenler hakkında bilgi verir.

Mısır meselesi'ne **Osmanlı Mısır** savaşıyla ilgili verdiği haberlerde, "**Mehmet Ali Paşa'nın** haksız olduğu" "padişahın mülkünü haksız yere işgal ettiği" belirtilmiş, bu yönde kamuoyu oluşturmaya çalışmış, **Osmanlı Devleti** ve müttefiklerinin başarılarından övgüyle söz etmiştir.

Osmanlı toplumunu, daha çok mal üretmeye fabrika kurmaya tarım yapmaya ve serbest ticarete teşvik etmiş, yazılarında da bunlarla ilgili örnekler vermiştir.

Gazetenin genel düşüncesi, ticaretin dünyada artması yönünde haber vermek diyebiliriz. Gerek **Çin-Afganistan İngiliz** savaşlarından sonra gerekse **Amerika** ve dünyanın

diğer bölgelerindeki her olaydan sonra ticaretin artabileceği yolunda açıklamalarda bulunmuştur. Öyleki **Trablusgarb**'ın **Fizan** kazasında **Abdu'l-Halil**'in isyanı bastırılınca, burada da ticaretin artacağını belirtmiştir (C.H.92).

Tanzimatla birlikte azınlıklar konusuna yer vermiş, azınlıkların hukuki işlemlerini takip etmiştir.

Devletin toprak tamliğini muhafazası yönünde haberlere yer vermiş; **Girid** ve **Arnavud** isyanlarında isyancıları yermiş ve **Osmanlı Ordusunun** başarılarından övgüyle söz etmiştir.

İstanbul yangınlarını haber vermiş, yangınların sebeplerini araştırmış, **İstanbul**'da çok yangın çıkmasını ve maddi zararları tulumbacıların yetersizliğine bağlamıştır. **Avrupa**'dan gelen bir mektupta, yangının söndürülmesi ile ilgili bir habere yer vermiş, bu haberin doğruluğunu araştırmış böyle bir şeyin olmasının çok faydalı olacağını belirtmiştir (C.H.201).

Avrupa'da ilmi gelişmeler ve teknik icadlar aktarılmış, faydaları belirtilmiş, hem bu yolla **Avrupalıların** reklamları yapılmış hem de **Osmanlı** halkı bu yeniliklerden haberdar olmuştur.

Ceride-i Havadis'in 49. sayısından itibaren hava durumu verilmeye başlamıştır. Hava durumunu verirken Milâdi . takvimi hicri takvim ile birlikte vermiştir. Milâdi takvim bu şekilde kullanılmaya başlanmıştır. **Ceride-i Havadis** **Avrupa**'dan gelen birinin üzerinde bulunan ölçüm aletleriyle meteorolojik ölçümlerin yapıldığını söyler. Bu ölçümlerin hangi ölçüm aletiyle yapıldığını yazmamıştır.

Netice olarak gazete, **Osmanlı** toplumunu her konuda haberdar etmeye çalışmış, **Osmanlı** halkına **Avrupa** ve dünyanın bir özetini sunmuştur.

Ceride-i Havadis çıktığı tarihten itibaren haberlerini üç kısımda sunmuş konulara göre ayrıca haber tasnifi yapmamıştır. **Ceride-i Havadis**'in bu yönü onun incelenmesini zorlaştırmaktadır. Başlık kullanmamış, haberlerini iki üç satır içerden başlatmak suretiyle, yeni bir habere geçtiği anlaşılmaktadır. Noktalama işaretlerine çok az yer vermiştir.

Gazete "**Ceride-i Havadis**" adı altında 1864 tarihine kadar 1212 sayı çıkmıştır. Bu tarihten sonra Ruzname-i **Ceride-i Havadis** olarak yayın hayatını sürdürmüştür. İncelediğimiz 1840-1844 tarihlerinde toplam 210 sayı çıkmıştır. 1256/1840 tarihinde 22, 1257/1841 tarihinde 50 sayı, 1258/1842 tarihinde 51 sayı, 1259/1843 tarihinde 42 sayı, 1260/1844 tarihinde 45 sayı çıkmıştır. 1. sayısındaki mukaddimesinde her 10 günde bir çıkacağını belirtmiş ve 22 sayı muntazaman ayın birinci, onbirinci ve yirmibirinci günlerinde çıkmıştır. Ancak 20. sayısında okuyucunun bayramını kutlamak gerekçesiyle 11.Z.1256'da çıkması gerekirken iki gün önce 9.Z.1256'da çıkmıştır.

Gazete 138. sayısında yaklaşık 2,5 ay yayın hayatına ara vermiştir. 139. sayısındaki mukaddimesinde "eski basma hanesiyle mukavelesi bittiği için **Cağaloğlu Sarayının** karşısına taşındığını, bu sefer alet ve edvatin birleşmemesinden dolayı gazetenin biraz karışık çıktığını bildirip özür dilemiştir."

Ceride-i Havadis 138 ve 139 sayıları arasında verdiği 2.5 aylık süreden başka, 184 ve 185. sayıları arasında da yaklaşık bir ay boşluk vardır. Ancak 185. sayısında neden çıkmadığına dair açıklama yapmamıştır. **Ceride-i Havadis** 22. sayısından itibaren haftada bir cumartesi günleri çıkacağını belirtmiş olmasına rağmen bunu yapamamıştır.

Gazetenin fiyatı; yıllık abonesi 150 guruş olarak açıklanmış, ilk üçgün değişik yerlere ücretsiz dağıtılmıştır. Gazetenin abone sayısı 150-200 civarında

kalmış, öyle anlaşılıyor ki **Osmanlı** toplumunda fazla etkili olamamıştır.

Gazetenin tam koleksiyonu **İstanbul Millet Kütüphanesinde**dir.⁽³⁾ **Milli Kütüphanede** incelediğimiz **Ceride-i Havadis** koleksiyonunda ise 161, 163, 164, 165 ve 208. sayıları bulunamamıştır.

Gazetenin devamlı yazı kadrosu konusunda (210 sayı içinde) bilgi bulunmamaktadır. Sadece basılan kitabı vesilesiyle "**muharrirlerimizden Nazif Efendi**" demek suretiyle bilgi vermektedir.

Gazetenin ilk 131. sayısında edebi ve fikri yazılara yer verilmemiştir. Ancak **Avrupa**'dan haberlerin gelmediği veya seyrek geldiği sıralarda ilk sayılardan itibaren 32 sual ve cevap vermiştir. Bundan başka **Avrupa**'dan gelen tiyatro ve tiyatro kurma çalışmaları hakkında bilgi vermiş tiyatrodaki oynanan dram türündeki oyunu tefrika etmiştir. **Avrupa**'dan gelen balonu ve balon hakkındaki bilgiler de hemen dikkati çekecek yoğunluktadır.

Gazete sosyal, siyasal ve iktisat tarihi bakımından özel bilgiler vermektedir. Padişahın katıldığı törenler padişahın **İzmid, Bursa ve Çanakkale**'ye yaptığı yurt gezisinde karşılama ve uğurlama törenlerine yer vermektedir. **Mısır** savaşında halkın tutumunu, **Mehmed Ali Paşa ve İbrahim Paşa**'nın tutumları, **İbrahim Paşa**'nın halka gösterdiği muamele ve savaşın seyriyle ilgili haberler günü güne verilmiştir. Yine **Lübnan, Girid, Arnavudluk, Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan** ile ilgili haberler bulunmaktadır.

Gazetede iki adet **Varaka-ı Mahsusa** tespit edebildik. **Varaka-i Mahsusalar** günün önemli olayı hakkında en pratik olarak halka haber vermek için el ilanı şeklinde dağıtılan veya gazeteye yazılan yazılardır. Bunlardan birisi milli

(3) Mustafa Nihat (Özön); A.g.m.

kütüphane koleksiyonu arasında 44 sayısının içinde "Balsan Basması" adı verilen bir ilacın tanıtımı hususunda çıkmıştır. Tek sayfa olan bu ilan üzerinde "Varaka-ı Mahsusa" tabiri bulunmamaktadır.⁽⁴⁾ ikincisi ise C.H. 104 sayısında çıkan "**Takvim-i Vekayi**'de de dere olduğu bilirlen" Varaka-ı Mahsusadır.

Ceride-i Havadis Türk basın tarihine önemli yenilikler getirmiştir. **Osmanlı Devleti** ile **Mısır**'da **Mehmed Ali Paşa** arasındaki savaşı daha iyi takip etmek amacıyla "**İskenderiye**'ye de bulunan havadis muhabirimizin varid olan bir kıt'a mektubu tercümesidir" diyerek 5. sayısında ilk defa olarak bir muhabirden gelen mektubu yayınlamıştır. Bu aynı zamanda gazetecilik tarihimizin ilk muhabiri/savaş muhabiridir. Yine mısır meselesini duyurmak amacıyla 1256/1840 tarihinde çıkan 9. 10. 11. 14. sayılarında birer sayfa "ilave"ler vermiştir. Yine gazetenin basın hayatımıza getirdiği, ölüm ilanları vermesidir. Gazetenin 12, 125. sayılarında padişahın kızı **Mevhibe Sultan** ile **Saliha Sultan**'ın, 118. sayısında da padişahın hemşiresi **Hatice Sultan**'ın ölüm haberlerini vermiştir.

Basın ahlâkı yönünden ise gazetede bu gün de özlemine çektiğimiz bir anlayışı getirmiştir. Gazete hem kapandığı 2,5 aylık dönemden sonra abonelerine ilan vererek gazetelerini alabileceğini bildirmiş, ikinci olarakta **Ermenilere** mahsus çıkarılan gazetenin 20-30 aboneden başka alıcısı olmadığından kapanmış, bu abonelere de paralarının iade edileceği bildirilmiştir.

Bunlardan ayrı olarak gazete 6 aylık dönemlerde fihristini yayınlamıştır. 17. sayısında gazetenin "6 aylık süresi dolduğu zaman fihristi kitap olarak yayınlanınca haber verilecektir" denilmektedir. Birinci yılı sonunda da fihristinin yayınlandığı gazetede ilan olmuştur.

(4) N.Yazıcı; Tanzimat Dönemi Basını, a.g.e. s.57. Dipnot.

B. HABERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ceride-i Havadis'i incelerken haberlerin içeriğine göre 6 bölümde toplanmıştı. Bu itibarla her bölümü kendi içinde ayrı ayrı değerlendirmeyi uygun bulduk.

I. BÖLÜM

"Devlet Hayatı" ile başladığımız birinci bölümde padişahın çocukları doğum ve ölümle ilgili haberler ilk sırada yer almaktadır. İlk **Osmanlı** padişahlarının çocuklarının Selçuklularda olduğu gibi kızların isminin sonuna "sultan" şehzadelerde ise ismin başına "sultan" getirilirdi.

Sultan Abdümeccid'in 1840-1844 yıllarında doğan ve ölen çocukların ve burada yapılan törenler ele alınmaktadır.⁽⁵⁾

Sultan I. Ahmet'den (1603-1617), **Sultan Abdulaziz** (1861-1876)'e kadar şehzadelerin çocuk sahibi olmalarına izin verilmemiştir.⁽⁶⁾

Doğum yapıldıktan sonra Darü's-sade ağasına haber verilirdi. **Topkapı Sarayı**'nın deniz kıyısında bulunan toplar, sultan doğarsa günde 3 gün 5 defa, şehzade doğarsa 7 gün günde 5 defa top atılırdı. Ayrıca da geceleri kandil yakılırdı.⁽⁷⁾

İlk ölüm haberlerini de veren gazete, **Sultan Abdümeccid**'in **Mevhibe** ve **Saliha Sultanların** ölüm haberini,

(5) Karşılatırmak için bkz; M.Çağatay Uluçay; Padişahların Kadınları ve kızları, Ankara 1985. s.151-157.

(6) M.Çağatay Uluçay; Harem II, Ankara 1992, s.70

(7) C.H.118

gömülecekleri yeri belirtmiştir. Padişahın kız kardeşi **Hatice Sultan**'ın vefatını da duyurarak, **Topkapı Sarayı**'ndan alınan cenazenin Sultan (II) **Mahmud Han**'ın türbesine defn edildiği haberini ve bu arada olan töreni vermektedir.

Padişahın dini günlerde özellikle Ramazan ve Kurban Bayramlarında, Hırka-i Şerif ziyaretleri, Sürre alayı gönderilmesi törenlerine haberlerinde yer verilmektedir. Sürre alaylarının Recebin ilk kandilinde çıktığı anlaşılmaktadır (C.H.141). Biz burada padişahın ramazanı **Beşiktaş Sarayı**'nda geçirdiğini, ayrıca saray nakillerinde devlet adamlarının padişahı ziyaret ettiğini öğreniyoruz. 28 Kasım 1841 tarihinde padişahın bayram tebrikine Şeyhulislâm ve diğer devlet erkânı katılmış, padişah kutlamaları kabul etmiştir. Ayrıca Sultanların bayram namazını **Sultan Ahmet Camiinde** devlet erkânıyla birlikte kıldığı, gazete "adet olan alay ile" yazısından anlaşılmaktadır. Sultanın halk arasına çıktığında, törenlerde tertip ve düzene büyük önem verildiği anlaşılmaktadır.

Padişah askeri teftişlere katıldığı zaman başarılı bulduklarını lutuflandırmıştır. Öte yandan askerler teftiş sırasında, padişahın önünden geçerken "padişahım çok yaşa" demeleri eski **Osmanlı "Alkış"**(8) geleneklerinin devam ettiğini göstermektedir.

Padişah yabancıları da ödüllendirmiş **İstanbul** baruthanesinde çalışan bir İngiliz başarılarından dolayı bir mücevher kutu hediye etmiştir.(9)

Padişah askeriyeyi teftiş ettiği gibi eğitim kurumlarını da teftiş etmiş, **Mekteb-i Tıbbiye**'nin

(8) M.Z. Pakalın; A.g.e. s.52. C.H.53

(9) C.H.188

imtihanlarına katılmış, baştabib ve memurları ödüllendirmiştir.(10)

Mehmed Emin Rauf Paşa ve **Mehmed İzzet Paşa**'nın sadrazamlığa gelişlerinde, **Abdulmecid** onları Tanzimat'a uygun şekilde davranmalarını, azınlığa iyi muamele göstermelerini özellikle istemiştir.(11)

Abdulmecid 1844 tarihinde **İzmid**, **Mudanya**, **Bursa** ve **Çanakkale**'yi kapsayan yurt gezisine çıkmıştır. Bu gezide amaç "selatin sultanların türbelerini" ziyaret olduğu açıklanmıştır. Bu gezilerde uğurlama ve karşılamalarda kandiller yakıldığı, toplar atıldığı anlaşılmaktadır.(12)

Ceride-i Havadis tayinler ve görev değişikliği haberleri de vermiştir. Biz burada üst yönetimde bulunan, ordu komutanları, müşirler, valiler, **M.V.A.A.** azaları Nazırlar, azınlıkların din başkanları v.b yer verilmiştir. Ayrıca Ticaret Nazırlığına atanan **Ahmet Fethi Paşa**'nın eğlence tertip ettiği ortaya çıkmaktadır.(13)

XIX. Yüzyılda **Osmanlı Devletinin** en önemli mes'elelerinden biri ve özellikle de ilk yazısı itibariyle **Mısır** mes'elesi olmuştur. **Mehmet Ali** şahsi beceri ve kabiliyeti ile **Mısır**'a vali olmuş ve oradaki kölemenleri ve sair grupları etkisiz hale getirerek, kuvvetli bir idare tesis etmiştir.

II. **Mahmud** ile **Mısır** paşasının arası açılmış **V. Mehmed Ali**, **İbrahim Paşa**'yı **Suriye** tarafına göndererek **Konya**'ya kadar gelmiştir. **Konya**'da yapılan savaşta **Osmanlı Ordusu** yenilince, II. **Mahmud**, **Kütahya Anlaşmasını** (14 Mayıs 1833), ardından da, **Mehmed Ali**'ye karşı saltanatını korumak için **Hünkâr İskelesi** anlaşmasını yaptı.(14)

(10) C.H.147. 194.

(11) C.H. 54. 103

(12) C.H. 182. 183. 184. 185.

(13) C.H. 11

(14) Dr.Şinasi Altundağ; Kavalalı Mehmed Ali Paşa İsyanı. s.64, 145-146

Kütahya Anlaşması her iki tarafı da tatmin etmediği için 1839'da savaş yeniden patlak verdi. Öte yandan **Hünkar İskelesi Anlaşması**yla Rusya boğazlarda üstünlük sağlamış, bu durumda **Avrupalı** devletleri rahatsız etmişti. Büyüyen **Mehmed Ali** meselesini halletmek ve **Osmanlı Devletini** kuzeyden ve güneyde saran tehlikelerden kurtarmak amacıyla "Londra Muahedesi" yapıldı.⁽¹⁵⁾ Bu protokol ile **Osmanlı Devletinin**, **Avrupa** devletlerince koruma altına alınması devlet adamlarını ve padişahı memnun etti (C.H. 7). Gazete, **Osmanlı Devletinin** bir **Avrupa** devleti sayılması gerektiğın "**Avrupa** kıtasında da topraklarının olmasıyla açıklamıştır (C.H. 4).

Londra'da varılan anlaşma gereği müttefikler **Mısır**'a saldırmışlar ve **Mehmed Ali**'yi bozguna uğratmışlar. **İbrahim Paşa Anadolu**'dan büyük kayıplar vererek çekilmiş, hatta **Adana**'da 100 top bırakmış, bu toplardan 25 tanesi bulunmuştur. Gazete bu topların bulunmasını halkın **Osmanlıya** meyilli olduğu şeklinde yorumlamıştır (C.H.11). **İbrahim Paşa**, **Mısır**'dan yardımda alamamış hatta bölgedeki kabileler (Uzze) yardım etmediğinden çok zor durumda kalmıştır (C.H.11).

Bir çok **Mısır** askeri de **Osmanlıya** sığınmış, hatta daha önemlisi **İbrahim Paşa**'nın bunadığı hakkındaki haberlerdir (C.H. 16).

Akka'nın alınmasıyla **İstanbul**'da şenlikler yapılmış, minareler **Akka kalesinin** resimleriyle süslenmiştir (C.H. 12).

Mehmed Ali Paşa yenilince **Mısır** hariç diğer yerlerden vageçmiş ancak **Mısır**'ı veraset yoluyla evlatlarına da bırakmayı başarmıştır (C.H. 104).

(15) R.Kaynak; a.g.e. s.331-333

Mehmed Ali, Padişaha iteatini arz etmiş padişahta onu affetmiştir. Bundan sonra karşılıklı hediyeler verilmiş, arada elçiler gidip gelmiştir (C.H. 21. 44. 47. 49).

Gazete **Mısır** meselesi halledildikten sonra **Mehmed Ali**'den övgüyle söz etmiş, bu dostluğu ilgiyle takip etmiştir. **Mısır** paşasından sultana hediyelerle birlikte vapur gelmiş, sultan vapuru gezmiş, hatta bu gezi esnasında tören düzenlenmiş⁽¹⁶⁾ (C.H. 103. 148. 154).

Mehmed Ali Paşa Mısır'da imar faaliyetlerini sürdürmüş, **Nil**'in önüne set çekmek için mühendisler çağırması 90.000 kese masrafla baraj yapacağı haberi gelmiştir (C.H.89). Ayrıca **Kavala**'ya bir cami yaptırmak için, **Mehmed Ali** bir adamını göndermiştir (C.H.148).

Ceride-i Havadis gazetesi **Lübnan** ve **Şam**'da meydana gelen ve devleti uzun süre uğraştıran haberlere önemi oranında değinmemiştir. Bunu haberlerin sınırlı gelmesine bağlamak mümkünse de bu olaylarla halkın ilgilenmediğini söylemekte yanlış olmasa gerek.

Mısır kuvvetleri **Lübnan**'dan çekilince **Dürzi** ve Maruniler arasında huzursuzluk başladı.⁽¹⁷⁾ dürzi reisleri **Mehmed Ali** gelmeden önceki haklarını istiyor, Maruniler de zamanındaki haklarından vazgeçmek istemiyorlardı. İki tarafın birbirlerine olan geçmişteki düşmanlıkları ve bölgede prestij kaybeden **Fransa**'nın Marunileri açıkça desteklenmesi bunda etkili oldu. Ayrıca bölgede Tanzimâtın uygulamaya konması da huzursuzluğu artırmış olabilir. **Ceride-i Havadis** bu konuda, Tanzimât ile tüm bölgenin düzene gireceği haberini vermektedir (C.H. 27). Bölgeye emir atanan **Beşir**'in beceriksizliği ve kötü idaresi olayları tırmandırmada başka bir etken olmuştur.

(16) İmtiyaz Fermanı Şartları için; E.Karal; a.g.e. Cild V. s. 201-202. C.H.22

(17) M. Fayyıp Gökbilgin; Cebel-i Lübnan Meselesi ve Dürziler, Belleten, Cilt 10, Ankara 1946, s.641-703. Bu konuda geniş bilgi bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti Lübnan'daki bu karışıklığı gidermek için değişik idare sistemleri uyguladı. Şihap ailesinin bölgedeki nüfuzunu etkisiz hale getirmek için eski **Emir Beşir Şihab'ı İstanbul'a** getirdi. **Mirliva Ömer Paşa'yı** Emir tayin etti (C.H. 55-71).

Olaylar yatışmayınca **Ömer Paşa** görevinden alınarak, bölgeye, **Sayda** eyaletine bağlı olmak üzere iki kaymakam atandı (C.H. 126). **Ceride-i Havadis** bölgeyle ilgili haberlerini burada kesmektedir. Bundan sonra bölgeye devlet tarafından **Şekip Efendi** gönderilmiş, ancak istenilen sonuç alınamamıştır.

Lübnan'da olaylar 1846'ya kadar bu şekilde devam etmektedir. Bu tarihte 10 üyeli (4 islâm, 6 hristiyan) meclis kurulmuş olaylar böylece bir süre yatışmıştır. Bu devamlı olmamış, 1860'da Lübnan olayları tekrar baş göstermiştir.

Mısır ve Lübnan meselelerinden başka **Girid ve Arnavudluk** isyanı başta olmak üzere, bazı bölgelerinde huzursuzluklar olmuştur. **Ceride-i Havadis Girid ve Arnavudluk** isyanlarıyla ilgili haberler de vermiştir.

Girid'de öteden beri isyanlar devam ediyorsa da **Yunan Devletinin** kurulmasıyla isyanların şekli de değişmiştir. Rusya başta olmak üzere **Fransa ve İngiltere** adayı **Yunanistan'a** bağlamak için çaba sarfetmişlerdir.⁽¹⁸⁾ **Girid'de** bu sırada vali olan **Mustafa Naili Paşa** asileri yenerek isyanı bastırdı (C.H. 42. 50).

Arnavudluk'taki isyanlar, **Osmanlı** idaresinde önemli bir problem olmuştur. **Arnavudluk** isyanları **Osmanlı Devletini II. Mahmud** zamanında da meşgul etti. **II. Mahmud'un** sadrazamlarında **Reşid Mehmed Paşa Arnavud** asilerine kesin darbeyi vurdu (1832). **Reşid Mehmed**

(18) Cemâl Tukin; İ.A. "Girit" mad.

Paşa'nın ıslahatlarıyla Osmanlı Devleti Arnavudluk'ta uzun süre ayakta kaldı.(19)

Ceride-i Havadis gazetesi de 1841 tarihinde **Arnavudluk'ta** çıkan isyan haberlerini takip etmiştir. Bu isyan, **Dersaadet Ordusundan Mirliva Şekip Paşa, Rumeli Ordusu Müşiri Reşid Paşa, Ömer Paşa ve Hakkı Paşa'nın** gayretleriyle bastırılmıştır. İsyanın elebaşlarından 26 kişi **M.V.A.A.** tarafından idama mahkum edilmiş ancak padişah bunların cezalarını ömür boyu prangaya çevirmiştir.(20)

Osmanlı Devletinin iç ve dış mes'elelerine çözüm bulacağı düşüncesiyle **Tanzimât** fermanı ilan edildi.(21) Ferman 3 Kasım 1839'da **Gülhane** meydanında, **Mustafa Reşid** tarafından okundu. Paşa, hatt-ı şerifi tercüme ettirerek elçilere verdi. Başta **Takvim-i Vekayi** olmak üzere ferman, **Avrupa** gazetelerinde de çıktı. **Avrupa'da** iyi karşılandığı anlaşılmaktadır.(22) Daha önce **Anadolu'yu** gören bir **İngiliz'de**, **Ceride-i Havadis'te** yayınlanan mektubunda **Tanzimât'ta** iltizamın kaldırılması dolayısıyla övgüyle söz eder (C.H. 3).

Ceride-i Havadis'te **Tanzimât'la** ilgili haberleri iki kısımda inceledik; birinci kısımda **Tanzimât'ın** yorumlanması, ikincisinde ise uygulamalar ile ilgili haberler yer almıştır.

Abdulmecid **Tanzimât'ın** ilanı dolayısıyla **Gülhane Meydanı'na taş dikilmesini** ferman buyurmuş, ancak buranın yol olması sebebiyle **Beyazıt meydanına taş dikilmiştir.** Gazete de yorumunda **Tanzimât'ın** bayram olarak kutlanmasını, **Abdulmecid'in** bu davranışının iyi

(19) İ.A. "Arnavutluk" mad.

(20) Bu konuda C.H.'de 34. 42. 45. 158. 182. 183. 184. 186. 190. sayılarında bilgi bulunmaktadır.

(21) **Tanzimât'la** ilgili "giriş" kısmında bilgi bulunmaktadır.

(22) Cemil Bilsel, **Tanzimât I, Tanzimâtın Harici Siyaseti** s. 662, v.d.

yorumlanması gerektiğini, Tanzimât'a sahip çıkılmasını istemiştir (C.H. 9).

Tanzimât'ın Mısır'da uygulanmasıyla Mehmed Ali tarafından ezilen halkın ve tüm Arabistan'ın rahata kavuşacağını gazete bildirmektedir (C.H. 27-10).

Gazetenin, Tanzimât'tan beklediği bir diğer fayda da azınlıklarının haklarının korunması hakkındadır. Bu hususta (C.H. 76)'da şu bilgiler vardır: İzmir'de teb'ayı ecnebiyeden bir kaç kişinin zabitler tarafından döğüldüğünü bu durumun Gülhane Hattı Hümayunu'na aykırı olduğu belirtilerek, M.V.A.A. olaya el atması istenmektedir.

Tanzimât'ın uygulanmasında çeşitli zorluklar çekilmiş, yeni hükümleri uygulamak büyük bir mes'ele haline gelmiştir. Devletin kanunları ne şekilde tatbik edeceğine dair hazırlığı yoktu. İlk tedbir olarak eyaletlere fermanı açıklayan yeni bir ferman gönderildi. Hiç kimsenin padişahın fermanı olmadan idam edilmemesi, kanunların adil uygulanması, fakir fukaranın korunması gibi hükümler bu yeni fermanla duyuruldu.⁽²²⁾ Fermanı usulüne aykırı tatbik edenler cezalandırıldı, değişik bölgelere müfettişler gönderildi (C.H. 39). Azınlıkların korunmasında özellikle hassas davranıldı (C.H. 76). Padişah fermanın her alanda uygulanmasına büyük çaba harcadı.⁽²³⁾

Gazetede İstanbul'da her üç senede bir nüfus sayımı yapılır denilmekte ve 1844'de yapılan sayım hakkında bilgi bulunmaktadır. Değişik amaçlarla yapılan bu sayımlarda yazılmayacakların da zikr edilmesi önemli bir husustur. Yazılmamalarına gerekçe olarakta "herkes tarafından bilineceği" gösterilmiştir (C.H. 168).

(22) Nihat M,Çetin; İ.A. "Tanzimât" mad.

(23) Gülnihal Bozkurt; Gayr-ı Müslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914) Ankara 1989, s.42. v.d.

Osmanlı Devletinde yeniliklerin ağırlık noktasını askerlik ve ordu teşkil etmektedir. **III. Selim** ve **II. Mahmud** devirlerinde de **Avrupa** usulunde ordu kurmak amaçlamıştı.

Tanzimât'ta yapılan teşkilatlanma ile Osmanlı Ordusu 5 kısma ayrılmıştı:

1. Ordu	Hassa Ordusu;	İstanbul
2. Ordu	Dersaadet Ordusu	Üsküdar
3. Ordu	Rumeli Ordusu	Manastır
4. Ordu	Anadolu Ordusu	Harput
5. Ordu	Arabistan Ordusu	Şam

1847'de Kur'a usulü konmuştu.⁽²⁴⁾ Ancak bundan önce kur'a-ı şer'iyeye usulü tatbikine bağlandığını **Ceride-i Havadis**'in 145. sayısından öğrenmekteyiz. **II. Mahmud** zamanında 12 yıl olan askerlik süresi; 5 yıl fiili, 7 yıl redif olmak üzere yeniden düzenlenmiştir. Askerler her yılın mart ayında 1/5 oranında değiştirilecekti. Rutbe tevcihi asker alma asker kaçakları konusunda **Ceride-i Havadis**'te bilgiler bulunmaktadır.

Osmanlı Devletinin deniz gücü 23 sayılı **Ceride-i Havadis**'te irili-ufaklı gemilerle 74 olarak verilmiştir. Gazete bu haberi **Avrupa**'dan gelen gazetelerden almıştır.

Osmanlı Devleti ile **İran** arasında sınır ihtilâfı sebebiyle **Erzurum**'da bir anlaşma imzalanmıştır (C.H. 120).

Osmanlı Devleti III. Selim zamanında ilk defa daimi elçileri görevlendirmiş, bu **II. Mahmud** ve **I. Abdulmecid** zamanlarında da devam etmiştir. **Ceride-i Havadis**'in haberlerine göre 1840-1844 yıllarında **Osmanlı Devletinden**, **Fransa**, **İngiltere**, **Avusturya** ve **İspanya**'ya elçiler

(24) Kurmay Albay Necati Tarcan; Tanzimât ve Ordu, Tanzimât I s. 132

gönderilmiş, **İsveç**'in başkenti **Stokholm**'e **Berlin** elçisi **Talat Efendi** padişahın özel mektubunu krala götürmek maksadıyla gitmiştir. **Ceride-i Havadis** buralardaki elçiler ile ilgili haberleri **Avrupa** gazetelerinden almıştır.⁽²⁵⁾

II. Bölüm

Ceride-i Havadis'te günümüzde olduğu gibi aile kurumu ile ilgili evlenme, boşanma, miras vb. konularda bilgi vermemiştir. Ancak çocuk eğitimi için hizmetçi-dadı-ilanı bulunmakta (C.H. 17), ayrıca da çocuğu okula götürüp getirecek adeta "**çağdaş servis**" yapacak ücretli kişilerle ilgili ilan bulunmaktadır. Bu ilanda ve başka ilanlarda şimdiki şartlara göre oldukça ilginç olan aranan bir yerden sorularak bulunması istenmektedir (C.H. 37).

Kadınların giyim-kuşam ve sokaktaki davranışları konusunda padişah ikazda bulunmuş, ince çorap, açık yaşmak giyenleri uyarmıştır. Tanzimât'la başlayan bu dönemde geleneksel Türk aile hayatı ve kadının yaşayışı pek değişmemiştir.⁽²⁶⁾

1840'lı yılların dini hayatı hakkında yazı yazan gazete, ramazan eğlenceleri hakkında bilgi verir. Padişahın ramazan günlerinde **Beyazıd Camii**'ne geldiği halkın eğlencelerini seyrettiği, buralarda seyirlik oyunlar, hayal ve Meddah oynatılıp çalgı çalındığı ve sonra da padişahın gittiği anlatılmaktadır (C.H.13).

İstanbul'un ramazan hayadı, ramazanın başlangıcı ruyet-i hilalin görülmesi ve bunun duyurulması, ramazan dersleri, ramazan ve bayramlarda halkın eğlenceleri

(25) F.Reşid Unat'ın Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnâmeleri adlı kitabında bu dönemle ilgili bilgiye rastlanmamıştır.

(26) Gülay Arıkan; Osmanlılarda Tanzimât Döneminde Kadınlarla İlgili Gelişmeler, Tanzimat'ın 150. Yılı Sempozyumu. s.324

hakkında verdiği bilgiler **Osmanlı** dini hayatını yansıtmaktadır. Bu haberlerden anlaşıldığına göre ramazan ayı **Osmanlı** toplumu için farklı geçmektedir. Beş yıllık dönemde 210 sayısını incelediğimiz gazetede her ramazan dolayısıyla aynı tenbihler yapılmış, halkın huzur ve güven içinde ramazanı idrak etmeleri için önlem alınmıştır. Ramazan ayı dini hayatta olduğu gibi, sosyal hayat bakımından da özel bir yere sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Padişahların ramazan gelenekleri, ramazan mesajları da bu renkli hayatın bir parçası haline gelmiştir. Dikkati çeken bir diğer hususta gazetede gayr-ı müslim halktan hiç bahsedilmemesidir.

Bu dönemde parola uygulandığı gazetenin (C.H. 14) sayısından anlaşılmaktadır. Ancak bunun zararları düşünülerek fenerle sokağa çıkma mecburiyeti getirilmiştir. Halkın belirli saatten sonra dükkanlarını açmamalarını ve camiye gitmeleri istenmektedir.

Gazete **Osmanlı** sosyal hayatı hakkında bilgi vermektedir. **İstanbul** yangınlarının sebepleri araştırılırken, çok yangın çıkmasının mangal ateşinden kaynaklandığı, erken yatmanın zararlı olduğu tıp uzmanlarına dayanarak açıklanmaktadır (C.H.14).

Gazete, **Osmanlı** topraklarından ve halkından övgüyle söz ediyor: Toprakları bereketli, insanların kabiliyetli olmasına rağmen savaşlardaki yenilginin sebepleri araştırılmış, sonuçta halkın tembelliğine bağlanmıştır. II. Mahmud'a kadar olan padişahlar da suçlanmaktadır (C.H. 141).

Avrupa zabitleriyle Türk zabitleri karşılaştıran gazete, **Abdülmeçid**'in bir seyahati sırasında zabitlerin halkı döğmelerini hayretle karşılar. **Avrupa** zabitleri bu durumlarda ikaz ettikten sonra hapse attığını belirtir (C.H. 7).

Düğünlerde tüfenk atılmasının zararları üzerinde duran gazete, bu konuda padişahın, zararlı adetleri terk etmeleri konusunda bir ferman yayınladığını da burada görmekteyiz (C.H. 127). Bu günde toplumda önemli zararlara sebep olan bu zararlı adet konusunda dikkat çekilmiştir.

Bayram eğlencelerinde daha tedbirli davranılması konusunda da zaman zaman ikazlarda bulunulmuştur, bu ikazlardan birinde "ölüm ve yaralanmalar olmaması için zabıtlere emir verildi" denilmektedir.

Gazete bu dönemde azınlıklarla ilgili haberlere de yer vermiştir. Burada ilginç olan "**Yahudilerin hamursuz bayramlarında kan akıtma adetlerinden**" bahsedilmekte, bir Rum papasının Mısır'da, bir çocuğunda Girid'de kaybolması sebebiyle gelişen olaylar anlatılmaktadır (C.H. 12). Bu olaylar esnasında Yahudi toplumu durumlarını Osmanlı mahkemelerine getirirler, olay **Osmanlı** mahkemelerinde **Yahudilerin** lehine karar vermesine rağmen, bu haberler **İngiltere**'ye kadar gider. **İngiltere** tavassutta bulunur. **Yahudilerin** din başkanları "hamursuz bayramlarında kan akıtılmadığını" dile getirir. Neticede her olay artık dışarıya intikal etmeye başlamıştır.

Ermeni ve **Rum** patriği değişikliği ve bunların değiştirme adetleriyle padişahın **Ermeni** ve **Rum** patriğini atama usulu hakkında bilgi verilmektedir (C.H. 10. 35. 41. 57. 62. 187). **Osmanlı Devleti** azınlıkların din konusundaki isteklerine ve seçimlerine karışmamaktadır. Bu durum da **Osmanlı Devletinin** farklı dinlere bakışını gösterdiği gibi 20. yy. dünyasına da mesaj vermektedir.

Osmanlı Devletinin deniz taşımacılığı, bazı bölgelere yeni konan yolcu ve yük gemileri, bunların fiyatları çalışma usullerine "Deniz Ulaşımı ve Taşımacılık" bölümünde yer verilmiştir. Ayrıca **Fransa** ve **Rusya**'nın deniz taşımacılığı ile ilgili haberlerde bu bölümde bulunmaktadır.

Eski Türklerde kara posta taşımacılığının var olduğunu "ulak" kelimesinin varlığından anlıyoruz. Bu kelime **Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügati't-Türk** adlı eserinde de geçmektedir.

II. Mahmud zamanında ilk defa **Üsküdar-İzmid** arasında posta yolu açıldı.⁽²⁷⁾ Modern anlamda posta taşımacılığı 23 Ekim 1840'da çıkan posta nizamnamesi ile başladı.⁽²⁸⁾

Ceride-i Havadis'te de **Rumeli ve Anadolu**'da kurulan postanelerle, Posta tatarlarının geçeceği yerler, uyulması gereken kurallar, fiyat tarifeleri verilmektedir.

Ceride-i Havadis gazetesinin **Havatisât-ı Dahiliyye** kısmının sonunda yangınlarla ilgili bir bölümde tüm yangın haberleri verilmektedir. Yangınların sebepleri ve **İstanbul**'da neden çok yangın çıktığı C.H.'in 8. sayısında yer almıştır. "Yangınlarla ilgili Baherler"i **İstanbul** yangınları, **İzmir** ve taşra yangınları olarak üç bölüme ayırdık. **İzmir**'deki 1841 büyük yangınında (C.H. 47) halkın uğradığı kayıplar **Fransız** elçiliğine ait tulumbacıların yardımı, yanan evlerin milletlere göre dağılımı verilmektedir. **İzmir** yangınında padişah kazazedelere hiç bir ayırım gözetmeden yardım etmiş, yangında zarar gören halk mümkün olan yerlere yerleştirilmiştir.

Gazetede yer alan önemli bir haberde yangınların söndürülmesi için **Avrupa**'dan gelen bir mektubun yayınlanmasıdır (C.H. 201). Bu haberde kimyasal formuller ile elde edilen bileşimin yangını söndürmede çok etkili olacağı anlatılmaktadır.

Ceride-i Havadis'te geçen **İstanbul** ve mahalle adları verilmiştir. Bu isimleri tespit ederken yangınlarda ilanlarda v.b. **İstanbul** ile ilgili haberlerde geçen isimlerle, yer tariflerini esas aldık. Bu konuda 1840-44

(27) E.Karal; a.g.e. Cild V. s.157

(28) N.Yazıcı; Osmanlı Haberleşme Kurumu, 150.Yılında Tanzimat s.145

tarihlerini kapsayan geniş bir çalışmaya rastlayamadık. İ.A. "İstanbul" maddesinde tespit olunan mahalle sayısı verilmişse de adları verilmediğinden bugün adları devam edenler veya tarihe karışanlar tespit olunamamıştır. Yurt ansiklopedisinde de bu genişlikte **İstanbul** yer adları mevcut değildir.

Tabii afetler konusunda da bu dönemi kapsayan bir çalışmaya tesadüf edemedik. Ancak **Çankırı**'da meydana gelen depremde "İslam mahallesi" geçmektedir. Yine **İzmir** yangınında da **Yahudi**, **Rum** kelimeleri geçerken Türk ismine rastlanmamakta, bu İslâm kelimesiyle karşılanmaktadır.

Osmanlı Devletinde ilk meteoroloji çalışmaları 1571'de **Takiyyettin b. Mehmet b. Ahmet Efendi**'nin bir rasathane kurmasıyla başlamıştır. Ancak çalışmalar devam ettirilemedi. Meteorolojik ölçümleri son yüzyıllarda yabancı okullar yaptı.⁽²⁹⁾

Osmanlı Devletinin meteoroloji işlerine el atması 1868 yılındadır. **Beyoğlu**'nda **Tünel Başı**'nda **Rasathane** ismiyle basit bir meteoroloji istasyonu kurularak başına getiren **M. Coumbary** ve **Emile Lacoine** uzun seneler bu müesseseye hizmet etmiştir.⁽³⁰⁾

Kırım savaşından sonra **İstanbul**'a gelen **İngiliz Mr Lyne** tarafından 1847-48 senelerinde memleketimizde çok yönlü ilk meteorolojik kayıtlar yapılmış bunlar 1851'de "L'annuaire Meteorologique" de yayınlanmıştır.⁽³¹⁾

Ancak düzenli meteorolojik kayıtların yapıldığı ve en eski kayıtların ne zaman tutulduğu belli değildir. P.de Tchihatcheff'in, **Anadolu**'nun Tabii Coğrafya, iklimiyat, hayvanat, nebatat, geologya ve paleontolojijyasına ait

(29) Mithat Atabay; Lodos 1994, Yıl:1 Sayı: 3, s.29

(30) Prof.Dr. Bedi Şehsuvaroğlu; İstanbul'un En Eski Meteorolojik Kayıtları, Belgelerle Türk Tarih Dergisi, Sayı 7, Nisan 1968, s.62-65

(31) A.g.y. s.62-65.

dört kısımdan mürekkep muazzam eserinin iklimat ve hayvanata ayırdığı cildinde 1840 senesinde başlayan cevvi kayıtlara tedsüf edilmektedir. Ve bizzat kendisi tarafından yapılmış 1847-48 ve 1854 senelerine ait cevvi unsurlar hakkında geniş bilgi bulunmaktadır.(32)

Bu iki tespitten de anlaşılacağı üzere 1840'lı yıllara ait meteorolojik kayıtlar varsa da fennî olarak yapılanlar 1847'de başlamaktadır. Bu kayıtlar yalnız sıcaklık değil, yağış, nem ve rüzgar yönü ölçümlerini de kapsamaktaydı.(33)

Ceride-i Havadis gazetesinin 1257/1841 tarihli 49. sayısından itibaren hava ölçüm raporları verilmektedir. Yine gazetede metrekaresine düşen yağış miktarının ölçüldüğü yazıyorsa da buna ait istatistiki bilgiler bulunmamaktadır.(34)

İstanbul'a ait en eski düzenli yayınlanmış ölçümler İ.A."İstanbul" mad.'de 1911-1956 yıllarına ait rasat vasatilerine dayanan senelik sıcaklık vasatileridir.(35)

Ceride-i Havadis gazetesini "Avrupadan gelen birinin üzerinde ölçüm aletinin bulunduğunu belirterek, **Avrupada** bu aletin yaygın olarak kullanıldığını kaydederek bu alete dayılı ölçümleri 49. sayısından itibaren vermeye başlar. Bu aletle yanan sayı ve rakamların ne demek olduğunu açıklar. 183. sayısından itibaren de halkın anlayamadığı gerekçesiyle gece ve gündüz olarak ölçümleri verir. Ancak bu ölçümlerin derece mi yoksa başka ölçü birimleriyle mi yapıldığını tespit edemedik.

Bu **İstanbul** için verdiğimiz sıcaklık ortalama değerlerini şu yolla tespit ettik: Her ay için verilen

(32) İbrahim Hakkı; İstanbul iklimi, Belediye Matbaası, İstanbul 1932, s.3-4

(33) B. Şehsuvaroğlu; A.g.y.

(34) C.H.68

(35) İ.A. "İstanbul" mad.

sıcaklık ölçüm değerlerinin aritmetik ortalamasını aldık. Bazen de her ayda bir veya iki sıcaklık ölçüm değeri bulunduğundan onları o ayın ortalaması olarak değerlendirdik.

Türkiye Cumhuriyeti'nde meteoroloji çalışmaları 12.11.1925 tarihinde **Etlik**'te bulunan Ziraat Vekâletine ait bir binada başladı. Müesseseye müdür olarak **Budapeşte Rasathanesi** Şube müdürlerinden M. Rethly getirilmiştir.⁽³⁶⁾

Ankara Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nde yaptığımız tespitlerde Meteoroloji Müzesi'nin 1983'te kurulduğunu, ancak müzede- bize açılan kısım itibariyle ilk düzenli kayıtların 1896'dan itibaren tutulduğu anlaşılmaktadır.

İstanbul'da oyun ve eğlence hayatına tiyatro bu dönemde girmeye başlamış, tiyatro sergilenmesi için bir sahne yapılması için de irade buyurulmuştur (C.H. 90). Tiyatırı ile ilgili haberleri gazete vermeye başlamıştır. Tiyatroda oynanan oyunun tefrikası da 145. sayıdan itibaren yapılmıştır. Sergilenen "Dram" türü tanıtılmaktadır. Tiyatroda uyulacak kurallar, tiyatro fiyatı, tiyatrodaki sigara içilmemesi gibi konularda bilgi verir. Tiyatro ile ilgili sahne, fasıl, dram gibi kelimeler dilimize girmeye başlamıştır. **Osmanlı** toplumuna satranç tanıtılmış, bununla ilgili kurallar ve taktikler anlatılmaktadır.

Gazete **Osmanlı Devletine** gelen yeni alet ve icadları da tanıtmış, bu konuda topluma hem bilgi vermiş hem de Avrupadan gelen bu gibi yeniliklerin reklamını yapmıştır. Gazetede balon hakkında da bilgi verilmiş, hatta padişahın ve devlet adamlarının da balonun seyrine geldikleri ve halkın izdihamının önlenmesi için karakol kurulmuştur. Balonun uçurulacağı esnada selam durulmuş, mızıkça çalmış,

(36) T.C. Ziraat Vekaleti Meteoroloji Enstitüsü Tarihçesi-Teşkilât-ı Hizmetleri, Devlet Matbaası, İstanbul 1933, s.1

tören düzenlenmiş, yabancı temsilcileri de gelmiştir (C.H. 185). **Osmanlı** toplumuna gelen bir diğer yenilikte afişlerle etrafa balon hakkında bilgi verilmesidir. Balon yağmur sebebiyle havalanamadığından bu durum halka "**etrafa kağıtlar yapıştırılarak**" duyurulmuştur.

Gazete hırsızlık kayıp, bulunan eşyalar ile ilgili de haberler vermiş, **Tomruk odası** ve seraskerlikten gelen ilanları yayınlamıştır.

Ceride-i Havadis **Osmanlı** toplumuna eleştirel bir gözle bakmış, olumlu-olumsuz yönlerini çekinmeden ortaya koymuştur. Toplumu okuma-yazma öğrenmeye, üretmeye, etrafını tanımaya teşvik etmiş, bu konuda hem **Avrupa**'dan hem de **Osmanlı** toplumundan örnekler vermiştir.

III. Bölüm

Takvim-i Vekayi'nin dış dünyaya ait haberleri yeterince vermediği, **Osmanlı** halkının dünya haberlerine yabancı kalmasından dolayı zarar gördüğü düşüncesiyle çıkan **Ceride-i Havadis**, gerçekten Batı ülkelerinde mevcut kurum ve uygulamaların tamamına geniş yer vermiştir (C.H. 34). İktisadi konularla ilgili olarak **Avrupa** devletlerindeki uygulamaları zaman zaman tanıtılmış,⁽³⁷⁾ tarım, sanayileşme tartışmalarında sanayileşmenin karşısında tavır alınarak tarımı geliştirmek ve dünya ticaretine bu alanda katılmak gerektiği çeşitli vesilelerle sürekli savunulmuştur.⁽³⁸⁾

Ancak bu görüşe rağmen incelediğimiz 210 sayı içinde tarımla ilgili bilgiler aktardığı gibisanayi kurmak

(37) C.H. 34. 64

(38) Abdullatif Şener; Osmanlı Mali Düşüncesinin Çağdaşlaşması, Tanzimâtın 150. Yılı Sempozyumu... s.226

gerektiği hususunda da yazılar vardır. 1. ve 4. sayılarında fabrika kurmanın yararlarından, 7. sayısında **Ceride-i Havadis**'in faydalarından bahisle pamuğun iyi işlendiği ve daha kaliteli kumaş üretildiği **Japonya**'da pamuktan kağıt çıkarıldığı anlatılmaktadır. 160. sayısında **İzmir**'de fabrika kurulacağından ve bunun memlekete getireceği faydalardan, 184. sayısında **İzmir**'de **Cam fabrikası** kurulması hakkındaki haberinde bundan sonra cam fiyatlarının ucuzlayacağını, fakir-fukaranın bundan faydalanacağını yazmıştır.

Avrupa Devletlerine ait bütçeler, gelirler, giderler, devlet borçları, Avrupadaki mali uygulamalar **Osmanlı** devlet adamlarının ve aydınlarının önüne bir örnek sunulmakta batı ülkeleri ile karşılaştırmalara imkan sağlanmaktadır.⁽³⁹⁾ **Ceride-i Havadis**, toplumun tembelliğini, çalışmadığını, okuma ve yazmaya ilgi gösterilmediğini, bu yüzden geri kaldığını, şehirlinin hep yattığını, köylünün ise ürettiği malları voyvodaya kaptırdığını (II. Bölüm, sosyal hayat) anlatarak, tarım alanında modern çiftçiliğin önemini anlatır. Gübrelenerek ekilen tarladan çok daha fazla verim alındığını örnekle açıklar (III. Bölüm tarım).

Osmanlı Devlet adamlarında Tanzimat döneminde esas olan modern bir devletin kurulması için, içinde buldukları ekonomiden azami vergi hasılatını elde etmek, yani para, mali kaynak bulma noktasında toplanıyordu. Bu bakımdan onlar için asıl mesele vergi akçenin devalüasyonu, gümrük resmi ve borçlanma gibi kaynaklardan daha fazla hasılat sağlamaktı.⁽⁴⁰⁾

Tanzimât döneminde maliye işlerinin kolaylaştırılması için çeşitli önlemler alındı. Ahalinin fakirleşmesine

(39) A.Şener; A.g.y.

(40) Prof.Dr. Rifat Önsoy; İktisadi Düşüncenin Teşekkülü, Mustafa Reşid Paşa ve Dönemi Semineri, Bildiriler Ankara 13-14 Mart 1985. s.91

sebepe olan iltizam usul kaldırıldı (1840). Bu konuda **Ceride-i Havadis**'te **Avrupadan** gelen bir mektupta iltizamın halkı fakirleştirdiği, kaldırılmasının faydalı olacağı yazılmıştır (C.H. 3). Her mahallin toprak mahsulüne ticari mevkiine ve herkesin iktidarına göre adil vergi alınması kabul edildi. Mâli işlerin tertip ve tanzimi için eyaletlere ve sancaklara hükümet merkezlerinden "muhassıl-ı emval" adı altında memurlar gönderildi ve bunların maiyetine yeterince kâtipler tayin edildi.⁽⁴¹⁾

Muhassıl-ı emval olanlar bütün mali işlerden sorumlu tutuldu. Naipiler de dahil olmak üzere bütün devlet memurları maşa bağlandı. Eyalet merkezlerinde ve kazalarda birer meclis kurulması emredildi. Bu meclisler, merkezlerde muhassıl-ı emvâl, mahallin kadısı askeri âmir, 4 müslim, gayri müslim varsa metropolit, kocabaş v.s. seçilecekti. Bu meclisler, Tanzimât'ın hükümlerini uygulayacaklar ve suçluları dahi yargılayabileceklerdi. Vergiler konusunda suistimal gösterenler cezalandırılacak ve Tanzimât kanunlarının herkese eşit uygulanması sağlanacaktı. **Ceride-i Havadis**'te Tanzimât'ın getirdiği en önemli yeniliğin "**Osmanlı halkına Osmanlı kanunlarının en iyi şekilde uygulanmasıdır**" denilmektedir (Bkz. II. Bölüm 175. dipnot).

Mustafa Reşid Paşa'nın Hariciye Nazırlığı dönemine rastlayan Tanzimât'ın ilk yıllarında bir çok yenilikler yapılmış, maliye işlerinin kolaylaştırılmasına çalışılmıştır (Bkz. III. Bölüm 1. dipnot).

Bu dönemde mukataa ve esham nizamnamesi yeniden düzenlenmiş, devletin ve bunları alanların zarar görmeleri önlenmeye çalışılmıştır.

Esham, **III. Selim** zamanında istikraz kuponları karşılığında kullanılmıştır. Bu eshamlar senevi beşer kese faizli idi. Karşılığında **İstanbul** gümrüğü ile bazı

(41) İ.A. "Tanzimat" mad.

sağlam varidatlar gösterilmişti. Bu tabir daha sonra çıkarılan dahili istikraz tahvilleri hakkında da kullanılmıştır. Esham alınıp satılır, nizamı gereğince her satış muamelesinde bir senelik faizi ferağ harcı olarak alınırdı. Bu harç hazineye mühim bir gelir getirirdi.

Mukataa ise **Osmanlı** zamanında "Mukatat-ı miriye" ve Malikâne olarak iki kısımdı. Birincisi seneden seneye iltizama ikincisi kayd-ı hayat şartıyla verilirdi.⁽⁴²⁾

Ceride-i Havadis'te de bu konularda (169. 190) sayılarda esham ve mukataanın eksiltilmesinin yasaklandığına dair yazı çıkmıştır. Gazete çoğunlukla hükümet ve yönetimle ilgili yazıları **Takvim-i Vekayi**'den aldığı için kendisi yorum yapmadan aktarmıştır. Resmi gazeteden alarak yayınladığı bu yazıların halkın ne kadar dikkatini çektiği bilinmemektedir. Ancak bu tür haberlerin özetinivermeden "aynen derc edildi" ifadesine benzer ifadelerle aynen yayınlanması, yazılarda kısaltma dahi yapmaması "yarı resmiliği" akla getirmektedir. Şunu da belirtelim ki bu yazıları sadece haber olarak vermekte "hükümet bildirisi" ifadesi kullanmamaktadır. Zira hırsızlık, kayıp, çalıntı-buluntu eşyalar için "seraskeriden" veya "**Tomruk Odası**"ndan bildirildi demektedir. Bu tür haber akışıyla gazete-hükümet ilişkisini çıkarmak oldukça zordur.

II. Mahmud'dan itibaren başlamak üzere ticaretin müslüman halk tarafından da yapılması teşvik edilmiş bazı kolaylıklar sağlanmıştı. Tanzimât ile birlikte şirketlerin ve vapurların hisseleri halka satılmış, bunların kârları dağıtılmıştır. **Ceride-i Havadis**'te halkın bunları alması için **Avrupadan** örnekler vermiştir (III. Bölüm, 8. dipnot).

Bu dönemin önemli ekonomi olaylarından biri de kaime adı verilen kağıt paraların piyasaya sürülmesidir. Ancak hemen bunların taklitleri çıkarılmış, devlet kalpazanlarla

(42) Z.Pakalın; A.g.e. Esham ve Mukataa maddeleri

uzun süre uğraşmak zorunda kalmıştır. Hükümet sahte paralara dikkat edilmesi için bir de Varaka-ı Mahsusa yayınlamıştır ki bu da olayın önemli olduğu konusunda bir fikir vermektedir (C.H. 44). Kalpazanlar paraların taklitlerini yapıp, halka dağıtmışlar. Hak bu zamana kadar "yazma kâğıt para" kullanmadığı için hangisi sahte hangi para asıl ayıramadıklarını, hükümet bir bilene danışılmasını önermiştir. Bu paraları daha iyi tertip edilmiş paralarla değiştirmiş, öyle anlaşılıyorki piyasada fazla para olduğundan son değiştirme tarihi hep uzatılmıştır. **Osmanlı** paraları halka güven vermiyor olmalığı, ticaret amacıyla piyasada epey yabancı para olduğu anlaşılmaktadır. Paranın istikrara kavuşmaması ticarete de yansımıştır (Bkz. para ile ilgili bölüm).

Tanzimât döneminde yerli ve yabancı pek çok para kullanılmış, devlet bunlarla mücadele etmişse de **Ceride-i Havadis**'in verdiği bilgilere göre pek başarılı olamamıştır. **Ceride-i Havadis**'te 139. sayıda **Osmanlı** paraları verilmiştir. Paraların çokluğu bu dönemin para konusunda suistimallere açık olacağını da bir işareti sayılabilir.

Para rejimindeki istikrarsızlığa rağmen **Osmanlı** Sultanı "fakir ve fukarayı düşünerek" (C.H. 68) fiyatlarda özellikle ekmek fiyatını indirmiştir. Bu durum padişahın halkını düşündüğü şeklinde yorumlanmıştır.

Ceride-i Havadis 194. sayısında ramazanda uygulanan bir fiyat listesi yayınlamıştır. Burada dikkati çeken husus iktisat tarihimize küçük bir kapı aralaması olduğu kadar, **İstanbul**'da her yerden her çeşit malın bulunduğunu göstermesi bakımından da önemlidir. **Osmanlı Devletinin** her tarafından aynı ürünler değişik fiyatlarla **İstanbul** pazarına sunulmaktadır. Bu hem çeşidi artırmakta hem de **İstanbul**'u önemli bir pazar yeri haline getirmektedir. Biz bu haberlerle bu gün hangi yerde daha çok ne var? O dönem

hangisi rağbet görüyordu anlaşılabiliyoruz. Böylece şehirlerin önemli tarım ürünleri, yiyecek kültürleri hakkında da detay bilgiye ulaşılmaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde **Ceride-i Havadis**'te değişik yerlerde ortaya çıkan **Osmanlı** parası yabancı paraların "kur"ları da bulunmaktadır (Bkz. para değeri ve ölçü).

"Ölçü ve Para Değeri" adlı bölümde **Osmanlı** paralarının yabancı paralar karşısında değeri de ortaya çıkmaktadır. Ekonominin bu dönemdeki zayıflığına rağmen **Osmanlı** parasının halen kıymetli olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan **Avrupa** bütçeleri verilirken, bütçe miktarı "kese" ile ifade edilmektedir. Bu da o dönemde kesenin geçer ölçü birimi olduğunu göstermektedir. Buna paralel olarak "ton"un da ölçü litaratürümüze girdiği anlaşılmaktadır.

Ceride-i Havadis'in en çok üstünde durduğu hususlardan biri de ticaret konusudur. Savaş, barış ayaklanma v.s. pek çok konuya "ticaretin artacağı ya da azalacağı" gözüyle bakmış ticaret gemileri, tüccarlar, limanlara gelen ticaret gemileri gazetede yer almıştır. Ticaretin serbest bir şekilde yapılması gerektiğini, bu şekilde her iki tarafında faydalanacağına sık sık dikkat çekmiştir.

Osmanlı Devletindeki ticari kısıtlamaları üstü kapalı bir şekilde yermiş, İstanbul'un buğday sıkıntısı çektiğini belirterek "eğer serbest ticaret uygulanırsa bu sıkıntının ortadan kalkacağını" **İngiltere**'den de örnek vererek açıklamıştır (C.H. 4).

Osmanlı Devletinde Tanzimât'ın ilanından çok çey bekleyen gazete 6. sayısında sanayi teşvik etmekle birlikte, dünyadan yine örnekler vererek mal alıp satmanın serbest ticaret yapmanın hem üretimi artıracığı hem de halkın refah ve mutluluğunu artıracığını ısrarla vurgular.

Ancak şunu da belirtmeliyizki gazetenin sahibinin İngiliz asıllı olması ve gazetenin bu yöndeki politikası ile İngiltere'nin doğu ticaretine bakışı ve daha çok ticaret yapma doğrultusundaki yazıları da birbirini tamamlayan iki unsur olabilir. Tabii ki bunu gazetede yazılardan tespit etmek mümkün değildir.

Çin, İngiliz savaşıdan sonra İngiltere'nin kayıpları ve kazançlarını değerlendirirken İngiliz tüccarlarının bundan sonra yapacakları ticareti de zikr etmiştir (6. Bölüm, İngiliz-Çin savaşı kısmı).

Gazete ticaret haberlerine yer vermiştir; 1840 tarihinde Meclis-i Umur-ı Nafia tarafından hazırlanan şirket nizamnamesi yayınlanmıştır. Üsküdar adlı vapurun hisselerinden hasıl olan kâr **Ticarethane-i Âmire**'de hak sahiplerine dağıtılmış, gazetenin haberine göre halkın bu tür hisselerle rağbet ettiği anlaşılmaktadır. Yine hangi devletin gemilerinin geldiği, kimlerin ticaret yaptığı ve gemi sayıları hakkında da bilgi bulunmaktadır.

Gazete'de **Avrupa** menşeli olarak İstanbul'a gelip giden tüccar gemilerinin de ülkelere göre sayıları verilmektedir (C.H. 77). Bu haberlere dayanılarak İstanbul'un dolayısıyla Osmanlı Devletinin ticaretinin arttığı vurgulanmaktadır. Bu haberlerden **Osmanlı Devletine** bu hususta halka verilen mesajda, hem bu tür hisselerin getirisinin fazla olduğu hem de devlet güvencesi hatırlatılmakta, sahte paralarla halkın aldatılabileceği, şirkâlarının arttığı için en iyi yatırım aracı olduğu konusu işlenmektedir.

Gazete haberlerinde iç ticaret konusuna da değinmiş, **Gemlik, İzmit, Silivri, Bandırma ve Tekirdağ** limanlarıyla Boğaziçi'ne ticaret vapurları konulduğunu bildirmiştir (C.H. 169). Bu ticaret gemilerinin işlemesiyle mal akışının hızlanacağı da belirtilmektedir.

Osmanlı topraklarında çıkarılan madenler ve maden işletmeciliği de gazete haberlerinde sıkça geçmektedir (Bkz. III. Bölüm Maden işletmeciliği kısmı). Burada dikkati çeken husus **Osmanlı** topraklarından çıkan madenlerle İngiltere'de çıkarılan madenler her hususta karşılaştırılmakta, kalite kontrolü yapılmaktadır. Maden işletmeciliğinden halkın fayda sağlayacağı vurgulanmakta, ancak o devirde kömürün yakıt malzemesi olmadığı da bu haberlerden anlaşılmaktadır.

Altın madeni işletmeciliği konusunda ise, **Rusya**'da altın madeni çıkarılınca, İspanya örneğini vererek bir atazösü hatırlatıyor: "bakır ise ganimet, altın ise hezimet" İspanya'nın zayıflamasını 300 yıl önce **İspanya**'ya gelen altınlara bağlıyor. Bu altınlara kazandırdığı tembel hayatın halkı rehavete ittiği, bu yüzden ziraat yapılmadığı, uzun vadede halkın zarar gördüğü belirtilmektedir. Bu vesileyle ziraatın da teşvik edildiği açıktır (III. Bölüm Ticaret kısmı).

Gazete sayfalarının önemli bir kısmını satış ilanlarına ayırmış, her konuda ilanlar vermiştir. Birinci sayısında verilecek ilanların "tarife hacet kalmayacak surette beyan olunması" istenmektedir ki, bu gazete ilanları konusunda uyulması gereken kural hakkında da fikir vermektedir. Aynı zamanda bu ilanlardan devrin iktisat tarihini aydınlatacak önemli bilgiler de bulunmaktadır.

Biz ilanların hepsini almadık. Zira gazetenin her sayısında ve her hususta pek çok ilan yer almıştır. İlanlar konusu ve ilanlarda verilen fiyatlar ayrı bir çalışmanın konusunu teşkil edecek kadar yoğunluktadır.

Osmanlı Devletinin 1843 tarihinde **Küçük Alman prenslikleriyle; Hamburg, Bremen, Löbek "Veyl-İnsiyatika"** denilen cumhuriyetleriyle ticaret anlaşması yaptığı ortaya

çıkılmaktadır. Yine Portekiz elçisi **Ali Efendi**'nin bir ticaret anlaşması yaptığını da öğrenmekteyiz.

Öyle anlaşılıyor ki Tanzimât'la birlikte **Osmanlı Devleti** dışarıyla biraz daha ilgilenmeye başlamış, sınır ötesi devletlerle ticari ilişkiler kurmuştur (Bkz. Ticari Anlaşmalar kısmı).

Bu dönemde gazetede zenci ticareti ile ilgili haberlerde bulunmaktadır. Gazete **1815 Viyana kongresiyle Avrupa**'da zenci ticaretinin yasaklandığını, buna devletlerin -**Fransa**'nın bu fikri öne sürmesine rağmen önce kendisinin- uymadığını haberlerinde yazar. **İngiltere**'nin **Amerikan** gemilerini denetlemek istediği ancak buna **Amerika**'nın karşı çıktığı haberi verilir.

İlginç olan bir hususta zenci ticaretinin sürmesinin sebepleri arasında "zencilerin (arapların) birbirlerini satma adetleri"de gösterilir (Zenci ticareti kısmı).

Amerika'ya gelen ve satın alındığı bildirilen 600 zencinin hür-beyaz-olması sebebiyle zenci ticareti "sahtekârlığından bahsedilerek bu hususa bundan böyle dikkat edilmesi gerektiğine gazete haberinde yer verir (Aynı yer).

Bu haberle iki hususa dikkat çekmek gerekmektedir; 1840'lı yıllarda zenci ticareti bütün hızıyla devam ettiği, ikincisi ise İstanbul'da neden böyle bir haberin yayınlanmasına gerek duyuldu? Ya gazete **Avrupadan** getirdiği haberlerine hiç yorum katmadan aynen aktarıyor, ya da **Osmanlı Devletinde** de o yıllarda küçümsenemeyecek bir zenci ticareti var!

Gazete doğrudan tarım ve ziraatla ilgili haberlere fazla yer vermemiştir. "Ziraat Meclisi" kurulması ile ilgili haberinde bunun faydalı olacağı (C.H. 130) belirtilmiştir. **Avrupada** ziraat fennî ile ilgili haberler

aktarılarak yeni gelişmelerden haberdar edilmektedir. Gazetenin 55. ve 66. sayılarında gülyağı ile ilgili aynı haber verilmekte, **Amerika**'da bu konuda kaydedilen yeni gelişmelerin faydaları anlatılmaktadır (Bkz. Tarım kısmı).

Bu haberde **Isparta** bölgesinde uzun yıllar "gül" tarımıyla uğraşıldığı da anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak gazete ticareti, tarımı ve sanayii desteklemiş, bu hususlarda samimi telkinlerde bulunmuştur. Gazetenin topluma bu yönleriyle de faydalı olduğu muhakkaktır.

IV Bölüm

IV. bölümünde, basın-yayın, eğitim ve hukuk ile ilgili çıkan haberler yer almaktadır. **Ceride-i Havadis**'in, her konuda yeni düzenlemelerin yapıldığı, devlete yeni bir şekil verilmeye çalışıldığı Tanzimât döneminde çıkması sebebiyle, hukuk ve adaletle ilgili haberlerin ağırlık kazanacağı beklenirken aksine bu konuda fazla habere yer vermemiştir.

Ceride-i Havadis idare ve hükümetle ilgili **Takvim-i Vekayi**'den alıntı pek çok habere yer vermiştir. Acaba gazete **Takvim-i Vekayi**'de de yayınlanan haberleri aynen niçin yayınlıyordu? Gazete yayınladığı haberlerin nereden alındığını, **Takvim-i Vekayi** veya **İzmir**'de çıkan gazeteler kaynak olarak gösterilmekteydi. Şüphesiz kaynak göstererek yayınlaması için ahlâki boyutu bakımından önemli ise de, haberin dilini dahi sadeleştirmeden aynen yayınlaması hemen hemen aynı paralelde gazete okuyucusuna seslenmeleri resmîlik hatta daha öte güdümlülük konusunu akla getirmektedir.

Gazete **Tabhane-i Âmire**'de basılan kitapları aynen yayınlamakta ve bunu duyuru olarak aktarmaktadır. Arka arkaya bazen birkaç kitabın ilanını da vermektedir (Bkz. basın yayınla ilgili haberler 1. dipnot).

Gazete kitapların isimlerini, cildlerini, kısa muhtevalarını, fiyatlarını, nerede satıldığı gibi konularda okuyucuya bilgi vermektedir. Böylece bu dönemde (1840-1844) çıkan kitaplar, kitap fiyatları, konularına göre kitaplar, ne kadar kitap basıldığı v.b. öğrenilmektedir. Ancak kitapların kaçar adet basıldığı yeni baskı sayısı verilmediğinden, okuyucu sayısı hakkında da bir fikir vermemektedir. Kitaplar fiyatlarını daha çok satması için düşürüldüğü dikkate alınırsa, bu gün kitap satışlarında yaşanan mes'elenin o günde var olduğu ortaya çıkmaktadır (C.H. 131).

Basmahane'de diğer kitaplardan farklı olarak bir de "yemek kitabı" basılmış ve satışa sunulmuştur (C.H. 196. 42. dipnot).

Bu dönemde dikkat çeken bir diğer hususta "Fransızca sözlük kitaplarının satılıyor olmasıdır. Uzun süre yabancı dil öğrenmekten kaçınan ve bunu zul sayan **Osmanlı** toplumu yabancı dil, özellikle Fransızca öğrenmeye başlamıştır. Ve bir Fransızca sözlüğün fiyatı da 50 Frank olarak satılmaktadır (C.H. 142, 46. dipnot).

Eğitim hakkında gazetenin bir tespiti hemen ilk sayılarda yer almıştır (C.H. 17). Bu tespitte önceden ilim ve san'atın **Yunan, Mısır ve Şark**'ta olduğunu, şimdi ise **Avrupa**'ya geçtiği dikkat çekilerek, saat ve kumaş teknolojisini buna örnek vermektedir.

Devletin ahlâka gösterdiği yakın ilgi kitaplar konusunda da kendini göstermektedir. İlim, fen ve ahlâk kitaplarının **Tabhane**'de her dilde basılmasına mücade

edilmiş ayrıca, bu kitaplardan "gümrük alınmayacağı" da belirtilmiştir (C.H. 17, 47. dipnot).

Bu dönemde dışardan **Osmanlı Devletine** özel ders vermeye gelenlerin var olduğu da gazete haberlerinden anlaşılmaktadır. **İngiltere**'den Matematik ve Yabancı dil başta olmak üzere özel ders verecek birini geldiği ilan edilmektedir (C.H. 109, 48. dipnot).

Çocuk eğitimi konusu da bu dönemde ele alınmış, çocuk eğitimi ile ilgili kitaplar neşr edilmiştir. (C.H. 142, 50. dipnot).

Ceride-i Havadis'in sahibi **W. Churchill**, "Devlet-i Aliyyenin kendine hizmet edenleri lütuflandırmada güneş gibi" olduğunu yazdığı gazetesinin 9. sayısında Tanzimât-ı Hayriye için yoluna konulduğu sırada gazete çıkarma izni aldığını ve devlete hizmet için elinden geleni yapacağını açıklar. Bu sebeple kendisine "**bir kıt'a mücevher nişan**" ihsan olunduğunu bildirir. Bu nişan önce verilmiş nişan mı yoksa yeni mi verildi bilinmemektedir.

Gazete kendisi hakkında bilgi verirken ilanlar kısmını kullanmakta, bir çizgi çekip altına açıklama yapmaktadır. Bu yüzden kendisi ile ilgili haberleri takip etmek kolay olmaktadır.

O devrin gazeteciliğinde bir diğer husus, fihrist yayınlamalarıdır. Hem **Takvim-i Vekayi** (C.H. 181, 64. dipnot) hem de **Ceride-i Havadis** (C.H. 56, 102. dipnot) fihris yayınlamışlardır.

Gazete abone sayısını artırmak düşüncesiyle verdiği, ilanda "Cemaziyelevvel'in başından itibaren 6 ay (75 guruş) abone olmak isteyenlere eski gazetelerin de verileceği hatırlatılmaktadır (C.H. 9, 54. dipnot).

Yayınına ara verdiği dönemde (C.H. 139, 57. dipnot) ve çıkardığı Ermenice gazetenin satılmaması üzerine

abonelerine gazetelerinin veya ücretlerinin verileceğini verdiği ilanla duyurmuştur (C.H. 89, 60. dipnot).

Ceride-i Havadis ilk gazete hakkında bilgi ile gazetenin ne olduğunu açıklamıştır. Gazetede neler yazılması gerektiği kadar nelerin de yazılmayacağı konusunda bilgi verir. İlk gazetenin **İngiltere, İspanya** savaşından sonra halka bilgi vermek için çıktığını "gazete" adının **Venedik**'deki bir paradan aldığını, ilk gazetenin **İngiltere**'de devlet müzesinde olduğunu haber verir. Aynı zamanda "**müze**" kelimesi de literatürümüze kazandırılmış olmaktadır.

Müze kurma fikri Türkiye'de XIX. yy'da ortaya çıkmaktadır. "Enderun Hazinesi ve Hırka-i Şerif"de değerli eşyalar korunurdu. İlk defa **Tophane Müşiri Damad Ferid Paşa**'nın Seraskerliği zamanında **Aya İrini Kilisesi**'ne 1846'da bazı eserler toplandı. Sonradan buraya "Müze-i Hümayun" denildi.⁽⁴³⁾

Osmanlı Devletinde özellikle **II. Mahmud**'dan itibaren gayr-ı müslim halka geniş haklar verilmiş, Tanzimât'ın ilanıyla da bu haklar kanunlaştırılmıştır. Daha sonra da bu haklar artarak devam etmiştir.⁽⁴⁴⁾ Daha önce de belirttiğimiz gibi hukuk konusunda gazete günlük haber niteliğini aşmayan yazılar yazmıştır.

V. Bölüm

Gazetenin genel politikasına uygun olarak sağlık alanında da dünyada olup biteni halka yansıtmıştır. Gazete haberlerinden anlaşıldığına göre, **Osmanlı Devleti** bu yıllarda artan veba salgınına karşı etkin bir karantina

⁽⁴³⁾ Hayat Ansiklopedisi, Müze Mad. Cild V. s. 2434

⁽⁴⁴⁾ G. Bozkurt; A.g.e. s. 40 v.d.

uygulamıştır. **Osmanlı Devletinde** ilk olarak **II. Mahmud** zamanında karantina uygulanmış faydaları görülerek sonra görülen bulaşıcı hastalıklarda da uygulanmıştır.

Ceride-i Havadis'in ilk 20 sayısında, karantinanın nasıl uygulanacağı, doktorların ve hastaların uyması gereken kurallar açıklanmıştır.

Bu dönemde uygulanan karantinanın bazı özellikleri şöyledir:

- Beylik gemilerine farklı sürelerde karantina uygulanmıştır (C.H. 15, 2. dipnot).

- Kadın ve kızlara ayrı bir oda ayrılmıştır (C.H. 16, 3. dipnot).

- Doktorlar halka hizmeti kendilerine zul saymayacaklardır (C.H. 18, 4. dipnot) denilmektedir.

- Karantinayı destekleyerek tahaffuz meclisleri kurulmuştur.

Ticaret konusunda son derece hassas olan gazete, karantina uygulanan yerlerde ticaretin azaldığını haber vererek devlet adamlarının dikkatini çekmiştir (C.H. 199, 6. dipnot).

Karantinadan kaçmanın veya bilerek hastalığı bulaştırmanın cezasının ağır olduğu bilinmektedir. **Tiryeste**'den kaçan bir gemici hastalığı şehre bulaştırdığı gerekçesiyle kurşuna dizilmiştir (C.H. 94, 10. dipnot).

Gazete haberlerinden bu yıllardaki hastalıklı yerler ve hastalığın yoğunluğu hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. **Hindistan**'da da bu sırada hastalık çıkmış ve onbinlerce insan ölmüştür (C.H. 99, 57. dipnot).

Osmanlı Devleti karantinayı başarıyla uygulamış yalnız limanlarda veya dışardan gelen yolculara değil, **Çanakkale**

Ezin(e), Beyoğlu, Varna, Trabzon, Dimyat, Erzurum ve İzmir'de de karantina uygulanmıştır (bkz. Osmanlı Devletinde Karantina ile İlgili Haberler).

Avrupadan Osmanlı Devletine doktorlar ve hemşireler ebeler gelmiş yanlarında bazı ilaçları getirmiş, bunu **Ceride-i Havadis**'te tanıtmışlar. **Osmanlı Devleti** dışardan gelen bu gönüllü insanlara çalışma ortamı sağlamış, **Avrupa**'dan getirdikleri diplomalarını **Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane**'de tasdik etmiştir. Öyle anlaşılıyor ki bu tür belge almayanlar **Osmanlı Devleti** sınırları içinde sağlık hizmeti verememişlerdir (C.H. 79, 36. dipnot).

Ceride-i Havadis'in **Milli Kütüphane** koleksiyonunda 44. sayısının arasında el ilanı şeklinde "Balsan Balsaması" adlı bir ilaç halka tanıtılmaktadır. Bel soğukluğuna iyi geldiği söylenen bu ilaç gazetenin 38, 44, ve 54. sayılarında olmak üzere zaman zaman tekrarlanmıştır. Kanaatimize göre **Avrupada** icad olan veya geliştirilen her türlü ilaç, alet ve edevatın tatbiki kolay olanları hemen **İstanbul'a** gelmektedir.

Çiçek aşısı hakkında çıkan bir haber de önemlidir. **Ceride-i Havadis**'in 96. sayısında (52. dipnot) Çiçek aşısının **İstanbul'da** geliştirildiği, daha sonra bunun **İngiltere'ye** elçi vasıtasıyla gittiği, **İngiltere** kralının da aşığı bulana 4.000 kese akçe verdiği yazılıdır. **Rusya'da** bu aşığı **Katerina** kendi üstünde denemiş ve bu gelişmelerden sonra aşı dünyaya yayılmıştır.

İngiltere'de özel çiçek hastanesi kurulmuş, buradan alınan sonuçlar gazeteye aktarılmıştır (C.H. 24, 54. dipnot).

Avrupada, yaygın olduğu bildirilen kuduza karşı sirkenin kullanıldığı bildirilmiş, bunun **Osmanlı Devletinde** de denenmesi istenmiştir (C.H. 85, 55. dipnot).

Osmanlı Devletinde yalnız insanlara değil hayvanlara da karantina uygulandığı, **Bursa**'da bir çiftlik sahibinin hayvanlarını sağlamlardan ayırarak yani karantina uygulayarak hayvanlarını kurtardığı bildirilmektedir (C.H. 118, 58. dipnot).

VI. Bölüm

Daha önce de belirttiğimiz gibi **Ceride-i Havadis** sayfalarının % 30- % 40 bölümünü **Havadisât-ı Hariciyye** haberlerine ayırmıştır. **Ceride-i Havadis** yayın hayatına başlarken öne sürdüğü gerekçe de: **Takvim-i Vekayi**'nin dış dünya ile ilgili haberleri yeterince vermediği, **Osmanlı** halkının dünya haberlerine yabancı kalmasından dolayı zarara uğradığı gerekçesiyle çıkan **Ceride-i Havadis**, gerçekten Batı ülkelerinde mevcut kurum ve uygulamaların tanıtımına geniş yer vermiştir.⁽⁴⁵⁾

Avrupalılar coğrafya keşiflerinden sonra **Çin**'e ve **Uzak Doğu**'ya açılmışlar, o bölgeleri birer sömürge alanı haline getirmişlerdir. XIX. yüzyıla gelindiğinde ise bölgede **İngiliz** ağırlığı başlamıştı.

Ceride-i Havadis çıktığı 1840 tarihten itibaren **İngiltere**'nin bölgedeki faaliyetleri başta olmak üzere bölgede faaliyet gösteren tüm **Avrupa** ülkelerinin faaliyetlerini "Avrupa gazetelerine dayanarak" vermiştir. Bu durum yalnız adı geçen bölge için değil **Avrupa** devletlerinin faaliyet gösterdiği tüm bölgeler için de geçerlidir. Bu yönüyle de **Ceride-i Havadis**'in dünya tarihinin küçük bir kısmını okuyucusuna sunduğunu söyleyebiliriz.

(45) A.Şener; Osmanlı Mali Düşüncesinin Çağdaşlaşması, Tanzimât'ın 150. Yılı Sempozyumu. s. 226

Ceride-i Havadis, İngiltere-Çin arasında başlayan **I. Afyon Savaşı**'nın ilk bölümünü **Avrupadan** gelen gazeteler doğrultusunda verir. 1839'da başlayan savaşın asıl sebebi **İngiliz** tüccarlarının yasa dışı yollarla **Çin'e Afyon** sokmalarıdır. Yapılan savaşlar sonunda **İngiltere** ile **Çin** arasında 29 Ağustos 1842'de **Nanjing Anlaşması** ve 8 Ekim 1843'de **Bogue Ek Anlaşması** yaparak, büyük bir tazminat ödedi ve **Kanton**'dan başka **Amoy** (Hia-men), **Fuçeo**, **Ning-po** ve **Şanghai** limanlarını da **Avrupa** ticaretine açtı. Gümrük vergisi % 5'e düştü ve **İngiliz** yurttaşlarının konsullar tarafından yargılanmasını kabul etti.⁽⁴⁶⁾

Yukarıda kısaca değindiğimiz savaşta **Ceride-i Havadis** bu haberleri **İngiliz** görüşüyle vermiştir. **İngiltere**, **Çin** ile savaşırken halka iyi davranmaya özen göstermiş, "biz sizinle değil, devletle savaşıyoruz" diyerek tüccarlarla dostluk kurmaya çalışmışlardır (C.H. 86, 10. dipnot). Buna rağmen **Çin** halkı **İngilizleri** dostluk göstermeyerek yiyecek-içecek v.s. lojistik destek vermemişlerdir (C.H.90, 13. dipnot). **İngilizler** de karşı propaganda yaparak "ticaret yapmaya geldik" diyerek ticareti ön plana çıkarmayı amaçlamışlardır (C.H. 91, 14. dipnot). 29 Ağustos 1842'de yapılan **İngiliz-Çin** anlaşması da **Ceride-i Havadis**'te 11 Şubat 1843 tarihinde çıkan sayısında yayınlanmıştır (C.H. 115, 33. dipnot).⁽⁴⁷⁾

İngiltere, **Afganistan** ile de ilgilenmiş, güneye doğru **Afganistan** üzerinden ilerleyen Rusları durdurmak amacıyla **Afganistan**'ı işgal etmek istediler, ancak **Kâbil**'de yenilgiye uğrayarak 1842'de çekildiler. **İngiltere**'nin **Afganistan** ile ilgileri bu yenilgiden sonra da devam etmiş, **Rusya** ve **İngiltere** 1885'de **Afganistan**'ı nüfuz bölgelerine ayırmışlardır.⁽⁴⁸⁾

(46) W. Eberhart; Çin Tarihi, T.T.K. Ankara 1947, s.316-317.
AnaBritannica, "Afyon savaşı" mad.

(47) İngiltere-Çin Savaşları İçin bkz: Prof.Dr. Fahir Armaoğlu;
Siyasi Tarih 1789-1960 Ankara 1973.

(48) Meydan Larousse, "Afganistan" Mad.

İngiltere'nin **Afganistan**'a müdahaleleri bu ülkeyi karıştırdı. 1803'den itibaren **Argen** tahtında olan **Şah Süca**'dan sonra **Dost Muhammed Han Afgon** tahtına çıktı. **İngilizler** 1839'da **Şah Süca**'i yeniden tahta çıkardılar. **Dost Muhammed**, **İngilizlerin** ülkeyi terk etmesiyle **Kâbil**'e dönerek 1863'e kadar hüküm sürdü.⁽⁴⁹⁾

İngiltere-Afgan ilişkileri 1840-1844'de **Ceride-i Havadis**'e yansıyan kısmı kadarıyla yukarıda kısaca anlatılan olaylarla uyum içindedir. **Dost Muhammed Han**'ın **İngilizlere** sığındığı ve **İngilizlerin** hana iyi davrandıkları yer almaktadır (C.H. 106, 42. dipnot).

Afganistan halkı **İngilizlere** hiç bir yardım yapmamış, hatta **İngilizler** çekilirken onların hasta askerlerine de saldırmışlardır (C.H. 113, 47. dipnot). **Afganistan**'da **İngilizler** sıcak havadan çok rahatsız olmuşlar, çadırların altında yere çukurlar eşerek durmaya çalışmışlar (C.H. 98, 49. dipnot).

İngilizler, **Afganistan** savaşının sebebini "**İngiliz elçisinin idam edilmesi**" olarak göstermişler, çekilirken de ticaret anlaşması yapmışlar bunu bir kazanç olarak görmüşlerdir (C.H. 121, 49. dipnot).

Afganistan'da **İngilizlerin** çekilmesinden sonra **Özbek Türkleri** ile **Afganlar** savaşa başlamışlar (C.H. 120, 52. dipnot).

Ceride-i Havadis'te **İngiltere-Hindistan** ilişkileri fazla yer almamıştır. Ancak münferid olaylar sebebiyle **Hindistan** zikr edilmiştir (Bkz. **İngiltere Hindistan** ilişkileri). Öyle anlaşılıyor ki **Avrupa** gazetelerinde **Hindistan** haberleri yekün teşkil etmemiştir.

Gazetenin ticarete bakış açısına uygun olarak **İngiltere**'nin; **Rusya**, **Meksika**, **Avusturya**, **İran**, **Guatemala**,

(49) AnaBritannica, "Afganistan" mad.

Brezilya ve İngiltere-Çin ticaret anlaşmaları da yer almaktadır.

İngiltere Osmanlı Devletinden gelen yapağının da gümrüğünü fabrikalarının daha çok çalışması için azaltmıştır (C.H. 182, 65. dipnotlar).

Ceride-i Havadis, Avrupa ve dünyada meydana gelen yeni gelişmeleri aktarmış, bunları **Osmanlı** halkına sunmuştur. Burada yeni gelişmelerin (icadlar), **İngiltere, Fransa ve Amerika** başta olmak üzere çok azda olsa **Almanya** ve bazı **Avrupa** ülkelerinde gerçekleştiği görülmektedir. **Avrupada** bu dönemde her alanda yeni gelişmeler meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Gazetede **Avrupa** devletlerinin deniz kuvvetleri orduları, askeri bilgiler, toplum haberleri de yer almaktadır. Burada **Avrupa** haberleri içinde **Osmanlı Devleti** ile de ilgili haberler de yer almaktadır. **Avrupadaki** tüccar gemilerinin içinde **Osmanlı Devletinin** gemileri de haber olarak verilmiştir (C.H. 205, 174. dipnot). Yine **Avrupa** haberleri içinde **Osmanlı Devletinin** nüfus, asker-vergi ilişkisi gösterilmektedir (C.H. 113, 193, 195, 196. dipnotlar).

Osmanlı Devleti ve toplumu ile ilgili haberler **Avrupa** menşeyli ise **Havadisât-ı Ecnebiye** kısmında yer almıştır.

Ceride-i Havadis'te Amerika kıtası ile ilgili haberlerin ağırlığını; zenci ticareti **Meksika-Teksas** savaşları ve bu bölgedeki küçük devletçiklerin birbirleri ile olan savaşları çoğunlukla yer almaktadır.

Amerika-İngiltere ilişkilerinin ticarete dayalı ve suhulet içinde geçtiği anlaşılmaktadır.

Panama'da kanal açma faaliyetleri de bir başlık halinde verilmiştir. **Avrupa** devletleri özellikle tüccarlar hem ticaretin artacağı ve hem de kâr beklentisi içinde

olduklarından, bu konuya ilgi göstermişler ancak Panama kanalını açamamışlardır. Kanal ancak A.B.D.'nin girişimiyle 1914'de deniz ulaşımına açılmıştır.⁽⁵⁰⁾

Avrupa devletlerinin müslüman devletlerle ve müslüman bölgelerle olan haberleri **Avrupa** görüşünü yansıtır, **Fransa, Fas** savaşında olduğu gibi.

Gazetede dikkat çeken bir husus da **Rusya**'nın sömürge için faaliyet alanı olan **Türkistan**'dan hiç söz etmemiş olmasıdır. **Ceride-i Havadis** haberlerini **Avrupa** gazetelerinden aldığına göre anlaşılıyor ki, **Avrupa** bu bölgedeki **Türk-Rus Savaşına** daha doğru bir deyimle **Rusya**'nın **Türkistan**'ı istilasına sessiz kalmıştır, ta ki güneyde **Afganistan**'da **İngilizleri** rahatsız edene kadar.

(50) AnaBritannica; "Panama Kanalı" mad.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AKÇURA, Yusuf; Osmanlı Devletinin Dağılma Devri, (XVIII. ve XIX. asırlarda) Ankara 1988.
- ALTUNDAĞ, Ord.Prof.Dr. Şinasi; Kavalalı Mehmed Ali Paşa isyanı Mısır Meselesi (1831-1841) Ankara 1988.
- ARIKAN, Gülay; Osmanlılarda Tanzimat Döneminde Kadınlarla ilgili Gelişmeler, Tanzimat'ın 150. Yıl Dönümü Uluslararası Sempozyumu, Ankara 31 Ekim- 3 Kasım 1989.
- ARMAOĞLU, Prof. Dr. Fahir; Siyasi Tarih (1789-1960) Ankara 1973.
- ARMAOĞLU, Prof.Dr. Fahir; 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1980. Ankara 1988.
- BAYKAL, Prof.Dr. Bekir Sıtkı; Yeni Zamanda Avrupa Tarihi II. Cilt. I. Kitap (Otuz Yıl Savaşları Devri) T.T.K. Ankara 1988.
- BAYKARA, Prof. Dr. Tüncer; II. Mahmud'un Islahatlarında İç Temeller, Tanzimât'ın 150. Yıl Dönümü Uluslararası Sempozyumu, Ankara 31 Ekim - 3 Kasım 1989.
- BAYKARA, Prof.Dr. Tuncer; Osmanlılarda Medeniyet Kavramı ve Ondokuzuncu Yüzyıla Dair Araştırmalar. İzmir 1992.
- BAYUR, Y. Hikmet; Türk İnkılâbı Tarihi, Cild I- Kısım: 1, Ankara 1991.
- BAYUR, Y. Hikmet; XX. Yüzyılda Türklüğün Acun Siyaseti Üzerindeki Etkileri, Ankara 1989.

BELGESAY, Ord.Prof.Dr.M.Reşit; Tanzimât ve Adliye Teşkilâtı, Tanzimat I, İstanbul 1940.

BİLSEL, Prof. Cemil; Tanzimât'ın Harici Siyaseti, Tanzimât I, İstanbul 1940.

BOZKURT, Doç. Dr. Gülnihal; Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukukî Durumu (1839-1914), T.T.K. Ankara 1989.

BOZKURT, Gülnihal; Tanzimât ve Hukuk, Tanzimât'ın 150. Yıl Dönümü Uluslararası Sempozyumu, Ankara 31 Ekim - 3 Kasım 1989.

CİN, Halil; Tanzimat Döneminde Osmanlı Hukuku. 150. Yılında Tanzimât, Ankara 1992.

ÇUBUK, Vahit; Köprülüler Ankara 1988

DURAN, Faik Sabri; Büyük Atlas.....

EBERHART, Wolfram; Uzak Doğu Tarihi, T.T.K. Ankara 1986.

_____ ; Çin Tarihi T.T.K. Ankara 1947.

Gazi Ahmed Muhtar Paşa; Takvîmü's-Sînin. Haz. Yücel Dağlı, Dr. Hamit Pehlivanlı, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993.

GERÇEK, Selim Nüzhet; Türk Gazeteciliği, İstanbul 1931.

GÜNAY, Yrd.Doç.Dr. Selçuk; Avrupa Tarihi, Yayınlanmamış Ders Notları (Teksir) Erzurum 1987.

H.G. Wells; Kısa Dünya Tarihi, Çev: Ziya İshan, İstanbul 1972.

İbrahim Hakki; İstanbul İklimi. Belediye Matbaası, İstanbul 1932.

İmlâ Klavuzu; Komisyon, T.T.K. Basımevi, Ankara 1993.

- İNİGUR, M.Nuri; Basın ve Yayın Tarihi, İstanbul 1982.
- İSKİT, Server; Amme Efkârı ve İlk Gazetelerimiz, İstanbul 1959.
- İSKİT, Server; Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları, İstanbul 1943.
- İSKİT, Server; Türkiye'de Matbuat Rejimleri, İstanbul 1939.
- KARAL, Ord. Prof.Dr. Enver Ziya; Osmanlı Tarihi Cild V, VIII. T.T.K. Ankara 1988.
- KARAL, Ord.Prof.Dr. Enver Ziya ; Tanzimat'tan Evvel Garplılaşma Hareketleri. Tanzimat I. Ankara 1940.
- KARAMÜRSEL, Ziya; Osmanlı Mali Tarihi Hakkında Tetkikler, T.T.K. Ankara 1989.
- KAYNAR, Prof.Dr. Reşat; Mustafa Rediş Paşa ve Tanzimât, Ankara 1985.
- KOÇİ BEY RİSALESİ; Sadeleştiren Zuhuri Danışman, K.T.B.Y Ankara 1985.
- KOLOĞLU, Orhan; Takvim-i Vekayi Türk Basınında 150. Yıl- 1831-1981, Ankara Tarihsiz.
- _____ ; Miyop Çörçül Olayı ve Ceride-i Havadis'in Öyküsü, Ankara 1986.
- KORKMAZ, Alemdar; Türkiye'de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri, Ankara 1981.
- KURAN, Prof.Dr. Ercüment; Osmanlı İmparatorluğunda Yenileşme Hareketleri, Türk Dünyası El Kitabı. Ankara 1992.
- LEWİS, Bernard; Modern Türkiye'nin Doğuşu, Çev. Metin Kıratlı, Ankara 1991.

- MERT, Dr. Özcan; XVIII. ve XIX.Yüzyılda Çapanoğulları, Ankara 1980.
- OKTAYLI, Prof.Dr. İlber; Tanzimât Devri Basını Üzerine Notlar, Cahit Talas'a Armağan'dan Ayrı Baskı, Ankara 1990.
- ORAL, F. Süreyya; Türk Basın Tarihi, Ankara 1969.
- ÖZTOPRAK, Yrd. Doç.Dr. İzzet; Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele T.T.K. Ankara 1989.
- PARMAKSIZOĞLU, Abbas; Türk Gazetecilik ve Basın Tarihi, İstanbul 1959.
- SANDER, Oral; Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'E Ankara 1989.
- SOSYAL, İsmail; Fransız İhtilâli ve Türk Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802) T.T.K. Ankara 1987.
- ŞAPOLYO, E. Behnan; Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın, Ankara 1971.
- ŞENER, Abdullatif; Osmanlı Vergi Reformu. 150. Yılında Tanzimât, Ankara 1992.
- _____; Osmanlı, Mali Düşüncesinin Çağdaşlaşması, Tanzimat'ın 150. Yıl Dönümü Uluslararası Sempozyumu, Ankara 31 Ekim- 3 Kasım 1989.
- TARCAN, Necati; Tanzimat ve Ordu, Tanzimat I, İstanbul 1940.
- TOPUZ, Hıfısı; 100 Soruda Türk Basın Tarihi, İstanbul 1973.
- TURAN, Prof. Dr. Osman; Türk Cihan Hakimiyeti Mevkuresi Tarihi, Cild I. II. Nakışlar Yayınevi İstanbul 1980.
- TURHAN, Prof.Dr. Mümtaz; Kültür Değişmeleri, İstanbul 1987.

TÜTENGİL, C. Ohan; Gazete ve Dergileri İnceleme Metodu, İstanbul 1961.

ULUÇAY, Prof.Dr. M.Çağatay; Padişahların Kadınları ve Kızları, Ankara 1985.

ULUÇAY, M.Çağatay; Harem II, Ankara 1992

_____; Harem II, Ankara 1992.

UNAT, Prof.Dr. Faik Reşid; Hicri Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Klavuzu, T.T.K. Ankara 1984.

UNAT, Prof.Dr. Faik Reşid; Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri, Ankara 1987.

UZUNÇARŞILI, Ord. Prof.Dr. İsmail Hakkı; Osmanlı Tarihi Cild IV. Bölüm T.T.K. Ankara 1982.

YAZICI, Doç.Dr. Nesimi; Takvim-i Vekai Belgeler, Ankara 1983.

YAZICI, Doç.Dr. Nesimi; Tanzimât Dönemi Basını. Tanzimat'ın 150. Yıl Dönümü Uluslararası Sempozyumu, Ankara 31 Ekim- 3 Kasım 1989.

Sürelî Yayınlar

ATABAY, Mithat; Lodos Ankara 1994, Yıl:1 Sayı: 3,

DELİORMAN, Altan; İlk Türk Gazetesi, Türk Kültürü, Cilt II, s.23, Ankara Eylül 1964.

GÖKBİLGİN, M. Tayyip; 1840'tan 1861'e Kadar Cebel-i Lübnan Mes'elesi ve Dürziler, Belleten Cild X Sayı 40. s. 641-703

GÖKBİLGİN, M.Tayyip; Tanzimât'ın Osmanlı Müesseselerine Etkileri, Belleten, Cilt XXXI Sayı 121-124 Ankara 1967.

KURAT, Prof.Dr. Akdes Nimet; XVIII. Yüzyıl Başı "Avrupa Umumi Harbi'nde Türkiye'nin Tarafsızlığı, Belleten C.VII, Sayı 25, 26, 27, Ankara 1943.

MERT, Özcan; Amerikalı İki Seyyahın XIX. Yüzyıl Türkistan'ı ile İlgili Eserleri, Türk Kültürü Dergisi, Sayı 218, Yıl XIX. Ocak- Şubat 1981.

MERT, Özcan; II. Mahmud Devrinde Anadolu ve Rumeli'nin Sosyal ve Ekonomik Durumu (1808-1839), Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı: 18 İstanbul Haziran 1982.

ORHONLU Cengiz; Türkçe Yayınlanan İlk Gazete "Takvim-i Vekayi", Belgelerle Türk Tarih Dergisi Cilt I, Sayı 6 İstanbul Mart 1968.

ÖNSOY, Prof.Dr.Rifat; İktisadi Düşüncenin Teşekkülü, Mustafa Reşid Paşa ve Dönemi Semineri, Bildiriler Ankara 13-14 Mart 1985.

ÖZÖN, Mustafa Nihat; Yüz Senelik Gazeteciliğimiz, Ayın Tarihi, Cilt XV. Sayı 46-47. Ankara K.Sani- şubat 1928.

SÜMER, Tülin; İlk Büyük Gazetecimiz Şinasi ve Tasvir-i Efkâr'ın Çıkışı. Belgelerle Türk Tarih Dergisi Sayı: 26. İstanbul Kasım 1969.

ŞEHSUVAROĞLU, Prof.Dr. Bedri; Kolera ile Mücadelede Türklerin Rolü, Belgelerle Türk Tarih Dergisi, Sayı: 3 Ankara 1967.

_____ ; İstanbul'un En Eski Meteorolojik Kayıtları, Belgelerle Türk Tarih Dergisi, Sayı :7, Ankara Nisan 1968.

T.C. Ziraat Vekâleti Meteoroloji Enstitüsü Tarihçesi-
Teşkilâtı- Hizmetleri Devlet Matbaası İstanbul 1933.

YAZICI Nesîmi; Matbuat Müdürlüğünün Kuruluşu, G.Ü.B.Y.O.D.
S. 1983/5.

_____ ; Takvim-i Vekayi ve Ceride-i Havadis'in
Mukaddimelerinin Tahlil ve Karşılaştırılması, G.Ü.
B.Y.Y.O. D. S.6. Ankara 1984

Ansiklopediler

AnaBritannica; "Afganistan" mad.

_____ ; "Afyon Savaşı" mad.

_____ ; "Churchill, William N." mad.

_____ ; "Panama Kanalı" mad.

_____ ; "William N." mad.

D.V.İ.A. "Ceride-i Havadis" mad.

Hayat Ansiklopedisi, "Müze" mad.

Meydan Larousse, "Afganistan" mad.

İ.A. "Abdulmecid" mad.

____. "Akif Paşa" mad.

____. "Girid" mad.

____. "İstanbul" mad.

____. "Matbuat" mad.

____. "Pertev paşa" mad.

____. "Tanzimat" mad.

Sözlükler

DEVELLİOĞLU, Ferit; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat
Ankara 1986.

Muallim Naci; Lügat-ı Naci, İstanbul 1987.

PAKALIN, Mehmet Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri
Sözlüğü I,II,II. M.E.B. İstanbul 1993.

Redhouse sözlüğü, Redhouse Yayınevi İstanbul 1974

SERTOĞLU, Mithad; Osmanlı Tarih Lügatı, İstanbul 1986.

Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türkî, İstanbul 1989.

Yeni Tarama sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları,
Düzenleyen, Cem Dilçin, A.Ü. Basımevi, Ankara 1983.

DİZİN

A

- Âb-ı hayat 72
 Abd' ul- Halil 70
 Âbd-ü's Samed Han 280
 Abdu'l-Halil 380
 Abdulhak Hazretleri 231
 Abdullah Mahallesi 127
 Abdullah Paşa 47
 Abdulmecid 26, 32, 72, 386, 390, 394
 Abdüs-Selam Mahallesi 138
 Abdüsselam Mahalle-si 126
 Abraham Verhoven 18
 Acı Çeşme 138
 Adabü'l-Kitab 239
 Adana 52, 53, 118, 387
 Adapazarı 164
 Afgan 275, 278, 279, 417
 Afganistan 266, 275, 277, 278, 279, 280, 370, 379, 416, 417, 419
 Afganlar 275, 277, 279, 280
 Afganlılar 275
 Afyon 417
 Afrika 6, 8, 190, 212, 333, 374
 Afyon Savaşı 7
 Ağah Efendi 27
 Ağa Hamamı 128
 Ağa yokuşu 139
 Ahbar Han 275, 277, 278, 279
 Ahbar Mehmed Han 279
 Ahırkapı 138, 139
 Ahkâmü'l Emraz 222, 226, 229
 Ahlâk-ı Ahmedî 224, 227
 Ahmed Çelebi Mahallesi 130, 139
 Ahmet Fethi Paşa 44, 386
 Ahmet Fethi Paşa Hazretleri 45
 Ahmet Nazif Efendi 25
 Ahmet Tevfik 25
 Ahmet Zekeriya Paşa 49
 Ahter-i Kebir 225, 226
 Ahval-i Zaman 331
 Ahydu 202
 Ahz-ı Kebir 228
 Akaid 231
 Âkaid-i İslamiyye 230
 Akarçeşme 138
 Akbak 139
 Akbıyık 138
 Akdeniz 8, 54, 84, 168, 303, 343, 364
 Âkif Efendi 91
 Akka 51, 53, 54, 58, 118, 387
 Akka Kalesi 96
 Akodeloryan 52
 Aksaray 127, 128
 Akşehirli Hacı Ömer Efendi 99
 Alaca Mescid 138
 Alaşehir 120
 Aleksandr Bey 65
 Aleksenc 65
 Alemdar 12
 Âlet-i ma'lume 232
 Alexandr 65
 Alexandre Blacque 19
 Alfred Çörçil 27
 Ali Efendi 211, 408
 Ali Fakih Mahallesi 130, 139
 Ali Necip Paşa 38
 Ali Resi Mahallesi 135
 Ali Rıza Paşa 44
 Ali Şefik Paşa 45
 Ali ve Fuat Paşa 16
 Âli Efendi 89, 90
 Alibeyköy 37
 Aliye Sultan 30
 Alkış 385
 Alman Prenslikleri 211
 Almanya 3, 6, 18, 362, 418
 Amasra 202
 Amede Tilöl 255
 Amerika 3, 4, 334, 351, 356
 Amerika Birleşik Devletleri 3, 4, 7
 Amoy 416
 Anadolu 12, 45, 71, 73, 79, 82, 118, 120, 122, 124, 169, 236, 264, 387, 390, 396
 Anadolu Orduları 47
 Anadolu Ordusu 38, 392
 Ankara 45, 46, 118, 120
 Ankaravî 226
 Ankona 117
 Antrepo 283
 Anvers 18

Apanu Mahallesi 135
 Araba Meydanı 139
 Arabacılar mahallesi 138
 Arabistan 92, 120, 154, 391
 Arabistan Orduları 47, 79
 Arabistan Ordusu 392
 Aragon 335
 Arap kuyusu 138
 Arasta Pazarı 133
 Arazi Kanu 15
 Argen 417
 Arif Paşa 83
 Ârif Divanı 230
 Arjantin 365
 Arnavud 58, 59, 380
 Arnavudköy 110, 112, 126, 130
 Arnavudluk 62, 63, 382, 389, 390
 Arnavutluk 16
 Arpa Hamamı 139
 Asakir-i Hassa 39
 Asakir-i Hassa-ı Şahane 83
 Asakir-i Hassa-i Dar'üş-Şûra 46
 Asakir-i Hassa-i Şahane 46
 Asakir-i Mansure 46
 Asakir-i Mansure-i Muhammediye 12, 78
 Asâkir-i Hassa 37
 Asâkir-i Hassa-i Şahane 36, 37
 Asâkir-i Müntezime-i Şahane 91
 Asâkir-i Müntezime-i Şahane Seraskeri 45
 Asithane 138
 Asmalı Mescid Mahallesi 132
 Asya 229
 Aşağı Saman Viren Mahallesi 138
 Aşâr 15, 74
 Aşık Paşa Mahallesi 138
 Aşkar Ali Paşa 46
 Aşkar Paşa 48
 Aşkar Paşa Hazretleri 47
 At Meydanı 72
 At Pazarı 131, 139
 Atatürk 16
 Atik Adli Altını 179
 Atik Ali Paşa Mahallesi 127, 139
 Atik Rum Altını 179
 Atik Sultan Mahmud Hazretleri 179
 Atina 113, 114, 116, 117, 175

Atlantik 3
 Avni Efendi 139, 230
 Avpuda 300
 Avrat Pazarı 125, 129, 138
 Avrupa 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 15, 20, 23, 101, 109, 113, 114, 118, 153, 158, 160, 166, 167, 173, 193, 203, 204, 212, 214, 215, 219, 235, 240, 249, 253, 255, 257, 258, 260, 261, 264, 266, 271, 292, 322, 324, 325, 327, 331, 332, 333, 334, 339, 348, 374, 377, 378, 380, 382, 387, 390, 392, 393, 394, 398, 400, 408, 410, 414, 415, 416, 418, 419
 Avrupa Devletleri 50, 71, 205, 337
 Avrupa Kıtası Risalesi 229
 Avrupa Risalesi 225, 227, 229
 Avrupalılar 7, 235, 240
 Avusturalya 7
 Avusturya 2, 9, 52, 53, 91, 109, 113, 133, 212, 247, 261, 289, 315, 320, 321, 322, 324, 325, 328, 330, 332, 374, 392, 418
 Avusturya Devleti 248
 Avusturya İmparatoru 10
 Avusturyalı 257, 258
 Aya İrini Kilisesi 412
 Ayasbekola sokağı 128
 Ayasofya 33
 Ayastefanos 38, 160
 Ayazma 138
 Aydın 120
 Aydın müşiri 135
 Ayrılık Çeşmesi 35
 Ayvalık 241
 Azadlı Baruthanesi 38
 Aziz Mahmud Efendi Mahallesi 138
 Aznavuroğlu 165

B

Bab-ı Âli 20, 33, 40
 Bab-ı Askeri 78
 Bab-ı Seraskeri 164, 257
 Bâb-ı Âli Seraskeri 30
 Bâb-ı Fetva Penahı 33
 Baba Hasan İlmî Mahallesi 139
 Babilonya 17
 Bâbü's-Sâde 33

Bağdat 44, 85, 124
 Baharistan Şerhi 221, 226, 229
 Bahçe Kapısı 139
 Bahçekapı 196
 Bahçekapısı 31, 35, 109, 110
 Bahr-i Kulzum 267
 Bahr-i Sahtra? 343
 Bahri Paşa 79
 Bakla Mahallesi 127, 139
 Balahisar 278
 Balat 140, 162
 Balık Pazarı 139
 Balıkesir 136
 Bâli Mahallesi 140
 Balsan Balsaması 260, 414
 Balsan Basması 383
 Baltık Denizi 372
 Balyabadra 117
 Bande Uritil Devleti 365
 Bandırma 196, 406
 Baron de Tott 10
 Barselona 92, 354
 baruthane 11, 38
 Basmahane 232, 410
 Baş Tabib Abdülhak Efendi 40
 Batı 193
 Bayezid 72, 151
 Bayındır 120
 Bazar-ı Cedid Mahallesi 139
 Bebek 139
 Behiye Sultan 29
 Bekir Paşa Mahallesi 139
 Belçika 192
 Belgrad 9
 Belhor 280
 Bendelkand 280
 Benebat 180
 Bergama 151
 Beriyetü's-Şam 52
 Berlin 93, 393
 Bernard Levis 10
 Beşiktaş 127, 128, 130, 140
 Beşiktaş Sahil Sarayı 33
 Beşiktaş Sarayı 32, 33, 385
 Beşir 290
 Beyaz akçe 181
 Beyazıd Camii 96, 99, 393
 Beyazıd meydanı 390
 Beykoz 139
 Beylerbeyi 140
 Beylerbeyi Sarayı 33

Beyoğlu 127, 132, 140, 158, 160, 178, 215, 234, 253, 255, 397, 414
 Beyrut 52, 60, 61, 110, 112, 252
 Bibesko Mabeyn-i Hümayuna 68
 Bihar-ul Veler? 280
 Bikhane 147
 Bilad-ı Selase 76
 Birezilya 371
 Birleşik Devletler 7
 Bit Pazarı 133
 Biyonki 234
 Blak Bey 20
 Boğue Ek Anlaşması 416
 Boğaz 196
 Boğaziçi 129, 130, 131, 140, 158, 171, 196, 202, 406
 Boğaziçi Mahallesi 140
 Boğdan 374
 Bolu 45, 46
 Bostancı Ocağı 11
 Bostancı Tüfenkçi Ocağı 11
 Boyacı Köyü 140
 Boye 374
 Bozcaada 113
 Bozok 46
 Bremen 211, 407
 Brezilya 286, 343, 365, 418
 Budapeşte Rasathanesi 399
 Buenos Aires 309, 365
 Buhara 370
 Bulak 112
 Bulgaristan 16, 69, 382
 Burdur 120
 Bursa 42, 120, 193, 215, 265, 379, 382, 386, 415
 Bursevi Akif Efendi Divanı 226
 Busbecq 10
 Bülbül Ağa Mahallesi 128, 139
 Bülbül Mahallesi 140
 Bürüksel 360
 Büyük Ayasofya 139
 Büyük Antiller 326
 Büyük Çamlıca 140
 Büyük Frederik 3
 Büyük Lanka 140
 Büyükçarşı 128
 Büyükdere 110, 112, 140

C

Caferoğlu Mahallesi 140
 Cağaloğlu 140

- Cağaloğlu Sarayı 377, 381
 Camaika 326
 Camarka 212
 Cami-i Cedit Mahallesi 131
 Camii Kebir Mahallesi 140
 Camiü'l İcareteyn 226
 Canbaziye Mahallesi 126,
 140
 Cebel-i Dürz 60
 Cebel-i Dürz Emiri 60
 Cebel-i Tarık Boğazı 113,
 337
 Cebeletre kalesi 303
 Cedit Valide Sultan
 camileri 96
 Cedit-i Atli Altını
 Rubiyyesi 179
 Celâlâbâd 275, 278, 279
 Cellâd Çeşmesi 127
 Cemile Sultan 30
 Cenevizliler 364
 Ceride-i Havadis 1, 8, 16,
 21, 22, 23, 26, 28, 31,
 50, 71, 94, 101, 102, 109,
 122, 125, 237, 239, 240,
 242, 255, 266, 303, 316,
 356, 378, 380, 381, 382,
 383, 384, 386, 388, 389,
 390, 392, 393, 396, 409,
 411, 412, 413, 414, 415,
 416, 417, 418, 419
 Cerrah Paşa 140
 Cerrah Paşa Camii 130
 Cerrah Şakir Efendi 125
 Cezayirli Gazi Hasan Paşa
 10
 Cezayirlioğlu Hoca
 Mıgırdıç 169
 Cezri Kasım Paşa Mahallesi
 140
 Churchil 376
 Cibali Kapısı 131, 140
 Cidde 122
 Cihadiye 179
 Cihangir Mahallesi 140
 Cizye 15
 Comte de Bonneval Ahmet 10
 Courrier d'Egyptk 19
 Courrier de Symrne 19
 Çakır Ağa Mahallesi 141
 Çanakkale 42, 45, 109,
 110, 113, 114, 196, 253,
 379, 382, 386, 413
 Çankırı 46, 152, 397
 Çapu 269
 Çar I. Petro 3
 Çarşamba Pazarı 141
 Çelebi Mahmud Ağa
 Mahallesi 141
 Çengelköy 141
 Çerge 374
 Çerkes 316
 Çetsek Mahallesi 135
 Çırağan Sahil Sarayı 32
 Çırağan Sarayı 32, 33
 Çiçek aşısı 262, 414
 Çiçek bakriye 263
 Çimenlik 141, 160
 Çin 7, 269, 271
 Çin 266, 269, 374
 Çirmen 45
 Çorum 46
 Çömlekçiler Mahallesi 127,
 141
 Çörçil 24, 26
 Çörçil Olayı 21
 Çujan 271
 Çukurçeşme 128
 Çukurçeşme Mahallesi 141
 Çulkalar Hanı 141

D

- Dager 311
 Dager Yutip 362
 Dağar Yutip 166
 Dakka 275
 dalgıç çanı 328
 Damad Ferid Paşa 412
 Damad İbrahim Paşa 9
 Danimarkalılar 3
 Dâr-üş Şûra-yı Askeri 36,
 37,47,48
 Darphane-i Âmire 39, 175
 Darü's-sade ağası 384
 Davud Paşa 79, 130
 Davud Paşa İskelesi 131
 Davud Paşa Sahrası 38
 Davut Paşa Mahallesi 141
 Daye Hatun Mahallesi 141
 Decade Egyptienn 19
 Defterdar Yokuşu 131, 141
 Değirmen Sokağı 141
 Dehhaniye Mahallesi 141
 Deks Taler 187
 Demirhisar 151
 Demirkapı 130, 141
 Denizli 120
 Der Naci 225
 Der'ün Naci 227
 Derağman Mahallesi 129
 Derağmen Mahallesi 141
 Dersaadet 79, 141
 Dersaadet Orduları 79, 83
 Dersaadet Ordusu 62, 63,
 79, 390, 392
 Deryekta 222, 224
 Devlet-i Aliyye 237, 411

Dikilitaş 203
 Dikimhane-i Askeriye 39
 Dilaver Paşa 44
 Dimyat 253, 414
 Direkli Riyal ve Nısfî 180
 dirhem 187
 Divan-ı Ali Mahallesi 141
 Divan-ı Hümayun 203
 Divan-ı Lügati't-Türk 396
 Dividciler Civarı 141
 Diyarbakır 45, 49, 59,
 122, 124
 Dizdariye Mahallesi 142
 Doğancılar 130
 Doğancılar Mahallesi 142
 Dojivanuel adaları 308
 Dolaplı Bostan 142
 Dolmabahçe 44, 142
 Donanmayı Hümayun 30
 Dost Muhammed Han 277,
 279, 280, 417
 Dost Muhammed Şah 370
 Drama 151
 Dublin 300
 Dürzi 60, 61, 388
 Dürzidağı 60

E

Ebus Suud Efendi 239
 Edip Efendi 88
 Edirne 45, 47, 62, 79,
 154, 215
 Edirnekapı 127
 Eflak 46, 65, 68, 69, 374
 Ekber (=Ahbar'da) 280
 Ekber Han 280
 Ekinciler 142
 Ekinli Mehmed Emi 94
 Ekrem Han 280
 el-Fonsitu 277
 El-Hamra sarayı 92
 Elf-i Leyle 232
 Elif ba Cüzi 227
 Elizabet 274
 Elvan Mahallesi 142
 Emile Lacoine 397
 Emin Firdevsi 25
 Emir Beşir Şihab 389
 Emir Camii Mahallesi 142
 Emir Kapısı Mahallesi 142
 Emsile-i Köse Efendi 224
 Enderun 231
 Enderun Hazinesi 412
 Enderun-î Vasıf Bey 225
 Endülüs 92
 Endülüs Devleti 92
 Enveri Efendi 58, 86
 Ereğli 191, 201

Erzurum 47, 79, 85, 86,
 120, 122, 151, 167, 253,
 392, 414
 Es'ad Efendi 26, 130
 Es'ad Paşa Hazretleri 45
 Esad Efendi 20
 Eser-i Cedid 38
 Eser-i Hayr 110
 Esham Nizamnamesi 170
 Eski Yunan 17
 Eskişehir 120
 Espandoni 210
 Etlik 399
 Eyüp 76, 127, 142
 Eyüp Camii Kebir Mahallesi
 142
 Ezin 253, 414

F

Faik Paşa Mahallesi 134
 Fas 190, 303, 304, 305,
 340, 354, 373
 Fatma Sultan 29
 Fazıl Divanı 230
 Fehim Efendi 231
 Fenari Haşiyesi Kara Halil
 229
 Ferik Celal Paşa
 Hazretleri 46
 Ferik Reşid Paşa 36
 Ferik Sami Paşa 57
 Feshane 142
 Fetevadan Camiul-İcareteyn
 221
 Fetevadan Camiü'l-
 İcareteyn 229
 Fethi Paşa 83
 Fetva Penahı 33
 Fetvay-ı Ali Efendi 228
 Fevaidü'l-Valideyn 223
 Filipinler 353
 Filorida 7
 Firari Ahmet Paşa 51
 Firuz Ağa Mahallesi 142
 Fizan 70, 380
 Flavius Jesepe 17
 Flemenk 2
 Frank 180
 Fransa 3, 4, 5, 7, 16, 19,
 52, 87, 109, 113, 116,
 133, 166, 212, 218, 248,
 286, 302, 303, 304, 305,
 306, 307, 308, 309, 310,
 311, 312, 313, 314, 315,
 322, 324, 325, 326, 328,
 330, 332, 336, 338, 340,
 349, 357, 365, 371, 372,

374, 375, 379, 388, 389,
392, 395, 408, 418
Fransa Devleti 116
Fransız 2, 19, 53
Fransız İhtilâli 2, 4, 6,
19
Fransızlar 3
Frederik Wilham 3
Frenk 178, 215
Frenk mahallesi 135
Fuad Efendi 89, 90, 92
Fuçeo 416
Fungura 268

G

Galata 24, 76, 110, 113,
126, 128, 131, 132, 142,
158, 160, 164, 175, 218
Galata nazırı 164
Galip Paşa 130
Gazne 277, 278, 279
Gedik Paşa Mahallesi 142
Gediz 120
Gelibolu 42, 109, 113
Gemlik 196, 406
Genç Osman 10
General Çernişef 316
General Honduras 371
Gırnata 92
Girid 16, 19, 62, 66, 67,
380, 382, 389
Gördes halısı 163
Gördes seccadesi 163
Guatemala 291, 418
Gureba Mahallesi 142
guruş 181
Guryan 301
Gülele boğazı 53
Gülhane Hatt-ı Hümayunu
14, 391
Gülhane Meydanı 72, 390
Gülşen-i Maarif 224, 226
gümrük tezkeresi 235
Gürcühanlı Hoca 169
Güzel Minare Mahallesi 142
Güzelhisar 120

H

Habeş Hanı 110
Habeşistan 360
Haccac Makrun Haydar Paşa
Sahrası 35
Hacı Ahmed Mahallesi 143
Hacı Akif Efendi 21
Hacı Ali Paşa 52
Hacı Ethem Beyefendi 48
Hacı Ethem Efendi 44

Hacı İbrahim Fevzi Efendi
230
Hacı Necip Paşa 44, 58
Hacı Paşa Hamamı 143
Hadımköy 143
Hadis-i Erbain Şerhi 221
Hafız Divanı 226, 229
Hafız Paşa Hazretleri 46,
47
Hafızî Paşa 47
Haiti 215
Hakimoğlu Ali Paşa Camii
143
Hakkı Paşa 63, 390
Hal'ü-r Rumuz 226
Halebi Sagir 227
Halep 45, 54, 118
Halil Çelebi 230
Halil Hamit Paşa 11
Halil Paşa 45
Halil Paşa Hazretleri 45
Halil Rif'at Paşa 46
Haliliyye 223
Halit Efendi Divanı 230
Halkalı adası 150
Hamburg 211, 407
Hamidiye Mahallesi 143
Hamidiye Türbesi 22, 143
Hamursuz bayramları 105
Hanura 192
Hanya 67, 119
Harput 392
Hasan Ağa Mahallesi 143
Hasan Basri Hazretleri 231
Hasan Hoca mahallesi 134
Haseki İmareti 143
Hasib Paşa 45, 83
Hasip Paşa Hazretleri 45
Hasköy 128, 143
Hassa 79, 83
Hassa Ordusu 392
Hatice Sultan 31, 383, 385
Hatice Sultan Mahallesi
131, 143
Hatt-ı şerif 14
hatt-ı hümayun 107, 116
Havadisat-ı Dahiliyye 377,
379
Havadisât-ı Ecnebiye 377,
418
Havadisât-ı Hariciyye 23,
378415
Havana 349
Hayali Seyyal 229
Hayber 275
Haydar Paşa Sahrası 36
Haydar'ı Şah 276
Haydarabat 281
Haydarhane Mahallesi 143

Hayır Efendi 89
 Hayreddin Mahallesi
 130,143
 Hayreddin Paşa 62
 Hayriye Köprüsü 103
 Hayriyye Altını 179
 Hendese-i Askeriye Mektebi
 314
 Herat 301
 Heredot 17
 Hırka-ı Şerif 32, 33
 Hırka-i Şerif 385, 412
 Hia-men 416
 Hilmi Giray Divanı
 Menakıb-ı Halidiye 226
 Hilye-i Şerife Mihri 232
 Hind 280, 282
 Hindistan 4, 7, 205, 214,
 261, 265, 269, 278, 279,
 281, 282, 284, 297, 324,
 326, 332, 333, 343, 369,
 379, 417
 Hisar Bey Mahallesi 143
 Hisardibi 130
 Hoca Ali Mahallesi 143
 Hoca Artin 169
 Hoca Bogos 169
 Hoca Gıyased-din Mahallesi
 143
 Hoca Maksud 169
 Hoca Misak 169
 Hoca Ohannes 169
 Hoca Paşa Mahallesi 143
 Hoca Saadetdin Efendi 239
 Hoca Usb 169
 Hocabey 117, 248, 289
 Hocapaşa Demirkapı 126
 Hocapaşa yangını 24
 Hohenzoler 3
 Hollanda 3, 18
 Hongkong 267, 270, 274
 Honk-Çuk? 268
 Horhor Mahallesi 143
 Hubyâr Mahallesi 143
 Humbarahane 143
 Humbarahane-i Âmire 126
 Hüdavendiğar 44, 46
 Hüdaverdioğlu Hoca İbrahim
 169
 Hünkar İskelesi anlaşması
 386, 387
 Hüseyin Beyefendi 45
 Hüseyin Paşa 36
 Hüsnî Efendi 48
 Hüsrev Paşa 47
 Hüsrev Paşa Hazretleri 49
 Hz. Musa 333

I

I. Abdulhamid 11, 31
 I. Abdulmecid 14, 29, 35,
 36, 40, 41, 42, 71, 78,
 392
 I. Afyon Savaşı 416
 I. Mahmut 10,40
 I. Petro 3
 I. Wilhelm 360
 II. katerina 3
 II. Mahmud 8, 12, 13, 14,
 42, 257, 386, 389, 392,
 394, 396, 403, 412, 413
 II. Mahmut 20, 21
 II. Wilhelm 360
 III. Murad 228
 III. Mustafa 10
 III. Selim 11, 12, 20, 87,
 392
 III. Totmes 17
 Isparta 120, 409
 IV. Mustafa 12

İ

İberya 113
 İbn-i Zeydun 225, 227
 İbrahim Ağa 63
 İbrahim Ağa Tekkesi
 Mahallesi 144
 İbrahim Çavuş Mahallesi
 144
 İbrahim Paşa 52, 53, 54,
 105, 382, 386, 387
 İbrail 65, 69
 İhsaniye Mahallesi 144
 İlber Ortaylı 20
 İlm-i Hal 223
 İmvedur 107
 İncir Köyü 144, 171
 İnebolu 116
 İngiliz 16, 18, 53, 58, 71
 İngiliz Kraliçesi 161
 İngilizler 3
 İngiltere 2, 3, 4, 5, 7,
 18, 29, 52, 54, 89, 105,
 109, 113, 115, 173, 190,
 193, 201, 205, 212, 235,
 240, 248, 249, 255, 262,
 263, 266, 267, 268, 269,
 270, 271, 272, 274, 275,
 281, 282, 283, 285, 286,
 287, 288, 290, 291, 292,
 293, 294, 295, 296, 297,
 299, 300, 301, 302, 303,
 304, 307, 320, 322, 324,
 325, 326, 327, 330, 332,
 334, 336, 337, 348, 349,

351, 356, 357, 365, 366,
 369, 371, 372, 374, 375,
 378, 379, 389, 392, 395,
 405, 406, 407, 408, 411,
 412, 414, 416, 417, 418,
 419
 İngiltere Devleti 89
 İpsala 144
 İrad-ı Cedid 11
 İran 85, 86, 278, 290,
 301, 392, 418
 İristaki Nikola 108
 İrlanda 300
 İsar-ı Ali Âla 231
 İsfakiye 66
 İskandinavlılar 3
 İskenderiye 55, 56, 84,
 112, 116, 167, 244, 250,
 251, 383
 İslam mahallesi 134
 İsmail Efendi 170
 İsmail Hakkı Hazretleri
 230
 İsmail Paşa Hazretleri 45
 İsmet Bey 25
 İspanya 2, 3, 4, 6, 7, 8,
 92, 240, 303, 315, 317,
 322, 324, 326, 338, 351,
 353, 354, 365, 375, 392,
 407, 412
 İspanya Devleti 351, 352,
 353, 354
 İspanya Monarşisi 2
 İspanyol 4, 353
 İspanyol Altını 180
 İspanyollar 3, 6
 İsparta 120
 İstalık 279
 İstanbul 12, 19, 20, 21,
 22, 23, 30, 35, 36, 38,
 43, 49, 53, 54, 55, 56,
 57, 58, 59, 63, 65, 67,
 68, 76, 79, 81, 82, 84,
 87, 90, 91, 92, 94, 95,
 96, 97, 99, 101, 105, 107,
 109, 110, 112, 113, 114,
 115, 116, 117, 120, 122,
 124, 125, 129, 153, 154,
 155, 158, 160, 161, 162,
 165, 166, 167, 169, 171,
 178, 182, 191, 196, 201,
 210, 215, 219, 241, 244,
 246, 253, 255, 258, 261,
 262, 311, 341, 350, 362,
 377, 378, 380, 385, 387,
 389, 391, 392, 393, 394,
 396, 397, 398, 402, 404,
 405, 406, 408, 414
 İstanbul Ağa Çeşmesi 144

İstanbul Baruthanesi 37,
 39
 İstanbul Millet
 Kütüphanesi 27
 İstanbul ordusu 39
 İstanköy 110
 İstifanaki 70
 İsveç 3, 93, 303, 304,
 322, 363, 393
 İsveç elçili 11
 İsveçliler 3
 İsviçre 328
 İtalya 6, 193, 215, 322,
 328, 364, 374
 İthaf ün-Nısfın 226
 İvranya 63
 İzabel Nişanı 92
 İzmid 42, 196, 256, 379,
 382, 386, 396, 406
 İzmir 19, 21, 45, 52, 67,
 110, 112, 113, 114, 116,
 117, 119, 120, 122, 133,
 134, 135, 151, 164, 170,
 175, 178, 196, 239, 241,
 253, 391, 396, 397, 401,
 409, 414
 İzmir kaymakamı 178
 İzzet 52
 İzzet Bey 228
 İzzet Paşa 41, 44
 İzzet Paşa Hazretleri 45

J

Japonya 7, 401

K

Kabakçı Mustafa isyanı 12
 Kabasakal Mahallesi 126,
 144
 Kabataş 145
 Kâbil 275, 277, 278, 279,
 280, 370
 Kadem-i Şerif Tekkesi 145
 Kadı Çeşmesi 144
 Kadıköy 21, 129, 144, 376
 Kadırğa 144
 Kadızade 231
 Kafesiyye Maribî 229
 Kafiye Şerhi A'sam 228
 Kâfiye Şerhi A'sam 221
 Kâfiye-i Muerrebî 225
 Kâfiye-i Şerhî Asâm 227
 Kafkaslar 8
 Kağıthane 37, 215
 Kalas 109
 Kalçacı Hasan Ağa
 Mahallesi 130, 145

- Kalecik 120
 Kalender Çeşmesi 145
 Kaliforniya 336
 Kaliküt 282, 332, 369
 Kalkandere 63
 Kalpakçılar başı 150
 Kalpakçılarbaşı 145
 Kalpazanlar 178
 Kamboçya 359
 Kamçank 316
 Kâmil Bey 57
 Kanada 4
 Kandehar 275, 278
 Kang-fiyân 269
 Kanlıca 129, 130
 Kanton 7
 Kanunî 9
 Kanunî Sultan Süleyman 8
 Kanunname-i Mazeyl 225
 Kapalı Fırın 145
 Kaplan 63
 Kaptan 273
 Kaptan Paşa 37, 38, 42, 66, 67, 83
 Kapudağ Metropolitisi
 İstimyos 108
 Kara Ali Paşa 59
 Kara Kemal Efendi 228
 Karaca Ahmed 145
 Karadeniz 8, 168, 201, 364
 Karadeniz Boğazı 197
 Karagümrük 131, 145
 Karahisar-ı Sahip 120
 Karaköy 126
 Karanlık Fırında 128
 Karlofça Anlaşması 9
 Karsizade Cemalettin 25
 Kasap İlyas Mahallesi 130, 145
 Kasım Paşa 126
 Kasım Paşa Mahallesi 127, 145
 Kaside-i Bürde 231
 Kasrı 83
 Kassam Çeşmesi 144
 Kaşgarlı Mahmud 396
 Katerina 414
 Kâtip Camii 145
 Kâtip Yekta Efendi 126
 Katolanya 354
 Kavaid 231
 Kavaid-i Farisi 227
 Kavaid-i Farisiye 225
 Kavaid-i Farisiyye 229
 Kavaid-i İlm Tarihi 228
 Kavala 57, 388
 Kayseri 46, 118, 120
 Kayseriyeli Kostantioğlu 164
 Kayzalık 62
 Kazancı Mahallesi 145
 Kebfa Bey 69
 Kefçe 145
 Kefçel Mahallesi 130
 Kefeli Mahallesi 134
 Kemal Efendi 55
 Kersey 354
 Kible Çeşmesi 146
 Kıbrıs 112
 Kılıç Ali Sinan Paşa Mahallesi 144
 Kırar 180
 Kırcova 62
 Kırım Harbi 24
 Kırım savaşı 397
 Kışlak Hümayun Meydanı 144
 Kışlaklar 135
 Kıyye 187, 215
 Kızıldeniz 8
 Kızlarağası Camii 204
 Kiçi Hatun Mahallesi 129
 Kilid Hanı 145
 Koca Mustafa Paşa 126, 130
 Koca Mustafa Paşa Dehhaniye Mahallesi 128
 Koca Mustafa Paşa Mahallesi 144
 Koçi Bey 9
 Kolombiya Hükümeti 338
 Kolong 269
 Konya 46, 47, 52, 118, 120, 386
 Koska 145, 162, 163
 Kostarika 371
 Koşuyolu 145
 Kotura 342
 Köprübaşı 131
 Köprülüler 9
 Köstence 109
 Kristof Kolomp 3
 Kudüs 53, 107, 108
 Kukran 327
 Kula 120
 Kulon-su 271
 Kumanova 63
 Kumkapı 55, 130, 204
 Kurabiyeciler 144
 Kurbağa dere 146
 Kurintez 365
 Kuru Çeşme 145
 Kuruçeşme 129, 131
 Kuşlu Karbon 180
 Kuşlu Riyal 180
 Kuyu sokak 129, 145
 Kuyumcu Behşayış Mahallesi 128
 Kuyumcu Çarşısı 133
 Kuzey Amerika' 3

Küba 215
 Küblice 144
 Küçük .i.Ayasofya 145
 Küçük Çekmece 38, 144
 Küçük Mustafa Paşa 129
 Küçük Mustafa Paşa Mahallesi 144
 Küçük Taksim 146, 160
 Küçük Taş hanı 150
 Kütahya 120
 Kütahya Anlaşması 386, 387

L

Lahor 281, 369
 Lale Devri 9
 Laleli 146, 204
 Lanka 127
 Lanka Bey Camii 127
 Lapseki 55
 layiha 11
 Leblebiciler Hanı 146
 Lehistan 2, 3, 322
 lemdar Mustafa Paşa 12
 Libra 187
 ligofet Yorgaki Bibasko Bey 46
 Ligor 241
 Lira ve İmperyal Lizbonî Altını 180
 Londra 52, 89, 90, 105, 113, 114, 193, 211, 219, 240, 256, 263, 271, 290, 294, 301, 315, 338, 387
 Londra Muahedesi 387
 Londra sefiri 211
 Louisiane 7
 Louvre-Müzesi 17
 Löbek 211, 407
 Lui Filip 88, 308
 Lübnan 16, 382, 388, 389

M

M. Coumbary 397
 M.V.A.A 59, 63, 241
 M.V.A.A. 36, 37, 38, 44, 45, 46, 48, 54, 56, 58, 63, 69, 72, 83, 85, 91, 386, 390, 391
 Maarif Nezareti 28
 Macar Altını 180
 Macuncu 129
 Madagaskar 309
 Madrid 92, 351, 353
 Malina 353
 Malta 53, 54, 58, 87, 113, 114, 116, 249, 252
 Manastır 124, 392

Mançu 366
 Manisa 136
 Manisa çarşısı 136
 Manisalı Ahmed Mahallesi 131
 Maraş 46
 Marco Polo 6
 Markisa 308
 Marsilya 88, 116, 247, 249, 328
 Maruni 60, 61
 Maruniler 388
 Matbuat Müdürlüğü 28
 Matbuat Nizamnamesi 28
 Mats 260
 Mazlum Bey 44, 54
 Mazlum Beyefendi 56
 Me'debe'ü'l-Hitan 229
 Me'debeü'l-Hitan 222
 Mecid Paşa 47
 Meclis-i Ahkâm-ı Adliye 14
 Meclis-i Umur-ı Nafia 188, 406
 Médebü'l Hitan 226
 Medine 35
 Mehmed Akif Efendi 231
 Mehmed Ali 386, 387, 388, 391
 Mehmed Ali Paşa 12, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 72, 105, 167, 382, 383, 387, 388
 Mehmed Ali Paşa Hazretleri 42, 56
 Mehmed Emin Rauf Paşa 41, 386
 Mehmed Han 275
 Mehmed İzzet Paşa 41, 386
 Mehmed Paşa 45, 83
 Mehmed Paşa hazretleri 48
 Mehmed Paşa Köşkü 39
 Mehmed Rauf Paşa 41
 Mehmed Reşad 30
 Mehmed Reşid Paşa 79
 Mehmet Ali 16, 386
 Mehmet Ali Paşa 16, 24, 37, 56, 379
 Mehmet Efendi 22
 Mehmet Emin Rauf Paşa 41
 Mehmet İzzet Paşa 41
 Mehmet Vasıf Paşa 45
 Mekâtib-i Maarif-i Adliye 236
 Mekke 35
 Mekke-i Mükerrerme 122
 Meksika 285, 336, 356, 357, 359, 418
 Meksika Cumhuriyeti 336

Mekteb-i Finun-ı Tıbbiye 235
 Mekteb-i Tıbbiye 40, 385
 Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye 40
 Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane 235, 255, 414
 Mekteb-i Tıbbiye-i Adliyye 236
 Mekteb-i Tıbbiye 258
 Mektub-ı Sadr-ı Âli Kemal Efendi 55
 Melâ Cami 228
 Mescid-i Âli 275
 Mesih Paşa mahallesi 204
 Mesket 301
 Metternich 4
 Metternich Sistemi 4
 Mevhibe Sultan 31, 383, 384
 Mevlana Halid Kaddese Sırrıhu Hazretleri 231
 Mevlevi Dede Efendi 228
 Meydan-ı Adalet 72
 Mısır 12, 17, 19, 20, 36, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 72, 85, 105, 122, 159, 214, 230, 235, 242, 250, 251, 301, 348, 360, 364, 375, 379, 382, 383, 386, 387, 388, 389, 391, 395, 410
 Mısır Altını 179
 Mısır Çarşısı 133
 Mısır Krallığı 17
 Mısır ordusu 13
 Mısır Parası 179
 Mısır valisi 167
 Mısır'ın Barbut Altını 179
 Mîrgun 130
 Midilli 42, 67, 113
 Mihal Bey 65
 Milir 258
 Minhacü'l-Fukara 226
 Mir Beşir 52, 53, 58
 Mir Kasım 52
 Mir'âtü'l-Ahval 26
 Mirahur Mahallesi 127
 Miralay Mustafa Bey 70
 Mirliva Ali Rıza Paşa 62
 Mirliva İzzet Paş 58
 Mirliva Ömer Paşa 389
 Mirliva Rüstem Paşa 36
 Mirliva Şekip Paşa 63, 390
 Mizanü'l Edeb 225
 Mizanül-Edeb 227
 Molla Hüsrev Mahallesi 129
 Monroe Doktrini 4
 Montera 336

Mora 9, 53
 Moskova 374
 Moskova Rusyası 2
 Mösyö Alis 286
 Mösyö Biyanki 234
 Mösyö Kizu 88
 Mösyö Kukpa 166
 Mösyö Simon Rue 236
 Mösyü Lakuk 362
 Mr Lyne 397
 Mudanya 386
 Mudanya İskeleyi 42
 Muhammed Han 279
 Muhammediyye 230
 Muhtar Bey 58, 59, 170
 Muhtasar Hümayunname 223
 Muhtelif ihram 163
 Mukataa 170, 171, 403
 Mukatat-ı miriye 403
 Murabit 167
 Murat IV 10
 Mustafa Bey 70
 Mustafa Efendi 91
 Mustafa Naili Paşa 389
 Mustafa Nuri Paşa Hazretleri 46, 47
 Mustafa Paşa 66, 67
 Mustafa Reşid 390
 Mustafa Reşid Paşa 13, 14, 16, 87, 105, 165, 402
 Mustafa Rıza Efendi 170, 232
 Musul 47, 48, 124
 Mühendishane-i Bahr-i Hümayun 10
 Mühendishane-i Berri Humayun 11
 Mülteka-ı Mütteni 228
 Mültekiü'l-İcra Şerhi 231
 Mümtaz Turhan 9
 Münib Efendi 54
 Münif Bey 26
 Münif Paşa 25
 Münih 362
 Münire Sultan 30
 Münşaat 231
 Münşaat-ı Nadire-i Makbule 239
 Müşir-i Mabeyn-i Hümayun Rıza Paşa 105
 Müşiri Reşid Paşa 390
 Müzirriyye 231

N

Nafi Efendi 87, 88
 Nafiz Paşa 46
 Nahifî Efendi 231
 Nahv Cümlesi 223

Nakkaş Paşa 128
 Namık Paşa 70
 Namık Paşa Hazretleri 47
 Nanjing Anlaşması 416
 Nanking Anlaşması 7
 Napoli 301
 Napoli Devleti 374
 Napolyon 4, 8, 19, 309,
 315
 Napolyon ve Lubeh
 Altınları 180
 Nazif Efendi 26, 239, 382
 Nemçe 211, 325
 Nerdiyanlı köyü 128
 Neseb Yusuf Efendi 228
 Nesimi Divanı 232
 Nesimi Yazıcı 18
 Nevşehir 120
 Nevşehirli Damat İbrahim
 Paşa 10
 Neyyire Sultan 30
 Nezyin 279
 Niew Tydinghan 18
 Niğde 120
 Nihalbend Camii 129
 Nil 17, 56, 57, 292, 388
 Nil Vapuru 55, 56, 292
 Ning-po 416
 Ningpa 269
 Niş 62, 65, 118
 Niyazi Divanı 232
 Nizam-ı Cedid 11, 12
 Nizip yenilgi 13
 Nuri Bey 66
 Nuri Bey Efendi Hazretleri
 47
 Nuri Efendi 85, 86, 87
 Nusret 96
 Nusret Camii 32

O

Ober de Bayye 19
 Odabaşı 146
 Odun Kapısı 146
 Okunel 300
 Okyanus Adaları 7
 On Rakamlı Cerik 180
 Ortaköy 146
 Osman Paşa 47
 Osmanlı Devleti 1, 8, 9,
 10, 11, 14, 16, 18, 19,
 20, 34, 36, 50, 51, 53,
 54, 56, 59, 60, 73, 76,
 78, 84, 85, 87, 89, 91,
 100, 107, 108, 109, 110,
 116, 170, 188, 190, 193,
 196, 201, 205, 211, 215,
 219, 235, 237, 241, 242,

247, 248, 249, 255, 261,
 262, 283, 288, 294, 315,
 320, 324, 325, 331, 332,
 376, 378, 379, 383, 386,
 387, 389, 390, 392, 395,
 397, 404, 405, 406, 407,
 408, 411, 412, 413, 414,
 415, 418
 Osmanlı Hukuku 241
 Osmanlı İmparatorluğu 2,
 14, 16
 Osmanlı Ordusu 380, 386
 Osmanlı Sultanları 100
 Osmanlı-Rus Savaşı 12

Ö

Ömer Paşa 60, 63, 390
 Ördek Kasap Mahallesi 128,
 146
 Özbek 280

P

Panama 419
 Panama Kanalı 334, 338
 Papasoğlu Hoca Cân 169
 Paris 88, 89, 113, 114,
 256, 257, 315
 Paris elçisi 165
 Parmaklı Bakkal 147
 Pasarofça 9
 Paşabahçe 147
 Patrikhane 15, 165
 Pazarköyü 160
 Pazaryeri Mahallesi 134
 Pekin 268
 Pend Âttar 232
 Pend Şerhi Ma-Hazır 220,
 226
 Perşembe Pazarı 166
 Peru 371
 Peru-Bolivya 371
 Petersburg 154, 284
 Piriştine 63
 Pirizzen 63
 Polonya 2
 Portekiz 6, 8, 92, 324,
 351, 355, 408
 Portekiz elçisi 211
 Portekizliler 3, 6
 Prusya 2, 52, 212, 315,
 328, 330, 332, 362, 372
 pusula 294

R

Raguza ve Gavur Altmışlığı 180
 Rami Paşa Kışlası 38
 Rarutunz 337
 Rauf Paşa 45
 Refia Sultan 30
 Remzi Efendi 89
 Resail Hamse 226
 Resali'l-i Hamse 221
 Reşid 55
 Reşid Mehmed Paşa 389
 Reşid Paşa 37, 46, 63, 79, 87, 88
 Rif'at Paşa 45
 Rıza Paşa 37, 79, 170
 Rıza Paşa Hazretleri 36
 Rif'at Paşa 46, 48, 83, 91
 Rifat Efendi 51
 Rifat Paşa 44, 45
 rikab-ı hümayun hey'eti 34
 Risale-i Nakşibendiye 232
 Risale-i Niyazi 232
 Riste-i Cevahir 228
 Rivara 365
 Rodos 105, 106, 110, 112, 151
 Roma 17
 Rum 178, 241, 373
 Rum Karantina evleri 135
 Rum Maşatlığı 147
 Rumeli 12, 45, 46, 62, 65, 71, 73, 79, 82, 83, 95, 118, 120, 122, 124, 169, 232, 236, 261, 264, 396
 Rumeli Feneri 95
 Rumeli Hisarı 110, 147
 Rumeli Ordusu 62, 63, 79, 390, 392
 Rumeli poliçeleri 169
 Rumelihisarı 112
 Rus İmparatorluğu 2
 Ruscuk yaranı Alemdar
 Mustafa Paşa 12
 Ruslar 3
 Rusya 3, 7, 52, 109, 117, 212, 248, 261, 283, 284, 292, 309, 315, 316, 317, 318, 319, 322, 324, 325, 330, 332, 372, 374, 387, 389, 395, 407, 414, 417, 418, 419
 Rusya Devleti 127
 Ruzname-i Ceride-i Havadis 27
 Rüstem Paşa Hazretleri 46, 47

S

Sabık Muhtar Bey 91
 Sadık Paşa 53
 Safer 275
 Safveti Paşa 83
 sahaf çarşısı 230
 Sahib-i Kiran 179
 sahilhane 49
 Said Bey 56
 Said Beyler 55
 Said Efendi 55
 Said Hasib Efendi 54
 Said Paşa Hazretleri 45
 Sait Efendi 170
 sakalar kethüdası 162
 Sakız 67
 Saksonya 331
 Salacık 148
 Salih Çeşmesi 147
 Salih Paşa 46, 135
 Saliha Sultan 31, 383, 384
 Salkım Söğüt Mahallesi 130
 Salma Tomruk 129
 Saman Viren Camii 147
 Samatya 126, 147
 Sami 55
 Sami Bey 55, 56
 Samsun 116
 Samul Rodigu 256
 San Rok Hastanesi 135
 Sancaktar Âlem Bey Mahallesi 147
 Sandiya 281
 Santafa Antereriyus? 365
 Santilyana adası 315
 Saraçhane 147
 Sarı Güzel 148
 Sarı Lütüfi Mahallesi 148
 Sarım Efendi 44
 Sarıyer 201
 Sarraf Burnu 148
 Sayda 44, 45, 52, 61, 389
 Sebte Boğazı 303
 Sefinetü's Şuara 231
 Sehim 171, 172
 Sekban-ı Cedid ordusu 12
 Selânik 109, 116, 118, 124, 214
 Selatinoğlu Mahallesi 134
 Selçuklular 384
 Selefin 41
 Selim Bey 62
 Selim III 11
 Selim Paşa 52, 58
 Selimiye Hatun Mahallesi 148
 Selimiye Kışlası 11, 39
 Selviburun 55

Sened-i ittifak 12
 Sepetçiler 147
 Ser Devid Balki 161
 Ser Etibbâ-i Hassa 37
 Serasker kapısı 150
 Serasker Paşa 37, 38, 42, 60
 seraskeri hey'eti 34
 Serince Bey yokuşu 128
 Serince Yokuşu 147
 Server İskit 18
 Seyid Efendi 170
 Seyid Muhib Efendi 55
 Sırbistan 65, 382
 Sibir 317
 Sibirya 154
 Sicce Şerhi 223
 Sicce-i Sıbyan 222
 Silistre 45, 47
 Silivri 196, 406
 Sinan Paşa Mahallesi 148
 Sind 281
 Sindliler 281
 Sirhind 277
 Siroz 118
 Sisam 70
 Sivas 46
 Sivrihisar 120
 Smyrneen 19
 Sobyanski 9
 Sofya 124
 Solak Sinan Mahallesi 147
 Soldo 180
 Spectateur Origintal 19
 Spectutavr Oriental 19
 Stokholm 393
 Sultan (II) Mahmud Han 385
 Sultan Abdulaziz 384
 Sultan Abdulmecid 104, 384
 Sultan Abdülhamid 30
 Sultan Abdülmecid Han 72
 Sultan Ahmed 126, 147
 Sultan Ahmed Camii 33, 126, 236
 Sultan Ahmet 179, 203
 Sultan Ahmet Camii 32, 33, 34, 385
 Sultan Beyazıd 125
 Sultan Beyazıd Meydanı 94
 Sultan Beyazıd Camii
 Şerifi 98
 Sultan Hamid 179
 Sultan I. Ahmet 384
 Sultan Mahmud 148, 179
 Sultan Mahmud Han 31, 102
 Sultan Mustafa 179
 Sulumanastır Kilisesi 126
 Suriye 242, 386
 Süleyman Fehim Efendi 231

Süleyman Paşa 36, 47, 48, 52
 Süleymaniye 147, 178
 Sürre Alayları 35
 Sürre-i hümayun 35
 Süveyş 51
 Süveyş kanalı 333, 337

Ş

Şah Şüca 278, 417
 Şah Şüca'Âli 277
 Şah Şüca'ül-Mülk 275, 276
 Şahidi Şerhi 221, 226, 229
 Şam 35, 44, 51, 52, 53, 58, 59, 60, 106, 107, 112, 115, 118, 242, 252, 388, 392
 Şanghay 416
 Şapolyo 18
 Şark 235, 410
 Şeh Mahallesi 134
 Şehremini 148
 Şehzadebaşı 148
 Şekip Efendi 47, 69, 89, 389
 Şemsi Paşa 131
 Şemsi Paşa Mahallesi 148
 Şer'i-Şerife 95
 Şerh Usul-ı Aşere ul-Şeyh Hakî 225
 Şerh-i 'Akaid Haşiyesi A'sâm 221
 Şerh-i Akaid A'samı 228
 Şerh-i Mesnevi 226
 Şerhi Akaid Âsamı 227
 Şerif Paşa 46, 47
 Şevki Efendi 170
 Şeyh Galip Efendi 228
 Şeyh Rasimi Mahallesi 148
 Şeytan Akindesi 148
 Şıramend Çavuş Mahallesi 148
 Şile 164
 Şili 371
 Şilin 187
 Şinasi 27
 Şire 113, 114, 116, 117
 Şirket-i Hayriye 101
 Şuca 277

T

Tab'hane 231
 Tab'hane-i Âmire 220, 225
 Taberi-i Kebir 232
 Tabhane 228, 232, 235, 378, 410

Tabhane-i Âmire 175, 226,
230, 231, 233, 235, 410
Tabiyyece hanı 150
Tahran 290, 301
Takvim-i Vekayi 1, 8, 13,
20, 21, 22, 26, 51, 79,
82, 122, 220, 228, 237,
240, 376, 377, 383, 390,
400, 403, 409, 411, 415
Takvimhane 28
Talat Efendi 93, 393
Tanca 354
Tanca kalesi 304
Tanca limanı 304
Tanzimat Fermanı 50, 71
Tanzimât 15, 51, 71, 72,
73, 379, 388, 390, 391,
392, 393, 408
Tanzimât Fermanı 14
Tanzimât-ı Hayriyye 8, 41,
58, 71, 72, 73, 106, 108,
205, 237, 241, 411
Tarabya 110, 125
Tarih-i Gülşen-i Maarif
220
Tarikât Tercümesi 225
Tarsus 53
Tasavvuftan Halül- Rumuz
222
Tasavvuftan Kaside-i
İsmetiyye Şerhi 229
Tasvir-i Efkâr 27
Tatar 261
Tatar 324
Tatlı Kuyu 146
Tav-Konk 366
Tavuk pazarı 150
Tayms 331
Tebriz 151, 290
Tefsîr-i Tıbyanı
Nevadirü'l Âsar fi
Mütalat-ü'l-İşar 226
Tekirdağ 49, 196, 406
Tekirdağ Limanı 49
Teksas 7, 336, 356, 357,
358, 371, 418
Tekye Kapısı 146
telgraf 5
Temaşalık Mahallesi 134
Tercüman-ı Ahval 27
Tercüme-i Hali Babadağı
223
Tersane-i Âmire 36, 38, 57
Tesadifat Haşiyesi
Müftizade 224
Tevaşi Süleyman Ağa
Mahallesi 126
Tevfik Bey 56, 62
Tevfik Beyefendi 241

Tıbbiye-i Adliye-i Şahane
257
Tıphane-yi Âmire reisi 231
Tırhala 70
Tırnova 215
Ticaret-i Hayriye 109
Ticarethane-i Âmire 188,
191, 201, 406
Tiryeste 117, 249, 413
Tokat 124
Tomruk Odası 95, 162, 163,
164, 233, 400
Ton 187
Tonata 309
Topçu Harbiye Mektebi 10
Topçular Atabeğ mağazası
127
Tophane 11, 32, 42, 131,
350, 412
Tophane Meydanı 32
Tophane-i Âmire 30, 39,
95, 146
Tophanelioğlu Çeşmesi 128
Topkapı Sahil Sarayı 33
Topkapı Sarayı 31, 32, 33,
384, 385
Trablus 115, 364
Trablusgarb 45, 70, 380
Trablusşam 52
Trabya 112
Trabzon 116, 120, 122,
253, 414
Trabzonlu Hacı İsmail Ağa
164
Tuğla Mahallesi 146
Tuğra-ı Gazi Hazret-i
Tacdârî 173
Tuhfe-i Haliliyye 230
Tuhfe-i Vehbi 223
Tuhfetü-r Reşidî 221, 227
Tukî 268
Tulun 53
Tuna 65, 87, 91, 109, 116,
253
Tunus 364
Tutiname 223
Tünel Başı 397
Türkistan 3, 316, 419
Türkiyye divanı 225

U

Uliver 281
Ulum-ı Riyaziyede 227
Ulum-ı Riyaziyeden Cild-i
Râbi 229
Umur Paşa 46
Unkapanı 148
Urfa 45

Urugay 365
Uruguay 324
Uşak 120
Uzak Doğu 7
Uzun Artinoğlu 169
Uzunçarşıbaşı 148
Uzze 53, 387

Ü

Üçler Mahallesi 148
Üsküdar 10, 35, 39, 58,
76, 79, 127, 128, 129,
130, 131, 148, 160, 164,
392, 396, 406
Üsküdar Orduları 79
Üsküdar Ordusu 79
Üsküp 63

V

V. Mehmed Ali 386
Vak'ayı Giridiyye 19
Vaka-yi Mısriye 19
Valid-i Macid 100
Vanture 255
Varaka-ı Mahsusa 382, 404
Varna 136, 253, 414
Varna iskelesi 136
Vasco de Gama 6
Vasıf Bey'in divanı 231
Vasıf Divanı 225, 226
Vecihi Paşa 130
Vecihi Paşa Hazretleri 45
Vefa Meydanı 129, 149
Velipazade Selim Bey 59
Venedik 17, 412
Venedik Devleti 240
Verninak 19
Vestfalya Barış Anlaşması
2
Veyl-İnsiyatika 407
Veyl-İnsiyatika
Cumhuriyetleri 211
Vezir Camii 149
vezir-i a'zam 73
Vezirhanı 150
Vezneci 149
Vezneciler Hamamı 125
Vidin 46, 47, 124, 136
Viktorya 272
Viyana 91
Viyana Kongresi 4, 408
Voyvoda 46, 68, 69

W

W. Churchill 8, 237, 376,
411

Wilyam Çörçil 21

X

XIV. Louis 2
XIV. Louis Fransası 2

Y

Yadmayru 259
Yafa 59, 110
Yağhane 135
Yahudi 397
Yahudiler 105
Yahya Bey Çiftliği 37
Yahya Paşa Sokak 149
Yakacık 149
Yakup Paşa Hazretleri 46
Yakurza 116
Yalı Paşa Mahallesi 149
Yanya 47, 118
Yarhisarı Mustafa
Musluhiddin Mahallesi 149
Yaş 136
Yaş-Vidin 136
Yayla 149
Yazıcızade Mehmed Efendi
230
yazma kâğıt para 404
Yazmalı Karbon 180
Yedikule 55, 257
Yekta Efendi 88
Yemen 215
Yeni Granada 338
Yeni Kapı 149
Yeni köy 125
Yeni Mahalle 134
Yeni saçaklı işleme
seccade 163
Yeniçeri Ordusu 78
Yeniköy 110, 112, 129
Yıldız Altını 180
Yirmi Rakamlı Savenk 180
Yorgi Mahallesi 125
Yorki 129
Yunan 70, 235, 244, 325,
328, 389, 410
Yunan ayaklanması 12
Yunan Devleti 241
Yunanistan 373, 382, 389
Yupov 268
Yusuf paşa Hazretleri 46
Yüksek Kaldırım 125, 149

Z

Zanta adası 151
Zelanda 7
Zeyrek 149

Zibayiş ticaret 188
Zincirli Kuyu 127, 131,
149
Zivav Ali Yokuşu 149
Zonguldak 191
Zükkani Divanı 230
Zülâli Çeşme 149

E K L E R

EK-1

**MİLLİ KÜTÜPHANE KOLLEKSİYONUNA GÖRE CERİDE-İ HAVADİS'İN
İLK 210 SAYISININ YAYIN TARİHLERİ**

HİCRİ

MİLÂDİ

1. 1.C.1256	31 Temmuz 1840
2. 11.C.1256	10 Ağustos 1840
3. 21.C.1256	20 Ağustos 1840
4. 1 Receb 1256	29 Ağustos 1840
5. 11.B.1256	8 Eylül 1840
6. 21.B.1256	18 Eylül 1840
7. 1.Ş.1256	28 Eylül 1840
8. 11.Ş.1256	8 Ekim 1840
9. 21.Ş.1256	18 Ekim 1840
* ilave 23.Ş.1256	-20- Ekim 1840
10. 1.Ra.N.1256	27 Ekim 1840
* ilave 6.N.1256	-1- Kasım 1840
11. 11.N.1256	6 Kasım 1840
* ilave 16.N.1256	-11- Kasım 1840
12. 21.N.1256	16 Kasım 1840
13. 1.L.1256	26 Kasım 1840

14. 11.L.1256	6 Aralık 1840
*ilave 14.L.1256	-9- Aralık 1840
15. 21.L.1256	16 Aralık 1840
16. 1.Za.1256	25 Aralık 1840
17. 11.Za.1256	04 Ocak 1841
18. 21.Za.1256	14 Ocak 1841
19. 1.Z.1256	24 Ocak 1841
20. 9.Z.1256	01 Şubat 1841
21. 21 Z. 1256	13 Şubat 1841
22. 28.Z.1256	20 Şubat 1841
23. 5.M.1257	27 Şubat 1841
24. 12.M.1257	06 Mart 1841
25. 18 M.1257	12 Mart 1841
26. 25.M.1257	19 Mart 1841
27. 4.S.1257	28 Mart 1841
28. 11.S.1257	04 Nisan 1841
29. 18 S.1257	11 Nisan 1841
30. 25.S.1257	18 Nisan 1841
31. 2.Ra.1257	24 Nisan 1841
32. 9.Ra.1257	01 Mayıs 1841
33. 16.Ra.1257	08 Mayıs 1841

34. 23 Ra.1257	15 Mayıs 1841
35. 23 Ra.1257	23 Mayıs 1841
36. 8.R.1257	30 mayıs 1841
37. 15.R.1257	06 Haziran 1841
38. 22.R.1257	13 Haziran 1841
39. [Selh-30].R.1257	20 Haziran 1841
40. 7.Ca.1257	27 Haziran 1841
41.14.Ca.1257	04 Temmuz 1841
42. 21.Ca.1257	11 Temmuz 1841
43. 28.Ca.1257	18 Temmuz 1841
44. 5.C.1257	25 Temmuz 1841
45. 12.C.1257	01 Ağustos 1841
46. 19.C.1257	08 Ağustos 1841
47. 26.C.1257	15 Ağustos 1841
48. 4.B.1257	22 Ağustos 1841
49. 11.B.1257	29 Ağustos 1841
50. 18.B.1257	05 Eylül 1841
51. 25.B.1257	12 Eylül 1841
52. 2.Ş.1257	19 Eylül 1841
53. 9.Ş.1257	26 Eylül 1841
54(*) 16.Ş.1257 Ş 5.Za.1257	03 Ekim 1841Ş 19 Aralık 1841

(*) 54. sayı 5.Za.1257-M/19 Aralık 1841'de tekrar yayınlanmıştır.

55. 23.Ş.1257	10 Ekim 1841
56.29.Ş.1257	16(7) Ekim 1841
57. 7.N.1257	23 Ekim 1841
58. 18.N.1257	03 Kasım 1841
59. 21.N.1257	06 Kasım 1841
60. 28.N.1257	13 Kasım 1841
61. 6.L.1257	21 Kasım 1841
62. 12.L.1257	28 Kasım 1841
63. 20.L.1257	05 Aralık 1841
64. 28.L.1257	13 Aralık 1841
65. 5.Za.1257	19 Aralık 1841
66. 12.Za.1257	26 Aralık 1841
67. 19.Za.1257	02 Ocak 1842
68. 26.Za.1257	09 Ocak 1842
69. 3.Z.1257	16 Ocak 1842
70. 10.Z.1257	23 Ocak 1842
71. 17.Z.1257	30 Ocak 1842
72. 24.Z.1257	06 Şubat 1842
73. 1.M.1258	12 Şubat 1842
74. 8.M.1258	19 şubat 1842
75. 15 M.1258	26 Şubat 1842

76. 22.M.1258	05.Mart 1842
77. 29.M.1258	12 Mart 1842
78. 7.S.1258	20 Mart 1842
79. 14.S.1258	27 Mart 1842
80. 21.S.1258	03 Nisan 1842
81. 28.S.1258	10 Nisan 1842
82. 5.Ra.1258	16 Nisan 1842
83. 12.Ra.1258	23 Nisan 1842
84. 19.Ra.1258	30 Nisan 1842
85. 26.Ra.1258	07 Mayıs 1842
86. 3.R.1258	14 Mayıs 1842
87. 10.R.1258	21 Mayıs 1842
88. 17.R.1258	28 Mayıs 1842
89. 24.R.1258	04 Haziran 1842
90. 2.Ca.1258	11 Haziran 1842
91. 9.Ca.1258	18 Haziran 1842
92. 16.Ca.1258	25 Haziran 1842
93. 23.Ca.1258	02 Temmuz 1842
94. 1.C.1258	10 Temmuz 1842
95. 8.C.1258	17 Temmuz 1842
96. 15.C.1258	24.Temmuz 1842

97. 22.C.1258	31 Temmuz 1842
98. 29.C.1258	07 Ağustos 1842
99. 6.B.1258	13 Ağustos 1842
100. 13.B.1258	20 Ağustos 1842
101. 20.B.1258	27.Ağustos 1842
102. 30.B.1258	06 Eylül 1842
103. 5.Ş.1258	11 Eylül 1842
104. 12.Ş.1258	18 Eylül 1842
105. 19.Ş.1258	25 Eylül 1842
106. 26.Ş.1258	02 Ekim 1842
107. 4.N.1258	09 Ekim 1842
108. 11.N.1258	16 Ekim 1842
109. 18.N.1258	23 Ekim 1842
110. 25.N.1258	30 Ekim 1842
111. 2.L.1258	06 Kasım 1842
112. 9.L.1258	13 Kasım 1842
113. 16.L.1258	20 Kasım 1842
114. 23.L.1258	27 Kasım 1842
115. 30.L.1258	03 Aralık 1842
116. 7.Za.1258	10 Aralık 1842
117. 15.Za.1258	18 Aralık 1842

118. 21.Za.1258	24 Aralık 1842
119. 28.Za.1258	31 Aralık 1842
120. 6.Z.1258	08 Ocak 1843
121. 14.Z.1258	16 Ocak 1843
122. 20.Z.1258	22 Ocak 1843
123. 27.Z.1258	29 Ocak 1843
124. 3.M.1259	03 Şubat 1843
125. 11.M.1259	11 Şubat 1843
126. 18.M.1259	18 Şubat 1843
127. 25.M.1259	25 Şubat 1843
128. 2.S.1259	04 Mart 1843
129. 9.S.1259	11 Mart 1843
130. 16 S.1259	18 Mart 1843
131. 24.S.1259	26 Mart 1843
132. 1.Ra.1259	01 Nisan 1843
133. 8.Ra.1259	08 Nisan 1843
134. 15.Ra.1259	15 Nisan 1843
135. 22.Ra.1259	22 Nisan 1843
136. 29.Ra.1259	29 Nisan 1843
137. 6.R.1259	06 Mayıs 1843
138. 13.R.1259	13 Mayıs 1843

139.	1.B.1259	28 Temmuz 1843
140.	9.B.1259	05 Ağustos 1843
141.	15.B.1259	11 Ağustos 1843
142.	22.B.1259	18 Ağustos 1843
143.	1.Ş.1259	27 Ağustos 1843
144.	7.Ş.1259	02 Eylül 1843
145.	15.Ş.1259	10 Eylül 1843
146.	- - -	
147.	27.Ş.1259	22 Eylül 1843
148.	7.N.1259	01 Ekim 1843
149.	14.N.1259	08 Ekim 1843
150.	21.N.1259	15 Ekim 1843
151.	28.N.1259	22 Ekim 1843
152.	6.L.1259	30 Ekim 1843
153.	12.L.1259	05 Kasım 1843
154.	18.L.1259	11 Kasım 1843
155.	16.L.1259	19 Kasım 1843
156.	5.Za.1259	27 Kasım 1843
157.	12.Za.1259	04 Aralık 1843
158.	17.Za.1259	09 Aralık 1843
159.	24.Za.1259	16 Aralık 1843

160.	1.Z.1259	23 Aralık 1843
161.	- - -	
162.	15.Z.1259	06 Ocak 1844
163.	- - -	
164.	- - -	
165.	- - -	
166.	14.M.1260	04 Şubat 1844
167.	21.M.1260	11 Şubat 1844
168.	28.M.1260	18 Şubat 1844
169.	5.S.1260	25 Şubat 1844
170.	12.S.1260	03 Mart 1844
171.	19.S.1260	10 Mart 1844
172.	26.S.1260	17 Mart 1844
173.	3.Ra.1260	23 Mart 1844
174.	11.Ra.1260	31 Mart 1844
175.	18.Ra.1260	07 Nisan 1844
176.	25.Ra.1260	14 Nisan 1844
177.	2.R.1260	21 Nisan 1844
178.	9.R.1260	28 Nisan 1844
179.	16.R.1260	05 Mayıs 1844
180.	23.R.1260	12 Mayıs 1844

181. 1.Ca.1260	19 Mayıs 1844
182. 8.Ca.1260	26 Mayıs 1844
183. 15.Ca.1260	02 Haziran 1844
184. 22.Ca.1260	09 Haziran 1844
185. 27.C.1260	14 Temmuz 1844
186. 4.B.1260	20 Temmuz 1844
187. 11.B.1260	27 Temmuz 1844
188. 18.B.1260	03 Ağustos 1844
189. 25.B.1260	10 Ağustos 1844
190. 2.Ş.1260	17 Ağustos 1844
191. 9.Ş.1260	24 Ağustos 1844
192. 16.Ş.1260	31 Ağustos 1844
193. 22.Ş.1260	06 Eylül 1844
194. 1.N.1260	14 Eylül 1844
195. 9.N.1260	22 Eylül 1844
196. 15.N.1260	28 Eylül 1844
197. 22.N.1260	05 Ekim 1844
198. 30.N.1260	13 Ekim 1844
199. 7.L.1260	20 Ekim 1844
200. 14.L.1260	27 Ekim 1844
201. 21.L.1260	03 Kasım 1844

202. 28.L.1260	10 Kasım 1844
203. 5.Za.1260	16 Kasım 1844
204. 12.Za.1260	23 Kasım 1844
205. 19.Za.1260	30 Kasım 1844
206. 27.Za.1260	08 Aralık 1844
207. 4.Z.1260	15 Aralık 1844
208. - - - -	
209. 18.Z.1260	29 Aralık 1844
210. 25.Z.1260	05 Ocak 1844

جریله حوالا

* مقدمه *

معلوم اولدیغی وجهله تحصیل هنر و معرفت و کسب صنایع و حرفت بالجمله ملل و اقوامک لازمه عهدده انسانیته اولوب چونکه بومالده انسان جناب حفاک کند و سونه احسان ایلدیکی استعداد و کمال ذاتی میدانه چیقارمق و هر بر شبنک نیک و بدینی فرق ایتمک و دولت و ملت و نظام مملکت نه دیمک اولدیغی آکلاقی و کندی نفسی و اداره امور بشیه سنی بیله اوجه بیتمک قدرتی یئدیکی مرتبه تحصیل معارف و هنر و بتلیدیکی بیلوب اوکرتمک جالشمله وجوده کلور شیر او لدیفندن بالعکس هیچ پرکونه فنون و معارف تحصیلنه سعی و ورزش ایچوب عمرنی ظلام جهالته پکورنلر و کسل و بطاشمله مالوف اوله رقی احوال کونیه دن بی خبر اولنلرک بوعالم کون و مکاندن بر لذت اله میه رقی دنسایه نصل کلوب کندیکی بیله مدکاری درکار در ریش علیه انسانک هر حالده وظیفه ذمی ازاله جهل ایده چاک درجه ده علم و هنر تحصیل ایتمک و دولت و ملت و حب وطن و غیرت نه دیمک اولدیغی نیک و جلب و تحقیق و قوعات و حوادث ایله ممالک سازه احوالنه کسب و قوف ایده رک تکثیر معلوماته چالشقندن عبارتدر اور و پا ممالکی اها لیسنگ مشهود من اولان شهیدیکی مهوریت ملکیه و هیئت انتظامیه و حرف و صنایع و تجارتلری محضاً مملکتلرنده علوم و معارف و هنرک چوغالمسی و هر کسک معلومات کافیه و فنون مقضیه تحصیلنه سعی و غیرت ایلمسی نمره سی اولوب ممالک محروسه شاهانه سکنه سنک ایسه ذاتا ارباب عقل و استعداد دن اولملرله اگرچه تحصیل هنر و معارفه چالشدقاری جالده عون حقه از وقت طرفنده ملل سازه دن زیاده مهوریت ملکیه لرلی اساسیه تشبث و مبایدت و کبند و نظام و اساس حاللریته مضمر اوله بیله چک اصول و عاداتک ترکیله جمله کسب فاه و قدرت ایده چکاری درکار در بریده و قوف و معلومات کافیه سی اولنلرک اشدکاری شبنک خیر و منفعت و یاخود شیر و مضرتی ککند و میران عقلیه موازنه به مقتدر اوله مدقارندن قننی شقندن بحث اولنور ایسه در حال تصدیق ایده رک اینساندقاری و اصحاب معلوماندن اولنلر کند و لره سوبلنن شبنک ایولک و کوتولکنی عقلیه موازنه ایده بیله چکندن خیر لو و ایو اولان بر شبنک هر قدر فنانندن بیف اولنله چک قولایله الدایمه جتی اشکاردر و بر مملکتده علم و هنر هر قدر چوغالور ایسه سکنه و اهالیسی دخی بالطبع کند و انتظام جالبیرله توسیع دائرة تعیشلرینه چالسه رقی وضع اولنن اصول و نظاماتک ایلر و لسنه و مملکتلر شبنک از هر جهت مهور اولسنه سعی و غیرت ایده کلدکاری ایزاده کلفه اینسانلره الحمد و المله اشبوامنیه حسته نیک یعنی ذکر و بیان ایندیگنر خصوصلرک سایه شوکتوایه حضرت شاهانه ممالک بحر وسه عثمانیه ده دخی بی در بی ظهوره کلمکیه اولدیغی و علی الخصوص علوم و معارف و هنرک تکثیر و توفیری منهنده در سعادت

وسائر مجملده متعدد مکتبنا اچلقده ایدوکی و هنر و معرفت تحصیل ایدنارک انواع مکافات مظهر اولدقاری مشهود من اولنله ملت اسلامییه و تیمه دولت علیه نیک دخی از هر جهت کسب هنر و معارفه کند و مملکت و وطنلرینک اسباب رفاه و مهورینی استحصاله چالشملری لازمه عهدده اختیار ایدر و تواریح آشنا اولنلرک معلوملری اولدیغی اوزره علی العموم هنر و معارفک تریلد و تکثیرینه نسخ نمره عیدیه سی آفاقه مناشر اولان و کونا کون اخبارات و حوادث نافعیه بی جامع بولنان غزیه اورا قنک دخی دخیل و مدار کابسی اولدیغی جای اشتباه دکادر و هر کس بی مقوله غزیه لر ی او قودجه سار ممالکده و قوعبولان احوال و کفیاته کسب و قوف و معلومات ایدرک از هر جهت فائده مند اولور و مذکور غزیه لر امور بولتقیه و خصوصیات عسکریه و مواد تجارت و سایر اخبارات لازمه بی حاوی اولدیغیندن مطالعه ایدنلر هر قننی بر صفت و خدمت و مصلحتده بوانور لایسه آکا کوره حصه مند و نفع اولور و کرچه نزد دولت علیه ده تقویم و قایم نامیه بر غزیه معتبره طبع و نشر اولقده ایسه ده غزیه مذکور رسمی اولق مناسبیه هر پرکونه قوعات و اوراق تفک حواداتی جامع اولدیغندن بومالو حوادانات و قوعات جزیه درج اولنر قی بر عدد غزیه طبع و نشری بوعید مستقیم عظیم الاستطاعه یعنی اشکتره لو چر جیل کبضاعه ک اونه دنبر اول مخصوص من عاجزانه اولدیغنه و ذاتا دخی دولت علیه و ملت اسلامییه نیک خیر خواه صمیمیسی بولدیغنه با دولت علیه به سائر جهته خد متنه مقید راوله مدیتمندز بو خصوص بر از وقتدنبرو آرز و کزیده خالصانه م بولنش و سلطنت سینه نیک وضع نظامات حسنه و تأسیس قوانین لازمه حقدده در کار اولان سعی و همت عالیسی اشبوامنیه عاجزانه مک حصولنه ذریعه اتحاد اولنه رقی بویایده واق اولان استند عای کترانه سه طرف دولت علیه دن دخی ازانه رخصند بیورنش اولنله اولو جهله مستنداً بکریمه تعالی اشبو غزیه نیک طبع و نشرینه مباشرت اولنشد غزیه مذکور در سعادت و ممالک بحر و سدد ظهوره کلان قوعات ایله ممالک اجنبیه ده و قوعبولان به من حوادات نافعیه بی و سائر هنر و معارف و صنایع و تجارتیه دائر اخبارات و احادار لازمه بی جاری اوله رقی اون کونده برد فعه چیقار بیلوب مشرتلرله طرفه مخصوص روز عیار ایله کوند ریله چکدر و غزیه مذکور ا برسته لک اجرتی یوزالی واتی ایلدیغی بنش غر و شه اولوب صاتیار خانه و دکان و سائر عیاری و نسلر و خانه و دکاتی ایجاره ویرمه استیبارک کلوب بر لویر یله خبر و پردکاری حالده غزیه مذکوره درج ا اعلان اولنه جتی کیفیت معلوم اولق و غزیه مذکورک اشتراسته طالع اولنلرک بقمه قبوسنده چکنکان مرحوم سلطان حمید خان حضرتلریته تریه لر ی قارشوسنده کاش غزیه خانه به مراجعت ایلاری لازمه د ایدوکی آکلا شایق اوزره افاده حاله مباردت اولنشد